

การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนาคาหลวงและเรื่องพระนาคาจันทร์

สารนิพนธ์

ของ

สุวิมล คำนวน

1-3 พย. 2549

S 140807

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ตุลาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

h 296859

การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนาคาหลวงและเรื่องพระนาคำนันท์

บทคัดย่อ

ของ

สุวิมล คำนวน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ตุลาคม 2549

สุวิมล คำนวน. (2549). *การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์*.
สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์สุภา ปานเจริญ

การศึกษครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบท่วงทำนองการแต่งเรื่องพระนลคำหลวงและ
เรื่องพระนลคำฉันท์ ด้านวิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์

จากการศึกษาพบว่าเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีวิธีดำเนินเรื่องและ
ศิลปะการประพันธ์ที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ ด้านวิธีดำเนินเรื่องทั้งเรื่องพระนลคำหลวง
และเรื่องพระนลคำฉันท์มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่องซึ่งอาศัยเค้าเรื่องจากนโลปายานเหมือนกัน แต่มี
รายละเอียดของเหตุการณ์บางตอนแตกต่างกัน ด้านศิลปะการประพันธ์ใช้คำประพันธ์ประเภท
ฉันท์และกาพย์เหมือนกัน แต่มีรูปแบบคำประพันธ์แตกต่างกัน คือเรื่องพระนลคำหลวงเป็น
วรรณคดีประเภทคำหลวง ซึ่งใช้รูปแบบคำประพันธ์หลายชนิด แต่เรื่องพระนลคำฉันท์เป็น
วรรณคดีประเภทคำฉันท์ใช้เฉพาะรูปแบบคำประพันธ์ของฉันท์และกาพย์ ด้านการใช้ภาษามีการ
สรรคำด้วยวิธีการเหมือนกัน ได้แก่ การหลាក់คำ การซ้ำคำ การซ้ำข้อความ และการซ้อนคำ ส่วน
ที่แตกต่างกัน ได้แก่ การซ้ำประโยคที่มีเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง การใช้โวหารภาพพจน์ มี
ลักษณะที่เหมือนกัน ได้แก่ โวหารอุปมาอุปไมย โวหารอุปลักษณ์ โวหารสัญลักษณ์ โวหาร
อติพจน์ โวหารบุคลาธิษฐาน และโวหารปฏิพจน์ ส่วนที่แตกต่างกันคือ โวหารปฏิภาคพจน์ที่ใช้
เฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง

A COMPARATIVE STUDY OF PHRANON KHAMLUANG
AND PHRANON KHAMCHAN

AN ABSTRACT

BY

SUWIMON KHAMNUAN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Master of Education degree in Thai

at Srinakharinwirot University

October 2006

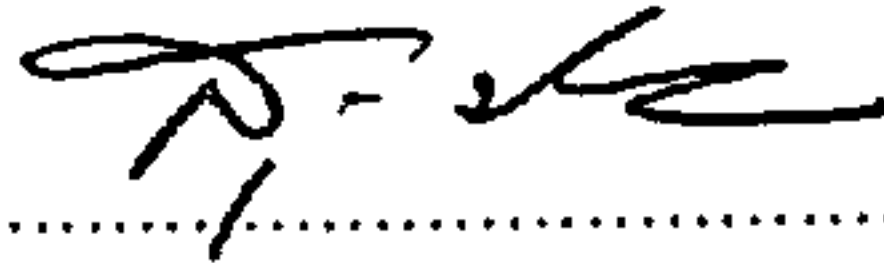
Suwimon Khamnuan. (2006). *A comparative Study of Phranon Khamluang and Phranon Khamchan* . Master's project, M.Ed. (Thai). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor : Assoc. Prof. Supha Panjaroen.

The purpose of this study is to compare the two literatures ; Phranon Khamluang and Phranon Khamchan , through an analysis of plot development and the styles.

The analysis revealed the following similarities and differences : Because both literatures take from Nalopakhayanam , the basic structure and the way in which they conclude are the same. However , the events and in which the stories open differs. The patterns which are the same in both literatures are Chan and Kavya. In contrast , the different patterns are Khamluang and Khamchan ; varied types in Khamluang , Chan and Kavya in Khamchan. About the techniques in both literatures showed the great ability in poetical works by using the same types of wording ; synonym , reduplicatives ; sound and meaning. The different are phrases and sentences in Phranon Khamluang , and phrases in Phranon Khamchan. As for language types that appear in both literatures employ figures of speech : Simile , Metaphor , Symbol , Hyperbole , Personification and Rhetorical question. The different is Paradox in Phranon Khamluang.

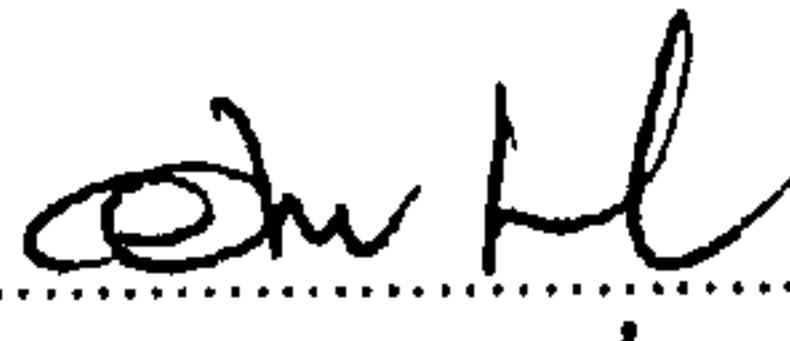
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการ
สอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำ
ฉันท์ ของ สุวิมล คำนวน ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

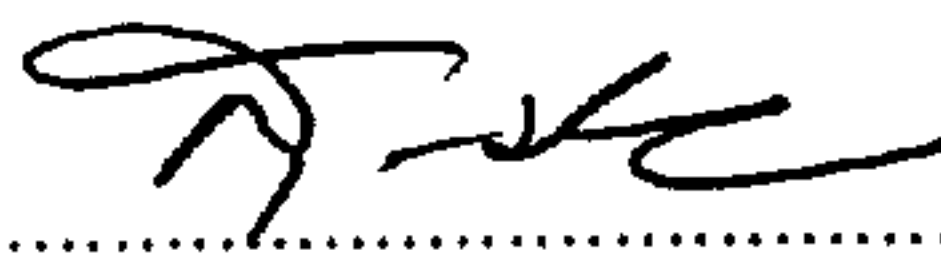
(รองศาสตราจารย์สุภา ปานเจริญ)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

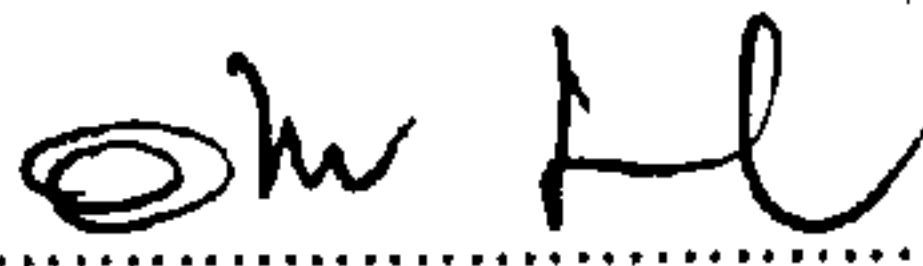
(รองศาสตราจารย์อัครา บุญทิพย์)

คณะกรรมการสอบ

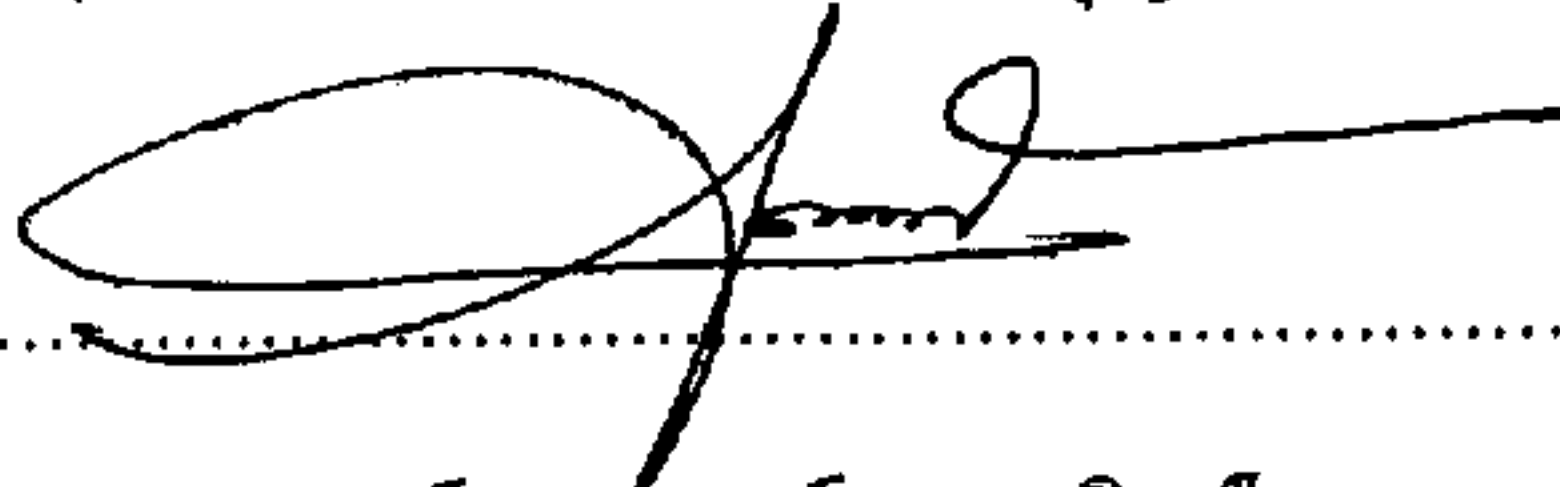
ประธาน

(รองศาสตราจารย์สุภา ปานเจริญ)

กรรมการสอบสารนิพนธ์

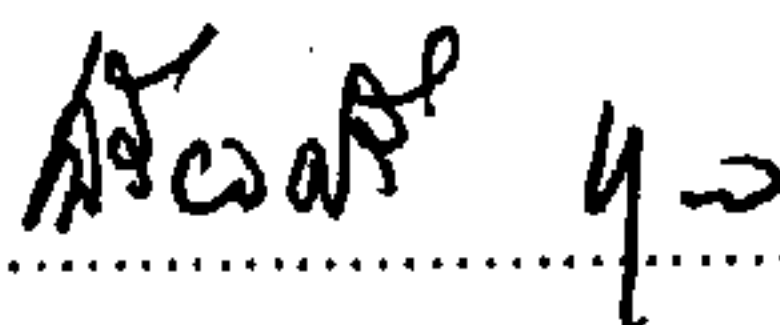
(รองศาสตราจารย์อัครา บุญทิพย์)

กรรมการสอบสารนิพนธ์

(อาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจลิยวศรี พิบูลชล)

วันที่ 13 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2549

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์สุภา ปานเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางการเรียบเรียงสารนิพนธ์ที่ดีและถูกต้อง ส่งเสริมและสนับสนุนความคิดของนิสิตอันก่อให้เกิดองค์ความรู้ในการจัดทำสารนิพนธ์ทุกประการที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำการศึกษา ค้นคว้างานวิจัยฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์อัครา บุญทิพย์ และอาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ ที่กรุณาให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยอย่างถูกต้อง

ขอกราบขอบพระคุณมารดาและบุคคลในครอบครัวที่สนับสนุนการศึกษาและเป็นกำลังใจอันสำคัญแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณเพื่อนๆ จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และพี่ เพื่อนๆ ร่วมชั้นเรียน ที่อนุเคราะห์ข้อมูลและให้ความช่วยเหลือ แนะนำการทำสารนิพนธ์จนสำเร็จเป็นรูปเล่ม

นอกจากนี้ขอขอบพระคุณคุณณวิชญ์ ชัยภักดิ์ ที่มอบความอนุเคราะห์และให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ความสำเร็จในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอโน้มรำลึกและบูชาพระคุณมารดา ครู อาจารย์และทุกๆ ท่านที่ให้ความเอื้ออาทรและให้กำลังใจตลอดจนให้การสนับสนุนด้วยดีเสมอมา

สุวิมล คำนวน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	2
ความสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชวังศุโขทัย	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระนล	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินเรื่อง	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการประพันธ์	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเปรียบเทียบ	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชวังศุโขทัย	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระนล	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินเรื่อง	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการประพันธ์	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเปรียบเทียบ	22
3 วิเคราะห์เรื่องพระนลคำหลวง	24
วิธีดำเนินเรื่อง	25
ศิลปะการประพันธ์	37

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3 (ต่อ)	รูปแบบคำประพันธ์	38
	การใช้ภาษา.....	64
	การสรรคำ	64
	การหลกคำ	65
	การซ้ำคำ	82
	การซ้ำข้อความ	86
	การซ้ำประโยค	87
	การซ้อนคำ	89
	การใช้โวหารภาพพจน์	91
	การใช้โวหารอุปมาอุปไมย.....	92
	การใช้โวหารอุปลักษณ์.....	96
	การใช้โวหารสัญลักษณ์.....	98
	การใช้โวหารอติพจน์	98
	การใช้โวหารบุคลาธิษฐาน	99
	การใช้ โวหารปฏิเสธ	100
	การใช้โวหารปฏิภาคพจน์	102
4	วิเคราะห์เรื่องพระนลคำฉันท์	104
	วิธีดำเนินเรื่อง	105
	ศิลปะการประพันธ์	117
	รูปแบบคำประพันธ์	117
	การใช้ภาษา.....	142
	การสรรคำ	142
	การหลกคำ	143
	การซ้ำคำ.....	163
	การซ้ำประโยค.....	172

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
4 (ต่อ)	การช้อนคำ 172 การใช้ไวยาธรรภาพพจน์ 176 การใช้ไวยาธรรอุปมาอุปไมย..... 176 การใช้ไวยาธรรอุปลักษณะ..... 179 การใช้ไวยาธรรสัญลักษณ์..... 180 การใช้ไวยาธรรอติพจน์ 181 การใช้ไวยาธรรบุคคลาธิษฐาน 183 การใช้ ไวยาธรรปฏิจจนา 184	
5	เปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์..... 186	
	วิธีดำเนินเรื่อง 187	
	ศิลปะการประพันธ์ 204	
	รูปแบบคำประพันธ์ 168	
	การใช้ภาษา..... 211	
	การสรรคำ 211	
	การหลกาคำ 211	
	การซ้ำคำ 215	
	การซ้ำข้อความ 219	
	การซ้ำประโยค 220	
	การช้อนคำ 221	
	การใช้ไวยาธรรภาพพจน์ 223	
6	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ..... 228	
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า 228	
	อภิปรายผล..... 233	
	ข้อเสนอแนะ 235	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	236
ภาคผนวก	241
ประวัติย่อผู้วิจัย	244

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	เปรียบเทียบผู้เล่าเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	188
2	เปรียบเทียบปมปัญหาเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	189
3	เปรียบเทียบสถานการณ์ตอนเปิดเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์...	190
4	เปรียบเทียบการปรากฏปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	191
5	เปรียบเทียบการขยายตัวคลี่คลายปัญหาเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	192
6	เปรียบเทียบการห้วงเรื่องให้ผู้อ่านรอคอยเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์.	193
7	เปรียบเทียบปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	195
8	เปรียบเทียบการคลี่คลายเหตุการณ์เข้าสู่จุดจบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์.	196
9	เปรียบเทียบการจบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	197
10	เปรียบเทียบการเรียบเรียงเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	198
11	เปรียบเทียบเหตุการณ์ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	200
12	เปรียบเทียบรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์...	204
13	เปรียบเทียบการใช้รูปแบบคำประพันธ์ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์..	207
14	เปรียบเทียบการหลีกคำเรียกตัวละครเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์..	212
15	เปรียบเทียบการหลีกคำทั่วไปในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	214
16	เปรียบเทียบการซ้ำคำในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	215
17	เปรียบเทียบการซ้อนคำในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	221
18	เปรียบเทียบการใช้โวหารภาพจน์ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์	223

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นโลปายานัมหรืออุปายานเรื่องพระนล เป็นเรื่องเล่าสั้นๆ แทรกอยู่ในมหากาพย์มหาภารตะ แบ่งออกเป็น 26 สรรค (คำว่า สรรค หมายถึง ตอน) มีความยาวทั้งหมด 983 โศลก วิสุทธ์ บุษยกุล (2533 : 94) กล่าวถึงเรื่องพระนลที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทย จำนวน 2 เรื่อง ซึ่งมีความไพเราะงดงามด้านวรรณศิลป์และมีคุณค่าด้านต่างๆ แทรกอยู่ เรื่องแรกคือเรื่องพระนลคำหลวง บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเรื่องที่สองคือเรื่องพระนลคำฉันท์ บทพระนิพนธ์พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงขึ้นในปี พ.ศ.2456 ดังที่พระองค์ทรงแจ้งวันเดือนปีที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในอุตตรกถาท้ายเรื่องพระนลคำหลวง (2514 : 450) ว่า ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 18 กันยายน พ.ศ.2456 แล้วสำเร็จเรียบร้อยในวันเสาร์ที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2457

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลเรื่องพระนลโดยวิธีการแปลตรงจากฉบับภาษาอังกฤษของเซอร์ โมนีเยร์ โมนีเยร์ – วิลเลียมส์ และทรงเทียบเคียงจากฉบับภาษาสันสกฤตด้วยเช่นกัน พระองค์ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่เรียกว่า คำหลวง ในการพระราชนิพนธ์อันประกอบด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองของไทยเกือบทุกชนิด คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย ได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องในแต่ละตอน

พระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง มีความงดงามดีเด่นในศิลปะแห่งการประพันธ์ พระองค์ทรงเลือกสรรถ้อยคำ โวหาร และสัญลักษณ์อันทำให้อ่านเกิดอารมณ์และภาพพจน์ คล้อยตาม ทั้งนี้พระองค์ทรงดำเนินเรื่องตามขนบนิยมในการแต่งวรรณคดีไทย พร้อมทั้งทรงนำเสนอความรู้ด้านสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ธรรมเนียมประเพณีของชาวอินเดียตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ และทรงแทรกคติ ข้อคิดในแง่ต่างๆ ไว้เพื่อให้อ่านได้รับความรู้

ในขณะเดียวกัน พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ทรงนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์ขึ้นในตอนต้นปีพ.ศ.2456 แล้วจบบริบูรณ์ในปีพ.ศ.2458 (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. 2511 : คำนำ) พระองค์ทรงได้ที่มาของเรื่องจากนโลปายานัมฉบับภาษาอังกฤษ ของ ดิน มิลแมน ในการแปลเรื่องพระนลคำฉันท์ พระองค์ทรงแปลโดยการเก็บใจความของเรื่องจากต้นฉบับภาษาอังกฤษแล้วทรงนำมาเรียบเรียงใหม่ โดยใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทฉันท์ในการนิพนธ์

ความดีเด่นของเรื่องพระนลคำฉันท์ปรากฏเด่นชัดในด้านการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ในการนิพนธ์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้งในรสคำ รสความและโวหาร อันเกิดขึ้นมาจากความรู้และความมีเอกลักษณ์ของพระราชนิพนธ์พระราชนิพนธ์พระราชนิพนธ์พระราชนิพนธ์ (น.ม.ส.) พระองค์ทรงสร้างโครงเรื่องที่ประกอบด้วยปัญหาความขัดแย้งและการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้ง พร้อมทั้งได้แสดงแก่นเรื่องที่ชี้ให้เห็นถึงโทษของการพนัน วรรณคดีคำฉันท์เรื่องพระนลเล่มนี้จึงจัดว่าเป็นคำฉันท์ที่มีความไพเราะดีเด่นเล่มหนึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทั้งเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ต่างเป็นวรรณคดีร้อยกรองที่มีความไพเราะงดงามและมีคุณค่าด้านต่างๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและใกล้เคียงกัน ดังที่เปลื้อง ณ นคร (2541 : 485) กล่าวว่า เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์เป็นกวีนิพนธ์คู่กัน

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า เรื่องพระนลหรือนโลปายานัมนั้น กวีไทยทั้งสองพระองค์ทรงนำมาเรียบเรียงเป็นวรรณคดีไทยที่มีชื่อเสียงและมีคุณค่าไว้ถึงสองเรื่องด้วยกัน ได้แก่ เรื่องพระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงใช้คำประพันธ์หลากหลายชนิดในการพระราชนิพนธ์ เป็นเหตุให้เรื่องพระนลคำหลวงมีความไพเราะอย่างมาก และวรรณคดีอีกเรื่องหนึ่ง ได้แก่ เรื่องพระนลคำฉันท์ พระนิพนธ์พระราชนิพนธ์พระราชนิพนธ์ (น.ม.ส.) พระองค์ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทฉันท์ในการนิพนธ์เกือบตลอดทั้งเรื่อง และทรงนำรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์มาใช้กับเหตุการณ์ในบางตอน ตามความเหมาะสม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้ ซึ่งมีที่มาจากเรื่องเดียวกัน และได้แปลเป็นภาษาไทยในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน แต่กวีทั้งสองพระองค์ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่แตกต่างกันในการนำเสนอเรื่องเดียวกันได้อย่างไพเราะงดงามทั้งสองเรื่อง ซึ่งการศึกษาเปรียบเทียบวิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์ของวรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้ จะทำให้เห็นพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพทางด้านอักษรศาสตร์ของกวีทั้งสองพระองค์ได้อย่างชัดเจน ทั้งยังทำให้เข้าใจวรรณคดีทั้งสองเรื่องอย่างลึกซึ้ง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ให้เห็นวิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในวรรณคดีเรื่องพระนล ทราบถึงอัตลักษณ์ทางด้านอักษรศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระราชวรรังศรีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ตลอดจนทำให้มีความซาบซึ้งในรสวรรณคดีไทยยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะเรื่องพระนลคำหลวง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คลังวิทยา พ.ศ.2517 กับเรื่องพระนลคำฉันท์ พระนิพนธ์พระราชวรรังศรีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คลังวิทยา พ.ศ.2511

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลของการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชวรรังศรีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)

2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 วิเคราะห์เรื่องพระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านต่างๆ ดังนี้

2.1.1 วิธีดำเนินเรื่อง

2.1.2 ศิลปะการประพันธ์

2.1.2.1 รูปแบบคำประพันธ์

2.1.2.2 การใช้ภาษา

2.1.2.2.1 การสรรคำ

2.1.2.2.2 การใช้โวหารภาพพจน์

2.2 วิเคราะห์เรื่องพระนลคำฉันท์ พระนิพนธ์ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ (น.ม.ส.) ด้านต่างๆ ดังนี้

2.2.1 วิธีดำเนินเรื่อง

2.2.2 ศิลปะการประพันธ์

2.2.2.1 รูปแบบคำประพันธ์

2.2.2.2 การใช้ภาษา

2.2.2.2.1 การสรรคำ

2.2.2.2.2 การใช้โวหารภาพพจน์

2.3 เปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

3. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

- 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)
- 1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระนล
- 1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินเรื่อง
- 1.5 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการประพันธ์
- 1.6 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเปรียบเทียบ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

- 2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระนล
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินเรื่อง
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการประพันธ์
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเปรียบเทียบ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา (2534 : 19 - 49) เขียนบทความเรื่องลักษณะงูใจทาง
คีตศิลป์จากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สรุปได้ว่าบทพระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีสุนทรียะที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังเพลง

ให้ตีพิมพ์กับบทเพลงได้ ดังเช่น บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง ผู้ประพันธ์ได้นำเนื้อความตอนที่นางทมยันตีคร่ำครวญในระหว่างทางที่ได้ติดตามหาพระนล มาแต่งเป็นเพลง อ้อ...อโศก และได้นำบทชัยสิทธิคาถา และบทคาถานักรบที่ปรากฏในอุตรกถาท้ายเรื่องพระนลคำหลวงมาแต่งเป็นเพลงสรรเสริญพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ

พรทิพย์ พุกผาสุข (2542 : 133 - 143) เขียนบทความเรื่องเพลงจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สรุปได้ว่า ได้มีผู้นำข้อความจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาประพันธ์เป็นเพลงทั้งเพลงไทยเดิมและเพลงไทยสากล ผู้เขียนบทความรวมเพลงได้ทั้งหมดจำนวน 88 เพลง แบ่งเป็นเพลงไทยเดิม 73 เพลง ที่นำมาจากบทพระราชนิพนธ์จำนวน 14 เรื่อง และเป็นเพลงไทยสากล 15 เพลง ที่นำมาจากบทพระราชนิพนธ์จำนวน 11 เรื่อง ซึ่งบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง ได้มีผู้นำมาประพันธ์เพลงจำนวน 1 เพลง คือ เพลงลานอโศก

ยุพร แสงทักษิณ (2545 : 9 - 27) เขียนบทความเรื่องสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าพระมหากษัตริย์คุณด้านภาษาและวรรณคดี สรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนการกวีของไทยให้รุ่งเรือง ทรงส่งเสริมให้คนไทยมีความสามารถในการใช้ภาษาไทย และการแต่งกวีนิพนธ์ไทย ดังที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในอารัมภกถา บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง รวมทั้งพระองค์ทรงประดิษฐ์รูปแบบฉันทลักษณ์ขึ้น เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการประพันธ์ ได้แก่ โคลงสินธุมาลี โคลงมหาสินธุมาลี โคลงวิษณุมาลี โคลงมหาวิษณุมาลี โคลงจิตรลดา โคลงมหาจิตรลดา โคลงนันททนาย โคลงมหานันททนาย

ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม (2543) จัดพิมพ์หนังสือพระราชธรรมพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจในพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ และได้ศึกษาพระราชกรณียกิจด้านกวีและวรรณกรรมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สรุปได้ว่าในรัชสมัยของพระองค์มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวรรณคดีเป็นอย่างสูง ความนิยมในวรรณคดีมีมากขึ้นกว่าในสมัยก่อน พระองค์โปรดฯ ให้จัดตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่สนับสนุนการสร้างวรรณคดี และการอ่านวรรณคดีให้แพร่หลายยิ่งขึ้น พระองค์ทรงเป็นปราชญ์ด้านการประพันธ์ ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีไว้จำนวนหลายเรื่อง ทรงแปลวรรณคดีตะวันตกมาสู่วรรณคดีไทย ทรงดัดแปลงบทพระราชนิพนธ์จากวรรณคดีสันสกฤตฉบับภาษาอังกฤษให้เป็นวรรณคดีไทย เช่นเรื่องพระนลคำหลวง เป็นต้น เนื้อหาในบทพระราชนิพนธ์ได้สอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับความรักชาติเพื่อเป็นการปลุกฝังสำนึกของคนไทยให้มีความรักประเทศไทย มิให้หลงไหลไปตามกระแสของวัฒนธรรมตะวันตกที่กำลังเข้ามาในขณะนั้น

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ (น.ม.ส.)

ป.วัชรภรณ์ (2505 : 62 - 80) ศึกษาชีวิตนักประพันธ์ของไทย กล่าวถึง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ (น.ม.ส.) ไว้โดยสรุปได้ว่า พระองค์ทรงเป็นกวีที่มีความสามารถอย่างเลิศ ทรงนิพนธ์งานไว้ในวงวรรณคดีหลายเรื่องด้วยกัน เช่น พระนลคำฉันท์ นิทานเวตาล จดหมาย จางวางหรั

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2527) รวบรวมบทความเชิงวิชาการอันเกี่ยวกับ พระราชวรรังษีเธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ และพระนิพนธ์ของพระองค์ ตีพิมพ์รวมเล่ม โดยมี จุดประสงค์ในการรวบรวมครั้งนี้สองประการ ได้แก่ เพื่อชี้แจงและแสดงคุณค่าของพระนิพนธ์ใน พระองค์ท่านให้เป็นที่แพร่หลายในวงการวิชาการ และอีกประการหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษางานนิพนธ์ของพระองค์ต่อไปในเบื้องหน้า

ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2534 : 103 - 135) เขียนบทความเรื่องความรู้ทาง ประพันธ์ศาสตร์ สรุปได้ว่า พระองค์ทรงประดิษฐ์รูปแบบของกาพย์ขึ้นใหม่ชนิดหนึ่ง เรียกว่า กาพย์ธนูขยางค์ เพื่อใช้บรรยายภาพการดูเรื่องศรีธนูขยางค์ ลักษณะของกาพย์ธนูขยางค์ คือ ลักษณะของกาพย์สุรางคนางค์ที่เพิ่มอีกวรรคหนึ่งเข้าไป กล่าวคือ ใน 1 บท มีจำนวน 8 วรรค เท่ากับ 32 คำ นอกจากรูปแบบของกาพย์แล้ว พระองค์ทรงประดิษฐ์ฉันทลักษณ์รูปแบบใหม่ขึ้น 3 ชนิด ได้แก่ รูปแบบแรกเรียกว่า สยามรัตนฉันทน์ พระองค์ทรงเลียนแบบมาจากโคลงภาษาอังกฤษ แล้ว กำหนดครุ ลหุ ลงไป ไม่มีสัมผัสระหว่างบท รูปแบบที่สองเรียกว่า สยามวิเชียรฉันทน์ มีลักษณะ บังคับครุ - ลหุ ตามแบบของสยามรัตนฉันทน์ ได้ทรงเพิ่มสัมผัสระหว่างบทลงไป เพื่อให้เกิดความ ไพเราะราบรื่นมากขึ้น รูปแบบที่สาม เรียกว่า สยามมณีฉันทน์ มีลักษณะบังคับตามรูปแบบของ สยามวิเชียรฉันทน์ พระองค์ทรงเพิ่มสัมผัสระหว่างวรรคที่ 1 และวรรคที่ 2 ลงไป จึงทำให้สยามมณี ฉันทน์เป็นฉันทน์ที่สมบูรณ์แบบ และมีลักษณะครบถ้วนตามแบบอย่างการแต่งฉันทน์ของไทย

อาจิณ จันทรมพร (2539 : 101 - 113) กล่าวถึงพระนิพนธ์ในกรมหมื่น พิทยาลงกรณไว้ในบทความ น.ม.ส. กับกลอนสี่กษิต ว่า ผู้ที่เป็นนักอ่านแล้วย่อมที่จะได้สัมผัสกับ ลำนวนภาษา และอารมณ์อันคมคายของพระองค์ท่านในบทพระนิพนธ์ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น พระปรีชาของพระองค์จัดอยู่ในขั้นยอดเยี่ยม พระองค์ทรงเป็นปราชญ์แห่งปราชญ์ ทรงสร้างงาน นิพนธ์ไว้หลากหลายรูปแบบทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ตลอดจนพระองค์นั้นทรงเป็น นักหนังสือพิมพ์ ได้จัดทำหนังสือประมวญมารค รายสัปดาห์ไว้ถึง 52 ฉบับ และพระองค์ทรงได้ นิพนธ์เรื่องลงในหนังสือนี้ด้วยพระองค์เองเป็นจำนวนมาก

ปราณี ปราบริปู และลัดติยา อมรสมานกุล (2541) รวบรวมบทความ และบทวิเคราะห์เกี่ยวกับพระราชประวัติ และพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) เพื่อให้ผู้อ่านมีความตระหนักถึงคุณค่าของงานนิพนธ์ของพระองค์ ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นกวีเอกอีกพระองค์หนึ่งในยุครัตนโกสินทร์ ตลอดจนเพื่อเป็นการเผยแพร่พระนิพนธ์ให้กว้างขวางและได้ความรู้กันอย่างทั่วถึง

เปลื้อง ณ นคร (2541 : 481 - 486) ศึกษาพระราชประวัติพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) และเรื่องพระนลคำฉันท์ สรุปได้ว่า พระองค์ทรงเป็นผู้ที่ทำให้ผู้อ่านวรรณคดีในยุคนั้นได้สัมผัสกับท่วงทำนองการเขียน และโวหารในรูปแบบใหม่ๆ พระองค์ทรงเป็นนักหนังสือพิมพ์ ทำหนังสือพิมพ์ออกจำนวนสองฉบับ ได้แก่ ประมวลมารครายสัปดาห์ และประมวลวันรายวัน พระองค์ทรงนิพนธ์งานที่มีคุณค่าไว้หลายเรื่อง เช่น พระนลคำฉันท์ กนกนครนิทานเวตาล จดหมายจางวางหรัฯ ฯลฯ พระองค์ทรงเป็นนักเขียนชุดแรกที่ทำนิยายสั้นๆ (Short Story) ขึ้น และในการนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์ พระองค์ทรงทำให้นักอ่านวรรณคดีในยุคนั้นมีความสนใจกันเป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยพระองค์ทรงนิพนธ์พระนลคำฉันท์ขึ้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงขึ้นมา จึงนับว่าเป็นกวีนิพนธ์คู่ขนานกัน

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระนล

ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา (2517 : 251 - 256) เขียนบทความเรื่องพระนลคำหลวง สรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์เกือบทุกชนิดที่เหมาะสมกับภาษาไทย ได้แก่ โคลงและกลอนเกือบทุกชนิด ยกเว้นกลอนสักวา รูปแบบของกาพย์มีครบ 3 ชนิด รูปแบบของฉันท์มีอินทวิเชียรฉันท์ วสันตดิลกฉันท์ และภูษงค์ประยาตฉันท์ ใช้รูปแบบของโคลงสี่สุภาพจำนวน 10 บท ในนมัสกฤตีกถาหรือบทไหว้ครู และใช้ร่าย 1 บท กับโคลงวิษณุมาลีจำนวน 179 บท กล่าวถึงบทเริ่มเรื่องพระนล ซึ่งการใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนสลับกันนั้นทำให้เรื่องพระนลมีรสและความไพเราะหลากหลายแบบต่างๆ กัน

ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา (2527 : 75 - 82) เขียนบทความเรื่อง น.ม.ส. กับวรรณคดี สันสกฤต อธิบายถึงเรื่องพระนลคำฉันท์ สรุปได้ว่า พระองค์ทรงเรียบเรียงเรื่องพระนลคำฉันท์จากต้นฉบับภาษาอังกฤษของ Dean Milman ซึ่ง Sir Monier Monier Williams ตรวจแก้ไข พระองค์ทรงใช้วิธีเก็บใจความมาเรียบเรียงใหม่ที่ละตอน และในบางตอนพระองค์ทรงตัดชื่อตัวละครบาง

ตัวออกไป เช่น ท้าววีรเสนปิศาของพระนล และพระอัศวินเทพบุตร ก็ได้ปรากฏอยู่ในฉบับของ น.ม.ส.เลย จำนวนโวหารในเรื่องพระนลคำฉันท์มีความไพเราะเพราะพริ้งจัดได้ว่าเป็นคำฉันท์ที่อยู่ในอันดับหนึ่งของวรรณคดีประเภทฉันท์ในสมัยรัตนโกสินทร์

ยุพร แสงทักษิณ (2527 : 93 - 146) เขียนบทความเรื่องอลังการในพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ สรุปได้ว่า ความงดงามทางวรรณศิลป์ในเรื่องพระนิพนธ์ของพระองค์มีความแปลกใหม่ทั้งในด้านรูปคำและความหมาย ความงดงามทางวรรณศิลป์ในเรื่องพระนลคำฉันท์มีความไพเราะอย่างยิ่ง พระองค์ทรงสรรคำมาใช้ได้อย่างไพเราะ คำแต่ละคำมีรสความงามทั้งในด้านคำและความหมาย คำศัพท์บางคำที่พระองค์ทรงใช้ให้ความหมายต่างไปจากความหมายในพจนานุกรม พระองค์จะทรงอธิบายศัพท์ไว้ท้ายเรื่อง และการเลือกใช้คำต่างๆ นั้นแสดงถึงอารมณ์ที่ปรากฏในเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี

วิสุทธ์ บุษยกุล (2533 : 86 - 101) ศึกษาเรื่องนโลปาชยานัม ต้นเค้าของเรื่องพระนล สรุปได้ว่า เรื่องนโลปาชยานัม แสดงถึงความสำคัญของความรักและความซื่อสัตย์ มีการพรรณนาถึงความรู้สึกอันเกิดจากการพลัดพราก ความทุกข์ทรมาน ความเป็นห่วง ความเสียสละ ความหวาดระแวง ความรู้สึกสำนึกผิด ความเข้าใจซึ่งกันและกัน การให้อภัย ซึ่งเรื่องนี้ให้สวรรณคดีได้อย่างซาบซึ้งเท่าเทียมกับวรรณคดีสันสกฤตเรื่องอื่นๆ และเรื่องพระนลปรากฏในวงวรรณคดีไทยฉบับแรก คือ เรื่องพระนลคำฉันท์ พระนิพนธ์พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และฉบับที่สอง คือ เรื่องพระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.4 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินเรื่อง

กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 117 - 118) กล่าวถึงกลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง สรุปได้ว่า ผู้แต่งอาจใช้วิธีการในการดำเนินเรื่องได้หลายวิธี ได้แก่

- (1) การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน
- (2) การเล่าเรื่องย้อนต้น (Flash - back) อาจเปิดเรื่องในตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องแล้วเล่าย้อนต้นสลับไปมากับเรื่องในปัจจุบัน
- (3) การเล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา
- (4) การผูกเรื่องให้น่าสนใจด้วยการสร้างความใคร่รู้เรื่องต่อไป
- (5) การสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่อง

(6) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโครงเรื่องใหญ่กับโครงเรื่องย่อย และการคัดเลือกเหตุการณ์ประกอบ

(7) การใช้เหตุบังเอิญหรือเหตุประจวบ

(8) การสื่อความคิดตามทัศนะของผู้แต่ง

(9) การคลี่คลายเรื่องไปตามลำดับ

(10) การใช้สัญลักษณ์และบุคลาธิษฐาน อาจใช้เป็นเนื้อเรื่องทั้งเรื่องหรืออาจแทรกอยู่เพียงบางตอน

(11) การจบอย่างประทับใจ

1.5 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการประพันธ์

วราภรณ์ บำรุงกุล (2529 : 189 - 192) ศึกษาวรรณคดีและวรรณกรรมที่แต่งด้วยฉันท มี 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่หนึ่งเรียกว่า คำหลวง ซึ่งจะเป็นเรื่องที่แต่งด้วยฉันทลักษณ์หลายประเภท แต่วรรณคดีคำหลวงที่มีการแต่งฉันทอยู่ในเรื่องด้วยนั้นมีเพียง 2 เรื่อง คือ มหาชาติคำหลวง และพระนลคำหลวง ประเภทที่สอง เรียกว่า คำฉันท์ ซึ่งจะเป็นเรื่องที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทฉันทเป็นหลักและมีกาพย์แทรกมากบ้างน้อยบ้างตามที่กวีเห็นสมควรในการแต่ง เช่น เรื่องพระนลคำฉันท์ เป็นต้น

ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา (2534 : 81 - 91) เขียนบทความเรื่องคำหลวง สรุปได้ว่าวรรณคดีคำหลวงมีทั้งหมด 4 เรื่อง คือ มหาชาติคำหลวง พระมลัยคำหลวง นันทโศภนคำหลวง และพระนลคำหลวง ซึ่งเรื่องพระนลคำหลวงนี้แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร่าย กาพย์ฉันท โคลงสี่สุภาพ โคลงโบราณ และกลอนสุภาพ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงบทหนึ่งไว้ในอารัมภกถา เพื่อให้เห็นว่าคำหลวงในที่นี้ หมายถึงบทประพันธ์ร้อยกรองที่แต่งด้วยคำประพันธ์หลายรูปแบบรวมกันตามแบบอย่างเรื่องมหาชาติคำหลวง

พรสุข บุญสุภาและรณนิ เพชรคุปต์ (2518 : 25 - 27) อธิบายกลวิธีการแต่งสรุปได้ว่า กวีควรพิจารณาประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. Diction คือ การเลือกใช้คำศัพท์ และวิธีการใช้ความหมายของคำศัพท์เหล่านั้น แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 Denotation ได้แก่ การใช้คำศัพท์ตามความหมายโดยตรงตามในพจนานุกรม

1.2 Connotation ได้แก่ การใช้ความหมายพิเศษของคำศัพท์นอกเหนือไปจากความหมายตามพจนานุกรม

2. Imagery หมายถึง ภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านสร้างภาพขึ้นขณะอ่านคำบรรยาย ซึ่งกวีแต่ละคนจะมีวิธีการสร้างภาพพจน์แตกต่างกันไป ดังนี้

2.1 Literal Images คือวิธีการที่กวีบรรยายให้ผู้อ่านสร้างภาพพจน์ได้ตามความหมายของคำโดยตรง ด้วยวิธีการเลือกคำศัพท์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางประสาททั้งห้า ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส

2.2 Figurative Images คือวิธีการที่กวีใช้คำบรรยายเปรียบเทียบในเชิงอุปมาอุปไมย เพื่อให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ ผู้อ่านต้องแปลความหมายตามคำศัพท์ให้เชื่อมโยงกับสิ่งอื่นๆ ผู้อ่านจึงเข้าใจ วิธีสร้างภาพพจน์ เช่น Simile Metaphor หรือ Symbol

ล่อม เฟิงแกว (2522 : 22 - 92) กล่าวว่าศิลปะการประพันธ์อันจะทำให้วรรณคดีเป็นอมตะและมีชีวิต ประกอบด้วย 3 ประการ ดังนี้

1. ศิลปะการเลือกเฟ้นถ้อยคำ ได้แก่

1.1 การใช้คำแสดงอารมณ์

1.2 การใช้คำแสดงฐานะของบุคคล

1.3 การใช้คำเลียนเสียง

1.4 การใช้กวียานุโลม

2. ศิลปะการเรียบเรียงถ้อยคำ ได้แก่

2.1 การลำดับความ

2.2 การสรุปความ

2.3 ความสมดุล

2.4 การซ้ำคำ

2.5 การเล่นอักษร

2.6 จังหวะและการถ่วงเสียง

3. ศิลปะการปลูกอารมณ์ ได้แก่

3.1 สิ่งแปลกใหม่

3.2 ความสมจริง

3.3 การใช้โวหาร

3.4 การใช้สัญลักษณ์

สุริวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2525 : 49 - 58) กล่าวว่ากลวิธีที่ผู้ประพันธ์จะใช้ในการสร้างงาน ได้แก่ กลวิธีในการใช้ภาษา ซึ่งประกอบด้วย

1. การใช้ภาษาให้เกิดความมีชีวิตชีวา มีวิธีการที่สามารถกระทำได้ เช่น

1.1 การนำเอากริยาอาการของสิ่งมีชีวิตมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต

ชีวิต

1.2 การนำเอาลักษณะที่เป็นธรรมชาติที่เด่นที่สุดของสิ่งนั้นมา

พรรณนา

1.3 การนำเอาคำกริยามาบอกกริยาอาการแสดงให้เห็นถึงความมี

วิญญาณ

1.4 การพรรณนาให้เห็นว่าสิ่งนั้นๆ เฝ้ามองผ่านพื้นลักษณะอย่างหนึ่ง

มายังมีเค้ารอยให้เห็น

1.5 การสวมวิญญาณให้กับสิ่งไม่มีวิญญาณ ประหนึ่งว่าสิ่งเหล่านั้นมี

อารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเหมือนคน

1.6 การใช้คำที่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทต่างๆ อันได้แก่รูป รส

กลิ่น เสียง

2. การใช้ภาษาให้เกิดภาพพจน์

ภาพพจน์ (Figure of speech) คือ กลวิธีการใช้ภาษาโดยเลือกสรรถ้อยคำ หรือใช้กลวิธีการกล่าวอย่างแยบยล เพื่อให้คำน้อยคำสรุปสาระหรือให้ความหมายที่กว้างลึก ซึ่งมีกลวิธีหลายวิธี เช่น

2.1 การใช้วิธีอุปมาอุปไมย (Simile) คือ การยกเอาสิ่งที่จะกล่าวโดยตรงมาตั้ง (อุปไมย) แล้วนำอีกสิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบกับ (อุปมา) โดยมีคำที่บ่งการเปรียบเทียบ ได้แก่ อุปมา เล่ห์ เหมือน ราว ฯลฯ

2.2 การใช้วิธีอุปมาอุปไมย (Metaphor) คือ การใช้คำมาเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบโดยนัย ไม่มีคำที่บ่งการเปรียบเทียบให้เห็น

2.3 การใช้วิธีสาธกหรือเท้าความ (Allusion) คือ การเปรียบเทียบโดยการนำเอาชื่อคน ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ หรือเหตุการณ์ซึ่งรู้จักกันดีแล้วมาอ้าง ทำให้เข้าใจได้รวดเร็วและลึกซึ้ง

2.4 การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) คือ การใช้สัญลักษณ์จะกล่าวอย่างกว้างๆ ทั่วๆ ไป ต่างกับการใช้อุปมาอุปไมยที่ดั่งไว้เปรียบเป็นสิ่งที่บ่งจำเพาะ

2.5 การใช้ข้อพิพาทหรือการกล่าวเกินจริง (Hyperbole) เป็นการใช่วิหารเปรียบเทียบเกินจริงเพื่อให้เห็นอารมณ์หรือความรู้สึกที่รุนแรง

2.6 การใช้บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการสมมติให้สิ่งที่กล่าวถึงมีอากัปกริยาเหมือนมนุษย์

2.7 การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันหรือมีความหมายตรงกันข้ามมาเคียงคู่กัน

2.8 การใช้คำถามยั่วให้ยังคิด (Rhetoric question) คือการใช้วิธีถามโดยไม่ต้องการคำตอบ

2.9 การใช้วิธีกล่าวประชด (Irony) คือ การกล่าวเชิงเปรียบเปรยประชดประชัน

2.10 การใช้ถ้อยคำที่มีรสความ (Understatement) คือ การใช้ถ้อยคำที่เป็นภาษากวีโดยตรงซึ่งไม่ใช้ในภาษาสามัญ และเมื่อนำมาใช้แล้วได้ใจความกว้างขวางและกินใจ

3. กลวิธีการพรรณนาให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ (Image) คือ ภาพอันเกิดจากความคิดคำนึงของผู้อ่านเนื่องมาจากการพรรณนาของผู้ประพันธ์ เช่น

3.1 การพรรณนาถึงสภาพปกติของธรรมชาติที่คนส่วนมากมีประสบการณ์ร่วม ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถรำลึกถึงภาพอันเกิดจากการพรรณนานั้นสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของตน

3.2 การใช้ศิลปะในการเลือกเฟ้น คือ การเลือกหยิบเอาลักษณะเด่นชัดของสิ่งนั้นมาพรรณนา

3.3 การใช้วิธีบังกริยาอาการพิเศษ

3.4 การใช้วิธีทำให้สิ่งที่หยุดนิ่งมีอาการเคลื่อนไหวเพราะมีสิ่งอื่นมา
กระทำ

3.5 การใช้วิธีบรรยายกิริยาอาการสัมพันธ์เกี่ยวโยงแก่กัน
จิตรลดา สุวัติกุล (2526 : 213 - 239) กล่าวถึงองค์ประกอบทาง
สุนทรียศาสตร์ ประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านเนื้อหา ได้แก่

1.1 สุนทรียภาพในคำ คือ

1.1.1 เสียงของคำ

1.1.2 การเล่นคำ

1.1.3 จังหวะและลีลาของคำ

1.2 สุนทรียภาพในความงาม คือ

1.2.1 ภาพพจน์

1.2.2 รสวรรณคดี

1.2.3 ไวยากรณ์

1.2.4 สัญลักษณ์

2. องค์ประกอบด้านรูปแบบ ได้แก่ การใช้คำให้เข้ากับรูปแบบหรือฉันทลักษณ์
ของคำประพันธ์แต่ละชนิด จังหวะและลีลาของคำประพันธ์ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะส่งผลถึง
อารมณ์ ความรู้สึกและน้ำเสียงโดยส่วนรวมของเนื้อความ

กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 122 - 132) อธิบายแง่มุมของบทร้อยกรอง
ว่า บทร้อยกรองที่ไพเราะ มีความซาบซึ้งสะท้อนอารมณ์ ย่อมมีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. คำที่เลือกสรรใช้ เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งสะท้อนอารมณ์ สูงส่ง มีสง่า
ด้วยรูปและเสียงของคำเป็นพิเศษ

2. เสียงเสนาะ บทร้อยกรองจะงดงามในความรู้สึกของผู้อ่าน ต้องประกอบด้วย
เสียงเสนาะ อันจะมีขึ้นได้ด้วย

2.1 สัมผัส (Rhyme) คือเสียงคล้องจอง ได้แก่ สัมผัสบังคับ เรียกว่า
สัมผัสนอก และสัมผัสไม่บังคับเรียกว่าสัมผัสใน

2.2 ลีลาจังหวะ (Rhythm) คือ ช่วงซ้ำที่มีผลในด้านเสียงและจังหวะ อาจมีเสียงอ่อนเนิบ คึกคัก กระชั้นกระซาก กระแทกกระทั้น

2.3 การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopaela)

2.4 การเล่นคำ การซ้ำคำ ซ้ำความ เล่นอักษร ทำให้ผู้อ่านเกิดเสียงเสนาะและให้ความรู้สึกในด้านความหมาย

3. ความหมายอันไพเราะกินใจ เกิดได้จากกลวิธีต่างๆ ในการแต่งของกวี ได้แก่

3.1 การใช้คำที่มีเสียงและความหมายที่ไพเราะเป็นพิเศษ

3.2 การใช้กวีโวหาร คือ การใช้ชั้นเชิงในการแต่งให้มีรสของถ้อยคำลึกซึ้งประทับใจมากกว่าให้ข้อเท็จจริง ได้แก่

ก. ภาพพจน์ (Figure of Speech) ภาพพจน์นั้นจะต้องใช้โวหารในการกล่าวได้ความเข้าใจในโวหารนั้นๆ มิใช่การบอกกล่าวอย่างตรงไปตรงมา

(1) การอุปมาอุปไมย คือการกล่าวเปรียบเทียบโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้เห็นและรู้สึกชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าการอธิบายธรรมดา

(2) การใช้สัญลักษณ์ คือ การเอาสิ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแทนสิ่งที่เป็นนามธรรม ทำให้เข้าใจได้กว้างขวางลึกซึ้งโดยมิต้องใช้คำอธิบายก็สามารถเข้าใจได้

(3) การกล่าวเกินจริงหรือผิดความจริง กวีนิยมใช้ทั้งในบทพรรณนา บทบรรยาย และการเปรียบเทียบ

(4) การกล่าวสรุปน้อยกว่าความจริง

ข. การพรรณนาและการบรรยายที่แจ่มแจ้งชัดเจนจนสามารถนึกตาม เห็นภาพ เข้าใจถ้อยคำและข้อความอย่างแจ่มแจ้งลึกซึ้ง ได้แก่

(1) การพรรณนาที่ทำให้เห็นภาพอย่างตรงไปตรงมา

(2) การพรรณนาที่ต้องตีความจึงจะเข้าใจความหมาย

ชัดเจน

(3) การบรรยายให้เห็นนาฏการ คือ ความเคลื่อนไหวไปตามบทบาททั้งในด้านอารมณ์และกายภาพ

(4) การบรรยายหรือพรรณนาที่ทำให้เห็นได้ด้วย
ความรู้สึก ความเข้าใจถึงธรรมชาติจิตใจมนุษย์

ค. ถ้อยคำได้ตอบ เหน็บแนม เกี้ยว ปล่อย ดัดพ้ออย่างคมคาย
แสดงอารมณ์และปฏิภาณ

ง. การกล่าวซ้ำ (Repetition) ได้ผล 2 ประการ คือ ได้ผลใน
การเล่นคำให้มีเสียงไพเราะ และได้ผลในด้านการเน้นหรือย้ำความนั้นให้ชัดเจน

จ. ความงามของร้อยกรองในแง่ความคิด (idea) และทัศนะ
ต่างๆ ที่ผู้แต่งสื่อสารมายังผู้อ่าน

ฉ. ความงามของร้อยกรองในการเสนอเนื้อเรื่องกระชับเข้มข้น
ทำได้โดยการกำหนดคณะ จำกัดคำตามลักษณะการแต่ง และโดยการเขียนด้วยความรู้สึกสะเทือน
ใจ (emotion) และรักษาความสะเทือนใจนั้นไว้ในรูปของคำประพันธ์

ช. ความงามของร้อยกรองในด้านการสร้างบรรยากาศ

วิภา กงกะนันทน์ (2533 : 35 - 56) กล่าวถึงโวหารต่างๆ ที่มีผู้ใช้ในชีวิตประจำวัน
และในวรรณคดีไว้ดังนี้

1. Metaphor (เมตาฟอรั) โวหารเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมา
เปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า เป็น เท่า คือ ฯลฯ ในการ
เปรียบเทียบ

2. Simile (สิมิลี) โวหารเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมา
เปรียบเทียบกันว่าเป็นเหมือนกัน คำที่ใช้ในการเปรียบเทียบ คือคำว่า เหมือน คล้าย ดุจ กล ประหนึ่ง
 ฯลฯ

3. Synecdoche (สมพจน์) คือ การกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมด
เพียงบางส่วน แต่ให้ความหมายคลุมหมดยกส่วน

4. Metonymy (นามนัย) คือ การกล่าวถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้ความหมายเป็นอย่าง
อื่น เช่น กล่าวถึงชื่อคนแต่หมายถึงผลงานของเขา กล่าวถึงชื่อสถานที่แต่หมายถึงคนที่อยู่ที่นี่
พูดหรือเขียนอย่างหนึ่งแต่ให้ความหมายเป็นอย่างอื่น

5. Oxymoron (ปฏิวาตะ) คือ การนำคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือค้านกัน
มารวมกันเพื่อให้เกิดคำที่มีความหมายใหม่ หรือมีความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้ง หรือเพิ่ม
น้ำหนักให้แก่ความหมายของคำแรก

6. Paradox (ปฏิกาคพจน์) คือ ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ไม่ว่าผู้ฟังจะสนใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง หรือไม่น่าเป็นไปได้แต่เป็นไปได้

7. Synesthesia (อาวตพากย์) คือ การใช้คำแทนผลของสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา เช่น รสเป็นผลของสัมผัสด้วยลิ้น กลิ่นเป็นผลของสัมผัสจากจมูก เป็นต้น

8. Hyperbole (อติพจน์) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก

9. Overstatement (อติพจน์) คือ การพูดหรือเขียนประหนึ่งโอ้อวด โดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังรู้สึกขัน

10. Allusion (ปฏินูปพจน์) การใช้ข้อความที่ดัดแปลงมาจากข้อความซึ่งเป็นที่ยอมรับกันดีอยู่แล้ว

11. Personification (บุคลาธิษฐาน) การใช้ภาษาที่ทำให้สิ่งทั้งหลายที่ไม่ใช่คนเป็นคน โดยให้สิ่งเหล่านั้นแสดงออกปฏิกิริยาต่างๆ ราวกับเป็นคน

12. Analogy (อุทาหรณ์) เป็นวิธีการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความคิดโดยมีการยกข้อความที่ง่ายแก่การเข้าใจมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องการอธิบาย

13. Rhetorical question (ปฏิปจฉา) เป็นการใช้คำถามที่มีได้ต้องการให้ตอบ และสัญลักษณ์ในวรรณคดี คือ คำที่ใช้แทนสิ่งต่างๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีความหมายนอกเหนือไปจากความหมายตามตัวอักษร

1.6 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเปรียบเทียบ

กระแสมาลยาภรณ์ (2522 : 109) อธิบายจุดมุ่งหมายในการเปรียบเทียบวรรณคดีว่า ประการแรกเพื่อสนองความสนใจวรรณคดี อันจะทำให้ผู้ศึกษารู้จักคิดและหาเหตุผล ประการที่สองเพื่อให้รู้ถึงการแปลและการถ่ายทอดอารมณ์

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (2541 : 399) กล่าวว่า วรรณคดีเปรียบเทียบคือการศึกษความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีนานาชาติ ความสัมพันธ์ของวรรณคดีในชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับวิทยาการแขนงต่างๆ ซึ่งการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบจะศึกษาทั้งด้านรูปแบบคำประพันธ์ เนื้อหา แนวคิด กลวิธี และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับการแสดงออกของมนุษย์ โดยหาความเหมือนและความแตกต่างในวรรณคดี แล้วจึงวิเคราะห์สาเหตุซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบคือจะทำให้เข้าใจวรรณคดีอย่างแท้จริง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี (2535) วิจัยวรรณคดีเรื่องสาวิตรี โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ ศึกษาที่มาของเรื่องสาวิตรี ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องสาวิตรีฉบับภาษาอังกฤษ ฉบับความเรียงภาษาไทย และฉบับบทละครร้อง ศึกษาวิธีการด้านการละครที่พระองค์ทรงใช้ในบทละครร้องเรื่องสาวิตรี และวิเคราะห์บทละครร้องเรื่องสาวิตรีในแง่วรรณกรรม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าด้านวรรณกรรมของเรื่องสาวิตรีในด้านแนวคิดแสดงถึงความรักในอุดมคติ ตัวละครเอกของเรื่อง คือนางสาวิตรีและพระสัตยवानเป็นตัวละครที่มีคุณธรรม โดยพระองค์ทรงนำอิทธิพลทางการละครของตะวันตก ไทย สันสกฤต มาปรับให้เหมาะแก่การใช้เป็นบทละครร้อง ทรงแทรกบทสนทนาเข้าไว้ จึงทำให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

กันยารัตน์ ปฐมนุพงศ์ (2539) วิจัยสถานภาพ บทบาท และปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดสถานภาพและบทบาทของตัวละครพราหมณ์ในบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงแปล แปลงมาจากวรรณคดีสันสกฤต ทั้ง 7 เรื่อง ได้แก่ ปรียทรรติกา ศกุนตลา สาวิตรี พระนลคำหลวง ลิลิตนารายณ์สิบปาง คำพากย์รามเกียรติ์ และพระศุณหเศป ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สถานภาพและบทบาทของตัวละครพราหมณ์ ได้แก่ เป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ผู้สั่งสอนวิชา ผู้ใช้คำสาปแช่งและผู้ใช้คำให้พร เป็นโอรส ตลอดจนเป็นผู้ติดตามช่วยเหลือตัวละครเอก ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดสถานภาพและบทบาทของพราหมณ์ ได้แก่ ปัจจัยด้านศาสนา ปัจจัยด้านการเมือง และปัจจัยด้านสังคม

ชมพูนุท เมฆเมืองทอง (2540) วิจัยเรื่องความอลังการในบทละครร้อยกรองที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับอิทธิพลจากวรรณคดีสันสกฤต จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ ศกุนตลา สาวิตรี ปรียทรรติกา พระนาละ และมัทนะพาธา ผู้วิจัยยึดแนวความคิดทฤษฎีอรรถลักษณะตามตำราอรรถศาสตร์ของวาคุภฏ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระองค์ทรงใช้อรรถลักษณะในการแสดงภาพความงามของธรรมชาติ ใช้ในการแสดงคุณค่าและลักษณะของสิ่งของ และใช้แสดงถึงความสง่างาม บุคลิก ลักษณะ สถานภาพและอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในเรื่อง กลวิธีการสร้างความอลังการ พระองค์ทรงใช้การพรรณนาและเปรียบเทียบตามขนบของวรรณคดีไทย ตามแบบแผนของสันสกฤต และตามประสบการณ์ของพระองค์ผสมผสานกัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.)

ยุพร อร่ามกุล (2513) วิจัยลักษณะที่ดีเด่นของบทพระนิพนธ์พระราชวรวงศ์

เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ จุดมุ่งหมายในการวิจัย คือ เพื่อศึกษาลักษณะในบทพระนิพนธ์ของพระองค์ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ลักษณะภาษา สำนวนโวหาร คำประพันธ์ที่พระองค์ทรงคิดรูปแบบขึ้นเอง และข้อคิดเห็นของพระองค์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บทพระนิพนธ์ของพระองค์มีลักษณะที่ดีเด่น ทำให้ชวนอ่าน เนื่องจากเนื้อเรื่องของบทพระนิพนธ์มีความหลากหลาย เช่น ทรงดัดแปลงมาจากเรื่องเดิม เช่น พระนลคำฉันท์ บางเรื่องมาจากพงศาวดารของชาติต่างๆ และบางเรื่องทรงนิพนธ์ขึ้นเอง ด้านภาษาสำนวนโวหาร พระองค์ทรงพิถีพิถันในการเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องและเพื่อให้เกิดความไพเราะ สำนวนโวหารของพระองค์มีความแปลกใหม่ มีสำนวนการเปรียบเทียบอันคมคาย ในด้านข้อคิดเห็น พระองค์ทรงแสดงความคิดเห็นไว้ในหลายด้าน และทรงวิจารณ์สิ่งถูกผิด ในด้านความสมบูรณ์ของบทพระนิพนธ์นั้นพบว่า พระองค์ทรงมีความรู้รอบด้าน ทรงศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ ดังเห็นได้จากพระนิพนธ์บางเรื่องที่พระองค์ทรงอธิบายคำศัพท์ไว้ท้ายเล่ม เพื่อให้ความหมายและเป็นการแปลคำศัพท์ในเรื่อง ทรงอธิบายถึงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์นั้นไว้ด้วย พระนิพนธ์ที่มีการอธิบายคำศัพท์ท้ายเล่ม เช่น เรื่องพระนลคำฉันท์ สามกรุง กนกนคร นอกจากนั้นแล้ว บทพระนิพนธ์เรื่องต่างๆ ยังสามารถทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความบันเทิงในขณะเดียวกันด้วย

วลีรัตน์ กฤตลักษณ์ (2526) วิจัยบทพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรม

หมื่นพิทยาลงกรณ์ เรื่องกนกนคร ในด้านสุนทรียะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเนื้อหาของเรื่อง และเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการใช้คำ การใช้สำนวนโวหาร การใช้ความเปรียบ และจินตนาการที่ปรากฏในเรื่องกนกนคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เนื้อหาของเรื่องกนกนคร พระองค์ทรงได้เค้าโครงเรื่องจากเรื่องเมืองทอง ในกถาสวัสดิศคร และเรื่องตริวิกรมโชคาสุริระ ฉบับภาษาอังกฤษ แล้วจึงนำทั้งสองเรื่องมาสอดแทรกผสมผสานความคิดและจินตนาการของพระองค์ และพระนิพนธ์เรื่องกนกนคร มีคุณค่าในด้านสุนทรียศาสตร์ อันจะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ และซาบซึ้งในวรรณคดี

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพระนล

ประเทือง วงศ์ริน (2517) วิจัยเรื่องพระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์ใน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่เรื่องนี้เป็นวรรณกรรมที่แปลจากฉบับ

ภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาที่มาของเรื่องพระนลคำหลวง กับเรื่องพระนล (Story of Nala) ฉบับของเซอร์ไมเนียร์ ไมเนียร์ - วิลเลียมส์ และนโลปาชยาน ฉบับของประตาบ จันทร รอย และศึกษาศิลปะการประพันธ์ สุนทรียะ คุณค่าด้านต่างๆ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เนื้อเรื่องทั้ง สามฉบับ ส่วนใหญ่จะเหมือนกัน เนื่องจากการแปลแบบแปลตรง ส่วนที่แตกต่างกันออกไป จะเป็นในรายละเอียดส่วนย่อยบางอย่างที่พระองค์ทรงแทรกเพิ่มเติมลงไปตามชนบของวรรณคดี ไทยและลักษณะนิสัยของคนไทย ด้านศิลปะในการประพันธ์ทรงใช้คำประพันธ์ประเภท ร้อยกรองของไทยทุกชนิด และเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่มีความไพเราะจากความดีเด่นในการ เลือกใช้ถ้อยคำ เสียงของคำ ภาพพจน์ในเรื่อง ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ชนบประเพณี ข้อคิด และคติของชาวอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์

ภิญโญ บุญทอง (2523) วิจัยเรื่องสตรีในมหาภารตะ เพื่อศึกษาบทบาทและฐานะของสตรีในมหาภารตะและเรื่องแทรกในมหาภารตะ ซึ่งเรื่องพระนล (นโลปาชยานม) เป็นเรื่องแทรกเรื่องหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของนางทมยันตีในฐานะคนรักนั้น นางทมยันตีมีความรักต่อพระนลในแบบของคนที่ไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อน คุณความดีและความงามของนางทมยันตีและพระนลต่างเลื่องลือไปทั่วด้วยเสียงสรรเสริญของประชาชน และมีหงส์ทองเป็นสื่อส่งสาร บทบาทของนางทมยันตีในฐานะภรรยา มี 2 ประการ ได้แก่ นางทมยันตีเป็นภรรยาที่มีความเสียสละและมีความจงรักภักดีเทิดทูนสามีอย่างยิ่ง และอีกประการหนึ่ง คือ นางเป็นภรรยาที่มีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ รู้จักการวางแผน และความเฉลียวฉลาดนั้นได้ทำให้นางผ่านพ้นจากอุปสรรคต่างๆ ในที่สุดนางก็ได้ประสบกับความสุขอีกครั้งหนึ่ง

อมรรัตน์ เนตรมุกดา (2527) วิจัยวรรณคดีเรื่องพระนลคำฉันท์ พระนิพนธ์พระราชวรวงศ์เชอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ขั้นตอนการทำวิจัยคือ ขั้นแรกผู้วิจัยเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำฉันท์ กับ นโลปาชยานม ฉบับของดิน มิลแมน และขั้นตอนที่สองศึกษาลักษณะดีเด่นในเชิงวรรณศิลป์อันเป็นลักษณะเฉพาะของพระองค์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระองค์ทรงนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์มาจากฉบับภาษาอังกฤษ ของดิน มิลแมน โดยทรงอ่านเรื่องทั้งหมดก่อนแล้วจึงเรียบเรียงเรื่องขึ้นใหม่ เนื้อหาจากฉบับของดิน มิลแมนที่มีความสมบูรณ์แล้ว พระองค์ก็คงไว้ตามต้นฉบับเดิม และในด้านวรรณศิลป์พบว่า พระองค์ทรงเลือกใช้คำที่แปลก ทรงเล่นเสียงสัมผัสสระ สัมผัสอักษร มีการเล่นคำซ้ำ คำซ้อน ซึ่งช่วยให้มีความไพเราะมากยิ่งขึ้น

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินเรื่อง

สมทรง ชีวะพันธุ์ (2520) วิเคราะห์วิธีดำเนินเรื่องลิลิตนารายณ์สิบปาง บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า พระองค์ทรงเริ่มเรื่องด้วยบทประณามพจน์ คือ วิษณุมนตร์ เป็นบทสรรเสริญพระวิษณุหรือพระนารายณ์เทพเจ้า แต่งเป็นอนุชฎกฉันทภาษาสันสกฤต ทรงคัดลอกของเดิมมาและทรงแปลเป็นร้อย 1 บท และโคลงสาม 1 บท ตามด้วยบทขอพรพระเป็นเจ้าสองพระองค์ คือ พระนารายณ์และพระคเณศ (พิฆเนศวร) ต่อจากนั้นทรงดำเนินเรื่องนารายณ์อวตารปางต่างๆ เรียงลำดับจากปางที่ 1 ถึงปางที่ 10 พระองค์ทรงเล่าเรื่องในแต่ละปางไปตามลำดับเวลาและเหตุการณ์อย่างรวดเร็ว ตรงไปตรงมา เมื่อเล่าเรื่องจบแล้วจึงตามด้วยตอนส่ง ทรงพระราชนิพนธ์เป็นโคลงสี่ จำนวน 9 บท ทรงบอกพระนามของผู้ทรงนิพนธ์ ความมุ่งหมายในการพระราชนิพนธ์ ระยะเวลาในการพระราชนิพนธ์ และจบด้วยบทอวยพรแด่สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี

วราภรณ์ บำรุงกุล (2522) วิเคราะห์วิธีดำเนินเรื่องมัทนะพาธา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ทรงเริ่มเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์บนสวรรค์ สุเทพณ์เทพบุตรเกิดความทุกข์เพราะนางมัทนาไม่รับรัก ปัญหาเริ่มปรากฏเมื่อนางมัทนาลงมาเกิดเป็นดอกกุหลาบ นางกลายร่างเป็นหญิงสาวแล้วได้พบกับชัยเสน ความยุ่งยากของเรื่องเกิดขึ้นเมื่อทั้งคู่รักกันทั้งคู่ ที่ชัยเสนมิภรรยาอยู่แล้ว และเรื่องดำเนินไปจนถึงจุดสุดยอเมื่อนางมัทนาถูกสาปให้เป็นดอกกุหลาบตลอดไป เหตุการณ์ของเรื่องคลี่คลายลงเมื่อชัยเสนขอต้นกุหลาบและขอพรจากพระมุนี แล้วเดินทางกลับเมือง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการประพันธ์

หม่อมหลวงคำยวง ศรีธวัช (2533) วิจัยวรรณกรรมประเภทฉันทในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 สรุปผลการวิจัยได้ว่า เรื่องพระนลคำฉันทบทพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) จัดเป็นวรรณกรรมนิทานคำฉันท พระองค์ทรงนิพนธ์ขึ้นโดยมีการเลือกสรรคำศัพท์ และมีการเล่นคำอย่างอลังการ ทรงเลือกรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์มาใช้ดำเนินเรื่องในตอนสำคัญ เพราะการแต่งกาพย์นั้นง่าย ไม่มีข้อบังคับเรื่องคำครุ คำลหุ สามารถนำคำไทยง่ายๆ มาใช้ในการประพันธ์ได้ เหตุการณ์ตอนสำคัญของเรื่องที่พระองค์ ทรงใช้กาพย์ฉบับ 16 ในการประพันธ์ได้แก่ ตอนพระนลได้พบพญานาคกรรโกฏก แล้วทราบวิธีแก้คำสาปของกลีและทวาบร เหตุการณ์ตอนนี้มีความสำคัญคือเป็นจุดคลี่คลายปมปัญหาในเรื่อง และตอนที่ทรง

ใช้รูปแบบของกาพย์สุรางคนางค์ 28 คือตอนที่พราหมณ์ทูลบรรยายความหลังระหว่างพระนลกับนางทมยันตีแก่พระนล ในขณะที่พระนลอยู่ในร่างของวาหุเมื่อได้ฟังความนั้นแล้วก็เกิดความสะเทือนใจ

พวงรัตน์ อบเชย (2539) วิจัยบทร้องในบทละครรำ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยวิเคราะห์สุนทรียภาพในการใช้คำ และการใช้โวหารเปรียบเทียบ จากบทละครร้องจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่บทละครรำเรื่องพระนาละ พญาราชवंสัน ขอมดำดิน ศกุนตลา พระเกียรติรถ ท้าวแสนปม และขุนช้างขุนแผนตอนแต่งงานพระไวย สรุปผลการวิจัยได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นภาพอย่างชัดเจน เหมาะสมกับตัวละครในเรื่อง และมีการใช้โวหารอุปมาในการเปรียบเทียบจำนวนมาก ทำให้บทละครร้องพระราชนิพนธ์นี้มีความงดงามทางภาษา เมื่อผู้อ่านอ่านแล้วมีความไพเราะ ชาบซึ่งสะเทือนอารมณ์

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเปรียบเทียบ

ประเทือง ทินรัตน์ (2525) ศึกษาที่มาเรื่องศกุนตลาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างฉบับต่างๆ ผลการวิจัยสรุปว่า เรื่องศกุนตโลปาขยานที่ปรากฏในมหาภารตะเป็นฉบับแรก และยังเป็นที่มาของบทละครเรื่องอภิชาตญาณศกุนตละของกาลิทาส เรื่องศกุนตโลปาขยานในปัทมปุราณะเป็นฉบับที่แต่งแต่งขึ้นหลังสุดและเป็นฉบับที่รวบรวมเนื้อเรื่องศกุนตโลปาขยานในมหาภารตะกับอภิชาตญาณศกุนตละเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องศกุนตลา ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้ง 4 ลำนวน ลำนวนที่ 4 เป็นลำนวนที่ดีที่สุด พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับแสดงละครรำและละครร้องแบบไทย บทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้จึงแตกต่างจากบทละครเรื่องอภิชาตญาณศกุนตละทั้งด้านรูปแบบของบทละคร เนื้อเรื่อง ตัวละคร บทบาทของตัวละคร และวรรณศิลป์

สำรวย บุญรักษา (2542) ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องหิโตปเทศ ฉบับแปลโดยเสฐียรโกเศศ – นาคะประทีป กับนิทานนางตันได ฉบับภาษาลาว เรียบเรียงโดยมหาสีลา วีรวงศ์ เพื่อหาลักษณะร่วมและลักษณะแตกต่าง ผลการศึกษารูปได้ว่า ทั้งสองเรื่องมีลักษณะร่วมกัน คือ ด้านโครงเรื่อง ประกอบด้วยนิทานนำ นิทานหลัก และนิทานซ้อน ด้านแก่นเรื่องจะมีอยู่ในนิทานหลัก และนิทานซ้อน ด้านตัวละคร มี 3 ประเภท คือ มนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ พฤติกรรมตัวละครแสดงให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ ด้านภาษา ใช้การสื่อความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย ใช้ภาษาราชการและภาษาสุภาพ ลักษณะความแตกต่าง คือ ด้านโครงเรื่อง ในหิโตปเทศปรากฏ

ความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูก แต่นิทานนางตันโตปรากฏความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับประชาชน ด้านแก่นเรื่อง หิโตปเทศแสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษา นิทานนางตันโตแสดงให้เห็นความมักมากในกามของผู้หญิง ด้านภาษา หิโตปเทศใช้ภาษาแบบแผน นิทานนางตันโตใช้ภาษาสุภาพมีภาษาพูดแทรกอยู่ สาเหตุที่ทำให้นิทานทั้งสองเรื่องเหมือนและแตกต่างกัน คือ การแพร่กระจายของนิทาน และทัศนคติของผู้ฟังนิทาน

รัชฎา พุฒิประภาส (2543) ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องกฤษณาอุทก 7 ฉบับ เพื่อเปรียบเทียบโครงเรื่อง แก่นเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละคร และภาษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โครงเรื่องมี 2 ลักษณะ คือ โครงเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตนางกษัตริย์ และเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน การเปิดเรื่อง มี 2 แบบ คือ การไหว้ครูกับการบรรยายตัวละคร การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับปฏิทินทุกฉบับ เหตุการณ์ในเรื่องคล้ายกัน แต่สถานที่ต่างกัน ความขัดแย้งมี 2 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับระเบียบสังคม โครงเรื่องมีความแตกต่างกันเพราะการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของเรื่อง แก่นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของสตรีเหมือนกันทุกฉบับ เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของสตรีชั้นสูงตามลักษณะของนางในอุดมคติ สตรีชาวบ้านมีภาพลักษณ์ตามความเป็นจริง ด้านตัวละคร มีนางกฤษณาเป็นผู้สอนและนางจิรประภาเป็นผู้รับคำสอนเหมือนกัน แต่ตัวละครพระเจ้าพรหมทัตต่างกัน ด้านภาษา ใช้ภาษา 2 ลักษณะ คือ ฉบับหลวงใช้คำราชาศัพท์ชั้นสูง ฉบับราษฎรใช้ภาษาถิ่นปนคำสามัญ

รัชนก อยู่ใจเย็น (2547) ศึกษาเปรียบเทียบท่วงทำนองการแต่งนิทานเวตาลฉบับของ น.ม.ส. กับฉบับของศักดิ์ศรี แย้มนัสดา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ด้านวิธีการดำเนินเรื่องของทั้งสองฉบับมีโครงเรื่องหลัก การลำดับความในโครงเรื่องซ้อน และวิธีการปิดเรื่องซ้อนเหมือนกัน แต่วิธีการเปิดเรื่องซ้อนต่างกัน ด้านการใช้ภาษาในทั้งสองฉบับมีการสรรคำใช้เหมือนกัน แต่ในฉบับของ น.ม.ส. จะมีการใช้คำและสำนวนเก่า การใช้โวหารในทั้งสองฉบับใช้โวหารบรรยาย โวหารพรรณนา และโวหารอธิบายเหมือนกัน การแสดงน้ำเสียงต่างกันคือ ในฉบับของ น.ม.ส. แสดงน้ำเสียงยั่วล้อตัวละครและเสียดสีขนบการแต่ง ในฉบับของศักดิ์ศรี แย้มนัสดา แสดงน้ำเสียงยั่วล้อลักษณะนิทานและเห็นใจตัวละคร

บทที่ 3

วิเคราะห์เรื่องพระนลคำหลวง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 18 กันยายน พ.ศ.2456 และสำเร็จบริบูรณ์ในวันเสาร์ ที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2457 พระองค์ทรงแปลเรื่องนี้จากหนังสือต้นฉบับภาษาอังกฤษ ชื่อ NALOPAKHYANAM , STORY OF NALA , ของโมเนียร์ โมเนียร์-วิลเลียมส์ พระองค์ทรงชี้แจงพระราชประสงค์การทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงขึ้นเพื่อชักจูงคนไทยให้แต่งหนังสือ และให้เห็นความสำคัญของกวี

เรื่องพระนลคำหลวง แบ่งเนื้อเรื่องเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

1. นมัสกฤตติกา
2. อารัมภกถา
3. นิทานวัจนะ
4. เนื้อเรื่อง
5. อุตตรกถา
6. อธิบายลักษณะคำประพันธ์
7. อภิธาน

1. นมัสกฤตติกา ในส่วนแรกนี้เป็นบทนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อความเป็นสิริมงคลตามขนบนิยมในการแต่งวรรณคดีไทย ทรงนมัสการพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระรัตนตรัย พระคเณศร ฤๅษีวยาส ครูบาอาจารย์ สมเด็จพระชนนี เทวดา ให้ช่วยปกป้องรักษาประเทศชาติและราษฎร

2. อารัมภกถา ในส่วนนี้พระองค์ทรงกล่าวถึงมูลเหตุที่ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระนล โดยใช้รูปแบบคำประพันธ์ในโบราณกาล ที่เรียกว่า คำหลวง อันจะประกอบด้วยคำประพันธ์ชนิดต่างๆ ประสมกัน

3. นิทานวัจนะ พระองค์ทรงอธิบายความหมายของนิทานวัจนะว่า หมายถึง คำแถลงเรื่องเดิม คือเรื่องที่เป็นสาเหตุแห่งอีกเรื่องหนึ่ง (2517 : 512) ในส่วนนี้ทรงอธิบายเกี่ยวกับเรื่องพระนลซึ่งเป็นเรื่องเล่าแทรกสั้นๆ ในวนบรพ ที่อยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ

4. เนื้อเรื่อง เรื่องพระนลคำหลวงนี้แบ่งออกเป็น 26 ตอน คำว่า ตอน ในเรื่องพระนลนี้ ใช้คำว่า สรรค ในเนื้อเรื่องทั้ง 26 สรรคพระองค์ทรงบรรยายเป็นคาถาภาษาสันสกฤตไว้ในซีกซ้าย

ของหนังสือ พร้อมกันนั้นทรงตั้งคาถาภาษาสันสกฤตนั้น แล้วแปลเป็นภาษาไทยขยายความไว้ใน
ชีกขวา

5. อุตตรกถา ในส่วนนี้พระองค์ทรงสรุปเรื่องพระชนกทั้งหมด พร้อมทั้งบรรยายหลักธรรม
สำหรับกษัตริย์ คือหลักทศพิธราชธรรม และหลักธรรมสำหรับสตรีผู้เป็นภรรยาไว้ 5 ประการ

6. อธิบายลักษณะคำประพันธ์ พระองค์ทรงบรรยายลักษณะคำประพันธ์รูปแบบต่างๆ ที่
ใช้เรื่องพระชนกคำหลวง

7. อภิธาน เป็นส่วนที่อธิบายความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในเรื่อง พร้อมทั้งบอกที่มาของ
คำศัพท์นั้น

การวิเคราะห์เรื่องพระชนกคำหลวง บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เรื่องพระชนกคำหลวง 2 ประเด็น คือ วิธีการดำเนินเรื่องและศิลปะการ
ประพันธ์

วิธีดำเนินเรื่อง

เรื่องพระชนกคำหลวง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เดิม
เป็นเรื่องเล่าแทรกสั้นๆ อยู่ในวนบรรพ ในคัมภีร์มหาภารตะ ซึ่งฤๅษีพฤทศ์เจ้าให้กษัตริย์
ปาณฑพฟัง ในขณะที่กษัตริย์ปาณฑพต้องเดินทางอยู่ในป่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงนำเรื่องพระชนกมาทรงพระราชนิพนธ์ ทรงใช้วิธีดำเนินเรื่องตามลักษณะของวรรณคดี
ไทยที่มีเนื้อเรื่องเป็นลักษณะนิทาน ซึ่งวิธีดำเนินเรื่องหรือกลวิธีของกวีในการแต่งเรื่องนั้น
มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้วรรณคดีมีคุณค่าและมีความงดงามในทางภาษา ดังที่กุหลาบ
มัลลิกะมาส (2531 : 116) กล่าวถึงกลวิธีในการแต่งวรรณคดีว่า "เป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งในการ
ทำให้เรื่องมีคุณค่าในทางวรรณคดี ซึ่งเป็นความสามารถและเป็นฝีมือของผู้แต่ง"

วิธีดำเนินเรื่องในเรื่องพระชนกคำหลวง สามารถอธิบายเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ผู้เล่าเรื่อง
2. ปมของเรื่อง
3. สถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง
4. ปัญหาเริ่มปรากฏ
5. การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา

6. การทวนเรื่องให้ผู้่านรอกอย
7. ปัญหาเริ่มได้รับการแก้ไข
8. การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ
9. การจบเรื่อง

1. ผู้เล่าเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับการกำหนดผู้เล่าเรื่องในวรรณคดีไทยนั้น ผู้แต่งอาจกำหนดวิธีการเลือกผู้เล่าเรื่องได้ในลักษณะต่างๆ กัน ได้แก่ ลักษณะแรกกำหนดให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องเองทั้งหมด ลักษณะที่สองกำหนดให้ตัวละครในเรื่องตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง หรือลักษณะที่สามกำหนดให้ตัวละครอื่นซึ่งเป็นบุคคลที่สามเป็นผู้เล่าเรื่องทั้งหมดก็ได้ ซึ่งในเรื่องพระนลคำหลวงนี้พบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกำหนดให้ตัวละครอื่นซึ่งเป็นบุคคลที่สาม คือ ตัวละครฤๅษีพฤษหัทศ์เป็นผู้เล่าเรื่องทั้งหมด ดังที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เป็นโคลงสี่สุภาพบรรยายเหตุการณ์ตอนที่เหล่ากษัตริย์ปาลันทพฟังเรื่องเล่านั้น แทรกไว้ในนิทานวันละตอนหนึ่ง ดังที่กล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

◎ ฟังคำพฤษหัทศ์พร้อง	พาที
จึงพระฤๅษีเสียด	ตอบถ้อย
เชิญเล่าเกิดมุนี	ทรงพรต
เรื่องพระนลนั้นข้อย	อยากยิน ฯ
◎ มุนินทร์ฟังพจน์ท้าว	ยินดี
จึงเล่าเรื่องพระนล	นิษัธเจ้า
ถึถ้วนประมวณมี	พากย์เพราะ
จนจบครบถ้วนเค้า	เชตความ ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า พ)

นอกจากนี้แล้วในเนื้อเรื่องพระนลคำหลวง ยังปรากฏคำเรียกเหล่ากษัตริย์ปาลันทพที่ฤๅษีพฤษหัทศ์เป็นผู้กล่าวเรียกเมื่อเล่าเรื่องพระนลให้ฟัง ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าตัวละครซึ่งเป็นบุคคล

ที่สามเป็นผู้เล่าเรื่องพระนล คำเรียกกษัตริย์ปาดทพที่ฤาษีพฤหัทศว์เป็นผู้เรียก ได้แก่ พระโกนไตย ภารตเจ้า ภารตบดี เฒ่าโกรพ จอมไผททรงธรรม แก้วโกรพ โอรสนางกุนตี ยุธิษฐิร ยุธิษฐีร มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ ดูก่อนพระโกนไตย

(พระนลคำหลวง หน้า 5)

ตัวอย่างที่ 2

◎ ดูกรภารตเจ้า

(พระนลคำหลวง หน้า 59)

ตัวอย่างที่ 3

◎ ดูกรเฒ่าโกรพ

(พระนลคำหลวง หน้า 67)

ตัวอย่างที่ 4

◎ ดูกรภารตบดี

(พระนลคำหลวง หน้า 85)

ตัวอย่างที่ 5

◎ ดูกรจอมไผททรงธรรม

(พระนลคำหลวง หน้า 207)

ตัวอย่าง 6

◎ ดูกรทรงภพ ผู้แก้วโกรพ ธรรมาธิปัตย์ ถึงเธอลำบาก ยกเย็นเข็ญใจ ควรอดทนไว้ ดังเยี่ยงพระนล

(พระนลคำหลวง หน้า 253)

ตัวอย่าง 7

๑ ดูกรยติษฐิร

(พระนลคำหลวง หน้า 285)

ตัวอย่าง 8

๑ ดูกรท่านยติษฐิร ผู้ทรงเพียรพึงยุบล จักอนุสนธิความ ตามเรื่องเดิมนั้นต่อไป

(พระนลคำหลวง หน้า 312)

ตัวอย่าง 9

๑ ดูกรภูบาลทรงยศ ผู้โอรสนางกุนตี ขอผู้มีจหนักถึงใจ แห่งภูวนัยจอมนิษัธ

(พระนลคำหลวง หน้า 325)

2. ปมปัญหาของเรื่อง ปมปัญหาของเรื่องนั้นเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ เพราะเป็นจุดที่สร้างความน่าติดตามให้แก่เนื้อเรื่อง กุหลาบ มัลลิกะมาส (2531 : 102) กล่าวถึงปมปัญหาหรือความขัดแย้งในวรรณคดีไทยแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่ง ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครเอกกับคู่กรณีหรือฝ่ายตรงข้าม ลักษณะที่สอง ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม และลักษณะที่สาม ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในของตัวละครเอง

ปมปัญหาของเรื่องพระนลคำหลวงเป็นปมปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตัวละครเอกของเรื่องคือพระนล ได้แก่ การลุ่มหลงในการพนันจนทำให้เกิดโทษ ซึ่งพระนลเป็นผู้ที่มีความลุ่มหลงในการพนันสกา จนเป็นสาเหตุให้ต้องสูญเสียทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองจนหมดสิ้น จากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างปมปัญหาดังกล่าวนี้นี้จึงทำให้เนื้อเรื่องดำเนินไปได้ด้วยการดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเหตุการณ์ ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นตามมาเพราะเป็นผลที่ได้รับจากการพนัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงปมปัญหาของเรื่องพระนลคำหลวงไว้ในเหตุการณ์ตอนที่พระนลถูกกลืนเข้าสิงจึงเล่นพนันสกาจนสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมด เป็นสาเหตุให้พระนลและนางทมยันตีต้องเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ในภายหลัง ปมปัญหาของเรื่องที่เกิดจากพระนลมีความลุ่มหลงในการพนันสกาจนสูญเสียทรัพย์สมบัติและบ้านเมือง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๐ ครานั้นนลนฤบดี มีแต่เสียบมิวาย เหตุด้วยผีร้ายกลี เข้าสิงที่ลูกบาท ๐ หิรัณย์สัย สุวรรณ์สัย ยานยุคัยสัย วาสลาม ๐ ภูวนาถเสียซึ่งหิรัญ อีกสุวรรณก็พลอยหมด อีกม้ารถยวดยานสิ้น ภูมินทร์เสียจนเครื่องทรง พระองค์ไชรักลั่งสกา ประหนึ่งว่าวิกัลจจิต ผู้มีจิตจงรัก จะทูลทักบมิหยุด สุดจะห้ามเหนได้ พระในัษัธรรณินทร์ ผู้ผลาญอรินแขงขลัง ดูดจ คลั่งเคลิ้มสัญญา เล่นสกาบมิหยุดหย่อน ได้เลย

(พระนลคำหลวง หน้า 85)

3. สถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง การใช้สถานการณ์ในการเปิดเรื่องเป็นประเด็นสำคัญที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านให้ติดตามเรื่องต่อไป การใช้สถานการณ์ในการเปิดเรื่องแบ่งเป็น 3 ลักษณะดังที่สุริวงศ พงษ์ไพบูลย์ (2525 : 64 - 65) อธิบายไว้ว่า ผู้แต่งอาจเริ่มเรื่องด้วยจุดแรกเริ่มของเรื่อง หรือใช้ตอนกลาง หรือตอนใกล้จบของเรื่องมาแล้วย้อนหลังกลับไป

การเปิดเรื่องในวรรณคดีประเภทนิทานอย่างเช่นเรื่องพระนลคำหลวงนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีแบบเล่าย้อนหลังกลับไป พระองค์ทรงเปิดเรื่องในส่วนที่เรียกว่านิทานวัจนะ โดยใช้การบรรยายเนื้อความเดิมที่มีอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ กล่าวถึงฤาษีพฤททศวี เล่าเรื่องพระนลที่พ่ายแพ้สกาจนหมดเนื้อหมดตัวให้ยูธิษเฐียรฟัง เพราะยูธิษเฐียรนั้นพ่ายแพ้พัน ต้องเสียนางกฤษณาแก่ทศโยชน เมื่อยูธิษเฐียรมาพบฤาษีพฤททศวี ฤาษีจึงเล่าเรื่องพระนลเพื่อเป็นตัวอย่างของผู้ที่ลุ่มหลงการพนันจนหมดสิ้น ดังที่กล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่าง

๐ จักขอไซ่ตำนาน เปนนิทานวัจนะ เพื่อจะแจ้งแกลงความ ตามเหตุเรื่องพระนล อันเปนอยู่ ณ ที่ คัมภีร์มหาภารตะ คละอยู่ในวันะบรรพ นับเปนส่วนหนึ่งนั้น อันเปนนินพธกถา แห่งมหามูนี้ นามเธอมีประกาศิต กฤษณะไทวปายน ประพนธ์เปนคำฉันท์ อันเรียกนามว่าโคลก ประโยคคำลำนวน ล้วนเปนที่น่าฟัง ทั้งไพเราะเหมาะะกลอน ศัพท์สุนทรจับใจ ในนั้นไชร้ไซ่ชาน ว่าตำนานนลนี้ พระมุนี้หนึ่งไชร้ เล่าให้ปาณฑพนาถ ผู้นิราศไรรัฐ ชัดเชอยู่กลางป่า เรื่องมีมามากมาย จะบรรยายมากมวล ก็มีควรที่นี้ ควรที่เพียยกเอา มาเล่าสังเขปไว้ พอแต่เพียงจักได้ ทราบคดี ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า ๙)

4. ปัญหาเริ่มปรากฏ ปัญหาของเรื่องพระนลคำหลวงเริ่มปรากฏเมื่อเทวดาสีองค์ ขอ ให้พระนลช่วยเป็นทูตบอกความแก่นางทมยันตีว่าให้เลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นพระสวามีซึ่งขัด กับความรู้สึกของพระนลที่มีความประสงค์ในนางทมยันตีเช่นกัน และปัญหาเริ่มปรากฏอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระนลไปแจ้งเรื่องราวให้นางทมยันตีทราบพระนลได้บอกแก่นางว่าตนนั้นจำใจที่จะต้องมา บอกแก่นางเลือกเทวดาเป็นสามี ทั้งๆ ที่พระนลก็หมายปองนางเช่นเดียวกัน ปัญหาของเรื่อง ที่เริ่มปรากฏนี้ มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระอินทร์ พระยม พระเพลิง และพระวรุณ บอกให้พระนลช่วยเป็นทูตสื่อสารไป แจ้งแก่นางทมยันตี ให้นางเลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นสามี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ โภ โภ ในชธ ราเชนทร์ นล สัตย์วรโต ภวาน์

๐ ดูก่อนขัตติยะผู้ นิษธรา เซนทร์แฮ

นามว่านลสัตยพรต ท่านให้

อัสมากัม กุรุ สาหายย์ ทุโต ภว นโรตตม ฯ

จงเป็นทูตสื่อสาร ราชช่วย เราเทอญ

เทวราชควรแต่ใช้ ปิ่นคน ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 23)

นอกจากนี้แล้วปัญหาของเรื่องพระนลคำหลวง เริ่มปรากฏต่อไปตอนที่พระนลจำเป็นต้อง ทำตามหน้าที่เป็นผู้นำความจากเทพไปบอกแก่นางทมยันตีแล้ว พระนลยังมีความรู้สึกจำใจที่ จะต้องทำตามหน้าที่ ดังความที่พระนลบอกแก่นางทมยันตีว่า ตนมีความจำใจที่จะต้องมาบอก แก่นางว่าตนเป็นทูตสื่อสารจึงจำเป็นต้องทำตามหน้าที่และบอกความจริงทุกประการ ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

ตัวอย่าง

เทาเตยนาคัตถ์ย กัลยาณิ

กถิ สวรรัถัม อโหตัสเห

๐ จนใจแห่งพี่แล้ว

กัลยา ณีนแม่

เปนแต่ทูตแถลงสาร	เทพไท
ทูตฤาจะเจรจา	เกินสิ่ง
จะพูดตามจิตได้	ถูกๆ ๗
กถิ์ หัยหัม ปรีติศรัตย	เทวดานาง วิเศษตย์
๐ พี่ถือคำลั่นแล้ว	ไปถอน คำเลย
ถวายสัตย์แต่เทวา	มันไว้

(พระนลคำหลวง หน้า 47)

5. การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา กุหลาบ มลลิกะมาส (2531 : 103) กล่าวถึงการคลี่คลายของปัญหาว่า ลักษณะการขยายตัวคลี่คลายของปัญหาอาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า การดำเนินเรื่อง หรือการพัฒนาเรื่อง ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้ปัญหาในเรื่องมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น การขยายตัวคลี่คลายของปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวง ได้แก่ ประการแรกในตอนทีกลีและทวารบรตั้งใจจะเข้าร่วมพิธี แต่เมื่อทราบจากเทพทั้งสี่องค์ว่านางทมยันตีเลือกพระนลแล้ว กลีและทวารบรจึงหาโอกาสจะแก้แค้นพระนลกลับคืน และการขยายตัวคลี่คลายของปัญหาอีกประการหนึ่งคือเมื่อกลีได้โอกาสที่จะแก้แค้นพระนล ในวันหนึ่งเมื่อพระนลลี้มล้างเท้ากลีจึงเข้าสิงในพระนลได้ทันที การขยายตัวคลี่คลายของปัญหานี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวไว้ในตอนที่กลีมีความโกรธแค้นนางทมยันตีอย่างมากจึงสาปแช่งนาง ดังที่คำประพันธ์กล่าวไว้ว่า

ตัวอย่าง

๐ นางบังอาจเหิมกล้า ต่อหน้าเทพฤทธิฤทธิ์ เลือกเอามนุษย์ถ้อยราศี เปนบดีจนนั้นไซ้ ๐ ตั้ร ตั้ยา ภเวณี นัยายัยม์ ๐ โทษนางใหญ่หลวงหนัก หมิ่นศักดิ์เทพเทวัญ ๐ วิปุล ทัศนธารณม์ ๐ ควรลงทัณฑ์แก่นาง ให้เปนตัวอย่างถึงขนาด นั้นแล ๗

(พระนลคำหลวง หน้า 77 - 79)

และพระองค์ทรงกล่าวถึงกลีเมื่อได้โอกาสที่จะแก้แค้นพระนล เมื่อพระนลลี้มล้างเท้ากลีจึงเข้าสิงในพระนลได้ทันที การขยายตัวคลี่คลายของปัญหาคอนนี้มีดังคำประพันธ์กล่าวว่า

ตัวอย่าง

๑ สองเทวต่างมุ่งจิต เปนนิตยมิได้ขาด หาโอกาสทุกคืนวัน เพื่อเหตุนั้นอยู่ณิ
ษัณนาน จนกาลล่วงลับไป ได้ถึงสิบสองพรรษา กลีจึงหาโอกาส ตามที่ปรารถนาได้ สาเหตุ
ไซ้รู้คือจอมภพ ไถ่บุตรจบบสำเร็จไซ้ ได้เสวยน้ำมนต์ดื่ม แต่พะเอินลืมล้างบาท ยามลิลาศไป
บวงสรวง ณเมื่อนั้นแลจึงกลี เห็นได้ที่จึงเข้าสิงสถิต ในดวงจิตพระนล

(พระนลคำหลวง หน้า 83)

ซึ่งจากเหตุการณ์ตอนที่กลีมีความโกรธแค้นนางทมยันตีอย่างมากจึงสาปแช่งนางและ
ตอนกลีได้โอกาสแก้แค้นพระนลเพราะพระนลลืมล้างพระบาท จึงเป็นประเด็นที่ทำให้เนื้อเรื่องมี
ปัญหากว้างออกไปสู่เหตุการณ์ในเรื่องตอนอื่นๆ มากยิ่งขึ้น

6. การหน่วงเรื่องให้ผู้อ่านรอคอย วิธีการหน่วงเรื่องให้ผู้อ่านรอคอย มีวิธีการต่างๆ
ได้แก่ วิธีแรกใช้การบอกใบ้ให้ผู้อ่านทราบถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายหลัง วิธีที่สองผู้แต่งจะ
ปกปิดเรื่องราวที่ผู้อ่านต้องการรู้เอาไว้ก่อน และวิธีที่สามผู้แต่งจะใช้ถ้อยคำยั่วยุให้ผู้อ่านอยากรู้
อยากเห็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหน่วงเรื่องพระนลคำหลวงไว้ด้วยวิธีการ
พรรณนาภาพตัวละครนางทมยันตีต้องใช้ชีวิตอย่างตกระกำลำบากอยู่ในป่าเปลี่ยว ซึ่งทำให้ผู้อ่าน
ต้องรอคอยว่าเรื่องที่จะเกิดขึ้นต่อไปเป็นอย่างไร ตัวละครจะต้องเผชิญกับอุปสรรคและปัญหา
ต่างๆ อีกมากมายตามมา ดังเช่นตอนที่กล่าวถึงนางทมยันตีเดินทางตามลำพังในป่าหลังที่
พระนลตัดสินใจหนีนางไป ดังที่ตัวอย่างกล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 1

กัณห์ เอกา สตี ไกมี

มยา วิริตา ศุภา

๑ อำน้องแต่บัดนี้

จำอยู่ เดียวนา

ผัวลืมหอดทิ้งไป

ดุจแก้ง

จริษยติ วเน โสมเร

มฤคว์ยาณินเชวิเต

เดินทางหว่างไพรผล

พาลมฤค มากแฮ

จักรระหนกอกแห่ง

เหี่ยวใจ

(พระนลคำหลวง หน้า 131)

และเมื่อนางทมยันตีได้เดินทางเข้าสู่ในป่าเปลี่ยวแล้วนางคร่ำครวญพุ่มพ่ายหาพระนล
ดังที่ตัวอย่างกล่าววว่า

ตัวอย่างที่ 2

๐ หา นาด หามหาราช ๐ อ้าองค์นิษัรราช นาดะภรรดา พระองค์เสด็จ
หนไหน ๐ มหาราชาทรงไชย พระอยู่หนใด พระองค์ผู้อยู่เหนือหัว ๐ อ้าทูลกระหม่อม
จอมฉว น่องนี้เหลือกลัว ไฉนพระที่นั่งกลางดง ๐ ใ้อ้อครานี้เหลือพะวง ทิ้งไว้ให้หลง
พระองค์มาทอดทิ้งไฉน ๐ อยู่เดียวอนาถหวาดใจ จะเหลียวพึงใคร ในป่าระหงดงดอน

(พระนลคำหลวง หน้า 137)

7. ปัญหาเริ่มได้รับการแก้ไข การที่ปัญหาในวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้รับการแก้ไข
เป็นประเด็นที่จะทำให้เนื้อเรื่องเข้าสู่จุดเปลี่ยนแปลงสูงสุดของเรื่องในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งในเรื่อง
พระนลคำหลวงนี้ ปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับพระนลได้รับการแก้ไขเมื่อพระยานาคกรรโกฏกแจ้ง
เรื่องราวที่พระนลจะต้องกลายร่างเป็นวาหุ พระนลได้เรียนรู้หัวใจสกากับท้าวฤๅษบรรณและ
แลกเปลี่ยนวิชาเกี่ยวกับม้าของพระนล จะทำให้พระนลได้รับชัยชนะจากการเล่นสกาแล้วได้
บ้านเมืองและทรัพย์สมบัติกลับคืน และปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับนางทมยันตีได้รับการแก้ไขเมื่อ
พราหมณ์ สุเทพจากเมืองวิทรรภ์มาพบนางแล้วทูลเชิญให้นางกลับเมืองวิทรรภ์เพราะที่เมืองมี
บิดา มารดาและลูกทั้งสองรออยู่

ดังที่ตัวอย่างกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนปัญหาเกี่ยวกับพระนลเริ่มได้รับการแก้ไขเมื่อพบ
พระยานาคกรรโกฏกในตอนนีไว้ว่า

ตัวอย่างที่ 1

คัจฉ ราชนัน อิตห์ สุโต วาหุโกหมิติ พรุวัน

๐ พระแปลงนามะวาหุ จะพันทุกขทวิศรี

และเป็นสาระที่มี

วิชาอศวะเกศล

สมัยปี ฤๅตปุรณัสัย ส หิ เวทากัษไนปุณัณมี

๐ เสด็จเฝ้าพระราชวัง

กฏบัตรคณะจุฬพล

ច្បាប់រ៉ូវគ្រឹះកត

๓.๖.๒.๑.๕.๔.๗.๘.๙.๐

อโยธยปาง นครี รัมย์ยาม์ อภัย ไว นิษเฐศวร

ส เต็กซ์ห์ฤทัย ทาตา ราชาศัวัห์ฤทเณน ไว

◎ **อโยธยาธรรมเยศร์**

พระภูเบศร์จะทรงสถาปนา

วิชาดวงชะตาชาวนู

วิชาผ้าสีแลกกัน

อิกษวาकुกลขี ศรีมาน์ มิตร ใจ ภวิษยติ

๑ พระอิกษวากุกลชา

ติทรงอาณูภาวัน

จะเป็นมิตรระสัมพันธ์

๕. เลิศล้ำงานจะควมถวิล

ภวิษฺณสิ ยทากัษฺณญ์ เสรยสา โยภัษฺยเส ตทา

๑๐ ฅเมื่อใดพระเชี้ยวชาญ

๓.๖ การจัดการภูมิทัศน์

ณเมื่อนั้นพระภูมินทร์

จะสิ้นทุกข์สุขารมย์

สเมธิยสิ จ ทาโรสึ ตัวัม มา สัม โสเก มนห์ กัถดาหิ

๐ จะได้พบพระชายา

สื่อนหาสนิทชม

พระองค์คงจะได้สม

พระไทยถ้วนมิควรศัลย์

ราชย์เยน ตนยาร์ยาง จ สัตย์ม เอตต์ พีรวีมิ เต

◎ จะได้รับชัยชนะคืนครอง

จะพบสองด้นยพลัน

ฉบับนี้เน้นอะไร

ดนตรีผสมเครื่องเป่า

(พระนลคำหลวง หน้า 251 - 253)

และตัวอย่างกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนปัญหาเกี่ยวกับนางทมยันตีได้รับการแก้ไขเมื่อนางพบพราหมณ์สุเทพจากเมืองวิทรรภ์มาพบนางแล้วทูลเชิญให้นางกลับเมืองวิทรรภ์ ดังกล่าวในคำประพันธ์ว่า

ตัวอย่างที่ 2

- ๐ อหิ สุเทโว ไวทร์ภี ภัราตุส เต ทยิตห์ สขา
- ๐ ข้าแต่ไวยทรรภาช สดา
ข้าสู่เทพเพื่อนพระ พี่ไชร
- ๐ ภิมัสย์ วจนาท ราชัญส์ ต้วาง อันเษฏม อีหาคตห์
มาแสงนินนารี วรรัตน
โดยภิมะใช้ด่วน ดลมา
- ๐ กุสลิ เต ปิตา ราชัญ ชนนิ ภัราตร์ศจ เต
- ๐ พระบิดาชนนิราช อยู่สราญ
อีกพระพี่ยาอยู่ สุขพร้อม
- ๐ อายุษณ์เตา กุสลิเนา ตัตร์เสถา ทารเกา จ เตา
อีกสองกุมารองค์ ลูกแห่ง นางฤา
มีเพื่อนเล่นห้อมนิตย์ แน่นนันท์
- ๐ ต้วตักฤเต พันธุร์คาศจ คตส์ต้วา อิวาสเต
- ๐ ปวงประพันธุญาติ แห่งนาง
ต่างนั่งทุกขถึงเธอ ละห้อย
- ๐ อันเษฏาโร พราหมณาศจ ภัรมันติ ศตโค มหีม ฯ
- ใช้ทวิขตรวาทดู ทุกแห่ง
รavnับได้ร้อยเที่ยว หอร ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 283 - 285)

8. การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ การคลี่คลายปัญหาเข้าสู่จุดจบในเรื่องพระนลคำหลวงเป็นไปอย่างดียิ่ง กล่าวคือเมื่อนางทมยันตีจัดพิธีสุมพกรครั้งที่สองเพื่อเป็นการค้นหาพระนลนั้น ท้าวฤตบุรณและพระนลในร่างของวาหุได้เสด็จมาร่วมพิธีด้วย จนในที่สุดพระนลในร่างของวาหุได้ฟังเรื่องราวของนางทมยันตีที่ใช้ให้นางเกศินีไปเล่าเรื่องราวให้ฟังแล้วถ้าผู้ใดมีอาการโศกเศร้ากับเรื่องราวนั้นก็ให้เชื่อได้ว่าเป็นพระนล นอกจากนี้แล้วเหตุการณ์ที่คลี่คลายปัญหาต่างๆ ในเรื่อง

พระนลคำหลวงนี้ ยังปรากฏในตอนที่ว่าหูกกลับกลายร่างคืนสู่ร่างพระนลเพื่อไปเล่นสกาน้ำบ้านเมืองกลับคืนมาจากพระบุษกร

เหตุการณ์การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบในตอนทีกล่าวถึงนางเกศินีกลับไปแจ้งเรื่องราวแก่นางทมยันตีถึงว่าหูกชายรูปร่างอัปลักษณ์แต่มีความเศร้าใจเมื่อฟังเรื่องของนางทมยันตีที่ตกกระกำลำบากอยู่ในป่า ดังกล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ สรวุ วิการ ทัณฐฎา ตุ ปุณญโศลกัสสย อิมตห์

๐ ครานั้นเกศินีศรีสมร ฟังสุนทรพจนาสารถิ สังเกตเห็นกิริยาทำที่แห่งภูมิบุญโสลกภาษา จึงลากลับเข้ายังในวังราช บังคมบาทแมอยู่หัวสุดสง่า แล้วจึงทูลแถลงแจ้งกิจจา ทุกสิ่งสารพัดสิ้นที่ยินยล ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 389)

เหตุการณ์ตอนที่ว่าหูกกลับกลายร่างคืนสู่ร่างพระนลเพื่อไปเล่นสกาน้ำบ้านเมืองกลับคืนมาจากพระบุษกร กล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

๐ สรวุปีณ ตุ ภรตาร ทัณฐฎา ภิมสุตา ตทา

๐ ครานั้นโฉมภิมาสุตา นัยตาดั่งอยู่ดูพิศวง เห็นพระผัวทรงเดชวิเศษ ทรง กลับพระรูปกลายคงเช่นเดิมมา นางร้องหวีดกรีดขึ้นด้วยตกใจ และปลื้มเปรมฤทัยเป็นหนักหนา ตรงเข้าไปกอดพระบาทา แห่งราชาบุญโสลกโลกวิชีวิต

(พระนลคำหลวง หน้า 403)

9. การจบเรื่อง กลวิธีการจบเรื่องในวรรณคดีไทย ผู้แต่งอาจใช้กลวิธีที่หลากหลายแตกต่างกัน กลวิธีการจบเรื่องมีดังต่อไปนี้ การจบเรื่องแบบที่หนึ่งคือผู้แต่งใช้กลวิธีทำให้ผู้อ่านประทับใจ โดยแก้ไขปัญหาต่างๆ ในเรื่องให้สิ้นสุดลงและทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อ

ยอดออกไปจากเนื้อเรื่องที่อ่าน และการจบเรื่องแบบที่สองคือใช้กลวิธีพลิกความคาดหมายแล้วทำให้อ่านเกิดการขบคิดปัญหาต่อจากเรื่องที่อ่าน

เรื่องพระนลคำหลวงใช้วิธีการจบเรื่องแบบที่ทำให้ผู้อ่านประทับใจ โดยสร้างให้ตัวละครทุกตัวมีความสุขหลังจากที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ นานา ได้แก่ เหตุการณ์ตอนที่พระนลและนางทมยันตีได้กลับครองเมืองนิชิตตามเดิม เนื่องจากทั้งคู่ต่างยึดมั่นในคุณธรรมสำหรับสามีและภรรยาพึงมีประจำใจ พร้อมทั้งเสนอข้อคิดแทรกไว้ในอุตตรกถาว่าผู้ที่ยึดมั่นในคุณธรรมความดีความดีนั้นย่อมส่งผลให้มีความสุข และนำเสนอหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการสำหรับผู้เป็นพระมหากษัตริย์พึงมีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และนำเสนอหลักธรรม 5 ประการสำหรับผู้เป็นภรรยาที่ดี ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบรรยายตอนจบของเรื่องพระนลคำหลวงไว้ในส่วนที่เรียกว่า อุตตรกถา ดังกล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่าง

๑ จบเรื่องพระนลนฤปรัตน์	และสุภะระโหม
สมคู่เสมอสมรปริ	ยะสถิตสถาพร
๑ ไซ้ข้อแสดงคติบุราณ	และสมานมโนสอน
ว่าผู้สถิตสะถิระพร	สุจริตสุธรรมา
๑ ถึงแม้อมิตรจะประทุษ	กวิมุติพาลา
ปวงทุกชะโหมะนะสะสา	หะหามลายพลัน
๑ ราชานเรศวะระทรง	ทศพิธมหารธรรม
ถึงแม้อริพละประจัน	กิปลาศประลัยลาน

(พระนลคำหลวง หน้า 447)

ศิลปะการประพันธ์

ศิลปะการประพันธ์เรื่องพระนลคำหลวง ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. รูปแบบคำประพันธ์
2. การใช้ภาษา

1. รูปแบบคำประพันธ์

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในเรื่องพระนลคำหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้นตามลักษณะของวรรณคดีคำหลวงที่มีการใช้คำประพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ ดังที่พระองค์ทรงอธิบายเกี่ยวกับรูปแบบคำประพันธ์ที่ทรงใช้ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง ว่า

"ในการประพันธ์เรื่องพระนลคำหลวงนี้ ข้าพเจ้าได้ตั้งใจใช้ลักษณะประพันธ์ต่างๆ ตามที่ให้อยู่โดยมากเพื่อแต่งหนังสือไทย ท่านผู้อ่านคงจะสังเกตเห็นแล้วว่า บางอย่างก็มีอยู่ข้างจะบริบูรณ์ บางอย่างก็บกพร่อง จึงขออธิบายไว้ว่าทั้งนี้เป็นไปโดยความตั้งใจให้เป็นเช่นนั้น"

(พระนลคำหลวง หน้า 454)

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายรูปแบบคำประพันธ์ที่พระองค์ทรงใช้ในเรื่องพระนลคำหลวงไว้ในส่วนท้ายเรื่องที่ว่า "อธิบายลักษณะคำประพันธ์" รูปแบบคำประพันธ์ที่พระองค์ทรงอธิบายไว้ ได้แก่ โคลง กลอน กาพย์ ฉันท์

รูปแบบคำประพันธ์ในเรื่องพระนลคำหลวง มีดังนี้

1. โคลง

- 1.1 โคลงสอง
- 1.2 โคลงสาม
- 1.3 โคลงสี่
- 1.4 โคลงสามด้น
- 1.5 โคลงกลบท
- 1.6 โคลงจิตรลดา
- 1.7 โคลงมหาจิตรลดา
- 1.8 โคลงวิษุมาลี
- 1.9 โคลงมหาวิษุมาลี
- 1.10 โคลงสินธุมาลี
- 1.11 โคลงมหาสินธุมาลี

1.12 โคลงนันทะท่ายี

1.13 โคลงมหานันทะท่ายี

2. กลอน

2.1 กลอนร่าย

2.2 กลอนเพลงยาว

2.3 กลอนบทละคร

2.4 กลอนเสภา

3. กาพย์

3.1 กาพย์ฉบัง 16

3.2 กาพย์ยานี 11

3.3 กาพย์สุรางคนางค์

3.4 กาพย์ห่อโคลง

4. ฉันท์

4.1 อินทวิเชียรฉันท์ 11

4.2 ภูษงค์ประยาตฉันท์ 12

4.3 วสันตดิถีฉันท์ 14

5. ร่าย

ความไพเราะของวรรณคดีหรือวรรณกรรมร้อยกรอง ขึ้นอยู่กับการเลือกชนิดของคำประพันธ์ที่มีลีลาสัมพันธ์กับเนื้อความในเหตุการณ์ตอนนั้นๆ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์การนำเสนอเหตุการณ์ในตอนต่างๆ ของเรื่องพระนลคำหลวงกับความสัมพันธ์ของรูปแบบคำประพันธ์ที่ทำให้บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงมีความไพเราะตามลักษณะเฉพาะขององค์ผู้นิพนธ์ และก่อให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาตัวละคร
2. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาฉาก
3. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก
4. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนาของตัวละคร

1. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาตัวละคร

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาตัวละคร ในเรื่องพระนล คำหลวงพรรณนาความงามตัวละครเอกไว้สองตัว คือพระนลและนางทมยันตี การพรรณนาความงามตัวละครดังกล่าวนี้ยังคงยึดตามขนบของวรรณคดีไทยโบราณ ตัวละครจะมีความงามตามอุดมคติ คือฝ่ายชายงามมากกว่ามนุษย์ผู้ชายอื่นๆ และงดงามเท่ากับเทพเจ้าที่มีลักษณะงาม ถ้าเป็นตัวละครฝ่ายหญิงก็ต้องงดงามยิ่งกว่านางใดในทั้งสามโลก และมีส่วนประกอบในร่างกายที่งามตามแบบอย่างในวรรณคดีโบราณที่นิยมใช้เปรียบเทียบ การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาความงามตัวละครพระนลนั้นใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยโคลงสี่สุภาพและโคลงวิหขุมาลีในการประพันธ์ และในการใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนานางทมยันตินั้นใช้คำประพันธ์ประเภทร้อยและกาพย์ฉบัง 16 ในการประพันธ์ ซึ่งมีดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาตัวละครฝ่ายชาย ได้แก่พระนล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาพระนลไว้ดังต่อไปนี้

1.1.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะรูปร่างของพระนล มีดังต่อไปนี้

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทร้อยที่มีสัมผัสในอันไพเราะในการพรรณนาลักษณะความงามของพระนลว่ามีความงามเสมอกับพระกามเทพซึ่งเทพเจ้าที่มีรูปร่างเป็นอย่างมาก มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ ฝ่ายพระนลผู้ยอดยิ่ง ผู้เปนนมิงในฝูงกษัตริย์ งามถนัดบ่มีเสมอ เลิศเลอล้ำในนครคาม
แม้กามเทพรูปวิไลย ผ่องใสราวเทพองค์นั้น

(พระนลคำหลวง หน้า 5)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ดุวิมลลักษัตร์ราช เห็นสิริวิลาสแห่งงาม รูปดั่งกามเทวะ งามแจ่มจะเจนนดี
 บมีที่ติได้ เทพไท่ผู้โลกบาล ทศนาการเพ่งพิณศ ดุบพิตรเปล่งศรี ราวแสงระวีรุ่งเช้า
 เทวราชเจ้าตลิ่งดู นิ่งดูบมิติงกาย ดูโฉมฉายราชา รูปใครหาไม่มีทัน

(พระนลคำหลวง หน้า 23)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพในการพรรณนาตัวละคร
 พระนลว่ามีความงามเหมือนกับพระอัศวินซึ่งเป็นเทพเจ้าฝาแฝดที่มีรูปงาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

๐ อัศวินห์ สทฤโค รูปเป น สมาสตร์ ตัสย์ มานุษาร์

๐ ทรงธรรมงามรูปเพียง อัศวิน เทพแฮ

ปวงมนุษย์ในดิน ไปสู่

ตัสย์ ไว ยทิ ภารยา ตั้วม ภาเวธา วรวัณนิ

แม้องค์ยอดนารินทร์ ครองคู่ พระฤ

สมยศสมศักดิ์รู้ รักแล้วฤจาง ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 9 - 11)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพพรรณนาพระนลว่า
 งามยิ่งกว่าผู้ชายผู้ใดไม่ว่าจะเป็นเทวดา คนธรรพ์ นาค หรือยักษ์ก็ไม่มีใครที่จะมีความงดงาม
 เท่ากับพระนล ดังกล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 4

๐ วยั หิ เทวคัณธีรวมานุโสรครากัษสาร์

๐ เทวัญคนธรรพถ้วน ตัวหมด

มนุษย์นาคอีกกรากษส กาจกล้า

๐ ทฤษฏ์วันโต น จาส์มาภีร์ ทฤษฏ์ปุรวส์ ตถาวีธท์
 จะมีที่งามงด เฌื่อนเท่า
 องค์พระนลหนุ่มหน้า หน้อยนั้นฤหา
 (พระนลคำหลวง หน้า 11)

1.1.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะนิสัยของ
 พระนล มีดังต่อไปนี้

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทโคลงวิหขุมาลีพรรณนาตัวละคร
 พระนล ปรากฏในตอนที่กำลังถึงความฉลาดของพระนลที่แจ้งแก่เทพทั้งสองคืถึงผู้ที่ทำหน้าที่เป็น
 ทูตสื่อสารนั้นจำเป็นต้องมีความเฉลียวฉลาด ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 5

๐ เก ไว ภวันต์ห์ กาศ์จาเสา ยัสยาห ทูต อีปัสิตห์
 ๐ ข้าแต่ทเวะไท้ ท่านคือ ไครหนอ
 ยังปทราบนามกร ออกอ้าง
 การเปนทูตผู้ถือ สุรศาสน์
 ควรจะรู้รอบข้าง สิทธิสรรพ
 (พระนลคำหลวง หน้า 25)

และนอกจากนี้ยังกล่าวถึงคุณธรรมของพระนลที่พระนลมีความซื่อสัตย์
 ในหน้าที่ เมื่อมาทำหน้าที่เป็นทูตสื่อสารแล้วจึงจำเป็นต้องบอกแก่นางทมยันตีตามความจริงที่เทพ
 ทั้งสองคืแจ้งมา ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 6

กถิ หัยหัม ปรีติศร์ตย์ เทวดานาง วิเศษตห์
 ๐ พี่ถือคำลั่นแล้ว ไปถอน คำเลย

ถวายสัตย์แต่เทวา	มันไว้
ปรารถ ย์ัตน์ม อารักข	กถ สวรรค์ม อิโหดสเห
เปนผู้กล่าวสุนทร	แทนท่าน
จะพูดตามจิตได้	ถูกๆ ๗

(พระนลคำหลวง หน้า 47)

1.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาตัวละครฝ่ายหญิง คือนางทมยันตี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพรรณนาตามลักษณะความงามของผู้หญิงไทยถึงแม้ตัวละครนี้จะมีที่มาจากวรรณคดีสันสกฤตก็ตาม เมื่อผู้ใดเห็นนางทมยันตีแล้วย่อมหลงใหลในความงามของนาง และความงามของนางยังเป็นที่งดงามยิ่งกว่าผู้หญิงคนใดในทุกแดนสวรรค์และแดนมนุษย์ เมื่อเหล่ากษัตริย์ที่เข้ามาร่วมพิธีสมรสพบนางต่างก็เห็นความงดงามของนาง รูปแบบคำประพันธ์ที่นำมาใช้พรรณนานางทมยันตี ได้แก่ คำประพันธ์ประเภทประเภทรายและกาพย์ฉบัง 16 ซึ่งเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่มีจำนวนน้อยแต่สามารถกำหนดเนื้อความให้จบภายในวรรคเดียวกันได้ ซึ่งมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

1.2.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะรูปร่างของนางทมยันตี มีดังต่อไปนี้

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทรายในการพรรณนาลักษณะของนางทมยันตีว่านางมีความงดงามมากกว่าผู้หญิงคนใดและเมื่อนางอยู่ในท่ามกลางหมู่ผู้หญิงด้วยกันแล้ว ความงามของนางแจ่มกระจ่างเหนือกว่าผู้หญิงคนอื่นๆ ดังกล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่างที่ 1

๐ ทมยันตี ๐ รูปเณ ๐ ฝ่ายนางทมยันตี มีโฉมเจดเลิศโสภา พร้อมสง่า
บริบูรณ์ยศ สรรวยสดสิริวิลาส ในโลกธาตุทั่วไป ไม่มีเสมอเสาวภาคย์ นารีนาถเอยกลม
กล่อม ย่อมปรากฏศกษา ... อันราชธิดาท้าวภีมะ งามแจ่มจะกลางบริพาธ งามสคราญ
บังอร สรรพภรณ์วิภูษิต ยามนางสถิตท่ามกลางเหล่า ดูนงเยาว์ยิ่งรำลึก สว่างอินทรียี่ราว

ไฟฟ้า กระจางจำแถมเวหน รูปนฤมลพันพิภพ ทัวแผ่นดินจบบ่เทียมทัน เลอสรรมอองค์
พระศรี เทวีผู้ทรงลักษณวิเศษ แม้นในเขตเมืองฟ้า หาเทพธิดาไม่เทียมนาง แม้นในหมู่สุรางค์
ยักษิณี หาไหนมีบ่เท่าองค์ น้าพิศวงสวสวาท ประหลาดบ่เคยยล ทัวทั้งสากลแดนมนุษย์
สุดที่จะหาเทียบสุนทรี รูปวดีราวนิมิตร ใครเห็นจิตจอดจำนง เทวดาพะวงนิมนนฤมล

(พระนลคำหลวง หน้า 3 - 5)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ดุราศีสว่างวามตา ดูดั่งดวงตา อนุมาศจรัธธาตรี พิศดูสอแสงค์เอี่ยมศรี
วรวรรณณีนี วิสิฐสุลัษณ์นงคราญ ๐ งามทรงสิริสุกุมาร หัตถ์กรอ่อนปาน ประหนึ่งนิมิตร
แสงร์มา ๐ เวกกลมสมท้วกายา ยิ่งพิศเพลินตา งามเนตรลำนักยวนใจ ๐ แม้แสงศศิธรผ่อง
ใส แสงเห็นเย็นใจ ไม่เทียบเท่าแสงวรุณ ๐ แสงนางกระจางจำมสุด นวล ลอองผ่องผุด
พิไลยะลักษณราศี

(พระนลคำหลวง หน้า 31 - 33)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ทมยันตี ตโต รังคัม ๐ ครานั้นทมยันตี มีพัคตร์อันศรีสุภา เข้ามายัง
ห้องพระโรงรัตน อันแออัดด้วยทวยพญา ปวงราชานที่นั่น ครั้นเห็นนางประภาผ่อง ต่างก็
จ้องนางจนลืมนพริบ ทิพยรูปนางนั้นถูกมนัส ทวยกษัตริย์ต่างก็เพ่งพิศ ต่างพินิจสุริโหม พึง
ประโลมจودใจ จะหาที่ใดไม่มีติ ปวงสิริราชา ต่างตั้งตาเพ่งพิศวง แต่ละองค์ตลึงแล
ดูนวลแขบว่างตา

(พระนลคำหลวง หน้า 59)

นอกจากนี้แล้วยังพบว่าเมื่อพราณปามาเห็นนางทมยันตีแล้วยังเกิดความ
ชื่นชมความงดงามของนางทมยันตี ถึงกับกล่าวชมความงามลักษณะรูปร่างของนางไว้
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉบัง 16 โดย
พระองค์ทรงเพิ่มสัมผัสสระภายในวรรคเดียวกันเพื่อให้คำประพันธ์มีความไพเราะ ดังที่พราณป
กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 5

๐ ปีนโคร์ นิปโยธรราม ๐ โสณีกล่อมกลมคมคาย ทั้งทรวงโฉมฉาย ก็เต็มก็
 เต่งเร่งชม ๐ สุกุมารานวัฑ์ยางคี่ ๐ ดูรูปเน่งน้อยกลอยรมณ์ ดูน่านิยม ดังรูปนิมิตรวิจิตรมา
 ๐ ปุรีณ จันท์ธนิกานนารม ๐ พิศวงวงพักตร์ลักษณา งามดั่งจันทรา จารัสจังหวดนิภาพร
 ๐ อรอลปักษ์มนยนาณ ๐ งามเนตรดังดารากร งามชนงก่งงอน ดังศรสมเด็จม้ชวาน
 ๐ ตถา มธุรภาษินีม ๐ แสนเสนาะเพราะเสียงนงคราญ สุนทรอ่อนหวาน ปานมธุรสจ
 หฤทัย

(พระนลคำหลวง หน้า 147 - 149)

1.2.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะนิสัยของ

นางทมยันตี มีดังต่อไปนี้

1.2.2.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาความ

ฉลาดของนางทมยันตี โดยใช้รูปแบบของโคลงวิหขุมาลีและรูปแบบของกาพย์ฉบัง 16 ในการ
 พรรณนา ดังเช่นการใช้รูปแบบของโคลงวิหขุมาลีพรรณนาเหตุการณ์ในตอนที่น่างแ้งแก่พระนล
 ว่าให้พระนลมาเข้าร่วมพิธีสุมพรด้วยแล้วนางจะเลือกพระนล ซึ่งก็จะไม่ทำให้พระนลเสียสัจจะที่
 ให้ไว้กับเทวดาทั้งสองคืว่าจะทำหน้าที่ทูตสื่อสารให้ ดังที่กล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่างที่ 1

อุปาโยยัม มยา ทฤษัญ

นิรปาโย นเรศวร

๐ หม่อมฉันเห็นแล้วซึ่ง

อุบาย หนึ่งนา

ทางปมีเสียหาย

แต่ให้

เยน โทษะ น ภวิตา

ตว ราชนี กถัญจน

บรรดาโทษทั้งหลาย

เห็นห่อน มีเลย

คงปมีเหตุให้

ถูกช้องนินทา ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 49)

นอกจากนี้แล้วพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉบัง 16 พรรณนาความฉลาดของนางทมยันตีไว้ในตอนที่นางสั่งให้วารีชโยนสารตีพาอินทรเสนและอินทระเสนาลูกทั้งสองคนของนางไปยังเมืองวิทรรภ์ เพื่อให้อยู่กับบิดามารดาของนาง เพราะถ้าให้ลูกอยู่กับนางและพระนลแล้วในภายหน้าลูกจะต้องตกกระกำลำบาก นางต้องการให้ลูกอยู่อย่างสุขสบายจึงต้องให้ไปอยู่เมืองวิทรรภ์ ดังกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนี่ว่า

ตัวอย่างที่ 2

๐ จงรับลูกน้อยแห่งเรา ทั้งสองผู้เยา วลัษณวิไลยคยง ๐ ขึ้นสู่พระราชรถ
ทรง แล้วจูงพาตรง ไปสู่นครกุนทิน ๐ อินทิสถิตภูมิินทร์ ภิมาผู้ปิ่น วิทรรภราชภูรีไพศาล
๐ ถึงแล้วจูงส่งสองกุมาร แต่พระภูบาล ผู้ผ่านวิทรรภสโมสร

(พระนลคำหลวง หน้า 97)

1.2.2.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาความ

ข้อสัจย์ของนางทมยันตี ความดีของนางทมยันตีในด้านความซื่อสัตย์นั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพรรณนาไว้โดยใช้รูปแบบของโคลงสี่สุภาพและรูปแบบของกลอนเสภา ได้แก่ ทรงใช้รูปแบบของโคลงสี่สุภาพพรรณนาเหตุการณ์ในตอนนี้นางมองเห็นพระนลมีถึงห้าองค์ในพิธีสยมพร นางจึงตั้งจิตอธิษฐานด้วยความซื่อสัตย์ที่มีต่อพระนล ขอให้นางมองเห็นพระนลองค์จริงซึ่งในที่สุดแล้วนางก็สามารถมองเห็นพระนลองค์จริงซึ่งเป็นมนุษย์ ดังกล่าวถึงเหตุการณ์นี้ไว้ในตัวอย่างว่า

ตัวอย่างที่ 1

๐ ปติเตวี เตน สัตย์เณ

ด้วยสัตยวาทยง

ขอเทพถลางเค้า

๐ มนสา วจสา ใจ

๐ วาจามนัสพร้อม

ปมิขอลาสองค์

เทวาสั ตัม ปรีทิตันตุ เม

ยืนมั่น

แจ่มแจ้งเจตนา

ยถา นาภิจรามย์หัม

มั่นคง

ผ่านเฝ้า

๐ เตน สัตย์เยน วิพุธาส์	ตัม เอว ปรีทิสันตุ เม
ด้วยสัตยวาทยง	ยืนมั่น
ขอเทพแกลงเค้า	แจ่มแจ้งเจตนา
๐ ยถา เทโวหิ ส เม ภรตา	วิหิต นิษธาธิปห์
๐ ภรรดาอันเทพเจ้า	จ้านง ให้นา
คือนิษัธราชทรง	เทริดเกล้า
๐ เตน สัตย์เยน วิพุธาส์	ตัม เอว ปรีทิสันตุ เม
ด้วยสัตยวาทยง	ยืนมั่น
ขอเทพแกลงเค้า	แจ่มแจ้งเจตนา
๐ ยถา วัธม อารพธิ	นลัสยาราธเน มยา
๐ วาจาข้ากล่าวแล้ว	แต่องค์
นลราชขอให้คง	เช่นเว้า
๐ เตน สัตย์เยน วิพุธาส์	ตัม เอว ปรีทิสันตุ เม
ด้วยสัตยวาทยง	ยืนมั่น
ขอเทพแกลงเค้า	แจ่มแจ้งเจตนา

(พระนลคำหลวง หน้า 63 - 65)

และทรงใช้รูปแบบของกลอนเสภาพรรณนาความชื่อ

สัตย์ของนางทมยันตี เมื่อครั้งที่นางต้องพลัดพรากจากพระนล นางยังคงความซื่อสัตย์ต่อพระนล อยู่เสมอ ดังเช่นในเหตุการณ์ตอนที่นางสาบานต่อหน้าพระนลและเทวดาว่าเมื่อครั้งที่พระนลไม่อยู่ นางยังคงซื่อสัตย์ต่อพระนลเสมอ ถ้ามิได้เป็นไปอย่างทีนางสาบานก็ขอให้นางถูกภูติผีปีศาจทำร้าย ดังที่กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ว่า

ตัวอย่างที่ 2

๐ ถ้าแม้ข้าคิดคบดไขไร ขอให้พระภูตะลักชี ทำลายปราณประหารชีวี ให้
เป็นที่ปรากฏด้วยพลัน อนึ่งขอให้พระผู้กระจำง สองสว่างเวหนบนสวรรค์ ผู้เสด็จเยี่ยมภพจบ
ทุกวัน พระองค์นั้นเป็นพยานวาจา ถ้าแม้ข้าคิดคบดไขไร ขอพระไฟบนสวรรค์อันแสงกล้า
ทำลายปราณประหารชีวา เพื่อให้ปรากฏชัดถนัดยล อีกขอพระจันทิมามหายศ ผู้อยู่หมดทั่วไป
ทุกแห่งหน ทั้งทราบสิ้นสรรพกิจในจิตคน เป็นพยานบันดาลผลจงมากครัน ถ้าแม้ข้าคิดคบ

ขบถไช้ร้ ขอจงให้เทเวศรวิเศษสรรพ ทำลายปราณประหารชีวัน ด้วยจับพลันปรากฏทุก
ประการ

(พระนลคำหลวง หน้า 399)

2. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาฉาก

ฉากที่ปรากฏในเรื่องพระนลคำหลวงนี้ แบ่งได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะ
ที่หนึ่ง คือฉากที่เป็นเมืองของตัวละครเอกคือเมืองนิษัธและเมืองวิทรรภ์ ส่วนฉากในลักษณะที่สอง
คือฉากที่มีสภาพเป็นป่า ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาบ้านเมือง

การพรรณนาฉากที่มีลักษณะเป็นบ้านเมืองตามขนบการแต่งวรรณคดี
ไทยมีอยู่ในเหตุการณ์ตอนที่มีขบวนเสด็จเท่านั้น ซึ่งได้แก่ตอนที่พระนลเสด็จกลับเมืองวิทรรภ์
พร้อมกับท้าวฤตบุรณ ตอนที่พระนลอยู่เมืองวิทรรภ์ครบกำหนดหนึ่งเดือนจึงกลับเมืองวิทรรภ์
เพื่อทำพินันสกากับพระบุษกร และตอนที่ชาวเมืองต้อนรับพระนลกลับสู่เมืองนิษัธในตอนท้าย
เรื่อง ความงดงามของบ้านเมืองในเรื่องพระนลคำหลวงนี้ถึงแม้จะมีได้พรรณนาไว้โดยตรงแต่
ผู้อ่านสามารถรับรู้ได้ว่าเป็นบ้านเมืองที่มีความสงบสุขและอุดมสมบูรณ์เพราะประชาชนมีความสุข
ซึ่งรูปแบบคำประพันธ์ที่พระองค์ทรงใช้ในการพรรณนาก็ได้แก่ กาพย์ยานี 11 และกาพย์ฉบัง 16
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 ในการพรรณนาฉาก
บ้านเมือง มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ ตโต พญา นคร สุมหาน์ รัษษห์ ส้วนห์	
๐ ปางนั้นอันชาวดี	ก็อิงมื่นครพลัน
ชาวเมืองกระเดื่องหรร	ชะเลื่องภาอยู่ออกไป
๐ ทราบว่าพระนลถึง	ซึ่งนครสุชาลัย
ทุกท้องถิ่นใน	นครศกียินดี

๐ ตกแตงนครรัตน์
 ผูกขอสุมาลี
 ๐ อันท้องถนนหลวง
 บุษบาส่งงาม
 ๐ ฟ่องเฟื่องบุษบาบาน
 โยงจากทวารไป
 ๐ ทุกศาลเทพารักษ์
 พร้อมเครื่องพลีสรร

ด้วยธวัชสลัปสี
 และปะดากประดับงาม
 ทั้งปวงปราบเรียบราบราม
 ก็โรยรินฤดีนไป
 ประสานสีประโลมใจ
 อีกทวารประสานกัน
 อันเป็นหลักนครนันท์
 พวิจิตจำเรญตา ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 411)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ให้ตั้งกระบวนหลวง
 แห่งองค์พระราชา
 ๐ ยามพระประเวศถึง
 ตรัสคำอันล้ำดี
 ๐ ชาวเมืองทุกๆ คน
 ต่างตนประสานเสียง
 ๐ ชวนกันมาบังคม
 อำมาตยະมนตรี
 ๐ ว่าข้าเกษมสุข
 ทั้งในพระนคร

เปนพยุหยาตรา
 ธประเวศบุรีศรี
 ซึ่งพระราชาธานี
 แด่พลกผู้ชาวเวียง
 และชาวชนบทเคียง
 สนั่นก้องด้วยยินดี
 นิยมพระบารมี
 ก็ทูลแทนประชากร
 นิรทุกข์สโมสร
 ชนบทเกษมสอาด

๐ ครั้นสิ้นมหรศพ
 จึ่งองค์พระราชา
 ๐ จัดแจงเป็นทัพหลวง
 แบ่งเหล่าพยุหพล
 ๐ ขุนช้างก็จัดช้าง
 หมอลำประจำนา

และสงบ ณ ภาว
 ให้สั่งเกณฑ์กระบวนพล
 พลล้วนฉกรรจ์คน
 จัตุรงค์เสนา
 ศิริร่างวิไลงา
 คะทะเมงกำแหงหาญ

๑ พลขลังก็นั่งสรรพ	สัปดาห์ ณ กลางสาร
สาตราวุธระการ	ก็กระลึงกระชับกร
๑ ขุนม้าก็จัดม้า	สินธพาทิอัศดร
ผีเท้าที่แก้จระ	กละลมกระพือผยอง
๑ งามพลอัศวราช	ดูนกจากกรรจ์กอง
เกราะทองและทวนทอง	ธูระมุ้งจะชิงชัย
๑ ขุนพลก็จัดพล	สุพหลพหุนไกร
ล้วนเริงบรรเทิงใจ	สระพริบสะพรั่งงาม
๑ ไตรและศรดาบ	ก็วะวาบวะแววาม
ธงริ้วก็ปลิวหลาม	กละทำอรินheim
๑ ขุนรถก็จัดรถ	ศิรสดสง่าเสริม
งอนกงและธงเจิม	ดูจะรถพระจอมสวรรค์
๑ เทียมอัศวพาชี	จรลือเจียรจรัส
ราววายุพาฉิน	ผิวกะเทียบศกุนเสมอ
๑ งามพร้อมทั้งสี่เหล่า	สุรพลพยุหเลอ
เลิศโลกกลอเออ	ฤๅจะใดจะเทียมทัน

(พระนลคำหลวง หน้า 437 - 441)

ต่อไปนี้

การใช้รูปแบบของภาพยัณบัง 16 ในการพรรณนาบ้านเมือง มีดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3

๑ เสด็จจากนครกุณฑิน	มุ้งสู่บุริน
นิชัด้วยเหล่าบริวาร	
๑ งามราชรถทรงภูบาล	ดังรถพิมาน
แห่งองค์พระเทพวัชรินทร์	
๑ แยกอ่อนงอนเงื่อนนาคินทร์	กงกำล้าสิ้น
สลักสลูทองลาย	

◎ ประดับนรินทร์จัดราย ราววิทย์ไสแสง	แวววาวพราวพราว
◎ งามธวัชต์วัดวิสัยแดง ลำพองจะแผ่นพาดจร	งามอศวกำแหง
◎ นายวารีชไฉนยัยกร ถนัดทงนัยการ	สารทิฏฐ
◎ งามแนวแถวพลพหลหาญ เผด็จอรินกำลัง	พร้อมเพื่อผจญผลาญ
◎ สิบหกข้างพลายกายขลัง กำกับเพื่อขับเข้าสมร	หัตถยานิกนัง
◎ แสนสง่าห้าสิบอัสดร กระลึงศัสตรากล้ำแข	อัศวานิกกร
◎ หกร้อยปิตตานิกแข กำลังจกรรจกัลนยุท	เลือกล้วนกำแหง
◎ ฝีมือเก๋าก้องอุตตลุด แผ่นดินถล่มจมไป	สนั่นลั่นดุจ
◎ พร้อมเพื่อประยุทธ์ชิงไชย สมที่ได้ทำชำนักร	เพื่อแก้แค้นให้
◎ งามองค์พระนลทรงศักดิ์ ประเสริฐสง่ามาสยอน	ทรงฤทธิ์ประจักษ์

(พระนลคำหลวง หน้า 421 - 423)

2.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาป่า

จากในเรื่องพระนลคำหลวงที่มีลักษณะเป็นป่า ปรากฏในตอนที
ตัวละครทั้งพระนลและนางทมยันตีเดินทางอยู่ในป่า พบเห็นธรรมชาติที่มีความงดงาม และในบาง
ฉากนั้นแสดงให้เห็นถึงความน่ากลัวของป่าที่มีอันตรายอยู่มากมาย จากในลักษณะดังกล่าวนี้
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทรายในการพรรณนา
ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของคำประพันธ์ประเภทรายนั้นมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับน้อยกว่าคำประพันธ์
ประเภทอื่นๆ และไม่บังคับจำนวนวรรค เพราะฉะนั้นผู้แต่งจึงสามารถดำเนินเรื่องไปได้อย่างอิสระ

และทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของธรรมชาติที่มีอยู่ในป่าได้ชัดเจน จากที่มีลักษณะเป็นป่าในเรื่อง พระนลคำหลวง มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ แลดูเห็นหมู่สัตว์ วิ่งเลาะลัดอยู่ไปมา ส่ำสิงหิ้งโผนผา พยัคฆาและเสือดาว ๐ ผุ่งกวางค้อยอย่างเยื้อง แลเข้าเลื่องชนเหลืองวาว กระทั่งวิ่งวู่วาว หมิ่นขนยาวสนิทนิล ๐ แลดูหมู่ปักษา มีนาลงหากิน บ้างโดดโลดบนดิน บ้างบินว่อนแล้วร่อนลง ๐ แลพวงดงดอนเปลี่ยว เปนที่เที่ยวฝูงคนดง คัสกรก็ว่อนวง คอยชมเหงบเกรงใคร ๐ แลดูหมู่พฤกษา มีนาลาซุ่มใบ ต้นรังบังสุริยใส อีกต้นไผ่กอกำยำ ๐ มะขามและมะเดื่อ อีกมะเกลือสนิทดำ อิงคุทสุดงามล้ำ กิงศุกล้ำต้นพวงพี ๐ อรชุนดอกขาวก่อง ดอกคำม่วงเหมือนทองดี จั้วแดงส่องแสงสี ดีดูเพลินจำเริญตา ๐ ชมพูชมพูดี ราวกับสีสะพัตรา มะม่วงกาญจนา เนื้ออ่อนเหลืองเรืองรองราย ๐ สีเสียดช่างเสียดสี เหมือนนารีสีเสียดชาย เจ็บยามถูกหนามหวาย ไม่เหมือนเจ็บเล็บมีอนาง ๐ ประทุมสีแดงจ๋า ขึ้นนสาไม่จีดจาง แม้ผิวเป้นเพื่อนทาง ช่วยชมพลงหว่างมรรคา ๐ หอมกลิ่นกลัมพัก ออกแทบหักเจียวพ้อา คิดยามอยู่ภารา เคยอบผ้าให้เธอทรง ๐ ถึงต้นอุทุมพร ไ้ออกอ่อนระทวยองค์ นึกคราราชาสรง พระเคยนั่งตั้งหรรษา ๐ ไทรย้อยละห้อยจิต คิดคำนึงถึงภรรดา ยามครองป้อมราชา เหมือนไทรร่มพระสมภาร ๐ ต้นหมากนิกหมากเมียง เคยเลี้ยงในพระโรงธาร ต้นตาลนิกใบตาล อยู่งานพัดจอมปัดพี

(พระนลคำหลวง หน้า 153 - 155)

ความดีเด่นของการใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทร่ายในการพรรณนา จากข้างต้นนี้พบว่า นอกจากพระองค์ทรงพรรณนาจากที่เป็นธรรมชาติได้อย่างงดงามแล้ว ยังทรงเปรียบเทียบกิริยาอาการของธรรมชาติดังกล่าว เช่น ต้นไม้พันธุ์ต่างๆ สัตว์ป่า นก กับอาการของนางทมยันตีที่เศร้า คร่ำครวญถึงพระนลในระหว่างทางในป่านี้ เช่น กลิ่นของกลัมพัก (ผักบุ้ง) ที่ทำให้นางนึกถึงผ้าที่เคยได้จัดเตรียมให้พระนล เมื่อถึงต้นอุทุมพร (มะเดื่อ) นางก็นึกถึงเมื่อครั้งที่พระนลเคยได้ลงอาบน้ำ เมื่อถึงต้นไทรนางก็นึกถึงพระนลครองเมือง และเมื่อถึงต้นหมากกับต้นตาลก็นึกถึงเมื่อครั้งที่ได้รับใช้พระนลเมื่ออยู่ในวัง นอกจากนี้แล้ว ความไพเราะของการใช้โวหารพรรณนาธรรมชาติบทนี้คือทรงเล่นคำ เช่น ชมพู (ไม้หว่า) – ชมพู (สีแดงอ่อน สีแดงเจือขาว) ;

สีเสียด (ชื่อต้นไม้ที่ใช้เนื้อผสมปูนกินกับหมาก) เสียดสี (เสียงต้นสีเสียดถูกฟัน) สีเสียด (พูดจาเปรียบเปรย เหน็บแนม)

ตัวอย่างที่ 2

๐ นานาธาตุศไตร นัถธานี วิวิธาน อิป จาจลัน

๐ ลำไศลแลวกเว้ง วงผา

ผากอปรธาตุนานา หลากลัน

นิญญานัน ปริสัมมุญานัน ทริศจาทัญญตทศยาท

ลันหลามเหล้าพฤษา ดาดาช

ดาษประหนึ่งสวนพัน เพรศพริงงามตา

๐ ลำไศลแลวกเว้ง เป็นชั้นเชิงชะเว็กผา ผงาดธาตุนานา แกมประกอบดู
 ขอบกล ๐ พฤษามีดาดาช สอาดตาดูน่ายล เย็นรื่นชื่นกมล ราวสวนหลวงลงหลอกตา
 ๐ เดินผ่านธารน้ำใส ไหลลงสระชะเชิงผา วาปีมีบุษบา หมุ่มจางวายเวียนวน ๐ สัตว์อยู่
 ดุหลายชาติ ทวิบาทช้องลับสน โผแผลวสุแนวพน จัตุบทจรดจร ๐ สัตว์ล้ำดูกำแหง
 ร่างกายแข็งแรงเรืองรอง ไฉนองค์เอกองค์อร หล่อนขยาดเจียนขาดใจ ๐ แลไฟนโนนงหลาม
 เลื้อยเล่นตามเหลี่ยมไศล รากษสลดเลี้ยวไป ไส้ผีน่านาสยอง ๐ รีบไปไม่ยั้งยับ จนนาง
 ถับแทบริมหนอง น้ำใสไม่มีฟอง ราวคันฉ่องส่องฉายา ๐ ยอดผาส่งแสง แลตระหง่าน
 ลานลายตา สูงเยี่ยมเทียมเวหา พาให้นึกตรึกตรอมใจ ๐ คิดถึงปรางค์ปราสาท ในพระราช
 นิเวศใน อังองค์อดิศัย เธออยู่เย็นเป็นนรรษา ๐ น้ำพุพุ่งกระเซ็น กระแสเย็นเยือกกายา
 เหมือนบัวสุวรรณา ท่อธาราที่เคยสง ๐ กระทิงมิงษา แลหมู่ป่าผาดงจร หมี่ใหญ่
 ฝัอมร อิกงูป่าน่าพิศวง

(พระนลคำหลวง หน้า 155 - 157)

จะเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้รูปแบบคำ
 ประพันธ์ประเภทร้อยพรรณนาธรรมชาติตามแบบกวีโบราณที่นิยมพรรณนาสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นแล้ว
 นำมาเปรียบเทียบกับความรู้สึกของตัวเอง ซึ่งการใช้โวหารพรรณนาธรรมชาติในเรื่องพระนล
 คำหลวงนี้ ปรากฏในตอนที่น่างทมยันตีเดินทางตามลำพังอยู่ป่า พระองค์ทรงพรรณนา

ธรรมชาติได้อย่างไพเราะ แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในพระองค์ที่ทรงสามารถสรรหาธรรมชาติในป่าต่างๆ เช่น ต้นไม้ สัตว์ประเภทต่างๆ มาใช้พรรณนาได้อย่างสมจริง

3. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในเรื่องพระนลคำหลวงนี้ พบว่า เหตุการณ์ในเรื่องนี้ตัวละครต้องเผชิญอุปสรรคต่างๆ มากมาย จึงส่งผลให้อารมณ์และความรู้สึกของตัวละครมีความเศร้าเสียใจในหลายตอน รูปแบบคำประพันธ์ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ได้แก่ อินทวิเชียรฉันท์ 11 วสันตดิลกฉันท์ 14 โคลงวิษุมาลี และกลอนเสภาพรรณความรู้สึกของตัวละครที่มีความโศกเศร้า ใช้รูปแบบของกลอนเสภาในการพรรณนาความรู้สึกของตัวละครที่มีความสุข และรู้สึกยินดีปรีเปรม รวมทั้งใช้รูปแบบของกาพย์ฉบัง 16 ในตอนที่มีความรู้สึกคึกคักสนุกสนาน ซึ่งมีดังตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

3.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกเศร้า

โศก มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้อินทวิเชียรฉันท์ 11 ในเรื่องพระนลคำหลวงในตอนที่พรรณนาความเศร้าโศกของตัวละครตามท่วงทำนองของฉันท์ ดังเช่นในตอนที่น่างทมยันตีพรรณนาความโศกเศร้าของนาง และเล่าเรื่องที่ตนพลัดพรากจากพระนลให้แก่นางเจทีฟัง นางเจทีจึงเกิดความรู้สึกสงสารนาง ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 1

๐ ตาม์ อัศรุปรุปรุณาร์ชิม์ วิลป็นตี ตถา พนุ

๐ ลีนวจะทราเมเลนท์ ปรีเทวะรำพรรณ

อันอัสนุสนัน ฤกีนองณสองตา

(พระนลคำหลวง หน้า 231)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ตาม์ ปร์ห์ฤษณุน มนสา ราชมาเตทัมม์ อัฟรวีต

๐ ฟังวาทะไพเราะ วจะเหมาะมะโนมาลย์

แม่เจ้าธสงสาร

ก็เฉลยวจีศรี

(พระนลคำหลวง หน้า 235)

การใช้วสันตดิถีฉันท 14 ซึ่งมีท่วงทำนองสละสลวยประดุจเม็ดฝน
 ในตอนการพรรณนาความเศร้าโศกเมื่อนางทมยันตีพรรณนาความทุกข์และความเศร้าของนาง
 ให้แก่นางเจีพั้ง ว่านางพลัดพรากจากพระนลผู้เป็นสามี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

๐ อโห มโนปริ วิเธห์ สัมมิโก ทารุณ มหาน์

๐ ไอ้ไอกระไรจะภะยา รุณะนิจะพุลภัย

แม้ว่าذنุจะจระไนน พหุโทษก็ตามหา

(พระนลคำหลวง หน้า 213)

นางทมยันตีพรรณนาความเศร้าโศกของตนเมื่อต้องอาศัยอยู่กับพ่อค้าที่
 พบข้างป่าอาละวาดทำร้ายทุกคน ยกเว้นนาง จึงถูกใส่ร้ายว่านำความเลวร้ายมา เหตุการณ์
 ในตอนนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์วสันตดิถีฉันท 14
 ในการพรรณนาความทุกข์ของนาง ดังที่กล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่างที่ 4

๐ อโศจัตต์ ตัตร์ ไวทร์ภี กิ นุ เม พุชฺฌกฤตฺ กัฤตฺม

๐ ฝ่ายโฉมวิทรภะสุรนา วิวิศาละทราวมไวย

รำพรรณวะไอ้ทุกิจะได นะประสาทประสิทธิเชิญ

๐ โยปี เม นิรัชเนรณเเย สัมปราปีโตยิ ชนาร์ณวห

๐ พอกุประเวศวนะอรณ ยะก็อันตรายเปน

พอพบพะณิชะคณะเหิน พหุอันตรายา

(พระนลคำหลวง หน้า 217)

นางทมยันตีเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับนางและพระนลเมื่ออยู่ในป่า เหตุการณ์ในตอนนี้นำรูปแบบคำประพันธ์ของวสันตดิลกฉันท์ 14 ในการพรรณนาด้วยเช่นกัน ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 5

- ๐ ตัจ จัรุตฺวา วจนํ ตัสฺยา ไกมี วจนํ อัมพรวิตฺ
 ๐ ครานันพระนางวิมลคักดิ์ สุวพักตระไกมี
 ฟังสารองค์พระชนนี ธิกีนอบเฉลยไข
 ๐ มานุสีมฺ มาง วิชาณีหิ ภรตารํ สมนุर्वรตามฺ
 ๐ ข้าเป็นมนุษย์และนิรสุข พนุทุกข์สถิตใจ
 เพื่อภักดีจิตตะบมิไหว บมิเหินสุภรรดา
 (พระนลคำหลวง หน้า 225)

บ่มีอาจด้อนรับ	ดั่งก็
๐ ต อีเม ศกุนา ภูตวา	วาโลปยปหรันติ เม
บาดแปลงเช่นศกุนา	มาอีก ข้าแฮ
จวยโอบผ้าห่มลี้	หลบไป
๐ ไวษัณย์มย์ ปรมย์ ปราปโต	ทุหิขิต คตเจตนะ
๐ ใ้อใจพีโคกเศร้า	ทรวงโทรม
ท่อมทุกซ์ทวิพุล	จิตข้อง
๐ ภร์ตา เตห์ นิโพเธห์	วจนั หิตัม อาตัมมห์
ฟ้งผัวพูดเกิดโถม	ศรีสวาท
พีจะเผยพจน์พรวง	เพื่อศรี

(พระนลคำหลวง หน้า 109)

การใช้รูปแบบของกลอนเสภาพรรณนาความรู้สึกโศกเศร้าของนางทมยันตีเมื่อนางรู้ว่าวาหูกที่มาถึงเมืองวิทรรภ์คือพระนล และเมื่อนางเห็นพระนลในร่างของวาหูกเดินเข้ามาในท้องพระโรงของเมือง นางรู้สึกเศร้าใจและรำลึกถึงเหตุการณ์ที่อยู่ในป่า ดังที่กล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่างที่ 7

๐ ฝ่ายนางทมยันตีศรีสอาด เห็นพระนลนฤราชผู้ทรงศักดิ์ เสด็จเดินเข้ามา
 เฉพาะพักตร์ นงลักษณ์วูปวาบปลาบฤทธิ์ พิศพลางนางคำนึงถึงความหลัง อัสสุชลพล้งๆ
 หลังไหล แสนโศกราวโรคสติดใจ นาสงสารทรมไวยอนาทร

(พระนลคำหลวง หน้า 391)

3.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกยินดี มีความสุข ได้แก่ รูปแบบของกลอนเสภาและกาพย์ฉบัง 16 มีดังต่อไปนี้

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกลอนเสภาในการพรรณนาความรู้สึกของตัวละครที่มีความสุข ความยินดี ดังเช่นในตอนนี้นางทมยันตีรู้สึกดีใจที่ได้รู้ว่าวานุกนั้นที่แท้จริงแล้วคือพระนลนั่นเอง เมื่อนางสังเกตจากฝีมือการปรุงอาหารของพระนลและความรู้สึกของพระนลเมื่อได้ยินเรื่องราวของตนเองเมื่อครั้งที่ผ่านมาที่ต้องเผชิญความทุกข์ในป่าและทอดทิ้งนางทมยันตีไป ดังที่กล่าวในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่างที่ 1

๐ ครานั้นโหมงามผู้ทรมายศ เคยเสวยซึ่งสรรพมังสา ซึ่งพระนลเคยปรุงแต่ก่อนมา วนิดาจำได้แน่ใจ ครั้นนางลองทรงชิมซึ่งอาหาร ที่ข้าหลวงนางคราญนำมาให้ นางร้องกรีดหวีดขึ้นด้วยทันใด ว่าสูตรนั้นไซ้คือพระนล เสวยพลางทางคำนึงถึงความเก่า นงเยาว์ชุ่นซ้องหมองหม่น เสวยน้ำบ้วนพระโอษฐ์ด้วยน้ำมนต์ ต้องตามโศภณประเพณี แล้วตรัสเรียกสองกุมารา ผู้สุดเสนหาทั้งสองศรี ตรัสใช้ให้นางเกศินี นำไปหาสารถิด้วยจับปล้น ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 385)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ครานั้นโหมงิมะสุตา นัยนาตั้งอยู่ดูพิศวง เห็นพระผัวทรงเดชวิเศษทรงกลับพระรูปกลายเป็นคนเดิมมา นางร้องกรีดหวีดขึ้นด้วยตกใจ และปลื้มเปรมมหัศจรรย์เป็นหนักหนา ตรงเข้าไปกอดพระบาทา แห่งราชาบุญไศลกโลกวิจิต ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 403)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ของกาพย์ฉบัง 16 ในการพรรณนาธรรมชาติที่เคลื่อนไหว หรือพรรณนาอารมณ์เรื้อรัง สนุกสนาน คึกคัก ตามท่วงทำนองของกาพย์ฉบัง 16 นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้กาพย์ชนิดนี้พรรณนาเหตุการณ์ที่ตัวละครมีความรู้สึกตื่นเต้น ดังเช่นในตอนที่เกิดเพลิงไหม้ที่พักรักษาตัวของกลุ่ม พ่อค้า ผู้คนต่างวิ่งกันโกลาหล ดังตัวอย่างที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 3

๐ เอเชคินรี อุตติตห์ กัษฏัส

- ◎ ไอ้โง่กรรมเอ๋ยกรรมมี มาเกิดอัคคี ขึ้นแล้วในที่อาโศรย
- ◎ ตัรยัธวี ธาวตารุณา
 - ◎ เร็วๆ เข้าเกิดเกิดไฟ อย่างมัวรำไร จงหนีให้รอดชีวิต
- ◎ รัตนราศีร์ วิศิษฐ์ไณย
 - ◎ เฮ้ยๆ รัตนะเหล่านั่น เปนของใครกัน จึ่งทิ้งกระจัดกระจายไว้
- ◎ คฤห์ณิธวี กิม ปรีธาวถ
 - ◎ จงเก็บแก้วก่อนเปนไร จะด่วนไปไหน กระไรไม่รักสิ่งดี
- ◎ สามานย์มย์ เอตต์ ทวีณมย์
 - ◎ อันปวงสมบัติรัตนมณี ทุกๆ คนมี หุ่นสวนจึ่งควรเก็บไป
- ◎ น มิถยาวจันมย์ มม
 - ◎ ไอ้โง่โง่กลัวข้าโฉน จะหลอกหลอนโย มิใช่เวลาหลอกหลอน
- ◎ ปุณร์ เอวาภิธาสยามิ
 - ◎ เฮ้ยๆ ข้าๆ มาก่อน เฮ้ยๆ อย่างร้อน อย่างรีบกันไปให้ฉิบหาย
- ◎ จินตยธวี สกาดราห์
 - ◎ เฮ้ยๆ แน่เจ้าทั้งหลาย ชีขลาดปางตาย อย่าเสียสติตริตรอง

(พระนลคำหลวง หน้า 207 - 209)

4. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนาของตัวละคร

บทสนทนา หมายถึง คำพูดของตัวละคร ซึ่งบทสนทนานี้เป็นสิ่งที่จะช่วย
ให้เนื้อเรื่องมีความก้าวหน้าและจะช่วยบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่แสดงคำพูดนั้นออกมา
ด้วยเช่นกัน

บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงนี้มีลักษณะเนื้อเรื่องเป็นนิทาน
เพราะฉะนั้นในบางตอนตัวละครที่มีลักษณะเป็นมนุษย์อาจสนทนากับตัวละครที่ไม่มีลักษณะเป็น
มนุษย์ได้ ดังเช่น พระนลในร่างของวาหุภสนทนากับพระยานาคกรรโกฏก เป็นต้น

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนาของตัวละครในเรื่องพระนลคำ-
หลวงคำหลวง ได้แก่โคลงวิหขุมาลี อินทวิเชียรฉันท 11 และภุขคประยาตฉันท 12 มีตัวอย่าง
ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

พระนลบอกแก่นางทมยันตีให้นางตัดสินใจกลับไปยังเมืองวิทรรภ์ เพื่อนางจะได้มี
ต้องมาตกระกำลำบากอยู่ในป่า เนื่องจากพระนลเกิดความสงสารนางทมยันตี บทสนทนาของ
พระนลในตอนนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้โคลงวิหขุมาลีจำนวน 3 บทและ
ใช้โคลงสามในตอนท้าย 1 บท ดังที่กล่าวในคำประพันธ์ต่อไปนี้ ว่า

เอเต คัจฉันติ พหุ	ป็นถาโน ทักขินาปถัม
◎ แต่นี้ทางแยกย้าย	ไปดี เจ้าเอย
สู่ทักขินประเทศ	ใหญ่กว้าง
อวันตี ฤกษ์วันดี จ	สมติกรรมย์ ปร้วตัม
ผ่านแคว้นอวันตี	ไปสดวก
อีกพฤทษวานสล้าง	บัพพตา
เอษ วินิธัย มหาไศลห์	ปโยษณี จ สมุทรรคา
◎ ข้างหน้าเขาชื่ออ่าง	วินธัย แม่เอย
น้ำปะโยษณี	สมุทรรโน้น
อาศรมาศ์จ มหรรษินาม	พหุผลผลานวิตารห์
อาศรมที่อาไศรย	ดาบส ท่านนา
มูลผลาหารโพ้น	พรั้งมี
เอษ ปันถา วิทรรภาณาม	อเสา คัจฉติ โกศลาน
◎ ทางนี้สู่ด้าว	แดนวิทรรภ์
นี้สู่แคว้นโกศล	อะคร้าว
อต ปริ เจ เทโคย	ทักขิเน ทักขินาปถัม ๗
◎ ต่อโพ้นประเทศอัน	ไกลลิบ แม่เอย
เดินสู่ทักขินด้าว	ทักขิน ๗
◎ เอตทั วากย์ นโล ราชา	ทมยันตี สมหิตรห์

๐ ภูมินทร์นรราช
เพื่อหวังประโยชน์นี้

ตรัสประภาษเช่นนี้
ช่องให้ทมนัน ตีนา
(พระนลคำหลวง หน้า 111)

ตัวอย่างที่ 2

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทรวีเชียรฉันท 11 จำนวน 6 บท
เป็นบทสนทนาของตัวละคร ได้แก่เหตุการณ์ในตอนที่ทำวฤตบรรณพบกับวาหุ เมื่อพระองค์ได้รับ
วาหุเข้ามาเป็นสารทแล้ว ดังที่กล่าววว่า

๐ วส วาหุ ภัทรี เต สรวิม เอตต์ กริชยล

๐ ดูรานะวาหุ มนะสุขสบายใจ
อันสรพพะกิจไซรั ละก็ภูจะพึงวาน

๐ ศีร์ยาเน สทา พุทธิรี ธีรินเต เม วิเศษตห์

๐ อันมิงมโนมย ฤจะใครจะมีปาน
กุม่งมนัสมาน จะผดุงวิเศษสรรพ

๐ ส ตวิม อติษฐ์ โยคั ตั เยน ศีร์รา หยา มม

๐ เจ้าจงประกอบกิจ จะวิศิษฐ์เสร็จพลัน
เพื่อหัยะราชันั้น ดลเร็วประหนึ่งลม

๐ ณวยุรี อัศวาร์ยัก โซลี เวตน์ เต ศต ศตาท

๐ จงเปนบดีอัธ สะวิวัฑณะโนดม
เบียดหวัดจะจัดสม ฤดิหมื่นสสิ่งทอง

๐ ตวิม อุปปัสถาสยตส์ ไจว นิตย วาริชเณยชีวเลา

๐ ชีวลและวาริชไณย วรหัยะรักษสอง
เปนเพื่อนจะสมปอง และจะช่วยณกิจการ

๐ เอตาร์ยาง รัสยเส สาร์ทรี วส ไว มย วาหุ

๐ ด้วยสองบุรุษนั้น ก็จะสรพพะสุขศานต์
วาหุจะสำราญ ฤดิอยู่เอดะด้วยฤ

(พระนลคำหลวง หน้า 257 - 259)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภททูลขงคปรยาตฉันท 12 เป็นบทสนทนาของตัวละคร ลีลาของฉันทชนิดนี้มีท่วงทำนองที่สละสลวย คล้ายกับอาการเลื้อยของพญานาค กวีจึงนิยมใช้ฉันทชนิดนี้ในเหตุการณ์ที่ราเริง หรืออาจใช้ในบทตัดพ้อ และในบางเหตุการณ์อาจใช้ฉันทชนิดนี้พรรณนาความโศกเศร้า

การใช้ทูลขงคปรยาตฉันท 12 ในเรื่องพระนลคำหลวง ปราภพเพียงตอนเดียวเท่านั้น คือเหตุการณ์ตอนที่พระนลเดินเข้าไปในป่า พบกับพระยานาคกรรโกฏก จึงช่วยพระยานาคออกจากกองไฟ พระยานาคอธิบายเหตุการณ์ให้พระนลฟังเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่พระนลจะต้องกลายเป็น วานุกจนกระทั่งจะได้พบกับท้าวฤตบรรณเพื่อศึกษาหัวใจสกา

เหตุการณ์ในเรื่องพระนลคำหลวงที่ใช้ทูลขงคปรยาตฉันท 12 เป็นคำพูดของพระยานาคกรรโกฏกพูดกับพระนลทั้งสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

พระยานาคกรรโกฏกพูดกับพระนล ขอร้องให้พระนลช่วยตนออกมาจากกองไฟ พร้อมทั้งเล่าสาเหตุที่ทำให้ตนต้องมาอยู่ในกองไฟเพราะได้ดูหมิ่นพระนารท ตนจึงถูกสาปไว้ จนกระทั่งพระนลผ่านมาจึงจะช่วยออกมาได้ พระยานาคกรรโกฏกจะช่วยให้พระนลพ้นจากความทุกข์หลังจากที่ตนได้พ้นออกจากกองไฟไปแล้ว ดังที่กล่าวว่า

๐ มาง วิທີ ราชัน นาค กรโกฏก นฤป

๐ ดนุนี้ะกรรโก	ภูะโกรคสุราชา
ประณตเทบพระบาท	พระทรงภพมทิทธิ

๐ มยา ปรัลพิธ มหรัชิร นารท ส มหาตปาร์

๐ ประมาทองค์พระนารท	มหาพรตมหรริ
ดนุหลอกพระโยคี	เพราะว่าเหิมอสังการ

๐ เตน มัญยุปริเตน ศักโตสมี มนุชาธิปห์

๐ มุนีเธอกีขุนค้ำ	พิโรธแสนจะห้าวหาญ
ธสาปซ้ำถุช้านาน	ทุเรศแท้พระจอมคน

๐ ดิษฐ์ ด้ว สถาวร อิว ยาวเทว นล ก้วจิต

- ◎ ธสาปให้สถิตนิง บให้ตึงกระดิกตน
 กระทั่งองค์นรินทรนล จะเดินผ่านพนานต์มา
- ◎ อิตโต เนตา หิ ตัตร์ ต้ว ศาปาท โมกษัยสิ มัตกฤตาต
- ◎ ณเมื่อองค์พระทรงคุณ ธการุญและช่วยพา
 ณเมื่อนั้นและดูข้า จะพันสาปสราญรมย์
- ◎ ตัสย ศาปาท น ศักโตสมี ปทาท์ วิจลิตุม ปัทม์
- ◎ ก็อำนาจณคำแข่ง ฤจนแรงทุโรดม
 และคำสาปประสิทธิสม ดนุณิงณกลางไพร
- ◎ ปเทกษัยามิ เต เครัยส์ ต้วราตุม์ อรัหติ มามิ ภวาน
- ◎ ฌิราชันธโปรดช่วย และทรงช่วยฤสมใจ
 จะตอบแทนพระคุณไท้ และช่วยให้ธเห็นหรรษ
- ◎ สขา จ เต ภวิษัยามิ มัตสโม นาสติ บันนคห์
- ◎ จะเปนมิตระแสนดี จะทดแทนคุณนันต์
 คณานาคะทั้งนั้น มิมิสู้ดนุเดียว
- (พระนลคำหลวง หน้า 243 – 245)

ตัวอย่างที่ 2

พระยานาคกรรโกฏกบอกแก่พระนลหลังจากช่วยให้ออกจากกองไฟแล้วดั่งว่า

- ◎ ปทานิ คณยน์ คัจฉ สวานิ ไนษธ กานิจิต
- ◎ พระจงค่อยลิลาศไป เถอะท้าวไนษะเศศร
 และเมื่อยามเสด็จจร พระจงนับนะย่างไป
- ◎ ตัตร์ เตหัม มหาพาโห เครัโย ธาสัยามิ ยัต ปรัม
- ◎ กะตัญญูณราชา มหาพานุทรงไชย
 จะตอบแทนถวายให้ ประสิทธิสิ้นณจินดา
- (พระนลคำหลวง หน้า 245)

ตัวอย่างที่ 3

พระยานาคกรรโกฏกอธิบายความแก่พระนล ที่พระนลต้องกลายร่างเป็นวาหุค ดังความ
ว่า

๐ มยา เตนฺตรํหิตํ รูปํ น ตํวิ วิทฺยฺหฺร ชนา อิติ

๐ พระรูปทรงธมฺกผิต ก็เพื่อพิชิตนุนี้
ประสงคฺให้ชนาซี มิรู้จักพระทรงธรรม

(พระนลคำหลวง หน้า 247)

จากการใช้ภาษาของพระยาตจันท์ 12 ในเรื่องนี้ พบว่า มีการใช้ฉันทชนิตนี้
เฉพาะตอนที่ เป็น คำพูดของพระยานาคกรรโกฏกเพียงเท่านั้น จึงน่าจะเป็นไปได้ว่า
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะใช้ฉันทชนิตนี้ให้สัมพันธ์กับพระยา
นาคตามความหมายของชื่อฉันท ภาษาค หมายถึง นาค และให้สัมพันธ์กับลีลาของฉันทที่ประดุด
อาการเลื้อยของนาคก็เป็นได้

2. การใช้ภาษา

การใช้ภาษาในเรื่องพระนลคำหลวง แบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การสรรคำ
2. การใช้โวหารภาพพจน์

1. การสรรคำ

การสรรคำ หมายถึง การที่กวีเลือกเฟ้นถ้อยคำที่เหมาะสม มีเสียงไพเราะ และมีความ
หมายลึกซึ้งกินใจ แล้วนำมาเรียบเรียงเข้าไว้ด้วยกันเพื่อนำมาใช้ในบทประพันธ์ กวีมักจะเลือกเฟ้น
ถ้อยคำให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ซึ่งจะทำให้เนื้อเรื่องนั้นมีอรรถรสยิ่งขึ้น การสรรคำในเรื่องพระนล
คำหลวง มีดังนี้

1. การหลากคำ

2. การซ้ำคำ
3. การซ้ำข้อความ
4. การซ้ำประโยค
5. การซ้ำองค์

1. การหลากคำ คือ การนำคำศัพท์คำอื่นที่มีความหมายในทำนองเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมาใช้ในบทประพันธ์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในคำศัพท์ การศึกษาการหลากคำในเรื่องพระนลคำหลวง แบ่งเป็น

1.1 การหลากคำเรียกตัวละคร

1.2 การหลากคำทั่วไป

1.1 การหลากคำเรียกตัวละคร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหลากคำเรียกตัวละครเอก ดังนี้

1.1.1 การหลากคำเรียกพระนล ในเรื่องพระนลคำหลวงมีการหลากคำเรียกพระนลเพื่อให้เกิดความหลากหลายทางภาษา คำเรียกชื่อพระนลในเรื่องพระนลคำหลวงมีความไพเราะและมีความหมายที่เหมาะสมกับบทบาทของของตัวละคร การหลากคำเรียกชื่อพระนล มีจำนวนทั้งหมด 125 ชื่อ ซึ่งจำแนกตามลักษณะและบทบาทของพระนลได้ดังต่อไปนี้

1.1.1.1 การหลากคำเรียกพระนลตามบทบาทกษัตริย์ มีจำนวน 104 ชื่อ ได้แก่

1. พระเดชจอมไผท	2. ทรงธรรมผู้ครองนิชั	3. ทรงเดช	4. พระเดชเจ้าหล้า
5. ภูบดี	6. องค์นรินทรปิ่นนิชั	7. พระผ่านเผ้าจอมนิชั	
8. องค์อิศเรศร์	9. นิชัธราช	10. ภูมี	11. ภูบดี
13. ภูมินทร์	14. พระนิชัณครินทร์	15. นิชัธิบดี	16. นลราช
17. นลนรินทร์	18. พระนลพลเดชา	19. ภูวนาด	20. พระทรงไชย
21. นฤปดินทร์	22. พระทรงสวัสดิ์	23. ผู้ผ่านนิชั	24. นโรดม

25. พงศ์นรินทร์	26. พระมิ่งโมลิต	27. ภูมิบาล	28. นลมหิศร์
29. ภูบาลนลราช	30. ภูธรพระนราธิป	31. ภูมิศร์	32. นฤบาล
33. ราชานรเศรษฐ	34. พระทรงภพนฤเบนทร์	35. ภูวดล	36. ภูธรไนซ์
37. นลนฤบดี	38. พระราชนลนฤพิตร์	39. บุญไศล	40. จอมภพ
41. นลนเรนทร์	42. พระจุมพลมิ่งมังกุญ	43. ภูมินทร์	44. นลบดี
45. นฤบดี	46. พระไนซ์ธรรณินทร์	47. นลนฤบาล	48. มหาราช
49. จอมไผทนลบดี	50. พระยอดชายนลนฤษัตริย์	51. เอกอดิศร	52. ภูมินาภ
53. พระปิ่นไนซ์	54. จอมกษัตริย์บุญไศล	55. ราเชนทร์	56. นลราชัน
57. นเรนทร์สุร	58. จอมกษัตริย์นลนฤพิตร์	59. ราชานุบุญไศลกบรรมฤฤทธิ์	
60. พระผู้ทรงปัดผี	61. พระไนซ์ฤกษาย	62. พระไนซ์ชัตติเยศร์	
63. จอมไผท	64. พระนฤปราช	65. พระภูมิราชานล	
66. ฤกษาย	67. ราชานุบุญไศล	68. ท้าวไทนินชธาธิบดี	
69. พระราชไนซ์	70. ราชันบุญไศล	71. มหาราชาทรงไชย	
72. นฤเบศร์	73. พระภูธรนาถ	74. พระปิ่นสากล	
75. ภูวนัยนฤรัตน์	76. ผู้ปิ่นไนซ์นคร	77. ราชัน	
78. ราช	79. นิษัธราช	80. จอมปราช	
81. ทรงไชย	82. ปิยบดี	83. ยศยงราช	
84. ผู้จอมนิษัธปัดพิษ	85. พระสุรวงศ์	86. พระปิ่นไนซ์รัฐ	
87. พระทรงศักดิ์	88. พระปิ่นนโรดม	89. นฤนาถนโรดม	
90. บุญไศลฤกษาย	91. นลราชฤกษาย	92. พระพงศ์พิเรนลราช	
93. พระนรินทร์	94. พระบดีศร	95. พระองค์ทรงนิษัธ	
96. พระนลวิมลเดช	97. พระนลวิมลราช	98. พระจอมนิษัธชัตติเยนทร์	
99. พระไนเศศ	100. พระมหิบดีศรีวิโรจน์	101. พระนลวิมลรัตน์	
102. พระนลนริศร์	103. ไทนินชธาธิบดี	104. พระปิ่นโกศลฤกษาย	

1.1.1.2 การหลากคำเรียกพระนลตามบทบาทสามี มีจำนวน

- 5 ชื่อ ได้แก่ 1. พระภรรดา 2. จอมผัว 3. พระปิยราชสามี 4. พระผู้ภรรดา
5. องค์ปิยราชภรรดา

1.1.1.3 การหลากคำเรียกพระนลตามบทบาทพี่ชาย มีจำนวน

1 ชื่อ ได้แก่ พระเชษฐา

1.1.1.4 การหลากคำเรียกพระนลตามลักษณะของการเป็นผู้มี

คุณธรรม มีจำนวน 6 ชื่อ ได้แก่

1. ทรงธรรมนฤบดี	2. พระนลนวิไลย
3. พระนลทรงธรรม	4. ผู้ทรงธรรมล้ำถณี
5. ทรงธรรมบุญโสลก	
6. พระนลพิมลธรรม	

1.1.1.5 การหลากคำเรียกพระนลตามลักษณะของการเป็นผู้มี

ความสามารถ มีจำนวน 9 ชื่อ ได้แก่

1. นรพัคฆ์	2. บุรุษพัคฆ์	3. วีระราชา
4. องค์ราชายศไกร	5. วีระบุรุษมกุฎเกศ	6. องค์พระผู้ผลาญศัตรู
7. พระพิรุณประเสริฐ	8. ผู้เรืองรณอริกษัย	9. วีรกษัตริย์

จากการหลากคำเรียกชื่อพระนลนั้น พบว่าความหมายของชื่อพระนลที่ปรากฏ ได้แก่ ชื่อที่มีความหมายถึงกษัตริย์ กษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ ชื่อที่มีความหมายหมายถึงผู้ชาย ชื่อที่มีความหมายผู้ที่มีความสามารถ ตัวอย่างการหลากคำเรียกชื่อพระนลมีดังต่อไปนี้

การใช้คำว่า นร- แปลว่า ผู้ชาย ในที่นี้หมายถึงพระนล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ ตั้วม ใจว หิ นรเศร์ษัฐ
 ราชานรเศร์ษัฐไธวั
 กัปศักดิ์และเทวา

เทวาเศร์เจนท์รปุโรคมาห
 จุงมา
 พระเจ้า

(พระนลคำหลวง หน้า 49)

ตัวอย่างที่ 2

๐ วรยิษเย นรวิยาฆร์

ไนวั โทโซ ภวิษย์ติ

น้องจะเลือกภูบาล

นรพัยค์

โทษจะมีพาดพ้อง

ที่ท้าวฤๅมิ

(พระนลคำหลวง หน้า 51)

คำว่า นรเศรษฐ แปลว่า ชายยิ่งดี คำว่า นรพัยค์ แปลว่า สมิงมึงชาย ซึ่งในที่นี้ หมายถึงพระนล คำทั้งสองคำนี้มีความหมายในทำนองยกย่องผู้ที่กล่าวถึง จึงเห็นได้ว่า ชื่อเรียกของพระนลจะเป็นคำที่ยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติหรือความสามารถเหนือมนุษย์ผู้ชายทั่วไป

การใช้คำว่า ทรง นำหน้าคำอื่น เพื่อให้มีความหมายถึงกษัตริย์ ได้แก่

ตัวอย่างที่ 3

๐ เสด็จรีบรัดแล่นไป

ไล่ปีกชีวิมลเนตร์

ทรงเดชจับไว้ได้หนึ่ง

(พระนลคำหลวง หน้า 7)

ตัวอย่างที่ 4

๐ จึงทรงภพนฤเบนทร์

ลูกวีรเสนจอมกษัตริย์

ตรัสแก่นางทมยันตี

(พระนลคำหลวง หน้า 67)

นอกจากคำว่า ทรงภพ ในตัวอย่างนี้แล้ว ในที่นี้จะมีคำว่า นฤเบนทร์ แปลว่า กษัตริย์ และลูกวีรเสนจอมกษัตริย์ แปลว่า ผู้เป็นลูกของกษัตริย์วีรเสน ซึ่งเป็นคำเรียกพระนล

การหลากคำเรียกชื่อพระนล ที่มีความหมายในทำนองแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถทำลายศัตรูให้สิ้นไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

๐ หิรัญยัศัย สุวรรณัย ยานยุคัยัย วาสลาม ๐ ภูวนาถเสยซึ่งหิรัญ อีก
 สุวรรณก็พลอยหมด อีกม้ารดยวดยานสิ้น ภูมินทร์เสยจนเครื่องทรง พระองค์ไชรักลั่งสกา
 ประหนึ่งว่าวิกลจริต ผู้มีจิตจงรัก จะทูลทักบ่มีหยุด สุดจะห้ามเหนได้ พระในรัช
ธรมินทร์ ผู้ผลาญอรินแขงขัน ดูดจคลั่งเคลิ้มสัญญา เล่นสกาบ่มีหยุดหย่อน ได้เลย

(พระนลคำหลวง หน้า 85)

ตัวอย่างที่ 6

๐ ขอองค์พระผู้ผลาญ ศัตรพาล แหลกประไลย ยกสัตย์จัดเปนใหญ่
 ให้เนาแน่นแพ้นอุรา ๐ อย่าลืมหจนาท อนประกาศให้สัญญา ขอวีระราชา อย่าคีนคำจ่ง
 จำไว้

(พระนลคำหลวง หน้า 85)

1.1.2 การหลากคำเรียกนางทมยันตี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
 เกळाเจ้าอยู่หัวทรงหลากคำเรียกนางทมยันตีอย่างไพเราะ การหลากคำเรียกชื่อนางทมยันตีใน
 เรื่องพระนลคำหลวงนี้ มีจำนวนทั้งหมด 114 ชื่อ ซึ่งจำแนกตามลักษณะและบทบาทของนาง
 ทมยันตีได้ดังต่อไปนี้

1.1.2.1 การหลากคำเรียกตามบทบาทนางกษัตริย์ มีจำนวน 5
 ชื่อ ได้แก่ 1. พระนาง 2. พระแม่อยู่หัวเจ้า 3. นางพระยา 4. สุนทรราชนารี 5. นางกษัตริย์

1.1.2.2 การหลากคำเรียกตามบทบาทลูกสะใภ้ มี 1 ชื่อ ได้แก่
 สุนษาพระทองธรรมวีระเสน

1.1.2.3 การหลากคำเรียกตามบทบาทแม่ มี 1 ชื่อ ได้แก่
 อินทรเสนะชนนี

1.1.2.4 การหลากคำเรียกตามบทบาทลูกสาว มีจำนวน 25 ชื่อ
 ได้แก่ 1. ราชธิดาท้าวภิมะ 2. พระธิดาภิมะราช 3. พระบุตรภิมะราช

4. พระธิดา	5. นางมิ่งวิทรรศ	6. ธิดาวิทรรศภุธร
7. ไก่มีโฉมศรี	8. เทวีวิทรรศ	9. ผู้สดาภิรมกษัตริย์
10. ไวทรรศ	11. นางลูกภิรมะแก้ว	12. นิมนงคราญสุกุมารชาติ
13. ไวทรรศบั้งอร	14. ภีมราชสดา	15. เยาวมาลย์ไกมี
16. ภีมสดา	17. ไวทรรศราชสดา	18. นางวิทรรศ
19. นางไกมี	20. ดโนยา	21. ลูกภิมราช
22. สุกพระไกมี	23. ไวทรรศเทวี	24. ไกมีศรีศุภา
25. นางวิทรรศ		

1.1.2.5 การหลากคำเรียกตามลักษณะของผู้หญิง หญิงงาม

หญิงสาว มีจำนวน 82 ชื่อ ได้แก่

1. นารีนาค	2. ดวงสดา
3. นางนาฏ	4. โฉมเฉลา
5. กัลยา	6. ทรามไวย
7. นารีรัตน์	8. นงคราญ
9. นิมนถุมล	9. เยาวมาลย์มิ่งมิตร
10. นิมนวล	11. นิมนถุมล
12. บั้งอร	12. นงเยาว์
13. นงเยาว์	14. นถุมล
15. นงคิณวล	15. เยาวลักษณ์น้อย
16. อนงค์	16. นงลักษณ์
17. อนงค์นวล	17. อนุช
18. รัตนนารี	18. นงคราญผู้สดา
19. กัลยาณี	19. อนุช
20. เยาวนารี	20. พนิดา
21. นิมนงลักษณ์	21. นางแก้ว
22. องค์วินดา	22. โฉมยงองค์สดา
23. นางกมลเนตร	23. นิมนงคราญ
24. โฉมพนิดา	24. วินดา
25. นางทรามไวย	25. นงพะงา
26. อรไทกัลยาณี	26. ยุพิน
27. สูดาร์ตน์	27. สูดา
28. นาเรศร์	28. เยาวเรศร์
	29. นางผู้ช่างล้ารวล
	30. นามขึ้น
	31. นิมเนื้อ
	32. นามขึ้น
	33. นามขึ้น
	34. นามขึ้น
	35. นามขึ้น
	36. นามขึ้น
	37. นามขึ้น
	38. นามขึ้น
	39. นามขึ้น
	40. นามขึ้น
	41. นามขึ้น
	42. นามขึ้น
	43. นามขึ้น
	44. นามขึ้น
	45. นามขึ้น
	46. นามขึ้น
	47. นามขึ้น
	48. นามขึ้น
	49. นามขึ้น
	50. นามขึ้น

51. รัตนนารี	52. ปิยนุช	53. ทรามเซย
54. อรไทย	55. ศรี	56. นุชน้อย
57. โฉมฉาย	58. เทวี	59. ทรามสวาท
60. ศรีสวาท	61. แฉ่งน้อย	62. มิ่งขวัญ
63. สมรศรี	64. มิ่งมิตรกนิษฐา	65. กันยา
66. นางแก้วโสภา	67. โฉมตรู	68. นางผู้สำอางค์เอี่ยมองค์
69. เจริญศรี	70. กัลยาณี	71. อรพินท์
72. นางผู้งามราวจันทร์	73. ยุพา	74. นิมนารี
75. นางวิมลศักดิ์	76. ศรีสุดา	77. ยอดนารินทร์
78. วรรณ	79. ศรีศุภลักษณ์	80. นงราม
81. นางสำอางค์ไธ	82. นางสุดาสวรรค์	

จากการหลกคำเรียกชื่อนางทมยันตินั้น พบว่าความหมายของชื่อนางทมยันตีที่ปรากฏมีความหมายในทำนองเดียวกัน คือ หมายถึงหญิงสาว ลูกสาว หรือนางอันเป็นที่รัก ตัวอย่างการหลกคำเรียกชื่อนางทมยันตี มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ ข้าคือดไทยา แห่งราชาครองวิทรรศน์ อันนามแห่งข้า นั้น ทมยันตีเทวี
(พระนลคำหลวง หน้า 165)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ทมยันตี ตู รูปเณ ๐ ฝ่ายนางทมยันตี มีโฉมเจิดเลิศโสภา พร้อมส่งา
บริบูรณ์ยศ สำรวยศดสิริสิลาศ ในโลกธาตุทั่วไป ไม่มีเสมอเสาวภาคย์ นารีนาถเอวกลม
กล่อม ย่อมปรากฏยศลือชา อันดวงสุดานันถับถึง ซึ่งชนมวัยอันงาม ทาสีหลาม
ลำดับร้อย ห้อมนางน้อยอยู่พร้อมหน้า อิกสขีคณาเพ็ญเฝ้า เนาแน่นอนันต์สุรางคณา
ดุจนางฟ้าเฝ้าเทวี ผู้มหิศาทำวเทวนาถ อันราชธิดาท้าวภีมะ งามแจ่มจะกลางบริวาร
งามสคราญบังอร สรรพภรณ์วิภูษิต ยามนางสถิตท่ามกลางเหล่า ดุนงเยาว์ยงรัศมี
สว่างอินทรียราวไฟฟ้า กระจำจ้ำแจ่มเวหน รูปนฤมลพันพิภพ ทั่วแผ่นดินจบบ่เทียมทัน

เลอสรรมอองค์พระศรี เทวีผู้ทรงลักษณะพิเศษ แม้นในเขตเมืองฟ้า หาเทพธิดาไม่เทียม
นาง แม้นในหมู่สุรางค์ยักษ์ณี หาไหนมีบ่เท่าอนงค์ น้าพิศวงสวสวาท ประหลาดบ่เคย
ยล ทัวทั้งสากลแดนมนุษย์ สุดที่จะหาเทียบสุนทรี รูปดีราวณิมิตร ใครเห็นจิตจอดจำนาง
เทวดาพะวงนิมนณมล

(พระนลคำหลวง หน้า 61)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ทพฺรศ ไกมี ๐ จึงเฒายลักษณะ ผู้สุดาภิมกษัตริย์ เห็นบุษรัตนห้ำ
องค์ ทั้งรูปทรงเหมือนกัน สรรพภูษณาภรณ์ รัตนบวรงามล้ำย คล้ายคลึงกันเป้นแบบ
เดียว นางเจลิยวงงนดู มองเป้นครู่เปรียบกัน สนเท่ห์ครันเหลือใจ ไวทรรภิปั่นลง
องค์ไหน นลนฤปราศ แมนางนาฏแลดู องค์ใดอยู่ครู่ใหญ่ๆ ใจก็แทบจะเชื่อมั่น ว่านั่นนล
นฤบาล นงคราญนึ่งจันตัย ในหฤทัยก็ป่นปวน อนงค์นวลยืนดูษณี ตรองด้วยดีไตรไตร

(พระนลคำหลวง หน้า 61)

1.1.3 ตัวละครอื่น ตัวละครอื่นที่มีบทบาทในเรื่องพระนลคำหลวงนั้น
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหลากคำเรียกตัวละครอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เพื่อให้
คำศัพท์ที่ใช้นั้นมีความหลากหลายและมีความไพเราะ สละสลวยมากยิ่งขึ้น ตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง
พระนลคำหลวงได้แก่ 1. กษัตริย์ภีมะ 2. มารดาของนางทมยันตี 3. ท้าววีรเสน
4. พระอินทร์ 5. พระยม 6. พระเพลิง 7. พระวรุณ 8. กลีและทวาบร 9. พระบุษกร
ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.3.1 บิดาของนางทมยันตีคือกษัตริย์ภีมะ ปกครองเมือง

วิทรรภ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหลากคำเรียกกษัตริย์ในลักษณะของการ
บอกชื่อตัวละคร บอกชื่อเมืองที่ปกครอง หรือแสดงความมีบุญบารมีอันยิ่งใหญ่ของผู้เป็นกษัตริย์
ได้แก่คำว่า จอมวิทรรภ์ ทรงธรรม์ มิ่งโมลีราชภูริ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ ภิโม ภิม ปรากัรมห์ ๐ บพิตรมีปรมากิโยย ภิมะเปนใหญ่อดกำแหง คุณ
สำแดงวิเศษ แต่ทรงธรรมไว้บุตรา ปรรณนาบุตรเปนอย่างยิ่ง อันพระมิ่งโมลีราชบุร บได้
ขาดบำบวง เส้นสรวงขอโอรสา ให้บังเกิดมาให้สมฤดี

(พระนลคำหลวง หน้า 1)

ตัวอย่างที่ 2

๐ จึงให้พรแต่พระภูมิ และเทวีผู้เสนาหา

(พระนลคำหลวง หน้า 3)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ราชา จิทรภาธิปติห์ ปิตา มม มหารถห์

๐ พระบิดาข้าบาทไสร จอมวิทรรภ

เปนมหารถมหันต์ กาจกล้า

๐ ภิโม นาม กัษิธิปติศ จาตุรวิรณัยสัย รักษิตา

๐ นามภิมะราชอัน เปนเกษตร บดีเฮย

ผู้ผดุงไพร่ฟ้า สุขทั้งจัตุวรรณ ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 169)

ตัวอย่างที่ 4

๐ ตโต ภิมัม มหาราษัม ๐ ครานั้นนางพระยาเจ้า จึงไปเฝ้าบังคมบาท

ภิมะมหาราษาไทย กราบทูลไขข้อคดี

(พระนลคำหลวง หน้า 307)

1.1.3.2 มารดาของนางทมยันตีในเรื่องพระนลคำหลวงนี้ มีการ
หลากคำเรียกตามบทบาทของภรรยา ได้แก่ เทวีผู้เสนาหา และบทบาทของแม่ ได้แก่ พระสุนทรราช
มารดา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ จึงให้พรแต่พระภูมิ และเทวีผู้เสนาหา

(พระนลคำหลวง หน้า 3)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ทมยันตียา ตโกกตา ตู ๐ พังยุบลำพรณ แห่งทมยันตีบังอร พระสุนทร
ราชมารดา ก็โสกาธุรเทศ

(พระนลคำหลวง หน้า 307)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ตโต ภิम्म มหาราชัม ๐ ครานั้นนางพระยาเจ้า จึงไปเฝ้าบังคมบาท ภิ
มะมหาราชภุไชย กราบทูลไขข้อคดี

(พระนลคำหลวง หน้า 307)

1.1.3.3 บิดาของพระนลปรากฏชื่อในเรื่องพระนลคำหลวง คือ
ท้าววีรเสน การหลากคำเรียกชื่อท้าววีรเสนตามบทบาทของกษัตริย์ มีดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ นโล นาม ๐ มีนามบัญญัติวิมล ว่าพระรลผู้สามารถ เป็นราชบุตรท้าววีร

เสน

(พระนลคำหลวง หน้า 1)

ตัวอย่างที่ 2

๐ อนึ่งในนิชั รัตนราชธานี มีจอมปัดพี ผู้ชนกพระภรรดา ๐ พระนาม
ปรากฏไป ในประเทศทุกทิศ คือองค์พระราชา วีระเสนภูดินทร์

(พระนลคำหลวง หน้า 171)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ราชา ตู ไนชโร นาม วีระเสนสุโต นลห์
ภารเยย์ ตัสย์ กัลยาณี ปุณย์ไศลกัลย์ย อิมตห์

๐ บังอรเปนวรราช	ภรรยา
แห่งพระราชานล	นิษัธราช
<u>วีระเสนสาธิต</u>	<u>เปนพ่อ พระเฮย</u>
บุญไศลกลลาลบ	เลิศชาย

(พระนลคำหลวง หน้า 491)

ตัวอย่างที่ 4

๐ ครั้นถึงจึงองค์พระนล นฤนาถจุมพล
ลูกวีระเสนภูธร

(พระนลคำหลวง หน้า 423)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงเทพทั้งสี่องค์ที่มา
เข้าร่วมพิธีสมโภชได้แก่ พระอินทร์ พระยม พระเพลิง และพระวรุณ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๐ อมรอัน ไว นิโพธาส์มาน์ ทมยันต์ยรธมาคตาน์

๐ ทั้งสี่คือเทพไท	ทรงฤทธิ์
อานุภาพศักดิ์สิทธิ์	เลิศแล้ว
ทั้งสี่ต่างตั้งจิต	ปองเสนห์
ทมยันตีแก้ว	เกียรติก้องแดนไตร ฯ

๑ อหัม อินฺทโรยัม อคฺนิศฺจ ตไถวายัม อปามฺปติหฺ

๑ ข้าไชรนามออกอ้าง	องค์อินทร์
โน้นพระเทพอัคนินทร์	เลิศล้ำ
นั้นองค์พระเทวรินทร์	วรุณราช
ผู้พิทักษ์น่านน้ำ	นิตย์เกื้อกูลสรรพ ฯ

๑ ศรีรณํตกโร นฤณาง ยโมยัม อปี ปารฺถิว

๑ ท้นคือเทวราชเจ้า	มฤตยู
ยมราชผู้มองดู	ไปเว้น
ดังนี้แหละพระภู	ธรทราบ
ทั้งสี่ซึ่งชนเส้น	เสร็จแล้วเปรมกมล ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 27)

1.1.3.4 พระอินทร์ มีบทบาทในตอนต้นของเรื่อง พระอินทร์เข้ามาร่วมพิธีสุมพรของนางทมยันตี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหลากคำเรียกพระอินทร์ ตามลักษณะของพระอินทร์ได้แก่ ท้าวเทวราชจอมสวรรค์ (เทวดาผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์) มัชฌวาน (พระอินทร์) วัชร (ผู้ถือเพชรอาวุธ) การหลากคำเรียกตามบทบาทของผู้มีความสามารถ ได้แก่ ผู้ศักรินทร์ (ผู้มีความสามารถ) และหลากคำเรียกตามบทบาทสามี ได้แก่ ผัวศจี (สามีของนางศจี) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๑ อิกองค์พระทรงธรรม เปนใหญ่ล้ำตรีโลกา กำราบปราบพาลา เทตยฺ
ทานพจบแขงขัน ๑ คืออินทรีปิ่นภพไตร เปนใหญ่กว่าปวงเทวัญ หนึงใดจักไม่สรร เทพเป
นคู่อยู่สุชี

(พระนลคำหลวง หน้า 45)

พระทรงธรรม ในที่นี้ หมายถึง พระอินทร์ ซึ่งเป็นเทวดาที่ยิ่งใหญ่ในสามภพ

ตัวอย่างที่ 2

๐ ปรรารถมีที่ฤคั วักตฺ ๑ ตตฺ กัษมันฺต มเหศัวราห ๑

๐ ชัดทางแล้วจึงกล่าว	ทูลวอน
ใจไม่ตั้งปากขยาย	ไปได้
<u>มเหศวรมิงอมร</u>	อดโทษ ไว้เทอญ
ข้าอยากแต่รับใช้	เปี่ยมปรีดี

๐ กริษั ย อิติ คัศรุตย ปุรวัม อัสมาสุ ไนษธ

๐ <u>วัชร</u> ีตอบคำขัด	ว่าจอมนิษัธกล่าวไว้
เต็มจิตจะรับใช้	ดังข้าปรารถนา ลั่นแล ๑

(พระนลคำหลวง หน้า 29 - 31)

มเหศวรมิงอมร หมายถึง ผู้ที่เป็นใหญ่ยิ่งกว่าเทวดาทั้งหลาย ส่วน วัชร หมายถึง ผู้ถือ เพชรอาวุธ ซึ่งทั้งสองคำนี้ต่างก็มีความหมายถึง พระอินทร์

ตัวอย่างที่ 3

๐ พระอินทร์ผู้ครอบครองไตรตรึงษาธิปัตย์ ผู้ผู้ศจึศรีสมาน

(พระนลคำหลวง หน้า 69)

ผู้ผู้ศจึ นี้หมายถึง สามีนางศจึ คือ พระอินทร์

ตัวอย่างที่ 4

๐ อิกองค์พระทรงธรรม เปนใหญ่ล้ำตรีโลกา กำราบปราบโลกา เทตย ๑
 ทานพจบแขงขัน ๐ คืออินทรีป็นไตรภพ เปนใหญ่กว่าปวงเทวัญ หนึงใดจักไม่สรว เทพเปน ๑
 คู่อยู่สุขี

(พระนลคำหลวง หน้า 45)

พระทรงธรรม หมายถึง พระอินทร์ ผู้ตั้งมั่นอยู่ในธรรม ส่วน ปีนไตรภพ หมายถึงพระอินทร์ผู้เป็นใหญ่ในสามโลก

1.1.3.5 พระยม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
หลากคำเรียกพระยมตามบทบาทตัวละคร ได้แก่ เจ้ามฤตยู ยมราช (เจ้าแห่งความตาย)
ทนต์ธรเทวินทร์ (ผู้ถือคทา ผู้ถือไม้สำหรับลงอาญา) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

- ◎ อีกองค์ยมราช ขนขยาดทั่วทั้งผอง ทุกตนชนหัวพอง สยงอิทธิมฤตยู
 - ◎ ละบาปบำเพ็ญธรรม เกรงเทวัญผู้มองดู หึงใดจักไม่รู้ คิดใฝ่เทพเสพพรรษา
- (พระนลคำหลวง หน้า 45)

ตัวอย่างที่ 2

- ◎ ฝ่ายทนต์ธรเทวินทร์ ให้รสดังถวิล และธรรมสถิตนิตยียง
- (พระนลคำหลวง หน้า 69)

1.1.3.6 พระเพลิง น.ม.ส. กล่าวถึงพระเพลิงเมื่อพระนลนำ
ความมาบอกแก่นางทมยันตี ว่า

- ◎ อันองค์อัคนี ห้อมปัดไฟได้ดังหมาย รัศมีศรีพรรณราย อาจทำลาย
 - ทุกสิ่งสรรพ ◎ เปนใหญ่ในเทวา รับบูชาทุกคืนวัน หึงใดจักไม่พลัน เลือกเทวัญเปนคู่ครอง
- (พระนลคำหลวง หน้า 43)

การหลากคำเรียกพระเพลิงในเรื่องพระนลคำหลวงนั้น นิยมเรียกตาม
ลักษณะของพระเพลิงว่า พระอัคนี อัคนินท์ อคนี หุตาสิน (ผู้กินเครื่องเช่นสังเวย) พระไฟ ดัง
ตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

- ◎ ฝ่ายท้าวเทวราชอัคนี ประสาทรังสี แต่ให้ทุกเมื่อปรารภนา ◎ อีกหนึ่งให้ทั่ว

โลกา ผ่องด้วยประกาย ด้วยเดชพระเทพหุตาสิน

(พระนลคำหลวง หน้า 69)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ถ้าแม้ข้าคิดคดขบถไซ้ ขอพระไฟบนสวรรคอันแสงกล้า ทำลายปราณ
ประหารชีวา เพื่อให้ปรากฏชัดถนัดยล

(พระนลคำหลวง หน้า 399)

1.1.3.7 พระวรุณ หรือพระพิรุณ เทพแห่งฝน พระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหลีกคำเรียกพระวรุณตามลักษณะของพระวรุณ ดังเช่นเมื่อพระนล
เสด็จร่วมพิธีสมโภชของนางทมยันตี พระนลกล่าวถึงพระวรุณแก่นางทมยันตี ว่า

๐ อีกองค์พระวรุณ สุนทรารักษ์ชาติ ชลธิบตี ควรเป็นที่เสนาหา

(พระนลคำหลวง หน้า 45)

พระวรุณเป็นเทพผู้รักษาน้ำ คำว่า ชลธิบตี หมายถึง พระวรุณ ผู้
เป็นใหญ่ในน้ำ

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงพระวรุณ
ในตอนที่พระวรุณให้พระแก้วพระนลและนางทมยันตี ว่า

๐ พระวรุณเจ้าน้ำฤทธิรงค์ ให้ฝนอันองค์ กษัตริย์จะเรียกได้ตาย ๐
อีกให้มาลีหลากหลาย สุกคณธ์ขจาย บ่มีเวลาราวโรย

(พระนลคำหลวง หน้า 69)

1.1.3.8 กลีและทวabr บทบาทของกลีและทวabrในเรื่อง คือตั้งใจจะ

มาเข้าร่วมพิธีสมโภชแต่มาไม่ทันเวลา จึงโกรธแค้นพระนล จนมีโอกาสดำรงสกาและพระนล
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเรียกกลีและทวabr โดยทรงใช้คำที่แสดงการยกย่อง

และให้เกียรติแก่ตัวละครตามฐานะของตัวละคร ได้แก่ กลีเรจรอน กลีเกียรติกระจาย กลีผู้นำใจ พาล องค์กลี ท้าวกลี ทวบริผู้สหาย องค์ทวบริ ท้าวทวบริ

1.1.3.9 พระบุษกร บทบาทของพระบุษกรในเรื่องนี้ คือเป็น ตัวละครฝ่ายปรปักษ์ที่กลีและทวบริชักจูงให้ทำพินาศกับพระนล จนพระนลต้องพ่ายแพ้ไป พระบุษกรมีฐานะเป็นอนุชา(น้องชาย) ของพระนล การหลอกลวงคำเรียกพระบุษกรที่ปรากฏในเรื่อง จะหลอกลวงตามบทบาทน้องชาย ได้แก่ พระภาคา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ พระบมิได้ประภาษไฉนเลย บมิได้เฉลยคำพระน้อง
(พระนลคำหลวง หน้า 101)

ตัวอย่างที่ 2

๐ จะลืมนะไรได้ ว่าเจ้าไชรัภราดร
ไปดีเกิดบุษกร ชีวียังอยู่ร้อยปี
(พระนลคำหลวง หน้า 435)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ปางนั้นพระนลรัตน สมนัสะยินดี
งดโทษพระองค์ศรี วรรณบุษกร
(พระนลคำหลวง หน้า 437)

1.2 การหลอกลวงคำทั่วไป นอกจากการหลอกลวงคำเรียกตัวละครเพื่อให้มีความ ไพเราะและหลากหลายในทางภาษาแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหลอกลวง คำเรียกสิ่งทีพบเห็นหรือสิ่งของทั่วไปเพื่อให้มีความไพเราะและมีความหลากหลายทางภาษาด้วย เช่นกัน พระองค์ทรงใช้คำที่มีความหมายถึงสิ่งเดียวกัน แต่เขียนต่างกันเพื่อให้เกิดคำศัพท์ที่ใช้

มากยิ่งขึ้น ซึ่งการหลีกคำในลักษณะนี้จะพบในตอนที่พระองค์ทรงพรรณนาธรรมชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ นลัสย ทยิตานี อัศวานี ๐ จงผูกมิ่งม้าอาชาชาญ ซึ่งนลภูบาล เธอโปรด
เป็นคู่ทุกข์ ๐ คือสองมิ่งม้ามโนมัย อันรวดเร็วไว ประหนึ่งมโนชาญเชาวน์

(พระนลคำหลวง หน้า 97)

นอกจากคำว่า ม้า แล้ว พระองค์ทรงใช้คำที่มีความหมายว่าม้า เช่น อาชา
มโนมัย มาใช้คู่กัน ขยายความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 2

๐ เดินผ่านน่านนที อันเป็นที่นารมยา น้ำเย็นเห็นตัวปลา ว่ายแหวกชลธาร
๐ ลำกว้างว่างระลอก บ่กระชอกกระช่อนฉาน ไม้้ออกอไถลธาร แลละลานเขียวขจี ๐
โกญจาลงมาเล่น ดูเยือกเย็นเล่นวาริ เคียงคู่อยู่ยินดี อัสสุชี่ดีกว่าเนียง

(พระนลคำหลวง หน้า 191)

จากตัวอย่างนี้ พระองค์ทรงใช้คำที่มีความหมายว่า น้ำ พรรณนาสายน้ำแห่งหนึ่ง
ทรงใช้คำเรียกสายน้ำแห่งเดียวกันนี้ ได้แก่ นที ชลธาร ธาร วาริ และลำ ซึ่งในที่นี้หมายถึงลำน้ำ

ตัวอย่างที่ 3

๐ แลดูหมู่ปักชิน บ้างโบกบินบ้างกินปลา บ้างร้องก้องพนา เพรียกหาคู่ดู
เหมือนเนียง ๐ อ้านกวิหคหาญ อยากใคร่วานเจ้าส่งเสียง ช่วยน้อมจิตพร้อมเพรียง ส่ง
ลำเนียงเชิญพระมา

(พระนลคำหลวง หน้า 203)

คำที่มีความหมายว่า นก ในที่นี้ ได้แก่ ปักชิน วิหค

สรุปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงหลีกคำใช้เพื่อให้เนื้อเรื่องนี้มีควมไพเราะจากรสคำ ผู้อ่านสามารถจินตนาการตามถ้อยคำที่พระองค์ทรงสรรคามาได้อย่างมากมาย อันแสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพด้านภาษาของพระองค์ได้เป็นอย่างดี

2. การซ้ำคำ การซ้ำคำคือ การใช้คำคำเดียวกันหรือข้อความเดียวกัน ในการเรียบเรียงคำประพันธ์ตอนใดตอนหนึ่ง อันจะส่งผลให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับคำนั้นๆ อย่างสมจริง การซ้ำคำจะวางคำให้เรียงชิดกันหรือมีคำอื่นๆ มาคั่นก็ได้ ตำแหน่งในการซ้ำคำอาจอยู่ในส่วนต้นวรรค กลางวรรค หรือส่วนท้ายวรรคก็ได้ การซ้ำคำนั้นในส่วนใดส่วนหนึ่งของวรรคนั้น อาจจะซ้ำในบาทเดียวกันหรือซ้ำในบาทอื่นๆ ก็ได้ การซ้ำคำที่ปรากฏในเรื่องพระนลคำหลวง ได้แก่

2.1 การซ้ำคำที่มีเสียงเดียวกัน เพื่อให้เกิดเสียงและจังหวะในการอ่าน และช่วยเพิ่มความไพเราะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ เออกระไรอุปอร่าม เออแสงงามน่ารัก เออทรงศักดิ์เรียวแรง เชิงกำแหง
แกล้วยกล้า ใครหนอมาที่นี้ได้ ฤเทพไททรงศักดิ์ ฤเปนยักษ์แข่งขัน ฤคนธรรมผู้ฉลาด
คณนาภูมิงคราญ

(พระนลคำหลวง หน้า 33)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงซ้ำคำ เออ ไว้ในช่วงแรก และซ้ำคำ ฤ ไว้ในอีกช่วงหนึ่ง เพื่อเพิ่มความไพเราะและเพื่อเป็นการแสดงให้เข้าใจในความรู้สึกของผู้พูดคือนางทมยันตีเมื่อเห็นพระนลแล้วเกิดความรู้สึกประทับใจ

ตัวอย่างที่ 2

๐ ภารต์ฤราชยาปหรณ์ ส่วชนาจ จ ปราชยห์

๐ ไร่องค์บดีปิยสวาท

มละราชยวิบัติสรวพ

ไร่ญาติมิตรระสวพัน

ฤนิราศจิราดुर

๐ ภารัตรา สห วิโยคัสจ ตนยาภยง จ วิจยติห์

๐ พรากจากพระสามิวรเศรษฐ ฐะนเรศร์นเรนทร์สุร

พรากสองดในะปิยะพุล พิลวาสยจะขาดใจ

(พระนลคำหลวง หน้า 215)

พระองค์ทรงซ้ำคำว่า ไร ในบทแรกเพื่อพรรณนาความรู้สึกของนางทมยันตีที่พลัด
จากพระนล และในบทที่สอง ทรงซ้ำคำว่า พราก เพื่อพรรณนาให้เห็นว่านางทมยันตีเสียใจที่ต้อง
จากพระนลและลูกทั้งสองคน

ตัวอย่างที่ 3

๐ ตาง ทฤษฏีว่า ตั๊ดร มนุชาห์ เกจิห์ ภัตาร์ ปรัทฐุรฺ

๐ บ้างเห็นตัวหล่อนแล้ว ขวัญหาย เจียวแฮ

บ้างลัดกระจัดจาย รับเร้น

๐ เกจิจ จินตาปรัส ตัสถุห์ เกจิต์ ตั๊ดร ปรัจฺกฺรุศุห์

บ้างยืนพินิจกาย นางเน่ง อยู่ฮือ

บ้างก็ส่งเสียงเค้น ชูด้วยโกรธา ฯ

๐ บ้างเห็นตัวโฉมฉาย ก็ขวัญหายเจียวแม่ฮา บ้างลัดตดเข้าป่า รับไปชอน

ชอนชอกพง ๐ บ้างยืนนิ่งพินิศ พิศกายนางอย่างพะวง บ้างโกรธนิ่มอนงค์ ส่งเสียงชู่อยู่

แหวๆ ๐ บ้างพูดเชิงเย้ยหยัน ว่าตัวนั้นอะไรแฮ บ้างเคืองซ้ำเลื่องแล บ่นพึมพำพรวด่านาง

๐ บ้างคิดจิตเมตตา แลเห็นท้าวหลงทาง ถามเหตุเภทภัยพลาง อีกถามนางว่าชื่อไร ๐

เราเห็นซึ่งตัวนาง ตางพิศวงอนงค์ครัน รูปร่างนางเช่นนั้น นั้นคนป้าฎว่าไร ๐ ฎาเทพธิดา

ผู้รักษาซึ่งแนวไพร ฎาสูอยู่ไศล ฎาท่งใหญ่ในกลางทาง ๐ จงแจ้งแถลงลักษณ เปนนาง

ยักษแรงฤทธิ์ ฎาเปนรากษสี ฎาเทวีศรีสุรางค์

(พระนลคำหลวง หน้า 193 - 195)

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า บ้าง และ คำว่า ฤๆ เพื่อแบ่งกลุ่มของตัวละครแต่ละประเภทที่มีสภาพหลากหลายที่ทรงอ้างถึงเป็นตัวอย่างดังเช่น เมื่อตอนที่ผู้คนในเมืองมองเห็นนางทมยันตีแล้วต่างพิจารณาสภาพของนางกันไปต่างๆ นานา

การใช้คำเดียวกัน ดังเช่นเมื่อทรงกล่าวถึงต้นอโศก ทรงใช้คำว่า โศก ดังกล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้อย่าง

ตัวอย่างที่ 4

๐ อโศกใหญ่ ดูซ้ำไร้โศกบ่สูญ พฤษชาอย่าช่วยพูล จะตัดโศกวิโยค ใจ ๐ อโศกเหมาะสมญา ตัดโศกาดูไร้ จงตอบให้ชอบใจ ตัดโศกใหญ่ให้สักที่ ๐ พุด พลังทางคร่ำครวญ อกรรมซ้ำโศก โศกพลังทางเทวี เวียนอโศกยิ่งโศกศัลย์

(พระนลคำหลวง หน้า 191)

นอกจากการใช้คำว่า โศก ในความหมายที่กล่าวถึงต้นไม้ คือต้นโศก และใช้คำว่า โศก ในความหมายที่หมายถึงความเศร้าเสียใจ ในบทประพันธ์นี้ ยังพบว่า พระองค์ทรงใช้คำว่า โศก โดยการเปลี่ยนรูปคำนี้ให้เป็น โศกา โศกีย อีกด้วย

ตัวอย่างที่ 5

๐ แต่นั้นมากลี้ก็เข้าถึง แบนึงอยู่ในกายที่ ร้อนรนปนพันพันทวิ¹ ด้วย เหตุที่คำแข่งกำแหงราญ³ ร้อนขึ้นทุกที่ทวิ¹ นึก บ่มีได้มีผ่อนพักทวิ¹ ผลาญ⁴ เหมือนก่อเพลิง² เต็มเพลิง² เถลิงกานต์ เพลิง² ผลาญ⁴ ราญ³ รุ่มรุ่มฤดี

(พระนลคำหลวง หน้า 395)

การใช้คำทั้งสี่คำในบทประพันธ์นี้ ได้แก่คำว่า ทวิ เพลิง ผลาญ ราญ ทรงใช้คำว่า ทวิ และเพลิง อย่างละสามคำ คำว่า ผลาญ และราญ อย่างละสองคำ ในความหมายเดียวกัน แต่สลับที่กัน ทำให้ใจความในบทประพันธ์ให้ภาพความรู้สึกร้อนใจของพระนล เปรียบเทียบกับกองไฟที่ร้อนแรงได้อย่างชัดเจน

2.2 การซ้ำคำคำเดียวกัน เพื่อเน้นเสียงให้ไพเราะ การซ้ำคำในลักษณะนี้ทำให้เสียงของคำที่นำมาซ้ำนั้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

๐ วีร วิกรานต์ ธรรม์ชัย สัตย์สันธมหิแปเต

๐ ครวญพลงนางพร้องเพรียก	พระนล ท่านนา
ภู่งก้องไพโรสณห์	ภู่งก้อง
พระพิรแก่วนกลางพล	ทรงสัจย์ ธรรมแฮ
พระบยินเสียงน้อง	กล่าวเชื้อฤาไฉน ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 173)

คำว่า ภู เป็นเสียงร้องส่งที่ใช้ส่งสัญญาณให้รู้ว่าอยู่ที่ไหน ซึ่งในที่นี้เป็นเสียงร้องของนางทมยันตีร้องเรียกพระนลซ้ำอยู่หลายครั้ง จนเสียงร้องนั้นก้องอยู่ในป่า

การซ้ำคำคำเดียวกันเพื่อเน้นเสียงให้ชัดเจนและไพเราะนี้ ในบางตอนพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ไม่มักเป็นเครื่องหมายแทนคำนั้น เช่น คำว่า โอย เป็นเสียงร้อง ในที่นี้ใช้ว่า โอยโอย แสดงความรู้สึกเจ็บปวดของพระยานาคกรรโกฏกเมื่ออยู่ในกองไฟ

ตัวอย่างที่ 2

๐ โอยๆ เร็วเถิดพระนล ฟังเสียงเพียงคน ที่ร้อนฤเหลือพรรณนา

(พระนลคำหลวง หน้า 241)

คำว่า เย็น ในที่นี้ พระองค์ทรงใช้แสดงความรู้สึกว่า เย็นใจ

ตัวอย่างที่ 3

๐ โฉมตรุดุฎฎี แห่งฤษีทรงพรตขลัง อาศรมร่มไม้บัง น่านั่งเล่นเย็นๆ ใจ

(พระนลคำหลวง หน้า 177)

3. การซ้ำข้อความ การซ้ำข้อความในลักษณะนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ข้อความหรือกลุ่มคำพรรณนาซ้ำในบางเหตุการณ์ เพื่อให้เห็นการกระทำของตัวละครที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น ซ้ำข้อความ ปวงกิจ เมื่อกล่าวถึงกิจการงานของท้าวโลกบาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ น หัยไทวี่ กัถต์ กิณฺจินฺ นราณาม วิห วิทย์เต

๐ ปวงกิจจะการมนุษย์เรา สุระเอาหทัยตุ

ปวงกิจประสิทธิศุกะปุ ชนิย์เทพบันดาล

๐ น จ เม พาลภาเวปี กิณฺจินฺ ปาปกัถต์ กัถต์ม

๐ ปวงปาปะกิจจะอกุศล มนะหม่นกะมลราญ

หวนคิดตลอดณวะยะพาล กีบเคยจะปองท่า

(พระนลคำหลวง หน้า 219)

การซ้ำข้อความชุดเดียวกัน การซ้ำข้อความในลักษณะนี้คือการใช้กลุ่มคำเดียวกันในบทประพันธ์ โดยความหมายของบทประพันธ์นั้นยังคงความไพเราะและได้ใจความชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้ พระองค์ทรงนำกลุ่มคำ มิใช่เทวดา , ผู้รักษา มาใช้ในบทประพันธ์บทเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 2

๐ ทรามเซยเฉลยชี ว่าข้านี้ะเจ้าชา มิใช่เทวดา ผู้รักษาราวป่า ๐ มิใช่เทวดา ผู้รักษาซึ่งศรี มิใช่องค์เทวี รักษา น้ำลำละหาน

(พระนลคำหลวง หน้า 179)

การซ้ำข้อความในส่วนหน้าวรรคเดียวกัน ในเรื่องพระนลคำหลวงมีลักษณะการซ้ำคำแบบนี้คือใช้ข้อความเดียวกันแต่ทำให้ความหมายในเชิงความเป็นเหตุเป็นผลกันในส่วนหน้าของวรรคหน้าในแต่ละบาท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

๐ วิเชณ สั้วฤไตร์ คาไตร์ ยาวัด ตี วาง นวิโมกษ์ยติ

◎ ณทราบใดพระบุญโคลก มิพ้นโคกวิโมกซ์พาล

ณทราบนั้นปีศาจหาญ มิพ้นพิษคนไป

◎ ตาวัดต์ ด้วย มหาราช ทูห์ซั ไว ส นิวัติสยติ

◎ แลทราบใดจะสิงอยู่ ณจิตภูธรศรีไท

ก็ทราบนั้นและมันไซ้ จะต้องทนทุกข์เวทนา

(พระนลคำหลวง หน้า 249)

จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงใช้ข้อความว่า ทราบใด...ทราบนั้น... ในวรรคหน้า เพื่อให้ความหมายเป็นเหตุเป็นผลกัน โดยทรงให้สองบาทแรกเป็นเหตุและสองบาทหลังเป็นผลที่ต่อเนื่องกันของเหตุการณ์นั้น ซึ่งพระองค์ทรงซ้ำข้อความได้อย่างดียิ่งเพราะนอกจากจะได้ใจความที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันแล้ว ยังทำให้เกิดเสียงของคำที่ไพเราะอีกด้วย

4. การซ้ำประโยค การซ้ำประโยค คือการใช้ประโยคที่เป็นประโยคเดียวกัน มีใจความเหมือนกัน เพื่อเน้นให้เห็นถึงสิ่งที่ตัวละครต้องการแสดงออกมาให้ผู้อ่านได้เห็นชัดเจน ซึ่งสิ่งที่ตัวละครแสดงออกเหล่านี้ ได้แก่ คำพูด เพราะฉะนั้นในเรื่องพระนลคำหลวงจึงมีการใช้ประโยคเดียวกันซ้ำกันในส่วนที่เป็นคำพูดของตัวละคร ซึ่งมีดังตัวอย่างต่อไปนี้

การซ้ำประโยค ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้ เมื่อนางทมยันตีกล่าวให้คำสัญญา เพื่อแสดงให้เห็นว่านางมีความซื่อสัตย์จริงๆ ดังตัวอย่างที่กล่าวไว้

ตัวอย่างที่ 1

◎ ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้ ขอให้พระภูตะลักชี ทำลายปราณประหารชีวี ให้เป็นที่ปรากฏด้วยพลัน อนึ่งขอให้พระผู้กระจำง สองสว่างเวหนบนสวรรค์ ผู้เสด็จเยี่ยมภพจบทุกวัน พระองค์นั้นเปนพยานวาจา ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้ ขอพระไฟบนสวรรค์อันแสงกล้าทำลายปราณประหารชีวา เพื่อให้ปรากฏชัดถนัดยล อีกขอพระจันทิมามหายศ ผู้อยู่หมดทั่วไปทุกแห่งหน ทั้งทราบสิ้นสรรพกิจในจิตคน เปนพยานบันดาลผลจงมากครัน ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้ ขอจงให้เทเวศร์วิเศษสรรพ ทำลายปราณประหารชีวัน ด้วยจับพลันปรากฏทุกประการ

(พระนลคำหลวง หน้า 399)

การเข้าประโยคในเรื่องพระนลคำหลวงที่มีลักษณะโดดเด่นอีกประการหนึ่ง คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเข้าประโยคที่กล่าวว่า “ด้วยสัตยวาทยง ยืนมั่น ขอเทพแถลงเค้า แจ่มแจ้งเจตนา” เพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพของนางทมยันตีที่มีความมั่นคงและยึดมั่นอยู่ในคุณธรรม ดังที่กล่าวในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่างที่ 2

◎ ปติเตว เตน สัตฺเตน	เทวาส ตัม ปรีทิตันตุ เม
<u>ด้วยสัตยวาทยง</u>	<u>ยืนมั่น</u>
<u>ขอเทพแถลงเค้า</u>	<u>แจ่มแจ้งเจตนา</u>
◎ มนสา วจสา ใจ	ยถา นาภิจรามย์หัม
◎ วาจามนัสพร้อม	มั่นคง
บมิชอลาสองค์	ผ่านเฝ้า
◎ เตน สัตฺเตน วิพฺรหฺส	ตัม เอว ปรีทิตันตุ เม
<u>ด้วยสัตยวาทยง</u>	<u>ยืนมั่น</u>
<u>ขอเทพแถลงเค้า</u>	<u>แจ่มแจ้งเจตนา</u>
◎ ยถา เทโวหิ ส เม ภรฺตา	วิหิตो นิษธาธิปฺ
◎ ภรรดาอันเทพเจ้า	จ้านง ให้นา
คือนิษัธราชทรง	เทริดเกล้า
◎ เตน สัตฺเตน วิพฺรหฺส	ตัม เอว ปรีทิตันตุ เม
<u>ด้วยสัตยวาทยง</u>	<u>ยืนมั่น</u>
<u>ขอเทพแถลงเค้า</u>	<u>แจ่มแจ้งเจตนา</u>
◎ ยถา วัรตัม อารพฺ	นลฺลียาราธเน มยา
◎ วาจาข้ากล่าวแล้ว	แต่องค์
นลราชขอให้คง	เช่นเฝ้า
◎ เตน สัตฺเตน วิพฺรหฺส	ตัม เอว ปรีทิตันตุ เม
<u>ด้วยสัตยวาทยง</u>	<u>ยืนมั่น</u>
<u>ขอเทพแถลงเค้า</u>	<u>แจ่มแจ้งเจตนา</u>

(พระนลคำหลวง หน้า 63 - 65)

5. การซ้อนคำ การซ้อนคำในที่นี้ คือการนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรืออาจมีความหมายเดียวกันมาใช้คู่กัน เพื่อให้เกิดความงามทั้งในด้านเสียงและความหมาย การใช้คำซ้อนในเรื่องพระนลคำหลวงนี้ แบ่งเป็น

5.1 การซ้อนคำเพื่อความหมาย การซ้อนคำในลักษณะนี้ คือการนำคำที่มีความหมายเดียวกันแต่เขียนต่างกันมาใช้คู่กันและมีความหมายถึงสิ่งเดียว การซ้อนคำแบบนี้ น่าจะใช้เพื่อเน้นย้ำความหมายมากกว่าเน้นเสียงที่ไพเราะ ถึงแม้ในบางครั้งเสียงของคำคู่กัน อาจจะสับสนผิดกันก็ตาม ตัวอย่างการซ้อนคำลักษณะนี้ ได้แก่

ตัวอย่างที่ 1

๐ เกรี้ยวห์ ปรีดิษฐ์ญาย นลห์ ๐ พระนลประนมวันทา ทูลปฏิญาณจะรับใช้ กิจใดๆ ท่านประสงค์ จักผจงจัดด้วยดี แล้วกฤตัญชลีนอบ ยอบกายอย่างเคารพ นบกราบ สี่เทพไท้ หัตถ์ประสานเรียบไว้ จึ่งเอื้อนปฤจฉาฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 25)

คำว่า ประนม วันทา กฤตัญชลี นอบ นบ กราบ นี่ต่างก็มีความหมาย โดยรวมคือ การไหว้หรือการทำความเคารพ แต่เมื่อพิจารณาความหมายของคำตามพจนานุกรม คำเหล่านี้ต่างมีความหมายเฉพาะต่างกัน คือ ประนม (ยกกระพุ่มมือ ยกมือขึ้นกระพุ่ม) วันทา (ไหว้ แสดงอาการเคารพ) กฤตัญชลี (ยกมือไหว้) นอบ (น้อม หมอบย่อลง เช่น นอบไหว้ นอบ น้อม) นบ (ไหว้ นอบไหว้) กราบ (แสดงความเคารพด้วยวิธีนุ่งประนมมือขึ้นเสมอหน้าผาก แล้ว น้อมศีรษะลงจดพื้น) ซึ่งคำเหล่านี้ต่างก็หมายถึงการที่พระนลไหว้แสดงความเคารพแก่ท้าว โลกบาลทั้งสี่นั่นเอง

ตัวอย่างที่ 2

๐ อ้นองค์พระทรงเดช อัศวเมธทำก็หน เส้นสรวงบ่าบวงบน บ่มีเว้นเส้น สรวงสรรพค์

(พระนลคำหลวง หน้า 159)

คำว่า สรวง บ่าบวง บน มีความหมายโดยรวมเหมือนกัน คือ การกล่าวขอร้อง ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้ประสบผลสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง การซ้อนคำสามคำนี้ยังให้เสียงสัมผัสใน

ที่ไพเราะ คือ เสียงสัมผัสสระ /อว/ ในคำ บวง – สรวง และเสียงสัมผัสพยัญชนะ /บ/ ในคำ บำบวง -
บน

ตัวอย่างที่ 3

๐ ครวญคร่ำกำสรวลโคก เพื่อวิโยคภวนัย ทุกข์ชำระกำใจ เฝ้าโหยให้ถึง
ภรรดา

(พระนลคำหลวง หน้า 159)

คำว่า ครวญ โคก วิโยค โหยให้ คำเหล่านี้มีความหมายที่แสดงอาการเศร้า
หมอง มีความทุกข์ เมื่อใช้คำซ้อนที่มีความหมายเหมือนกันนี้ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของผู้ที่
กำลังมีความทุกข์กำลังแสดงอาการเศร้าใจได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่างที่ 4

๐ พุทนต์เสนานางนม ได้สดับทมยันตี มีเสาวนีประภาษสั่ง บ่มิอร้งรีบ
ออกไป

(พระนลคำหลวง หน้า 93)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า คำว่า เสาวนี ประภาษ สั่ง มีความหมาย
คล้ายคลึงกัน คือ พูด บอก ในที่นี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำให้เหมาะสม
กับฐานะของตัวละคร ดังในตัวอย่างนี้ นางสนมรับฟังคำสั่งของนางทมยันตี จึงใช้คำว่า เสาวนี
(เสาวนีย์) ซึ่งหมายถึง คำสั่งของพระราชินี การซ้อนคำในตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นได้ว่าพระองค์ทรง
ประณีตในการสรรคำมาใช้เป็นอย่างยิ่ง

3.2 การซ้อนคำเพื่อเสียง การซ้อนคำเพื่อเสียงนี้ พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำคำพยางค์เดียวที่มีความหมายเดียวกันและมีเสียงพยัญชนะต้นเสียง
เดียวกันใช้คู่กัน เพื่อซ้ำความหมายของคำนั้น ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

๐ ยิ่งแพ้ยิ่งพระภุชเร ดูดังไฟฟอน ยิ่งอยากจะทรงรำไป

(พระนลคำหลวง หน้า 95)

คำว่า ไฟ ฟอน มีเสียงของพยัญชนะต้น คือ /ฟ/ เหมือนกันทั้งสองคำ และเมื่อนำมาซ้อนกัน ทำให้มองเห็นภาพไฟที่ร้อนแรงมากขึ้น ความหมายของคำว่า ฟอน ในที่นี้เพื่อขยายความชัดเจน ในบทประพันธ์นี้พระองค์ทรงใช้ในเชิงเปรียบเทียบว่า เมื่อพระนลพ่ายแพ้สกาหลายครั้งแล้ว ก็ยังมีความคับแค้นใจ ต้องการเอาชนะสกาให้ได้ ซึ่งเป็นสาเหตุให้เสียทรัพย์สมบัติในที่สุด

ตัวอย่างที่ 2

๐ ถ้าแม่ผู้ใดเอื้อเพื่อ เผื่อแผ่แก่พระนล ให้เอาคนนั้นพิมาฏ พันฟาดเสียให้ ม้วยมรณ

(พระนลคำหลวง หน้า 103)

คำว่า เอื้อเพื่อ – เผื่อแผ่ , พัน – ฟาด และ ม้วย – มรณ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำคำมาซ้อนเพื่อเน้นเสียงสัมผัสคำในแต่ละคู่ เพราะคำในแต่ละคู่ต่างมีความหมายเดียวกัน ซึ่งในที่นี้อาจเป็นไปได้ที่ว่า พระองค์ทรงต้องการให้เสียงสัมผัสของคำมีความไพเราะมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 3

๐ ราชาใคร่เดินต่อไป จึ่งตรัสเฉลยไซ บ่เป็นบ่ปิดบ่บัง

(พระนลคำหลวง หน้า 349)

คำว่า เป็นบ่ปิด – ปิดบัง เมื่อนำคำคู่นี้มาซ้อนกันแล้ว ทำให้เสียงสัมผัสไพเราะ ทั้งเสียงสัมผัสสระ /อิ/ ในคำว่า ปิด – ปิด และเสียงสัมผัสพยัญชนะ /บ/ ในคำว่า เป็น – ปิด ซึ่งความหมายของคำทั้งคู่ต่างหมายถึงการปกปิดบางสิ่งบางอย่างไม่ให้รู้

2. การใช้โวหารภาพพจน์

การใช้โวหารภาพพจน์ คือ ศิลปะของการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง เป็นวิธีการพูดหรือเขียนอย่างหนึ่งแต่ความหมายเป็นอีกอย่างหนึ่ง เพื่อขยายความให้ชัดเจน และเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ความคิด หรือความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 35)

การใช้โวหารภาพพจน์ในเรื่องพระนลคำหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเลือกใช้ภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านได้รับภาพจากถ้อยคำที่พระองค์ทรงนำมาเรียบเรียงได้อย่าง ไพเราะ ในบางตอนผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพได้ในทันทีทันใด ซึ่งมีการใช้โวหารภาพพจน์ใน ลักษณะต่างๆ ทั้งหมด 7 ชนิด ได้แก่ โวหารอุปมาอุปไมย โวหารอุปลักษณ์ โวหารสัญลักษณ์ โวหารอริพจน์ โวหารบุคลาธิษฐาน โวหารปฏิบัติ และโวหารปฏิบัติภาพพจน์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. โวหารอุปมาอุปไมย เป็นโวหารเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้อง เปรียบเทียบว่าเหมือนกัน คำที่ใช้ในโวหารอุปมาอุปไมยคือคำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว กล ประหนึ่ง เพียง ดัง ราวกับ เจก ฯลฯ (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 40) ในเรื่องพระนลคำหลวงมีการ ใช้โวหารอุปมาอุปไมย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบความงามของนาง ทมยันตีซึ่งมีความงามมากกว่าผู้หญิงคนใดในโลก และเปรียบเทียบความงามของนางนั้นงดงาม เท่าเทียมกับพระนางลักษมีซึ่งมีความงดงามมาก ดังที่กล่าวว่า

ดุนงเยาว์ยิ่งรัศมี สว่างอินทรีย์ราวไฟฟ้า กระจ่างจำแจ่มเวหน รูปนฤมลพัน พิภพ ทั่วแผ่นดินจบบ่เทียมทัน เลอสรรพเสมอองค์พระศรี

(พระนลคำหลวง หน้า 3)

ตัวอย่างที่ 2

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบความงามของพระนลว่า งดงามเท่าเทียมกับพระอัศวินซึ่งเป็นเทพที่มีความงดงามอย่างมาก ดังที่กล่าวว่า

๐ ทรงธรรมงามรูปเพียง

อัศวิน เทพแอ

ปวงมนุษย์ในดิน

ไปสู่

(พระนลคำหลวง หน้า 9)

ตัวอย่างที่ 3

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถึงเหล่ากษัตริย์ที่มาเข้าร่วมพิธี
สุมพรของนางทมยันตีว่ากษัตริย์ทั้งหลายจากเมืองต่างๆ นั้น มีความงดงามเหมือนดังพญา
ราชสีห์ ดังที่ทรงกล่าวว่า

๐ ทวยลูกเจ้าทุกบ้านเมือง รู้เรื่องแล้วจึงรีบไป พร้อมอยู่ในพระโรงธาร อัน
ตระการด้วยเสาล้อม พร้อมมกนกลีลลับ รับคณาเลศสุวรรณ ลายลั่นสรระแต่ยอดงาม ยาม
นฤบาลทั้งหลาย เยื้องกรายเข้าสู่ที่ ล้วนแต่มีรูปสง่า ดั่งมหาสิงห์ทรงกำลัง ต่างองค์นั่งลง
เหนืออาสน์

(พระนลคำหลวง หน้า 57)

ตัวอย่างที่ 4

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบความดีของนางทมยันตี
เหมือนเกราะป้องกันสิ่งต่างๆ ให้กับตัวของนางเอง ดังที่กล่าวว่า

๐ น ไฉสา เตชสา คักยา ไกศ์ จิท์ ธรชัยตมฺ ปถิ

๐ อันนางประกอบด้วย ดียง

ยงดั่งเกราะกันองค์ เอกแก้ว

ยศส์ วีนี มหาภาคา มัทภักเตยฺ ปติวรตา

แก้วเอยอ้ายศทรง ศรีรักษ

รักษติดดวงจิตแล้ว แน่นแพ้นฤจาง ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 127)

ตัวอย่างที่ 5

จากเหตุการณ์ในตอนนี้นางทมยันตีพบพรานป่าที่ช่วยชีวิตของนางให้รอดพ้นจาก
งูใหญ่แล้ว พรานป่ากลับมีความสนใจในตัวนาง แต่ด้วยความซื่อสัตย์ของนางทมยันตีที่มีต่อ
พระนลแล้ว นางจึงสาปแช่งจนพรานป่าสิ้นใจลง ซึ่งในตอนนี้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบการตายของพรานป่าเหมือนกับถูกสายฟ้าฟาดลงตรงร่างกาย ดังที่กล่าว
ว่า

๐ พอชาดคำแข่ง ด้วยเดชแห่ง บารมีโสมฉาย นายพรานก็ล้ม ระทมทอด
กาย ประหนึ่งต้องสาย ฟ้าฟาดขาดใจ นั้นแล ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 151)

ตัวอย่างที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบความงามของนาง
ทมยันตีว่าเหมือนกับสายฟ้า (ฟ้าแลบ) อยู่บนก้อนเมฆ ซึ่งพระองค์ทรงใช้คำตามรูปศัพท์เดิมว่า
วิทย์ ที่มาจากภาษามคธ หมายถึง ไฟฟ้า ฟ้าแลบ ดังกล่าวว่า

ภาสิ วิทย์ุฑ อิวาณัรช ศัส เม ภาสิ กัสย วา

๐ ราวิทย์ุฑใสแสง

กละแสงณเมฆนวล

แม่จขยายถ้วน

วจะเค้าคดีไซ

(พระนลคำหลวง หน้า 225)

ตัวอย่างที่ 7

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบสภาพร่างกายของนาง
ทมยันตีเมื่อต้องขัดเซพเนจรอยู่ในป่าว่ามีสภาพสภาพร่างกายคล้ายกับผู้หญิงที่มีอาการวิกลจริต
เช่น ผมแผ่รุงรัง หน้าตาและร่างกายเลอะเทอะเปรอะเปื้อน เป็นต้น ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้าง
ภาพตามได้นางทมยันตีในตอนที่กำลังถึงนี้คงมีความเศร้าโศก และไม่มีความสะดวกสบายใน
การดำเนินชีวิต ดังกล่าวว่า

๐ รูปร่างนางเหมือนบ้า ดูหน้าตาก็แปลกคน ผ้าปิดบ่มิดตน มีกึ่งผืนยีน
จ้งจ้ง ๐ หน้าซิดซ้ำฝุ่นเปรอะ ทั้งโคลนเลอะดูเกรอะกรัง ผมเพอะฝุ่นเตอะตั้ง ดูรุงรังทั่วทั้ง
กาย ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 193)

ตัวอย่างที่ 8

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบความงดงามของนาง
ทมยันตีถึงแม้จะมีสิ่งใดมาปิดบังแต่นางก็ยังคงความงามไว้ได้อยู่เสมอ และเมื่อนางล้างคราบ

สกปรกออกจากร่างกายของนางแล้ว ทุกคนในเมืองเจติจึงจำได้ว่านางนั้นเป็นหลานคนหนึ่ง ในเหตุการณ์ตอนนี้ พระองค์ทรงกล่าวเปรียบเทียบโดยใช้โวหารอุปมาอุปไมยได้อย่างไพเราะ ดังกล่าวว่า

อัศยา รุแปณ สัทฤศี มานูชี น หิ วิทย์เต

◎ ลักษณะวิเศษล้ำ นางรัตน์

หาเทียบทั่วปฐพี ห่อนได้

อัศยา เหยษ ภรุโวร์ มัธเย สหขห์ ปิปฺลฺรุ อุตตมห์

นงควาญมณีไผ ข้าเอก

เหมือนเทพวางไว้หว่าง ขนง

ศยามายาห์ ปัทมสังกาโค ลักษิตอนฺตรฺหิตอ มยา

◎ พิศวงไผคล้ามดุจ ปัทมา

ไผซอนบ่ปรากฏ แก่นตร

มเลน สัรวุโต หัยฺสยาศจันโนเภาเณว จันท์รมาห์

มลทินแปกหน้านาง ไผแมก

เหมือนเมฆมืดเขตฟ้า บังจันทร

จิห์นฺภูโต วิภูตฺยร์ถัม อยฺ ธาตฺรา วินิรมิตห์

◎ ไผนั้นพรหมเมศไท้ รั้งสฤษฏ์

สามารถนิรมิตสรรพ สิ่งพร้อม

ปฺรติปตฺกฤษฺสเณนโฑร เลขา นาติวิราชเต

เหมือนจันทรประดิษฐานดวง กิ่งชีก

งามวิจิตรน้อมจิต จงเชย

น จาสฺยา นัศฺยเต รูป วปุรฺ มลสมัจฉิตัม

◎ เคยทรงสิริรูปเลิศ โสภา

แม้หม่นบ่ขางาม สักนิต

อัสสัฏฺถัตมฺ อปี วัยฺกัตมฺ ภาติ กาญฺจนสนฺนิภัม

ปราศจากวราภรณ์ ภูษณะ

งามตั้งทองพิศเพิ่ม	ปรีดี
อเนน วบุชา พาลา ปิปลุนาเนน สุจิตา	
๐ นาริทรงทรวดล้า	นงพาล
ไผเปรียบบับบานเจิม	แจะหน้า
ลักษิเตยัม มยา เทวี นิภักโตคฺนิร อโวิษัมณา ฯ	
บอกลักษณพิศาลองค์	อรชัด แน่แล
ดูจะแสงจ้าบอก	อัคนี ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 293 - 295)

2. ไวหารอุปลักษณ เป็นไวหารเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า เป็น เท่า คือ ฯลฯ (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 39) ในเรื่องพระนลคำหลวงนี้ มีการเปรียบเทียบโดยใช้ไวหารอุปลักษณได้อย่างไพเราะ ตามลักษณะเฉพาะในการใช้ภาษาเปรียบเทียบของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

พระองค์จะทรงเปรียบเทียบภรรยาว่าเป็นเสมือนสิ่งวิเศษสิ่งหนึ่งสำหรับผู้เป็นสามี ดังเช่นนางทมยันตีบอกแก่พระนลเมื่อต้องตกระกำลำบากอยู่ในป่าด้วยกัน นางทมยันตีจึงกล่าวแก่พระนลว่าตนจะขออยู่ในป่ากับพระนลด้วย โดยนางทมยันตีกล่าวว่า

น จ ภาร์ยาสมิ กิณฺจิท	วิทย์เต ภิษาม มตัม
เอษริ สรวทุหฺเชษุ	สตัยัม เอตฺท พรวมิเต ฯ
๐ ยามผัวเปนทุหฺเศร่า	โคกคัลย
เภษฺชโอสถอัน	วิเศษแล
ไปสู่มึงเมียขวัญ	กลอยจิต ได้เลย
แพทย์ฉลาดรู้แท้	ดังนี้สัตยา ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 115)

ตัวอย่างที่ 2

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบสามีเป็นเครื่องประดับของผู้หญิง ซึ่งหญิงที่ไม่มีสามีแล้ว ถึงแม้จะแต่งตัวงดงามเพียงก็ยังคงดูไม่งดงามเท่าที่ควร ดังที่พระองค์ทรงกล่าวถึงเนื้อความตอนนี้อย่างนี้ว่า

ภรรตา นาม ปรี นารียา ภูษณาม์ ภูษโณ วินา

๐ นารีแม่ไร้สรรพ ภูษณา

ผัวก็เปนอาภรณ์ พิลาศ

เอชา หิ รหิตา เตน โศภมานา น โศภเต

แม่ไร้ซึ่งภรรตา งามเหือด

ถึงจะแต่งรัตนมาษ ไปพร้อมโสภา

(พระนลคำหลวง หน้า 277 - 279)

ตัวอย่างที่ 3

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบว่าหากกับพระนลว่าเป็นคนคนเดียวกัน เนื่องจากฝีมือการชี้มา ความรู้และวัย ซึ่งทำให้ผู้ที่อยู่ในเมืองวิทรรค์เชื่อว่าหากน่าจะคือพระนล ดังที่กล่าวไว้ว่า

อด วา ยาง นโล เวท วิทย์ยาง ตาหม์ เอว วาหุณห์

๐ เวทโดนลราชรู้ ชินชาญ

วาหุกชำนาญวิทย์ นันไชร

ตุลย์ หิ ลักษเย ชัญญาน วาหุกัลย นลลย จ

วาหุกเชี่ยวชาญนล ทุกสิ่ง

สองเทียบเปรียบได้เท่า ถึงกัน

อปี เจท วัยส์ ตุลย์ วาหุกัลย นลลย จ

๐ อันวัยวาหุกนี้ โดยประมาณ

เท่าพระภูบาลนล นฤนาถ

นายัม นโล มหาวิรัส ตัทธิทย์ศจ ภวิษยติ

แม่มีไศศานติ
ก็เชี่ยวชาญลวดเท่า

บพิตร นลนอ
ทรงธรรม์

(พระนลคำหลวง หน้า 339 - 341)

3. ไวหารสัญลักษณ์ คือ คำที่ใช้แทนสิ่งต่างๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีความหมายนอกเหนือจากความหมายตามตัวอักษร (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 55) และการใช้สัญลักษณ์ในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การเอาสิ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแทนสิ่งที่เป็นนามธรรม ทำให้เข้าใจได้กว้างขวางลึกซึ้งโดยมิต้องใช้คำอธิบายก็สามารถเข้าใจได้ (กุหลาบ มลลิกะมาส , 2531 : 128) ในเรื่องพระนลคำหลวงปรากฏเหตุการณ์ตอนหนึ่งกล่าวถึงพระนลในร่างของวาหุเมื่อเดินเข้าประตูแล้วประตูที่ต่ำก็กลับสูงขึ้นเพราะเป็นสิ่งแทนให้เห็นว่าพระนลเป็นผู้ที่ยึดมั่นในคุณธรรมความดี เพราะฉะนั้นในเหตุการณ์ดังกล่าวนี้จึงถือว่าเป็นการใช้ไวหารสัญลักษณ์ประการหนึ่ง ดังที่เรื่องพระนลคำหลวงกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนี้อย่างตัวอย่างว่า

ตัวอย่าง

เล่าถึงปวงนิมิตโดยพิสดาร ทุกประการที่จดจำได้ ทั้งอย่างคนอย่างเทวดาไซ้ปรากฏในวาหุทุกสิ่งอัน เขานั้นประพฤติพิเศษยิ่ง ทุกๆ สิ่งเหลือประเสริฐเลิศเลอสรร ไม่เคยยินเคยยลเหมือนคนนั้น ทุกๆ สิ่งอัศจรรย์เสียสุดใจ เมื่อยามเดินถึงประตูของกฎ จะต้องมุดต้องก้มก้มหาไม่ ประตูนั้นพลันหลีกสูงขึ้นไป เพื่อจะให้เขาลอดสดวกตาย

(พระนลคำหลวง หน้า 381)

4. ไวหารอติพจน์หรือการกล่าวเกินจริง คือการพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 47) เพื่อให้เห็นอารมณ์หรือความรู้สึก การใช้ไวหารอติพจน์หรือการกล่าวเกินจริงในเรื่องพระนลคำหลวง มีการใช้ไวหารชนิดนี้พรรณนาความรู้สึกของตัวละครที่มีความโศกเศร้าอย่างมาจนเปรียบเทียบกับไฟไหม้อย่างรุนแรง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ อุเทวเขต เม หฤทัย สิ้นนิตย์ยังคานี สรวลห์

๐ อ้าใจเทวดเพียง

ภินท์พัง พระเอย

ตัวก็สั้นเต็มดัง	จับไข้
ตว ปาร์ถิว สักลัปปิ จินต์ยัณต์ยาร์ ปุนห์ ปุนห์	
อกกรรมระบมพัง	พระตรัส
ยั้งตรัสยั้งหม่นไหม้	อกเพี้ยงเพลิงงาม
(พระนลคำหลวง หน้า 113)	

ตัวอย่างที่ 2

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบความรู้สึกเจ็บปวดอย่างรุนแรงว่าเหมือนกับอกซึ่งเป็นอวัยวะในร่างกายนั้น จะแตกเป็นสองส่วน ในที่นี้น่าจะเป็นการเปรียบเทียบคำว่า อก กับความรู้สึกของพระนล ดังกล่าวว่า

๐ ทวีเธอ หักทยม์ ตัสัย ทุหิขิตส์ยามวดี ตทา ๐ งวยงเป็นทุกขใหญ่
 ปั้นปวนไปบ่มีหยุดหย่อน อกภูธรราวกับแยกแตกเป็นสองภาคแผรง ๐ โทเลว มุหฺร์ อายาติ
 ยาคิ ไจว สภามฺ ปรีติ ๐ แกวงไกวอยู่เช่นชิงช้า พาให้จรจากทับ แล้วหวลกลับคืนไป
 เปนได้หลายหนอนี้ ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 135)

5. ไวหารบุคลาธิษฐาน เป็นการใช้ภาษาที่ทำให้ดูเหมือนว่าสิ่งที่ไม่ใช่คนกลายมาเป็นคน โดยสิ่งเหล่านั้นแสดงออกปฏิกิริยาต่างๆ ที่เหมือนกับกิริยาอาการของคน หรืออาจมีบทบาทและฐานะเป็นอย่างคนก็ได้ (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 50) การใช้ไวหารบุคลาธิษฐานในเรื่องพระนลคำหลวง คือการสมมติให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งแสดงกิริยาอาการคล้ายกับอาการของมนุษย์ ดังเช่นในตอนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสมมติให้ต้นโคกพังกำร้องขอของนางทมยันตี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

อโห วตายัม อคมห์ ศีร์มานิ อัสมิน วนานันตเร	
๐ อ้าดูอโคกนี้	ศรีไสว
อยู่ ณ ท่ามกลางไพร	เพริศแท้

อาปีไทร์ พนุภีร์ ภาติ ศีร์มาน์ ปรีวตราช์ อิว

ชื่นชุ่มชุ่มโบ

ลมระบัด

ดุซซสนุกแม่

มาทแม่นจ่อมผา

๐ อ้าดอโคกนี้ ศรีไสววิไลยศ อยู่หว่างกลางพนา เปนสง่าแก่แนวไพร

๐ ชุ่มชื่นรื่นอารมณ์ ลมเพยพัดระบัดโบ ดุซซสนุกใจ เหมือนแลดูจ่อมผา ๐ อโคกดู
แสนสุข ช่วยดับทุกข์ดุสักรา โศกเศร้าเผาอุรา อ้าอโคกโรคซ้ำร้าย ๐ อโคกโยกกิ่งไกว
จงตอบไปดังใจหมาย ได้เห็นพระภุชชายุ ผ่านมาบ้างฤาอย่างไร ๐ พระนั้นชื่อพระนล ผู้
เรื่องรณกริชัย เปนผัวนางทราวม้วย นามนิยมทมนันดี

(พระนลคำหลวง หน้า 189)

ตัวอย่างที่ 2

เมื่อนางทมนันดีเดินทางตามลำพังอยู่ในป่า นางร้องถามต้นไม้ ภูเขา ที่อยู่ในป่า
ว่าเห็นพระนลบ้างหรือไม่ และขอให้ช่วยนางได้พบกับพระนล ดังที่กล่าวว่า

๐ ดุราศีรราช สูงผาดเงื่อมพนานต์ ถ้ามถึงซึ่งภูบาล ท่านรู้บ้างฤาอย่างไร
๐ ดูก่อนสีหเรศ อจลเศวตฐสีอำไพ ยอดยงตรงขึ้นไป ไกลจะถึงซึ่งสวรรค์ ๐ ท่านนี้เป็นที่
พึง ซึ่งคนหลงในพงพัน มหิธรสุนทรสรรพ ดูข้าพลันขอวันทา ๐ ขออ่อนศิโรราบ บังคมกราบ
พ้อจ่อมผา ขอจงทรงเมตตา แด่ดูข้าราชบุตรี

(พระนลคำหลวง หน้า 169)

6. ไหวหารปฏิบัติ หรือการใช้คำถามยั่วให้ยั้งคิด เป็นศิลปะในการใช้คำถามคือ
เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 53) เนื่องจากเป็นคำถามที่ผู้อ่านรู้
คำตอบอยู่แล้วและอาจไม่ต้องการคำตอบ ในเรื่องพระนลคำหลวงมีการใช้ไหวหารปฏิบัติใน
เหตุการณ์ตอนที่นางทมนันดีเดินทางอยู่ในป่าเพียงผู้เดียว และนางมีความทุกข์ใจเป็นอย่างมากที่
ไม่เห็นพระนล นางจึงคร่ำครวญความทุกข์และซักถามหาพระนลกับธรรมชาติในป่านั้น ซึ่งมี
ตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ เหตุไฉนภูธรซ่อนเร้น หลังพุ่มอันเป็น ลับแลกำบังสายตา ◎ ตรัสเกิดตรัส
เกิดราชา อย่าเข้าภรรยา จงตรัสให้หายหวาดกลัว ◎ อำพระราเชนทร์เหนือหัว ดูเกิดความ
กลัว จนน้องนี้สิ้นขวัญหาย ◎ เหตุใดไม่มาดังหมาย ปลอบน้องเพื่อวาย วิตกวิโยคโคกคัลย์
(พระนลคำหลวง หน้า 139)

ตัวอย่างที่ 2

◎ เหตุไฉนนางแก้วใสภา จึ่งขัดเซมา ในกลางพนัสแนวดง ◎ ด้วยเหตุดัง
ฤาเล่าอนงค์ จึ่งทนทุกข์ทรมาน ลำบากยากเข็ญ ◎ ดังฤามีเหตุอันเป็น ให้นางลำเคญ
ลำบากนักหนาครานี้ ฯ
(พระนลคำหลวง หน้า 147)

ตัวอย่างที่ 3

◎ อ้างองค์ในรัชเจ้า ผู้ผ่านเผ้าประชาชน ออกใหญ่ไหลวิมล สกนธ์อำพาหา
ผาย ◎ เหตุไฉนไปจากน้อง ทิ้งให้หมองอยู่เดียวดาย ในป่าน่าใจหาย ห่างถิ่นฐานบ้านเรือน
คน ◎ อันองค์พระทรงเดช อัครเมธทำก็หน เส้นสรวงบำบวงบน บรมิเว้นเส้นสรวงสรรค์
◎ เหตุไฉนทรงสวัสดิ์ ผู้ทรงสัตย์ธำรงธรรม ลืมคำซึ่งสำคัญ สัญญาไว้ให้ภรรยา
(พระนลคำหลวง หน้า 159)

ตัวอย่างที่ 4

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงคำถามโดยที่มีได้ต้องการ
คำตอบ ในเหตุการณ์ตอนที่พระนลในร่างของวาทุขัรบรณม้ามายังเมืองวิทรรภ์ นางทมยันตีและ
นางสนมเกิดความกระหายใคร่รู้ว่าเป็นผู้ใดขับรณม้าม่าอย่างมีฝีมือดี อาจเป็นพระมาตลีสารทิของพระ
อินทรีไชหรือไม่ หรืออาจเป็นพระนลขับรณม้าม่ากลับมายังเมืองวิทรรภ์ ซึ่งคำถามเหล่านี้นางมิได้
ต้องการคำตอบจากใคร ซึ่งเหตุการณ์ในตอนนั้นก็กล่าวไว้ว่า

ก็ นุ สยาร์ มาตลีร์ อัย เทวราชัสย สารทิห์

◎ นี่ใครขับรณม้าน มาตลี

ฉลาดเทียบสารดีเท	วรวราช
ตถา ตัลลิกัษณ วิเว วาหุเก ทฤษัยเต มหาต์	
นายวาหุกมีเสรีจ	สรวพลัษณ
แห่งพระมหาต์เทพ	สุดเพ็ญ
ศาลิโหไตรถ ถิ นุ สัยัท ทยานาง กุลตัตต์ววิต์	
๐ ฤาเปนศาลิโหตร	ครุบา ใหญ่แฮ
รู้ชาติแรงพาชี	หมดหมั้น
มานุชั สมานุปรูปโต วบุห์ ปรมโคภันม	
ชรอยแปลงอาตมาเปน	มนุษย์ นี่แล
พิศท่วงที่นั่นสุด	โสภณ
อุตาโห สัวิท์ ภเวท์ ราชา นลห์ ปรรุญชัย	
๐ ฤาณลนฤราชเจ้า	จอมขวัญ
องค์เอกบุรุษัย	บิตอาตม์
ไสย นฤปติร์ อายาต อิต์เยว สมจันตัยม	
มิงคนฤฉันใด	จักทราบ จริงนอ
ดังนี้สุดราชเฝ้า	ตรึกใน

(พระนลคำหลวง หน้า 339)

7. ไวหารปฎิภาคพจน์ คือ ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ไม่ว่าผู้ใช้จะจงใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง หรือไม่น่าเป็นไปได้แต่เป็นไปได้ (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 45) ในเรื่องพระนลคำหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ไวหารชนิดนี้กล่าวเปรียบเทียบกับความรู้สึกของนางทมยันตีเมื่อนางต้องคำครวญถึงพระนลที่ทอดทิ้งนางไว้ในป่าตามลำพัง มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเทียบร่างกายของนางทมยันตีที่มีความเปื่อยขึ้นแต่จิตใจของนางกลับเหือดแห้ง ซึ่งมีความหมายทางกลับกัน ดังที่กล่าวว่า

๑ กายนางพลาซุ่มน้ำ แต่อกข้าแห่งเปนมง คำนึงถึงพระองค์ ปิยราชชาด
ปรีดี

(พระนลคำหลวง หน้า 157)

ตัวอย่างที่ 2

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงนางทมยันตีที่มีน้ำเสียง
ไพเราะและตอบคำถามของคณะพ่อค้าด้วยความชัดเจน แต่จิตใจของนางกลับมีความทุกข์ที่ไม่พบ
สามีซึ่งน้ำเสียงที่แสดงออกมากับความรู้สึกที่แท้จริงแล้วเป็นไปในทางตรงกันข้าม ดังที่กล่าวว่า

- ๑ ได้ฟังนายพ่อค้า กล่าววาจาอันสุนทร ทมยันตีบังอร อันประเสริฐกำเนิดดี
- ๑ ตอบคำล่ำสุรพจน์ มธุรสหวานวาที ไศกเศร่าเฝ้าไศก ที่จำใจไว้ภรรดา

(พระนลคำหลวง หน้า 197)

ตัวอย่างที่ 3

เปรียบเทียบให้เห็นความขัดแย้งกันระหว่างน้ำเย็นที่นางทมยันตีลงไปอยู่ในน้ำนั้น
แต่จิตใจของนางกลับมีความความความร้อน ดังที่กล่าวว่า

- ๑ ธาราน่าลงเล่น อาบน้ำเย็นเย็นแต่ตัว ใจไศกวิโยคผัว เย็นแต่ตัวหัวออกร้อน ฯ

(พระนลคำหลวง หน้า 203)

บทที่ 4

วิเคราะห์เรื่องพระนลคำฉันท์

พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ทรงนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์ขึ้นในช่วงต้นปีพ.ศ.2456 จำนวน 5 สรรค ต่อจากนั้นในวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ.2457 ทรงนิพนธ์ขึ้นอีก 5 สรรค และทรงนิพนธ์อีก 16 สรรค ในพ.ศ.2457 – 2458 จบเรื่องลงบริบูรณ์ในวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ.2458 พระประสงค์ที่พระองค์ทรงนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายในงานเฉลิมพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2456 ในครั้งนั้นทรงจัดพิมพ์เรื่องพระนลคำฉันท์ขึ้นเป็นครั้งแรก ช่วงเดือนกันยายนของปีเดียวกัน จำนวน 63 ฉบับ

เมื่อครั้งที่พระองค์ทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ ทรงเก็บความเรื่องนี้จากต้นฉบับแปลภาษาอังกฤษ ของ Dean Milman ซึ่งเซอร์โมเนียร์ โมเนียร์ – วิลเลียมส์ เป็นผู้ตรวจแก้และพิมพ์ขึ้นในค.ศ.1879 (ตรงกับพ.ศ.2422)

เรื่องพระนลคำฉันท์ แบ่งเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

1. บทสดุดี
2. เนื้อเรื่อง
3. อธิบายศัพท์

1. บทสดุดี ในส่วนนี้ น.ม.ส. ทรงใช้เป็นบทสรรเสริญพระเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และกล่าววามสการพระรัตนตรัย
2. เนื้อเรื่อง เรื่องพระนลคำฉันท์มีจำนวน 26 สรรค ซึ่ง น.ม.ส. ทรงบอกความตั้งพระทัยนิพนธ์เรื่องนี้ไว้ในตอนท้ายของสรรคที่ 26
3. อธิบายศัพท์ น.ม.ส. ทรงอธิบายความหมายของคำศัพท์ในเรื่องนี้ไว้ แบ่งออกเป็นคำอธิบายศัพท์ในแต่ละสรรค ตั้งแต่สรรคที่ 1 - 26

การวิเคราะห์เรื่องพระนลคำฉันท์ บทพระนิพนธ์ของน.ม.ส. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เรื่องพระนลคำฉันท์ 2 ประเด็น คือ วิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์

วิธีดำเนินเรื่อง

เรื่องพระนลคำฉันท์ บทพระนิพนธ์ของ น.ม.ส. มีเนื้อเรื่องมาจากอุปายานเรื่องพระนล ซึ่งเป็นเรื่องเล่าสั้นๆ แทรกอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงนิพนธ์ขึ้นเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้กลวิธีในการนิพนธ์วรรณคดีของน.ม.ส. เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าพระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพในการกวียิ่งนัก ดังเช่นในบทพระนิพนธ์เรื่องต่างๆ ของพระองค์ซึ่งมีความดีเด่นในเชิงวรรณศิลป์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่กุหลาบมลลิเกมาส (2531 : 116) กล่าวถึงกลวิธีในการแต่งวรรณคดีไว้ว่า "เป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งในการทำให้เรื่องมีคุณค่าในทางวรรณคดี ซึ่งเป็นความสามารถและเป็นฝีมือของผู้แต่ง" และในการวิเคราะห์เรื่องพระนลคำฉันท์ ผู้วิจัยจะศึกษาวิธีการดำเนินเรื่องในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1. ผู้เล่าเรื่อง
2. ปมของเรื่อง
3. สถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง
4. ปัญหาเริ่มปรากฏ
5. การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา
6. การทวนเรื่องให้ผู้อ่านรอกอย
7. ปัญหาเริ่มได้รับการแก้ไข
8. การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ
9. การจบเรื่อง

1. ผู้เล่าเรื่อง กลวิธีการกำหนดผู้เล่าเรื่องในวรรณคดีไทย ผู้แต่งกำหนดวิธีการเลือกผู้เล่าเรื่องได้ในลักษณะต่างๆ ได้แก่ ลักษณะแรกกำหนดให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องเอง ลักษณะที่สองกำหนดให้ตัวละครในเรื่องตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง หรือลักษณะที่สามกำหนดให้ตัวละครอื่นซึ่งเป็นบุคคลที่สามเป็นผู้เล่าเรื่องทั้งหมดก็ได้ ในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงเป็นผู้เล่าเรื่องด้วยพระองค์เอง ดังที่พระองค์ทรงกล่าวถึงการนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์นี้ ไว้ว่า

๐ ข้าบาทประดิษฐ์พจน์ประพันธ์

บทฉันท์ชลอใจ

ดำเนินนิทานพระนลใน

ชรเบื้องฉบับบรรพ์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 2)

2. ปมปัญหาของเรื่อง ปมปัญหาของเรื่องเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ เพราะเป็นจุดที่สร้างความน่าติดตามให้แก่เนื้อเรื่องต่อไป ปมปัญหาหรือความขัดแย้งในวรรณคดีไทยมี 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่หนึ่ง ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครเอกกับคู่กรณีหรือฝ่ายตรงข้าม ลักษณะที่สอง ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม และลักษณะที่สาม ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในของตัวละครเอง (กุหลาบ มลลิกะมาส , 2531 : 102)

ปมปัญหาหรือความขัดแย้งในเรื่องพระนลคำฉันท์ คือพระนลเกิดความหลงในการพนันสกาจนทำให้สูญเสียบ้านเมืองและทรัพย์สมบัติจนหมดสิ้น ซึ่งเป็นปมปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวละครเอก ปมปัญหาหรือความขัดแย้งดังกล่าวในเรื่องพระนลคำฉันท์นี้ น.ม.ส. ทรงบรรยายเหตุการณ์ที่พระนลลุ่มหลงการพนันสกา ไว้ว่า

◎ ปางนั้นพระนลทิมลฤทธิ	พิปริดเลมอเมา
ปมบ้ำสกาแลกกำเลา	บมี่ปั้นมิผีนองค์
◎ มินมนท์กมลทุมลมัว	มนมัวอมิตรยาง
หลงลมนิยมประยรวงค์	บุษกรกระฉ่อนเชาวน์
◎ เหลิงเล่นบ่เห็นภยพิบัติ	ดุจศีลตระเสียบเอา
เซซุดประดุจตรุนเยาว์	ผิวเสียบเสียดาย
◎ ไอลูรย์พิสิฐพิพิธภัณ	ทสุวรรณะโพรงพราย
โคกพัตธุ์สุวัตรกระจาย	จรเผือบเหลือหลอ
◎ คลังใหญ่และน้อยผิวจะนับ	ธนทรัพย์บ่เพียงพอ
มาตงค์ตรึงครัดลอ	นิธิสินก็สิ้นเชิง ฯ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 49)

3. สถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง สถานการณ์ในการเปิดเรื่องเป็นประเด็นที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านให้ติดตามเรื่องต่อไป การใช้สถานการณ์ในการเปิดเรื่องนี้แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ผู้แต่งอาจเริ่มเรื่องด้วยจุดใดจุดหนึ่งของเรื่อง ได้แก่ จุดแรกเริ่มของเรื่อง หรือใช้ตอนกลาง หรือตอนใกล้จบของเรื่องมาเล่าย้อนหลังกลับไป

การเปิดเรื่องในวรรณคดีประเภทนิทานอย่างเช่นเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงเปิดเรื่องตามขนบการเล่านิทานแนวจักรๆ วงศ์ๆ ได้แก่ ทรงเปิดเรื่องด้วยวิธีการบรรยายสภาพบ้านเมืองของตัวละครเอกฝ่ายชายก่อน และจึงกล่าวถึงบ้านเมืองหรือกำเนิดของตัวละครเอกฝ่ายหญิง ดังกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนเปิดเรื่องถึงเมืองนิษฐ์ซึ่งเป็นเมืองของพระนล ที่มีความอุดมสมบูรณ์และประชาชนอยู่กันอย่างมีความสุข ดังที่กล่าวว่า

◎ ยังมีกษัตริย์นิษฐราชกุมาร	นลราชสมัญญา
ลือชามพระนามนลนรา	ธิปทัสสเฑศรี
◎ เจกจักรอุบัตินิษฐ์	อภิรมยะลาภี
สมบัติพิพัฒน์ประณี	ธรรณิระบิณบุญ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 3)

นอกจากนี้แล้วได้กล่าวถึงบ้านเมืองหรือกำเนิดของตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือนางทมยันตี โดยกล่าวถึงเมืองวิทรรภซึ่งเป็นบ้านเมืองที่มีความสงบร่มเย็น แต่ไม่มีโอรสหรือธิดา กษัตริย์ภีมะเจ้าเมืองจึงขนานต่อฤๅษีจนสำเร็จ และมีโอรสสามองค์และธิดาคือนางทมยันตีซึ่งมีความงดงาม ไม่มีใครเทียม ดังที่กล่าวถึงความสงบร่มเย็นของเมืองวิทรรภ ไว้ดังนี้

◎ ยังมีพระภีมะมรุเดช	นคเรศวิทรรภษัตินท์
ครองราชย์บาราศบรรณวัล	ยถาลิงเกกิงศรี
◎ ไพรฟ้าประชากรเกษม	สุขเหมหทัยทวิ
เรื่องรมยะรณนิคมมี	พิตภัทระภูลเพ็ญ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 4)

4. ปัญหาเริ่มปรากฏ ปัญหาของเรื่องพระนลคำฉันท์เริ่มปรากฏเมื่อเทพทั้งสองค้ขอให้พระนลช่วยนำเรื่องราวไปแจ้งแก่นางทมยันตีว่าให้เลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นพระสวามี ซึ่งในครั้งแรกนั้นพระนลรับจะปฏิบัติตามที่เทพทั้งสองค้ต้องการ แต่เมื่อพระนลทราบว่าตนจะต้องนำ

ความไปบอกแก่นางทมยันตี พระนลจึงมีความรู้สึกอึดอัดใจเพราะพระนลก็มีความประสงค์ในตัว
ของนางทมยันตีเช่นเดียวกัน พระนลจึงมีความรู้สึกว่าจะมีปัญหาตามขึ้นมาในภายหลังได้ ดัง
เนื้อความตอนที่เทพทั้งสองคบหาก่บอกแก่พระนลให้ช่วยเป็นทูตนำความไปบอกแก่นางทมยันตี ดัง
กล่าวว่า

๐ ขอเชิญพระนลจร

ณะสมรสุมาลัยศรี

ทูลทมิฬยันตี

กลทนต์ทำนูลความ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 17)

เมื่อพระนลมีความประสงค์ในตัวของนางทมยันตีเช่นเดียวกับเทพทั้งสองที่จะมาเข้า
ร่วมพิธีสมรส พระนลจึงบอกความประสงค์ของตนเองแก่เทพทั้งสอง ซึ่งในการกระทำครั้งนี้
พระนลจึงมีความรู้สึกอึดอัดใจ ดังที่กล่าวว่า

๐ ข้าเองประสงค์นาง

นุชพางอุราผาย

ทุกเวรป่วนวาย

อุระหม่นกมลหมอง

๐ โปรดให้อภัยข้า

ธุระภาระอื่นปอง

ใช้ข้าและข้าจง

จิตให้พระใช้เฉียว

(พระนลคำฉันท์ หน้า 18)

๐ เมื่อนั้นพระนลลิด

อุระอัครระอาใจ

จำเอนก็จำไป

ดุจเทพธิดา

(พระนลคำฉันท์ หน้า 19)

5. การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา เรียกได้อีก

อย่างหนึ่งว่า การดำเนินเรื่อง หรือการพัฒนาเรื่อง (กุหลาบ มลลิกะมาส , 2531 : 103) ซึ่งเป็น
ประเด็นที่ทำให้ปัญหาในเรื่องนั้นมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น การขยายตัวคลี่คลายของปัญหาใน

เรื่องพระนลคำฉันท์ ได้แก่เหตุการณ์ในตอนที่กำลังและทวาทตั้งใจจะเข้าร่วมพิธี แต่กลับได้ทราบความจากเทพทั้งสองคว่านางทมยันตีเลือกพระนลแล้วต่อหน้าเหล่าเทพและกษัตริย์อื่น กลีรู้สึกโกรธแค้นนางทมยันตีเป็นอย่างมาก กลีได้ชักชวนทวาทให้หาโอกาสแก้แค้นพระนลกลับคืน ซึ่งจากเหตุการณ์ในตอนดังกล่าวที่ทำให้เนื้อเรื่องมีพัฒนาการต่อไป การขยายตัวคลี่คลายของปัญหามีเพิ่มมากยิ่งขึ้นเมื่อพระนลถูกกลีเข้าสิงให้ลงการพนันสกาจนเสียทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองทั้งหมด ซึ่งการคลี่คลายตัวของปัญหาในเหตุการณ์ตอนที่กลีรู้สึกโกรธแค้นนางทมยันตีเป็นอย่างมาก กลีได้ชักชวนทวาทให้หาโอกาสแก้แค้นพระนล ดังกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนี้อย่าง

๐ เมื่อนั้นองค์กลีทราบก็ปลานกมลตรอง
ยุพา	ตริกริ้วพระผิวทอง
๐ เือบอาฆาตทุจริตเพราะจิตตะริศยา
นุชี	ดูคู่สุดามา
๐ กำเริบเือบจิตหมิ่นสุรินทรปมี่
วิชัย	เคารพพระวัชร
๐ ดูหมิ่นทั้งพระวรุณพระเพลิงพระยมไกร
บเกรง	กำเริบลำพังใจ
๐ บังอาจเลือกภสตามนุษย์มนะมิเยง
บเลือก	อันองค์พระอินทร์เอง
๐ เลือกผัวคนอรเธอเสมอจิตกระเลือก
จะวาย	หาทุกข์ปิฉุกเกลือก
๐ ทิ้งผัวเทพอรเธอเสมอจิตสลาย
สวรรณค์	ทิ้งสุขบ่ผูกหมาย
๐ อียบใหญ่หลวงบมีลวงณะห้วงวิบุลทัศน์
ตราย	แท้โทษจะถึงอัน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 40 - 41)

นอกจากนี้การขยายตัวคลี่คลายของปัญหาปรากฏเด่นชัด ในตอนที่พระนลลิมล้างพระบาท กลีจึงเข้าสิงในพระนลได้ทันที ดังที่ น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนี่ว่า

๐ มัวมิตรสนิทจิต	ทุจริตบ่ผิดบ่ผัน
สองเกลอเสมอกัน	จรสู่นิษัณสถาน
๐ มุ่งหน้าจะหาช่อง	จิตจ้องประหัดหารหาร
สิบสองจน้านาน	นลพลาดเพราะขาดพิธี
๐ ถ่ายมูตรสำเร็จแล้ว	พระปลั่งพระบทศรี
ไปทันสอาดดี	จรสู่ณะสันธยา
๐ ฝ่ายท้าวกลีทราบ	อวาศอุจาดก็มา
สำนึกพระราชา	บ่มีหึงกระลึงพระนล
๐ ดลใจพระในชัย	ก๊วบัตวิกัตวิกล
เชิงเขาวนกำเลามนท	มนขำรกำวิกร
๐ ครันองค์กลีสิง	นลสมมนานุสร
จึงองค์ทวามร	จรตรงดำรงสกา

(พระนลคำฉันท์ หน้า 45)

6. การท้วงเรื่องให้ผู้อ่านรอกอย วิธีการท้วงเรื่องให้ผู้อ่านรอกอยนั้น มีกลวิธีต่างๆ ดังนี้ วิธีแรกใช้การบอกใบ้ให้ผู้อ่านทราบถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายหลัง วิธีที่สองผู้แต่งจะปกปิดเรื่องที่ผู้อ่านต้องการรู้เอาไว้ก่อน และวิธีที่สามผู้แต่งจะใช้ถ้อยคำยั่วยุผู้อ่านอยากรู้อยากเห็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น

น.ม.ส. ทรงท้วงเรื่องพระนลคำฉันท์ไว้ด้วยวิธีการบอกใบ้ให้ผู้อ่านทราบถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามมาในภายหลัง โดยพรรณนาภาพตัวละครที่ต้องใช้ชีวิตที่ตกระกำลำบากอยู่ในป่า ทั้งพระนลและนางทมยันตี ซึ่งต้องเผชิญกับความลำบากอยู่ในป่า เพราะพระนลนั้นได้เสียบ้านเมืองไปจากการพนัน และนางทมยันตีซึ่งมีความซื่อสัตย์ต่อสามี ถึงแม้พระนลจะต้องการให้นางกลับไปยังบ้านเมืองแต่นางก็มียินยอม จึงทำให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายหลังได้ว่า ตัวละครทั้งสองนั้นจะต้องเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาต่างๆ อีกมากมายที่จะเกิดขึ้นตามมา

การท้วงเรื่องให้อ่านรอกอยในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอน
พระนลตัดสินใจหนีนางทมยันตีไป ทั้งคู่ต้องเผชิญกับอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น
ดังกล่าวถึงพระนลเมื่อตัดสินใจทอดทิ้งนางทมยันตีไป ดังที่กล่าวว่า

◎ ฝ่ายกลิ้ง	สิงจิตนล
เธอกี้วก	มนทะจำนง
◎ แหนงมหนี	หนียุพยง
จิตนลจง	จักรจรี
◎ หันมนะหัก	จักรไป
หวนมนะไม่	ไกลยุวดี
◎ เหจิตหวน	ป่วนจิตมี
ทุกชะทวิ	แทบจะประลัย
◎ ครั้นกลิดล	นลธก็เผลอ
มุ่นมนะเมอ	เธอจรไกล
◎ ดุ่มบถด่วน	ชวนบทไป
ทิ้งอรไทย	หลับณะสภา ฯ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 75)

และกล่าวถึงการท้วงเรื่องในตอนนี้นางทมยันตีคร่ำครวญเมื่อตื่นขึ้นแล้วไม่พบพระนล
นางจึงจำต้องเดินทางเข้าป่าตามลำพัง ดังกล่าวว่า

◎ เทียวท่องทวารัณ	ยะรำพรรณรำพึงครวญ
หมองคล้ำระกำนวล	นุชเพรียกณะแนวไพร
◎ หาสวามี	อวนีสะเกรียงไกร
ภูมีจะหนีไป	สละสัตย์มิสมควร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 79)

7. ปัญหาเริ่มได้รับการแก้ไข การที่ปัญหาในเรื่องได้รับการแก้ไขนั้นเป็นประเด็นที่จะทำให้เนื้อเรื่องเข้าสู่จุดการเปลี่ยนแปลงสูงสุดของเรื่องในทางใดทางหนึ่ง ในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงสร้างสถานการณ์ให้ปัญหาในเรื่องให้ปัญหาได้รับการแก้ไข เมื่อพระนลต้องอยู่ในป่า ได้พบกับพระยานาคกรโกฏกแล้ว พระยานาคจะสามารถทำให้ร่างของพระนลกลายเป็นวาหุ เพื่อไปเป็นสารภีของท้าวฤๅษบรรณแลกวิชาม้าของพระนลกับวิชาสกาจากท้าวฤๅษบรรณ ซึ่งหลังจากนั้นพระนลจะได้รับชัยชนะจากการเล่นพนันสกากับพระบุษกรและได้บ้านเมืองและทรัพย์สมบัติกลับคืนมา และพระนลจะปราศจากศัตรูและอันตรายต่าง ปัญหาในเรื่องพระนลคำฉันท์เริ่มได้รับการแก้ไขอีกประเด็นหนึ่งคือเมื่อนางทมยันตีเผชิญความลำบากในป่า จนเมื่อนางเข้ามาสู่เมืองเจตีแล้วได้รู้ความจริงว่านางเป็นหลานของเมืองเจตี ในที่สุดนางจึงขอให้ให้นางคืนสู่เมืองวิทรรพ์ ดังที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนีว่

น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงปัญหาในเรื่องเริ่มได้รับการแก้ไขเมื่อพระนลพบพระยานาคกรโกฏก และพระยานาคกรโกฏกบอกให้พระนลแปลงร่างเป็นวาหุแล้วพระนลจะได้พบกับความโชคดี ดังกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนีว่

๐ ไร่โรคาพาธพยาธิยานต์

เหี่ยมพหลพลวาน

อริปรอดต่อกร

๐ จงเสด็จด่วนโดยดงดอน

เดิรชฎัดจร

อโยธยานี

๐ เฝ้าพระฤๅษบรรณนฤบดี

ภูมีผู้มี

เซาว์เขียวช้านาญการสกา

๐ ทูลว่าช้านามวา

หุกผู้สา

รฤทธาศวาจารย์

๐ ขอรองลอมราชบทมลาย

มาดเมื่อเออาภาร

พระองค์จงโปรดปรานี

๐ เธอรับเลี้ยงดูอยู่ดี

จงมุ่งใจมี

จะแลกความรู้กัตน

◎ วิชาม้าแล่ววิชาสกากล	สแกการชาญกมล
จะแม่นดังมาดปรารณา	
◎ แคล่วคล่องลบบองบาศก์อาจสา	มารณสู์สุสภา
นสขนิษัธสวัสดิ์	
◎ คีนครองไอสุรย์ภูทวิ	มหิศวรมหิษี
พระบุตรธิดาลาวณย์	
◎ จงจำคำข้าสารพัน	สารพัดจัดสรร
จะสบประสงค้มงหมาย	

(พระนลคำฉันท์ หน้า 119 - 120)

น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงปัญหาในเรื่องพระนลคำฉันท์เริ่มได้รับการแก้ไขอีกประเด็น
หนึ่งเมื่อนางทมยันตีเข้ามาสู่เมืองเจติและได้รู้ความจริงว่านางเป็นหลานของเมืองเจติ นางจึง
ขอให้ให้นางสู่เมืองวิทรรค์ ดังที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนีว่

◎ ข้าขอพระคุณกรุณา	โดยเหตุเจตนา
จะใคร่คีนสุบุรี	
◎ เฝ้าองค์พระชนกชนนี	ตรุณตรุณี
ลูกข้าทารกทั้งสอง	
◎ กำพร้าพ่อแม่แด่หมอง	หม่นล้ำลำยอง
จะโศกจะเศร้าเหงาทรวง	
◎ พระป้าการุญคุณปวง	โปรดเรียกวอหลวง
และโปรดให้ข้าลาไป	
◎ คีนสุวิทรรค์เวียงชัย	สมหวังตั้งใจ
โดยเจตนาข้าเทอญ	
◎ เมื่อนั้นพระนางล้ำจำเริญ	ฟังคำข้าเพลิน
พระพจมานหลานขวัญ	

๑ พระนางพลาญเรียกวอสุวรรณ	พร้อมพหลพลสร
แต่ล้ำแต่เรียวแรงณรงค์	
๑ ฝ่ายพระราชบุตรยุทธร	พระสุพาหุองค์
นรินทะปิ่นเจี	
๑ อำนวยช่วยพระชนนี	ส่งพระโหม
คินสูวิทรวิเวียงชัย	

(พระนลคำฉันท์ หน้า 140 - 141)

8. การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบเป็นช่วงเวลาที่มีปัญหาต่างๆ ในเรื่องได้รับการแก้ไข ซึ่งการคลี่คลายปัญหาเข้าสู่จุดจบในเรื่องพระนลคำฉันท์เป็นไปในทางดีและจะทำให้ตัวละครได้รับความสุขในตอนจบ โดย น.ม.ส. ทรงกล่าวคือนางทมยันตีจัดพิธีสมพรครั้งที่สองเพื่อค้นหาพระนล ซึ่งพระนลในร่างของวาหุได้เสด็จมาในฐานะสารภีของท้าวฤๅษบรรณ และเมื่อวาหุได้ฟังเรื่องราวที่นางสนมมาเล่าให้ฟังแล้ว วาหุมีอาการโศกเศร้าต่อเรื่องราวที่ได้ฟัง นางเกศินีซึ่งเป็นนางสนมจึงกลับไปแจ้งเรื่องราวแก่นางทมยันตี นางทมยันตีจึงมั่นใจว่าวาหุผู้นั้นคือพระนล การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบอีกประเด็นหนึ่งคือในตอนที่ว่าวากลับกลายเป็นพระนล และอยู่พร้อมกับนางทมยันตีและโอรสธิดา ซึ่งทำให้ผู้อ่านทราบเรื่องได้ว่าเรื่องพระนลคำฉันท์จะจบลงอย่างมีความสุข

น.ม.ส. ทรงกล่าวเหตุการณ์ตอนที่นางเกศินีกลับไปแจ้งเรื่องราวแก่นางทมยันตี นางทมยันตีจึงมั่นใจว่าวาหุผู้นั้นคือพระนลดังที่กล่าวว่า

๑ เมื่อนั้นพระนาง	เยี่ยมองค์สำอา	โศภางค์เพ็ญศรี
ฉงนสนเท่ห์	ยินเกศินี	ทูลความตามมี
สังเกตเหตุการณ์		
๑ เหมือนนลภูวไนย	เรียกน้ำเรียกไฟ	เรียกได้ดั่งมาน
บุบผาเหี่ยวแห้ง	เธอสร้างบรรดาล	สดชื่นรื่นปาน
มาลัยในสรวง		
๑ แน่แล้วพระนล	เลิศล้ำดั่งกล	จักค้นคนปวง

ฤาห่อนมีใคร เหมือนในชั้นหลวง วิโยคโคกทรง
 ล้อยเศร้าเหงาใจ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 189)

นอกจากนี้.ม.ส. ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่ว่าหูกกลับร่างคืนสู่ร่างพระนล และอยู่
 พร้อมกับนางทมยันตีและโอรสธิดา ดังที่กล่าวว่า

◎ ก็คือรูปนิษัณดา	นรินทร์ราชระบือญ
วิไลยลักษณประจักษ์ดู	ประเจิดดุจวิพุลยง
◎ มเหสีสิริรัตน์	ตระหนักชัดถนัดองค์
พระนางโถมกระโจมทรง	กระหวัดรัดพระภัสดา
◎ พระนลเปรมเกษมจิต	ธจุมพิตพระชាយา
ล้ำผ้านางสอองตา	ก็เอบอ้อมกระหุ้มมาน
◎ พระกรกอดพระยอดรัก	อำไพพัคตร์ประภาวาน
พระน้องนางธำรงนาน	พระนลรัดกระหวัดองค์
◎ พระตรัสเรียกพระลูกเจ้า	พระลูกเฝ้าพระบาทบงส์
ธลุปไล้ไฉมทรง	เสน่หส์องตระกองศรี
◎ พระนางชบพระพัคตร์เลือก	พระเคียรเกลือกพระสามี
ประเดี้ยวทรงพระโคก	ประเดี้ยวส่างพระนางสรवल

(พระนลคำฉันท์ หน้า 207)

9. การจบเรื่อง ผู้แต่งอาจใช้กลวิธีการจบเรื่องในแบบที่แตกต่างกัน ในรูปแบบใดรูป
 แบบหนึ่งดังต่อไปนี้ แบบที่หนึ่งคือการจบเรื่องแบบที่ผู้แต่งใช้ทำให้ผู้อ่านประทับใจ โดยแก้ไข
 ปัญหาให้สิ้นสุดลงและทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อไปจากเนื้อเรื่องที่อ่าน และแบบที่สอง
 คือการจบเรื่องที่ใช้วิธีพลิกความคาดหมายทำให้ผู้อ่านเกิดการขบคิดปัญหาต่อจากเรื่องที่อ่าน

น.ม.ส. ทรงใช้วิธีจับเรื่องพระนลคำฉันท์ในแบบที่ทำให้ผู้อ่านประทับใจ ตัวละครทุกตัวมีความสุขหลังจากที่ต้องพบกับปัญหาต่างๆ มาแล้ว และตัวละครสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จ พระนลได้รับทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองกลับคืนมาจากพระบุษกรและยกโทษให้แก่พระบุษกร และในตอนท้ายที่สุดพระนลและนางทมยันตีก็กลับครองเมืองนิษัธดังเดิม ดังที่ น.ม.ส. ทรงกล่าวบรรยายเหตุการณ์ตอนที่พระบุษกรสำนึกผิดและพระนลยกโทษให้ และบรรยายเหตุการณ์ในตอน ที่พระนลและนางทมยันตีกลับครองเมืองนิษัธ ไว้ดังต่อไปนี้

◎ ข้าควรจจะรับโทษ	พระก็โปรดปกป้องภัย
แท้จริงมีกริ่งใน	จิตข้าพระบาทมลาย
◎ ยกโทษบโกรธข้า	บมีหน้าพระภูบาล
อวยทรัพย์จะสำราญ	นิธิโภคภูลผล
◎ ขอจงพระทรงศักดิ์	บริรักษ์นิกรพล
ยิ่งหมื่นพระยืนชนม์	อธิเกียรติดำเกิง
◎ ครองกรุงผดุงรัฐ	อริกรรมกำไโรเริง
เดชเธอเสมอเพลิง	ดุจข้าถวายพร
◎ ทูลแล้วก็ทูลลา	พระประชาปะภูธร
จัดเตรียมพลากร	จจรสูบุรีเดิม ฯ
◎ ปางนั้นนิกรนา	ครช้องฉลองเฉลิม
ให้ลั่นสนั่นเหิม	จิตหรรษะนันท์เนือง
◎ นลคืนนครแล้ว	ดุจแก้วประดับเมือง
แต่นี้บมีเคือง	นรราชภูริจะสำราญ
◎ เกลื่อนกล่นถนนหลวง	ชนปวงก็เบิกบาน
รื่นเริงเถลิงมาน	ฉะนิเวศน์นรินทร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 234 - 235)

ศิลปะการประพันธ์

ศิลปะการประพันธ์เรื่องพระนลคำฉันท์ ผู้วิจัแบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. รูปแบบคำประพันธ์
2. การใช้ภาษา

1. รูปแบบคำประพันธ์

เรื่องพระนลคำฉันท์ บทพระนิพนธ์ของ น.ม.ส. จัดเป็นวรรณคดีคำฉันท์ องค์ผู้นิพนธ์ทรงใช้คำประพันธ์ประเภทฉันท์เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์แทรกเพิ่มเติมส่วนหนึ่งเพื่อบรรยายเรื่องหรือเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่ง ตามที่กวีเห็นว่าเหมาะสม

น.ม.ส. ทรงใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉบั 16 บรรยายเหตุผลที่ทรงนิพนธ์เรื่องนี้เป็นวรรณคดีคำฉันท์ไว้เพื่อแสดงให้เห็นว่ากวีไทยสามารถแต่งคำประพันธ์ประเภทฉันท์ได้ตามแบบอย่างกวีในครั้งโบราณกาล ดังคำประพันธ์ที่กล่าวไว้ว่า

๐ น้อยน้อยค่อยประดิษฐ์คิดบรร ครูลหุใจ	จงคำสำคัญ
๐ พลาดพลั้งยังมีหรือไร บ่พบก็น่านึกเห็น	อ่านหวนทวนไป
๐ ว่าฉันท์ถูกถ่วงควรเปน ดูว่าได้เฟ่งเล็งทำ	ฉบับที่กวีเ็น
๐ วางแล้วจับเล่าเฝ้าจำ ละบทละบทจดเขียน	ค้นคว้าหาคำ
๐ หวังใจไว้คำจำเนียร ประสพเพราะใส่ใจแสวง	เชิญผลผลเพียร
๐ ใคร่เปนพยานคำสำแดง “กระวีฤฯแล่งแหล่งสยาม”	ครูฉันท์ท่านแถลง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 237 - 238)

น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทฉันท์ จำนวน 12 ชนิด ดำเนินเรื่องพระนลคำฉันท์ และทรงแทรกรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ จำนวน 2 ชนิด ในบางตอนของเรื่องตามความเหมาะสม

รูปแบบคำประพันธ์ในเรื่องพระนลคำฉันท์ มีดังนี้

1. ฉันท์

- 1.1 ตนมัชฌมาฉันท์ 6
- 1.2 มานวกฉันท์ 8
- 1.3 อุปชาติฉันท์ 11
- 1.4 อินทวิเชียรฉันท์ 11
- 1.5 ภูซงคปรยาตฉันท์ 12
- 1.6 อินทรวงศ์ฉันท์ 12
- 1.7 ไตรภูกฉันท์ 12
- 1.8 กมลฉันท์ 12
- 1.9 วสันตติลกฉันท์ 14
- 1.10 สัททูลวิกกีฬิตฉันท์ 19
- 1.11 อีทิสงฉันท์ 20
- 1.12 สัทธราฉันท์ 21

2. กาพย์

- 2.1 กาพย์ฉบัง 16
- 2.2 กาพย์สุรางคนางค์ 28

การเลือกรูปแบบของคำประพันธ์ให้มีท่วงทำนองที่เหมาะสมและสัมพันธ์กับเนื้อหาของวรรณคดีหรือวรรณกรรมร้อยกรองมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะจะทำให้เนื้อเรื่องมีความไพเราะตามเนื้อความของเหตุการณ์ตอนนั้นๆ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์การนำเสนอเหตุการณ์ในตอนต่างๆ ของเรื่องพระนลคำฉันท์กับความสัมพันธ์ของรูปแบบคำประพันธ์ที่ทำให้พระนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์มีความไพเราะตามลักษณะเฉพาะของน.ม.ส. และก่อให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาตัวละคร

2. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาฉาก
3. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก
4. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนาของตัวละคร

1. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาตัวละคร

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาตัวละครในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงพรรณนาความงามตัวละครเอกสองตัว คือพระนลและนางทมยันตี พระองค์ทรงยิดขนบของวรรณคดีไทยโบราณ คือลักษณะของตัวละครจะมีความงามตามอุดมคติ ฝ่ายชายจะมีความมั่งคั่งว่ามนุษย์ผู้ชายอื่นๆและมั่งคั่งเท่ากับเทพเจ้า ส่วนตัวละครฝ่ายหญิงจะงดงามยิ่งกว่าผู้หญิงคนใดในดินแดนทั้งสาม และมีส่วนประกอบในร่างกายที่งามตามแบบอย่างในวรรณคดีโบราณ การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาความงามตัวละครพระนลนั้นใช้คำประพันธ์ประเภทอินทริวิเชียรฉันท์ 11 และวสันตดิลกฉันท์ 14 และในการใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนานางทมยันตินั้นใช้คำประพันธ์ประเภทร่ายและกาพย์ฉบัง 16 ในการประพันธ์ ซึ่งมีดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาตัวละครฝ่ายชาย ได้แก่

พระนล น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาความงามของพระนล โดยใช้อินทริวิเชียรฉันท์ 11 และวสันตดิลกฉันท์ 14 ซึ่งท่วงทำนองของฉันท์ทั้งสองชนิดนี้มีความไพเราะและเหมาะสำหรับการพรรณนาความงาม คือ อินทริวิเชียรฉันท์ 11 มีท่วงทำนองที่สละสลวย ดังสายฟ้าของพระอินทร์ จึงนิยมใช้ฉันท์ชนิดนี้พรรณนาความสวยงาม พรรณนาความรักหรือความโคกเคี้ยว บางครั้งอาจใช้บรรยายเนื้อความทั่วไป ในขณะที่วสันตดิลกฉันท์ 14 มีท่วงทำนองสละสลวย ดังหยาดเมื่อดฝนที่ล่วงลงมา และนิยมใช้พรรณนาสิ่งสวยงาม บรรยายเหตุการณ์ที่เรียบง่าย เช่น บรรยายสภาพบ้านเมือง ธรรมชาติ ความงามของหญิงสาว เป็นต้น นอกจากรูปแบบของฉันท์ทั้งสองชนิดดังกล่าวข้างต้น น.ม.ส. ทรงใช้อินทรวงศ์ฉันท์ 12 กล่าวชมความงามของพระนล น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงความงามของพระนลไว้ดังนี้

1.1.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะรูปร่างของ

พระนล มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงใช้อินทรวิชัยรณันท์ 11 ชมความงามพระนลว่ามีความงามดังพระ
กามเทพ (คำว่า อนงค์ มีความหมายตามรูปศัพท์ว่า ไม่มีตัวตน ซึ่งคำนี้ยังเป็นชื่อเรียกของพระ
กามเทพ ซึ่งเป็นเทพที่มีความงามมาก) ดังกล่าวว่า

◎ งามดังอนงค์ทรง

สิริโฉมประโลมใจ

ใครหนอฉันใด

ฤจะเทพเสด็จมา

(พระนลคำฉันท์ หน้า 21)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงใช้อินทรวิชัยรณันท์ 11 ชมความงามของพระนลว่าเป็นบุรุษที่มีความ
งดงามยิ่งกว่าคนธรรพ์ พญานาค เทวดา หรือรากษส ก็ไม่มีผู้ใดที่มีความงามเท่า แม้กระทั่งความ
งามของดาวและเดือนก็ยังไม่เท่ากับความงามของพระนล ดังที่กล่าวไว้ว่า

◎ เห็นองค์พระไนษัธ

สิริรัตนวราภรณ์

เลอล้านรากร

ทินกรบ์เทียมทัน

◎ ต่างนางก็ออเออ

มนแผลอมะเมอฝัน

ยักษนาคะคนธรรพ์

สุรทิพยาคม

◎ ใครหนอลออทรง

อรองค์อำเรอชม

งอนงามอร่ามรมย์

ภพนี้มีสอง

◎ พิศรูปก็เลิศลักษณ์

พิศพักตร์ก็เพ็ญผอง

พิศองค์ลอออง

พิศมาตสวาสดีหมาย

◎ ต่างนางก็งงวย

พิศวงพระทรงฉาย

อยากผายป้อจผาย

พจถามพระภูธร

◎ ต่างนางก็บังคม

สิริกัมประนมกร

อ้าอึ้งอรอร

ปม้อาจจ้านรรจา ฯ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 20 - 21)

ตัวอย่างที่ 3

น.ม.ส. ทรงใช้สันตติลกฉันท์ 14 พรรณนาความงามของพระนลตามแบบอย่าง การเปรียบเทียบความงามกับสิ่งต่างๆ ที่มีความงามและยิ่งใหญ่แล้ว เมื่อผู้หญิงทั่วไป นางสนม นางกำนัลในเมืองวิทรรภ์ เมื่อได้เห็นพระนลแล้วต่างมองด้วยความชื่นชม จนกระทั่งมองดูด้วยความตะลึงใจ ดังกล่าวว่า

๐ อันในนิษัณตียะนาถ	อิทธิราชยะรังสรรค์
ไพศาลพิศลย์ผลอนันต์	นลผู้ผดุงเมือง
๐ อันองค์พระนลพิมลเจด	จวิเลศวิไลยเรือง
บุญญาภิฤทธิพิชิตเปลื้อง	ปรภาพบ์พึงเผยอ
๐ คนธรรพ์อุรคสุรและราก	ชสมากบมีเสมอ
ดาวเดือนบ่เหมือนพระนลเธอ	นิติธรนิกรพิง
๐ จันใดพระองค์อรประเสริฐ	สิริเลิศณะเหล่าหญิง
จันนั้นพระนลวิมลจริง	สิริเลิศณะเหล่าชาย
๐ ชายเลิศผิวร่วมสมรเลิศ	จะประเสริฐะเหล่าหลาย
โลกหล้าจะหาอุภยะผาย	ภพระเหมือนมิพึงมี ฯ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 8)

ตัวอย่างที่ 4

น.ม.ส. ทรงใช้อินทรวงศ์ฉันท์ 12 พรรณนาความงามของพระนลเมื่อเทพทั้งสองค์ มาพบพระนลจึงได้เห็นว่าพระนลมีความงามมากเกินกว่าจะหาใครในแผ่นดินมาเทียบได้ ดังที่กล่าวไว้ว่า

๐ ต่างยลพระนลทรง	สิริลักษณะพิไลยประโลม
ตรูตราสง่าโฉม	ภพหล้าจะหาบ่เหมือน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 14)

1.1.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะนิสัยของ

พระนล ดังตัวอย่างกล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงใช้สันตติลกฉันท 14 พรรณนาลักษณะของพระนลว่าเป็นกษัตริย์ผู้
ทรงธรรม คุณทุกขุสสุราชฎเป็นอย่างดี มีความรอบรู้ในพระเวททั้งสี่ มีความชำนาญในเรื่องม้า
นอกจากนั้นแล้วพระนลเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพนัน ดังกล่าวว่า

◎ ทรงศักดิ์ประจักษ์จิตประจำ	รศธรรมธิดาอุลย์
นนานาคณานุคุณจน	จิตเหิมเฉลิมมรย์
◎ ทรงเดชวิเศษศรีวิสิฐ	อภิฤทธิ์ปรากฏ
เลียงราชฎ์พระราชอุปถมภ์	อดิเรกอนเณกนันท์
◎ ทรงโฉมประโลมจิตประเจิด	สิริเลิศะรังสรรค์
อำไพประพลพิมลพรรณ	ผิวกศกัติดตา
◎ แคล้วคล่องทำนองอศวชาติ	จรผาดผยองพา
เป่นปิ่นมหารถมหา	รถอื่นบ่ขึ้นแข่ง
◎ รู้หลักประจักษ์จตุรเวท	นรเศรษฐะกำแหง
เชิงชั้นพนันนลระวาง	จิตรักตระหนักรัย

(พระนลคำฉันท หน้า 3)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทวิเชียรฉันท 11 พรรณนาลักษณะ
นิสัยของพระนลว่าพระนลเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ดังเหตุการณ์ในตอนแรกที่เทพทั้งสองค้บอ
ให้พระนลเป็นทูตสื่อความบอกแก่นางทมยันตี พระนลก็ทำตามหน้าที่และบอกความรู้สึกที่แท้จริง
ว่าตนเองก็มีความประสงค์ในนางทมยันตีเช่นเดียวกัน ดังกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนีวว่า

◎ ข้าเองประสงค์นาง	นุชพางอุราผาย
ทุกเวรบ่เว้นวาย	อุระหม่นกมลหมอง
◎ โปรดให้อภัยข้า	ธุระภาระอื่นปอง
ใช้ข้าและข้าจง	จิตให้พระใช้เจียว

(พระนลคำฉันท หน้า 18)

1.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาตัวละครฝ่ายหญิงคือนาง

ทมยันตี น.ม.ส.ทรงพรรณนาตามลักษณะความงามของผู้หญิงไทยในวรรณคดีโบราณได้อย่างชัดเจนและไพเราะ นางทมยันตีเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่มีความสำคัญมาก บทบาทสำคัญของนางทมยันตี คือเป็นภรรยาที่มีความดียิ่ง ถึงแม้พระนลจะตกกระกำลำบากอย่างไร นางก็มีได้บ่นหรือท้อแท้ ยินยอมที่จะตกกระกำลำบากพร้อมกับพระนล บทบาทความเป็นแม่ นางทมยันตีเป็นแม่ที่ดีของลูกทั้งสองคน นางมีความรอบคอบในการเลี้ยงลูก เมื่อนางเห็นว่าพระนลจะต้องร่อนเร่ไปในป่าและนางก็ต้องติดตามไปด้วย นางก็ได้นำลูกทั้งสองให้ไปอยู่กับบิดาและมารดาของนาง เพราะไม่ต้องการให้ลูกไปลำบากด้วย บทบาทความเป็นเจ้านายก็ไม่ได้บังคับให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองจะต้องอยู่ดูแลนางตลอดไป ก็อนุญาตให้สารภีสามารถไปอยู่ที่อื่นที่สะดวกสบายกว่าได้ นางทมยันตีเป็นผู้หญิงที่มีความงดงามมาก จะเห็นได้ว่า น.ม.ส. ทรงพรรณนาความงามของนางทมยันตีว่านางมีความงดงามมาก รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในการพรรณนานางทมยันตี ได้แก่ อินทวิเชียรฉันท์ 11 อุปชาติฉันท์ 11 วสันตดิลกฉันท์ 14 และภุชงค์ประยาตฉันท์ 12 ซึ่งการพรรณนานางทมยันตีสามารถแบ่งเป็นการพรรณนาลักษณะรูปร่างและพรรณนาลักษณะนิสัยของนาง มีดังต่อไปนี้

1.2.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะรูปร่างของนางทมยันตี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบของวสันตดิลกฉันท์ 14 พรรณนาความงามของนางทมยันตีได้อย่างไพเราะ พระองค์ทรงเปรียบเทียบอย่างง่าย ๆ แต่คมคาย ด้วยลีลาของฉันท์ที่นุ่มนวลและเหมาะแก่การใช้ชมความงาม น.ม.ส. ทรงกล่าวว่า เมื่อใดที่มองนางแล้วก็ต้องละเมอเพ้อฝันถึงนางอยู่เสมอ ความงามของนางงดงามยิ่งกว่าจะหานางใดมาเท่าเทียมได้ น.ม.ส. ทรงใช้คำว่า ในฟ้า ในที่นี้ หมายถึง ผู้หญิงที่อยู่ในฟ้า คือ นางฟ้าทั้งหลาย ก็ยังมีความงามน้อยกว่านางทมยันตี คำว่า ในดิน นี้หมายความว่าถึง มนุษย์ผู้หญิงทุกคนไม่มีคนใดที่จะงดงามเท่ากับนางทมยันตี คำว่า สามภพ น.ม.ส. ทรงหมายถึง โลกสวรรค์ โลกมนุษย์ และโลกบาดาล ก็ยังไม่มีผู้หญิงคนใดงดงามเท่ากับนางทมยันตี ถ้าหากใครได้เห็นนางทมยันตีแล้วก็จัดได้ว่าเป็นผู้มีบุญ น.ม.ส. ทรงใช้คำน้อยแต่มีความหมายกว้างและชัดเจน เช่น คำว่า ในฟ้า ในดิน ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความงามที่ไม่สามารถมีสิ่งใดมาเปรียบเทียบได้ ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 1

◎ ทรงศรีจวีร์วิลาส	กลवादวิมลเสมอ
ไครยลก็ดลจิตเลมอ	มนถึงคณิงศรี
◎ ในฟ้าจะหาอรสุรางค์	ดุจนางก็ห่อนมี
ในดินจะหาอรยุพี	กลนุชก็สุดหา
◎ ความงามณะสามภพเสนอ	จะเสมอบ่มีมา
ทราชมไวยประไพพรศุภา	ผิวเห็นก็เปนนุญ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 6)

ตัวอย่างที่ 2

◎ ดูไหนก็ดูบ่มีเขื่อน	ผิวศกก็ศกศรี
ดูเนตรก็เนตรกลมณี	ผิวพรรณก็พรรณนาง
◎ ดูเวิกก็เวิกอรสุรางค์	ผิวปรางก็เพียงปราง
ดูอกก็อกอรสอวาง	ผิวกรก็กรตรู

(พระนลคำฉันท์ หน้า 31)

น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบของอินทวิเชียรฉันท์ 11 พรรณนาความงามของนางทมยันตี เมื่อครั้งที่พระนลมาเห็นนางเมื่อได้มาทำหน้าที่เป็นทูตสื่อสาร พระนลพรรณนาถึงนางทมยันตี เมื่อพระนลเห็นนางทมยันตีก็มีความตะลึงกับความงามของนาง จนมิได้ทำหน้าที่ตามที่พระอินทร์สั่งมา พระนลเปรียบเทียบความงามของนางกับความงามของพระจันทร์ ซึ่งในวรรณคดีไทยส่วนมากแล้วจะนิยมเปรียบเทียบผู้หญิงกับดวงจันทร์ว่างดงาม มีน้ำมีนวล เช่นเดียวกันดังที่กล่าวในตัวอย่างว่า

ตัวอย่างที่ 3

◎ ไศปางค์สอองอ่อน	อรชรสุพรรณิ
เพราพร้อมลม่อมมี	สิริเลิศสราญตา
◎ เหวองคะอ่อนแอ้น	อุระมั่นประทุมมา
ล้วยแยมะยวนยา	มะกมฺทบดีเซย
◎ เพ็ญจันทร์บ่เพ็ญจริง	ดุจหญิงฉนี้เลย

ใครได้จะได้เคย

◎ รำพึงตลิ่งเล้ง

ดวงแดกแซ่เขื่อน

ยลนางสำอางเหมือน

พิศเพ่งพระเพ็ญเดือน

กิจทุตมิพึงทำ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 20)

น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทวิเชียรฉันท์ 11 กล่าวชมความงามของนางทมยันตี เมื่อพรานป่าเกิดความสงสัยว่านางเป็นผู้หญิงที่ดูสง่างามแต่กลับต้องมาเดินทางระหกระเหินอยู่ในป่าตามลำพัง ได้เปรียบเทียบความงามของนางทมยันตีไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

เหตุการณ์ตอนที่นางทมยันตีต้องเดินทางอยู่ตามลำพังในป่า เมื่อพบกับพรานป่าที่ช่วยชีวิตนางจากงูพิษแล้วพรานป่าคิดจะปลุกปล้ำนาง พรานป่ามองนางทมยันตีด้วยความเสนาหา การพรรณนาความงามในที่นี้จึงกล่าวชมความงามในส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้แก่ เหวอก คิ้ว คอ หู และน้ำเสียงที่งดงามจนกระทั่งพรานป่าเกิดความหลงใหลพรานป่าพรรณนาความงามของนางทมยันตี ด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทวิเชียรฉันท์ 11 ดังกล่าวว่า

◎ เหวอรสอององค์

บุรณจันทรนิภากร

◎ วาดวงขนงใน

ไศภาษคัสอองพรรณ

ยุพยงปโยธร

สุกumarศราญครัน

ยนะศอลออกรรณ

เสนาะพจนะภาชิน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 82)

ตัวอย่างที่ 4

พรานป่าเมื่อได้เห็นดวงตาของนางทมยันตี ได้กล่าวเปรียบเทียบความงามของดวงตานางทมยันตีกับดวงตาของสัตว์จำพวกเนื้อว่ามีความงามเช่นเดียวกันน.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทวิเชียรฉันท์ 11 ดังกล่าวว่า

◎ เนตรนางและเนตรเนื้อ

เหตุการณ์ประการใด

ก็จะเคื้อเสมอใจ

จรดลณะหนดอน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 81)

1.2.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาลักษณะนิสัยของ
นางทมยันตี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงใช้ภุชงคประยาดฉันท์ 12 พรรณนาลักษณะของนางทมยันตีว่านางเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจมั่นคง เมื่อนางตั้งใจจะเลือกพระนลเป็นสามีแล้ว นางก็คงยึดมั่นในความคิดนั้น และถ้านางไม่สามารถเลือกพระนลได้ นางก็จะมิเลือกผู้ใดเป็นสามี ซึ่งเหตุการณ์ในตอนนี้น.ม.ส. ทรงพรรณนาเนื้อความที่นางทมยันตีพูดกับพระนล ดังกล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

◎ พระองค์อื่นพระองค์ใด

จะหมายเรียงจะเคียงหมอน

◎ พระองค์เธอพระองค์เดียว

ผิหมายชมจะสมหมาย

◎ มิเลือกองค์พระนลได้

มียำแยงเกรงกลัว

◎ อำนาจสัตย์อธิฐาน

ประสบส่งประสงค์ไป

ก็ข้าไม่มนาทร

มิสมแท้จะแตกาย

พระนลเชี่ยวชาญวิชาชาย

เพราะข้าหมายถวายเป็นตัว

ก็ข้าไซ้รับมีผัว

จะเป็นไรก็เป็นไป

สำเร็จสารสำราญใจ

ประดุจข้าจำนงหวัง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 26)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงใช้ภุชงคประยาดฉันท์ 12 พรรณนาความฉลาดของนางทมยันตีเมื่อนางคิดหาวิธีการให้พระนลมาเข้าร่วมพิธีสุมพรด้วย แล้วในวันประกอบพิธี นางจะได้เลือกพระนล เพราะฉะนั้นพระนลจะได้มีต้องทำผิผินหน้าที่ทุตลือความ ดังกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนีว่

◎ ณะวันซึ่งสุมพร

กษัตริย์ชัชะวาลดล

สโมสรมโหฬาร

เล่นห์หาธิดาหลวง

◎ ณะท่ามกลางสมาคม	พระอินทร์ยมวรณปวง
พระเพลิงเพริศพิไลยสรวง	เสด็จพร้อมพยานเยาว์
◎ ก็จึงนางจะเลือกข้า	พระนลกล้าวิชาเขาวน
ทำนองโทษจะหนักเบา	บ่เกิดได้โฉนเลย
◎ ฉนี้แลสุเรนทร	สมรพร้อมฉลองเฉลย
พระวาจายพาเผย	ประดุจข้าทำนูลความ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 29)

ตัวอย่างที่ 3

น.ม.ส. ทรงใช้อุปมาชั้นที่ 11 พรรณนาความฉลาดของนางทมยันตีว่า นางมีความเฉลียวฉลาด รอบคอบ เมื่อนางเห็นว่าพระนลเล่นสกาจนเสียบ้านเสียเมือง ถ้าให้ลูกอยู่กับนางต่อไปคงลำบาก นางจึงส่งให้ลูกทั้งสองไปอยู่เมืองวิทรรภ์ ดังกล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนี้เป็นว่า

◎ จงเทียมดรงครีบ	รถแทบวิถิพน
คณูชิตานล	จรพาบข้าที่
◎ ลุแทบวิทรรภ์ทูล	ณะพระภิมะภูมิ
ฝากราชกุมารี่	และกุมารสราญองค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 54)

2. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาฉาก

ฉากที่ปรากฏในเรื่องพระนลคำฉันท์ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ ฉากที่มีลักษณะเป็นเมืองของตัวละครเอกลักษณะหนึ่ง ซึ่งเป็นเมืองนิษัธและเมืองวิทรรภ์ และอีกลักษณะหนึ่งคือฉากในที่มีสภาพเป็นป่า

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในการพรรณนาฉาก ในเรื่องพระนลคำฉันท์ ได้แก่ วสันตดิลกชั้นที่ 14 อินทวิเชียรชั้นที่ 11 และกาพย์ฉบัง 16 ซึ่งการใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทวสันตดิลกชั้นที่ 14 จะใช้พรรณนาฉากที่เป็นบ้านเมืองของตัวละครและฉากที่มีลักษณะเป็นป่าเขา รูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทวิเชียรชั้นที่ 11 ใช้พรรณนาฉากเมืองนิษัธ

ส่วนรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉบัง 16 นั้น จะใช้พรรณนาที่เป็นเมืองนิชในตอนท้ายของเรื่องเมื่อพระนลเดินทางกลับเมือง การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาจาก มีดังต่อไปนี้

2.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาบ้านเมือง

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภททนต์ดิกลกชั้นที่ 14 พรรณนาความงามของบ้านเมือง ปรากฏในตอนกล่าวชมเมืองวิตรรก์ว่าบ้านเมืองที่มีความร่มเย็นจึงทำให้ประชาชนต่างมีความสุข น.ม.ส. ทรงกล่าวไว้เพียงสั้นๆ ในตอนต้นเรื่อง ดังความว่า

ตัวอย่างที่ 1

◎ ไพร่ฟ้าประชากรเกษม	สุขเหมหทัยทวี
เรื่องรมยะรมนิคมมณี	พิศภัทระภูลเพ็ญ
(พระนลคำฉันท์ หน้า 7)	

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทวิเชียรฉันท์ 11 พรรณนาจากเมืองนิชเมื่อพระนลเสด็จกลับบ้านเมืองมีความงดงามเหมาะสมกับท่วงทำนองของคำประพันธ์ที่มีลีลาตั้งสายฟ้าของพระอินทร์ จึงนำฉันท์ชนิดนี้ใช้พรรณนาความงามของบ้านเมืองเมื่อพระนลกลับไปปกครองเมืองดังเดิม ดังกล่าวในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

ตัวอย่างที่ 2

◎ นลคือนครแล้ว	ดุจแก้วประดับเมือง
แต่นี้บ่มีเคือง	นรราชภูริจะสำราญ
◎ เกลื่อนกล่นถนนหลวง	ชนปวงก็เบิกบาน
รื่นเริงเบิกบาน	ณะนิเวศน์นรินทร
◎ อำมาตย์ประมุขเข้า	จรเฝ้ามหิศร
ชนหลายถวายกร	อภิวาทน์พระบาทบงสุ
(พระนลคำฉันท์ หน้า 235)	

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉบัง 16 พรรณนาความงาม
 ของบ้านเมือง ปรากฏในตอนกล่าวชมเมืองวิทรรภ์ว่าเป็นบ้านเมืองที่มีความร่มเย็นจึงทำให้
 ประชาชนต่างมีความสุข และเมื่อชาวเมืองรู้ข่าวว่าพระนลเดินทางกลับสู่เมืองเมืองวิทรรภ์แล้ว
 ประชาชนจึงรู้สึกยินดีจัดเตรียมตกแต่งบ้านเมืองต้อนรับ ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 3

◎ ปางนั้นประชาชนกล่นกัน คະทั้วพระราชธานี	เคลื่อนไปในมรร
◎ ทราบข่าวพระนลนฤบดี ก็ร้องก็แซ่แดเกษม	คีนสู่บุรี
◎ โจษจรรล้นอ้ออิงเอม กษัตริย์เสด็จคีนเวียง	ยินดีปรีดีเปรม
◎ ทวยราษฎร์รับรำจำเรียง เสนาะสนั่นในเมือง	สำนารสำเนียง
◎ ยรยงธงเทียวเชียวเหลือง ผกามุทมากมี	เวียงวังมลังเมลือง
◎ มาลัยเสาวรสมณีย์ ตระการกระหลบแหล่งเวียง	โคกิตสุรภี
◎ แถวถนนหนทางฟ้างเพียง ก็แสนเสนาะสำนาร	แดนอินทรีนเสียง
◎ ทวยราษฎร์เรีงรื่นชื่นมาน ก็โให้และร้องก้องไกล	สำรวลสำราญ
◎ ท้องถนนรดน้ำจ๋าไป เฉลิมพระเกียรติ์ภูบาล	โปรยผกามาลัย
◎ ตกแต่งแหล่งบูชาการ วิจิตรประเจิดเพริศพราย	คือเทวสถาน
◎ กลุ่มกลุ่มประกวอดอวดกาย ก็ปีติมั่นแมนมา	ยวดยิ่งหญิงชาย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 214 - 215)

2.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาป่า

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภททสน์ดิลกฉันท์ 14 ใช้ในตอนทีกล่าวถึงฉากที่มีสภาพเป็นป่าเปลี่ยวและนางทมยันตีต้องเดินทางอยู่ในป่านั้นตามลำพัง ดังทีกล่าวไว้ในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ อารัณยะบรรพตตระการ	คิริฎกนิภุญชีไพร
หลากธาดุอาศยะณะไศ	ละอเนกอนันต์มี
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 85)

ตัวอย่างที่ 2

◎ จาบัลยวิวรรณะวรลัก	ษณะรูปก็ชูปเขียว
<u>ป่าเปลี่ยวก็เปล่านั้นเดียว</u>	จรดินมลินทรง
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 87)

ตัวอย่างที่ 3

◎ พร้าพลางพระนางนุชพิลาป	ชลอาบพระนัยนา
เศร้าสร้อยละห้อยอรอุรา	จรสัณทะรัญจวน
◎ โคถึกอธึกมฤคร้าย	คณิควายบากรายนวล
หมุหมาณะกานนบ่กวน	อรหลิกกัฬลิกอร
◎ เขาเขินดำเนียบมีสดวง	พิชพวกภยักร
เปือกตมและหล่มจะบพจร	บทก้าวกัร้าวองค์
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 95)

3. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครในเรื่องพระนลคำฉันท์ ปรากฏในเหตุการณ์ตอนที่พระนลและนางทมยันตีเผชิญอุปสรรคต่างๆ ในป่า จึงส่งผลให้อารมณ์และความรู้สึกของตัวละครมีความเศร้าโศกและคร่ำครวญ รูปแบบคำประพันธ์ที่ น.ม.ส. ทรงใช้ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ได้แก่ มาณวกฉันท์ 8

อินทวิเชียรฉันท 11 ภูษงคประยาตฉันท 12 วสันตติลกฉันท 14 และภาพย์สุรางคนางค์ 28 ในการพรรณนาความรู้สึกดีใจ สุขใจของตัวละคร น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบของภาพย์สุรางคนางค์ 28 และภูษงคประยาตฉันท 12 ซึ่งมีดังต่อไปนี้

3.1 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกเศร้าใจ น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่รู้สึกเศร้า หรือเสียใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ ได้แก่ มาณวกฉันท 8 อินทวิเชียรฉันท 11 ภูษงคประยาตฉันท 12 วสันตติลกฉันท 14 และภาพย์สุรางคนางค์ 28 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

เมื่อพระนลบอกแก่นางทมยันตีให้นางตัดสินใจกลับไปยังเมืองวิทรรภ์ เพื่อนางจะได้ต้องมาตกระกำลำบากอยู่ในป่า แต่นางทมยันตีก็มียอมกลับ เมื่อพระนลสบโอกาสขณะที่นางกำลังหลับ พระนลจึงตัดสินใจทิ้งนางไป ซึ่งในเหตุการณ์ตอนนี้พระนลพรรณนาความรู้สึกของตนเองออกมา น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทมาณวกฉันท 8 อันมีท่วงทำนองกระชับเหมาะสมที่จะใช้สำหรับพรรณนาอารมณ์ของตัวละครที่ชายหนุ่ม ดังกล่าวในตัวอย่างต่อไปนี้ว่า

◎ ใ้อุระอาตม์	มาตระศิขร
ท่มอุระถอน	ชีพก็บ่แห่ง
◎ อันพระยุพา	ยาจิตพี
มิ่งมิตระมี	ใจประแวง
◎ มุ่งจะบ่คลาด	มาดจะบ่แห่ง
ภักดีบ่แคลง	สัจจะบ่คลอน
◎ ตูจรด้น	หนทุดใด
นางก็จะไป	เจ็บก็จะจร
◎ ทุกข์ก็บ่ปน	หม่นมนะอร
น้ำฤศิขร	ขวางก็บ่แยง
◎ แม้นนุชเดียว	เปลี่ยวจิตกลาง
พงพนพลา	นางก็จะเกรง

◎ เปล่าจิตเข้า	เจ้าจรเอง
สุขุขเพรง	รัฐะวิทรรภ
◎ แม้นสละนาง	กลางวนอา
รัตนยะพระลา	รัตนยะสุวรรณ
◎ คงจรดล	ด้นบทมรร
คานะวิทรรภ	ภิมะบิตร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 70 - 71)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทอินทวิเชียรฉันท์ 11 ซึ่งมีท่วงทำนองที่สละสลวยเปรียบดังสายฟ้าของพระอินทร์ น.ม.ส. ทรงนำรูปแบบของฉันทลักษณ์นี้พรรณนาความความโศกเศร้าในเหตุการณ์ตอนที่นางทมยันตีตื่นขึ้นแล้วไม่พบพระนล นางจึงได้คร่ำครวญด้วยความเสียใจ และเมื่อนางต้องเดินทางตามหาพระนลนั้น นางจึงสาปแช่งด้วยความโกรธแค้นต่อผู้ที่ทำให้พระนลต้องได้รับความทุกข์ ซึ่งเหตุการณ์ทั้งสองตอนนี้มีอารมณ์แตกต่างกัน น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบของอินทวิเชียรฉันท์ 11 ในการพรรณนาอารมณ์ของนางทมยันตีเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

◎ หวาดหวั่นรำพรรณเรียก	พจเพรียกณะแถวทาย
ไฉ่องค์พระทรงฉาย	จรดลณะหนไหน
◎ ทิ้งเมียก็เสียคำ	พระบ่จำฤจันไร
เหตุการณ์ประการใด	นรนาถปลาดเมีย
◎ ไฉ่ปิ่นนรินทร์เอย	พระบ่เคยฉนี้เยีย
เคยน้อมถนอมเคลีย	นุชคลอชลอรัมย์
◎ ไฉ่ปิ่นบดินทร์เอย	พระบ่เคยจะเสียคำ
สัตย์เลิศประเจิดจำ	จิตหมายบ่คลายคลอน
◎ ไฉ่ปิ่นประชาเบศรี	พระประเวศณะดงดอน
ร้างมิตรสนิทนอน	ศยยาณะป่าหลวง
◎ ดังฤาษะปือธัม	มะประจำบาจากทรวง
สัตย์ในหทัยปวง	พระบ่ถือและฤาไฉน

◎ สัญญามิคลาดคลา

นรนาถคลาไคล

ตุเดียวณะแดนไพร

นลพรากก็จากปราณ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 76 - 77)

และเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันอีกตอนหนึ่งที่นางจึงสาปแช่งกลีด้วย
ความโกรธแค้น น.ม.ส. ทรงใช้อิทธิฤทธิ์ชั้นที่ 11 ในการพรรณนาอารมณ์โกรธ ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 3

◎ ชลนัยนะไหลริน

ดุจสินธุกำศรวญ

โคกพลางพระนางนวล

นุชเผยพระพจมาน

◎ ภูตไคหทัยหยาบ

อภิสาปพระภูบาล

ทุ่มทุกชะเทียมปราณ

จะประลัยกษัยสุญ

◎ ภูตนั้นและมันจง

จรดลอนลฤณฑ์

เทียมทุกซ์ทวิคุณ

นรกาคนีแรง

◎ สาปพลางพระนางหม่น

มนม้นยุกรรแสง

กำศรดบ่ปลดแปลง

ปริเทวะเหวน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 79)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภททูลขงคพระยาตจันท์ 12 ซึ่งมีลีลาตั้ง
พญานาคที่กำลังเลื้อย มาใช้ในบทพรรณนาความโคกเศร้า น.ม.ส. ทรงใช้พรรณนาเหตุการณ์ใน
ตอนที่นางทมยันตีพรรณนาเรื่องราวที่พลัดพรากจากพระนล แม้นางจะติดตามพระนลอย่างไรก็ไม่
พบ ฉะนั้นระหว่างที่อยู่ในป่านางจึงต้องอดทนต่อความทุกข์และอันตรายต่างๆ ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 4

◎ จะรำเรือกจะเพรียกพร้อง

จะร่ายร้องระบมกลืน

บ่สมหวังผิยังยืน

ชีวิตอยู่จะสู้ตาม

◎ ดำเนรดงพนาคร

ภยักรก็เหลือหลาม

จะเตร่เตร็จบ่เซ็ดขาม

จำนงหาสวามี

◎ เพราะเธออุปคุณากร

มนาทรหทัยดี

ผิแห่งหน้าสลายหนี

สลัดการยาตน

๐ ก็เหตุบาปบ่มกรรม

กมลชำระกำกมล

ณะคราวทุกข์ก็จำทน

ผิทั่วทิศจะติดตาม

(พระนลคำฉันท์ หน้า 110)

และจากเหตุการณ์ที่นางทมยันตีเล่าเรื่องราวของนางให้แก่นางเจตีฟัง
เมื่อนางเจตีฟังเรื่องราวทั้งหมดแล้วจึงเกิดความรู้สึกโศกเศร้าใจและเมตตานางทมยันตี
ซึ่งเหตุการณ์ในตอนนี้น.ม.ส. ทรงใช้ภุชงศประยาตฉันท์ 12 ในการพรรณนาเหตุการณ์เช่นกัน
ดังที่กล่าวในว่า

ตัวอย่างที่ 5

๐ พระมารดาสดับคำ

แสดงเค้านำเนาความ

สอื่นให้พิโรธาม

พิลาปรำระกำเกย

๐ พระนางทรงพระเมตตา

ดำรงสว่าปียาเอย

ดำรงเชทเพราะเหตุเคย

ประกอบกรรมกระลัมภ

๐ อนาถาจะหาที่

พำนักลี้ภัยกร

ก็ยากแสนผิแมนจร

ลำพังตัวจะมัวหมาง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 111)

นอกจากนี้แล้วกวีนิพนธ์นำมาใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์ร่วมกับคำประพันธ์
ประเภทฉันท์ในวรรณคดีคำฉันท์ในตอนนั้นก็มีความเห็นว่าเนื้อเรื่องมีความเหมาะสมที่จะใช้
ท่วงทำนองของกาพย์ในการดำเนินเรื่อง ดังเช่นในเรื่องพระนลคำฉันท์นั้น.ม.ส. ทรงใช้กาพย์
สุรางคนางค์ 28 เป็นบทพรรณนาในเหตุการณ์บางตอน ดังเช่น ในตอนที่นางทมยันตีพรรณนา
เรื่องราวของตนเองให้แก่พราหมณ์ฟังเพื่อให้พราหมณ์นั้นออกติดตามหาพระนล ซึ่งถ้าได้ฟังเรื่องนี้
แล้วจะต้องมีความรู้สึกโศกเศร้า ดังกล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 6

๐ ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้	ลื้ลื้ลื้ลื้ลื้	เล่นเบี้ยเสียเมือง
เรศร้างกลางไพร	ห่อนไ้ไ้ไ้ไ้	ว่าวุ่นชุ่นเคื่อง
คับแค้นแสนใจ		
๐ ทิ้งเมียกลางป่า	ทรมานไ้ไ้ไ้ไ้	ตัดผ้าพาไป
สงสารกานดา	น้ำตาหลังไหล	อ้างว้างกลางไพร
กลัวพิษนานา		
๐ นุ่งผ้าครึ่งผืน	จาบัลย์วันคืน	สอ้นโคกกา
เดิรเปลี่ยวเดียวปลง		
๐ ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้	ลื้ลื้ลื้ลื้ลื้	เล่นเบี้ยเสียเมือง
ทิ้งเมียเสียได้	ห่อนไ้ไ้ไ้ไ้	เคยกล่าวเนืองเนือง
ให้สัจย์แก่นาง		
๐ ว่าตราบม้วยมรณ	หมายอมสมร	ฤาห่อนนางนาง
บัดนี้หนีไป	อยู่ไหนอย่าพราง	น้องน้อยคอยกลาง
ดงเดือดอาคูร		
๐ เม็ตตานางน้อง	ชอกช้ารำร้อง	ราวไฟในกู่ณฑ์
หมองมัวผัวร้าง	ทุกข์นางร้อยคุณ	คืนค้ำกำลูน
ปลดทุกข์ประเทือง		
๐ ใ้ใ้ใ้ใ้ใ้	ลื้ลื้ลื้ลื้ลื้	เล่นเบี้ยเสียเมือง
เมียอยู่กลางไพร	เชิญไ้ไ้ไ้ไ้	ปลดเศร่าเปล่าเปลือง
อย่าปราศเม็ตตา		

(พระนลคำฉันท์ หน้า 144)

3.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกดีใจ

สุขใจ รูปแบบคำประพันธ์ที่ น.ม.ส. ทรงใช้พรรณนาอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่ดีใจ สุขใจ หรือมีอารมณ์อื่นๆ แทรกเข้ามาที่ทำให้ตัวละครมีความสุขต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ ได้แก่ ภูงคประยาตฉันท 12 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 และใช้วสันตดิลกฉันท 14 พรรณนาความรู้สึกอัศจรรย์ใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทสันตติลกฉันท์ 14 ซึ่งมีท่วงทำนอง
สละสลวยตั้งหยาบเมื่อดนที่ล่วงลงมา ก็ส่วนมากนิยมใช้ฉันท์นี้พรรณนาสิ่งสวยงาม บรรยาย
เหตุการณ์ที่เรียบง่าย เช่น บรรยายสภาพบ้านเมือง ธรรมชาติ ความงามของหญิงสาว น.ม.ส.
ทรงใช้ฉันท์ชนิดนี้พรรณนาอารมณ์ของตัวละครที่มีความรู้สึกอัศจรรย์ใจ ดังเช่นในเหตุการณ์ตอนที่
นางทมยันตีรู้สึกอัศจรรย์ใจที่นางมองเห็นพระนลมีถึงห้าองค์ในพิธีสุมพร นางจึงตั้งจิตด้วยความ
มั่นคงขอให้เห็นพระนลองค์จริง น.ม.ส. ทรงพรรณนาความรู้สึกอัศจรรย์ใจของนางทมยันตี
ในตอนนี้อย่างกล่าว

ตัวอย่างที่ 7

๐ ดูโน่นกันลกลลคัก	ดิประจักษ์อุราเยาว์
ดูนี่กันลพิมลเซา	วนะนันกันลจริง
๐ ห้านลสกนระวรลัก	ขณะพักตรับเพี้ยนพิง
อกเอ๋ยไฉนทพยหญิง	ก็จะทราบประการใด
๐ ไหนแน่พระนลนรพยัคฆ์	อุระจักทลายไป
นงลักษณะตระหนักพระฤทัย	จตุเทพแปลงมา
๐ เหตุเราจะเลือกพระนลใน	ษธผู้ประไพตา
สี่เทพทราบยุบลสา	ระรหัสก็ดัดตน
๐ เทพหนึ่งก็เป็นพระนลหนึ่ง	จตุเทพสิ้นล
รวมทั้งพระนลพลถก	ก็และห้าพระภูธร
๐ ไหนหนอพระนลนิษณาก	นรราชอดิศร
ไหนหนอพระนลพลขจร	สุจริตจิโรดม

(พระนลคำฉันท์ หน้า 32)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์สุรางคนางค์ 28 พรรณนา
อารมณ์ของนางทมยันตีเมื่อนางรู้ว่าวาทูที่เข้ามาเมืองวิทรรภ์ ที่จริงแล้วนั้นคือพระนล ดังที่
น.ม.ส. กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้อย่าง

◎ อันองค์พระโสมมิต ผู้พระมหิษี ยินดีเบิกบาน
พระนลแน่แล้ว ห่อนแคล้วพจมาน อิมใจไดปาน
ฤาเปรียบเทียบทัน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 191)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภททศกษประยาศฉันท์ 12 พรรณนา
ความดีใจของนางทมยันตีเมื่อนางได้พบกับพระนล ดังกล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 9

◎ พระนางชบพระพักตรเลือก พระเคียรเกลือกพระสามี
ประเดี้ยวทรงพระโคกี้ ประเดี้ยวสำอางพระนางสรवल

(พระนลคำฉันท์ หน้า 207)

4. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนาของตัวละคร

บทสนทนา หมายถึง คำพูดของตัวละคร ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เนื้อเรื่องมีการ
ดำเนินไปและจะช่วยบอกถึงลักษณะนิสัยของตัวละครที่แสดงคำพูดนั้น

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนาของตัวละครในเรื่องพระนลคำ
ฉันท์นี้ น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่มีท่วงทำนองเหมาะสมกับบุคลิกของตัวละคร การใช้
รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนาในเรื่องพระนลคำฉันท์นี้ ได้แก่ ตนมุขฉมาฉันท์ 6 มาณวกฉันท์ 8
อินทวิเชียรฉันท์ 11 อินทวงศ์ฉันท์ 12 กมลฉันท์ 12 ฤชคประยาศฉันท์ 12 สัทธารฉันท์ 21
และกาพย์ฉบัง 16 ซึ่งในแต่ละตอนที่เป็นบทสนทนาของตัวละครนั้น น.ม.ส. ทรงบรรยายไว้ข้างบน
ของบทประพันธ์ในตอนนั้นๆ ไว้เสมอว่าเป็นคำพูดของตัวละครใด บทสนทนาของตัวละคร
ดังกล่าวมีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงใช้ตนมุขฉมาฉันท์ 6 เป็นบทสนทนาของวาหุภสนทนากับนางเกศินี
ถึงท้าวฤตบุรณที่จะมาเข้าร่วมพิธีสุมพรครั้งที่สองของนางทมยันตี ดังที่วาหุภตอบว่า

๐ อำมาตย์	ผู้มีจิตจำเริญ
มุ่งในฤทัยเชิด	ตรึงฟังดุจดั่งใจ
๐ อันโกศลราชา	เปรี๊ยะปรากฏะเกรียงไกร
ทรงนามฤตุนรรณโ	สุริย์ศักดิ์ประจักษ์แมน
๐ ศักรูปมิรู้ชั้น	เด็กสรรพะก็เสียวแสน
เด่นเดชพระกระเดื่องแดน	ดินใดบ่มีไกลักราย
๐ มีพราหมณะงามเขว่น	ทูลเจ้าอวสินทร์ฉาย
ชาวศรีอยุธยา	จิตภิมะพลีไกร
๐ จักมีสวามพร	บังอรพระประภามัย
วันรุ่งนิมิตใจ	รีบเตร็จจะเสด็จทัน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 178)

๐ ห่อนทราบนลไปไหน	ใครใครก็บ่แจ้งจง
ในรัชธิ์บิตติง	เข้าคำพระก็กำบัง
๐ แผกผิดพิปริตรูป	ผอมชুবจรเซซัง
ทรวดทรงบ่มีคงดัง	แต่ก่อนพระก็ช่อนกาย
๐ ใครดูบ่มีรู้จัก	นลศักดิ์ประไพพราย
ตกต่ำจิตซ้ำอาย	หลีกเลิกรหนีคน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 180 - 181)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงใช้มาณวกฉันท์ 8 ในคำพูดของพระนลที่มีต่อนางทมยันตีในขณะที่อยู่ในป่าว่าขอให้นางทมยันตีกลับสู่เมืองวิทรรภ์ นางจะมีต้องลำบากอยู่ในป่า ดังกล่าวว่า

◎ ดูกรนุช	บุศยะรัตน์
พงศะกษัตริย์	ภัทระถกกล
◎ พี่จะมีไป	ในพนสณฑ์
ทั้งนิรมล	เอักรองค์
◎ อันพระบุรี	ภิมะนรินทร์
ผู้ปลกพิณทร์	ยินยศยง
◎ ยิงปรุแมน	แสนสุขทรง
สิทธิประสงค์	ศักดิ์จุสุรย์
◎ อาตมะไชร	ใช้จิตกรม
เดิมาก็อุดม	สมบัติบุรณ
◎ มาตราจะเทียบ	เปรียบยศปุน
ทรัพย์ะอดุลย์	ภูลนิน้อง
◎ ศักดิ์ก็เสมอ	เลอยศปาน
ทรัพย์ะตระการ	กาญจนะกอง
◎ เพียบบริวาร	หาญพลมอง
ครอบปฐครอง	รัฐะนิกร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 66)

ตัวอย่างที่ 3

น.ม.ส. ทรงใช้อินทรวีเชียรฉันท 11 บรรยายคำพูดของนางทมยันตีเมื่อนางสาป
แข่งพรานป่าที่คิดทำร้ายนางและเมื่อสิ้นคำสาปของนางแล้ว พรานป่าตายลงในทันที นางทมยันตี
สาปพรานป่าดังกล่าวว่า

◎ เหตุซ้ำจำนงจีน	ตะเสนห์พระนลยง
เนื่องนิตย์สนิทจง	จิตจอดพระยอดใจ

◎ ชั่วตากระพระปิ่นหนึ่ง	บ่คิ่งบุษได
แน่นแน่นกลมใน	สตัยาภิวาจา
◎ สรวมสัตย์อุบัติให้	ผลได้ประจักษ์ตา
พรานดงทงมา	นตระบัดวิบัติชนม์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 82)

ตัวอย่างที่ 4

น.ม.ส. ทรงใช้อินทรวงศ์ฉันท์ 12 ในคำพูดของพระฤๅษณ์ที่บอกแก่พระนลในร่างของวาหุกว่าให้วาหุสามารถเลือกม้าตัวใดก็ได้ ดังที่พระฤๅษณ์กล่าวว่า

◎ อ้ามายชำนาญอัศ	วะจะจัดจะเลือกดุรงค์
ดูไชร์มิได้จง	จิตหาญจะค้ำจจะตึง
◎ เลือกไหนปัดดา	หูกอย่าพะวงประวิง
ม้าไหนจะไวจริง	จรลีปรีปรอ
◎ เครื่องงามอร่ามรัต	นะจรัสดุรงค์ล่อ
ريبเทียมและเตรียมพอ	รถเสร็จจะเตรียมทยาน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 155)

ตัวอย่างที่ 5

น.ม.ส. ทรงใช้ภุชงคประยาตฉันท์ 12 ในบทเชิงตัดพ้อในเหตุการณ์ตอนที่พระนลทำหน้าที่เป็นทูตสื่อสารแจ้งต่อนางทมยันตีว่าให้เลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นสวามี ดังที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในตอนนีว่

◎ มนุษย์หึงเผยออง	จะเทียมองค์พระโลกบาล
บ่ทันเทียบจะเปรียบปาน	ลอบบาทก็ห่อนมี
◎ มนุษย์ต่ำบ่ยำเียง	ปกริ่งเกรงพระวัชร
วรุณยมวราคนี้	ก็โทษแท้จะถึงมรณ

๑ ผิดทเวะบัญชา	ก็คือหาทุกข์
และทั้งทั้งทิพากรณ์	สถานทิพย์บ่พึงถึง
๑ ผิดโดยดั่งหทัยแมน	จะแสนสุขสววรรค์สิ่ง
เกษมใจณะไตรตรึงษ์	เสวยทิพย์สถาวร
๑ สตรีมีณะที่ใด	มิอยากได้สุเรนทร
สตรีใดณะดินดอน	มิคิดใคร่วุ่นวาย
๑ สตรีใดณะได้หล้า	มิไผ่หาพระเพลิงพราย
สตรีใดบ่แดดา	คณิงสมพระยมยง
๑ พระนางจงผจงสร	ประสบนันท์จ้านาง
ณะเหล่าเทพสิ่งองค์	พระองค์หนึ่งพระองค์ใด
๑ ยุพินยินยุบลตรัส	หทัยอันอุราใน
ทำนูลตอบพระนลไป	พระเนตรน้ำก็คลอคลอ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 24)

ตัวอย่างที่ 6

น.ม.ส. ทรงใช้สัทธารฉันท์ 21 เป็นคำพูดของพระนลในร่างของวาหุที่กล่าวแก่
พราหมณ์บรรณาทถึงเรื่องของผู้หญิงที่มีความซื่อสัตย์ต่อสามี ดังที่กล่าวว่า

๑ อันหญิงสิ่งทุกชะธรรมดา	กุลสตรีก็จะอา
รักษะอาตมา	บ่หมิ่นมันท์
๑ ความสัตย์แห่งนางสอวางวรรณ	กุลวิมลธรรม์
พาประสพสววรรค์	บ่แคล้วคลาด
๑ มาตรแม่นสามีจะหนีปราศ	เพราะหทัยวิปลาส
นางบ่กริ้วกราด	สวามี
๑ จาริตนวลย่อมสงวนศรี	ดุจสุภกวี
ภัยบ่พึงมี	จะมาพาน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 148)

ตัวอย่างที่ 7

น.ม.ส. ทรงใช้กาพย์ฉบัง 16 ในบทสนทนาของตัวละคร เช่น ตอนที่พระยานาค พุดกับพระนล พรหมณ์สุเทวพุดกับพระราชมารดา นางทมยันตีพุดกับนางเกศินี พระกัมมะพุดกับพระนล ดังตัวอย่างกล่าวถึงพระกัมมะสนทนากับพระนล ซึ่งน.ม.ส. ทรงเพิ่มสัมผัสภายในวรรคไว้อย่างไพเราะ ดังกล่าวว่า

◎ ดุราเชยตุผู้ชาญ	ชัยเชิดเชิดฉาน
อะริปรอดอรณ	
◎ เวรกรรมทำทุกซ์ทำงาน	อาภัพอัปจน
สลายสลดพลัดเมือง	
◎ ไศสววรรษอันเสวยเคยเรื่อง	ลาลดปลดเปลื้อง
วิบัติวิบากจากจร	
◎ ห่อนไขความผิดอดิศร	มาตรมั่นแมนอมร
กีย่อมจะแจ้งใจปวง	

(พระนลคำฉันท์ หน้า 212)

การใช้ภาษา

การใช้ภาษาในเรื่องพระนลคำหลวง แบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การสรรคำ
2. การใช้โวหารภาพพจน์

1. การสรรคำ

การสรรคำ หมายถึง การที่กวีเลือกเฟ้นถ้อยคำที่เหมาะสม มีเสียงไพเราะ มีความหมายลึกซึ้ง แล้วนำมาเรียบเรียงไว้ด้วยกันเพื่อใช้ในบทประพันธ์ กวีจะเลือกเฟ้นถ้อยคำให้มีความเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ซึ่งจะช่วยให้เนื้อเรื่องนั้นมีอรรถรสยิ่งขึ้น การสรรคำในเรื่องพระนลคำฉันท์ มีดังนี้

1. การหลากคำ
2. การซ้ำคำ
3. การซ้ำประโยค
4. การซ้อนคำ

1. การหลากคำ คือ การนำคำศัพท์ที่มีความหมายในทำนองเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน มาใช้ในบทประพันธ์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในคำศัพท์ การศึกษาการหลากคำในเรื่อง พระนลคำฉันท์ มีดังนี้

1.1 การหลากคำเรียกตัวละคร

1.2 การหลากคำทั่วไป

1.1 การหลากคำเพื่อใช้เรียกตัวละคร น.ม.ส. ทรงสร้างคำขึ้นใหม่เพื่อให้มีความหลากหลายสำหรับชื่อของตัวละคร ดังนี้

1.1.1 การหลากคำเรียกชื่อพระนล น.ม.ส. ทรงใช้คำที่มีความ

ความไพเราะ มีความหมายที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของตัวละคร ซึ่งการหลากคำเรียกชื่อพระนล ในเรื่องพระนลคำฉันท์นี้ น.ม.ส. ทรงหลากคำเรียกพระนลทั้งหมดจำนวน 101 ชื่อ ซึ่งแบ่งตาม ลักษณะและบทบาทของพระนลได้ดังต่อไปนี้

1.1.1.1 การหลากคำเรียกพระนลตามบทบาทกษัตริย์ มีจำนวน

89 ชื่อ ได้แก่

1. นิษัชติยนาถ	2. นลราช	3. พระนลนรบาล	4. นราธิป
5. พระทรงสุรมเหศวร	6. ภูวนาถ	7. ภูธร	8. ยบุล
9. พระบทมालย์	10. นลราช	11. อธิราชย์	12. พระนลนรบดี
13. พิมลศรี	14. พระทรงศักดิ์	15. องค์นิษัชนาถ	16. นิษัชนาถ
17. พระไนษัธ	18. พระไนษร	19. พระทรงฤทธิ	20. พระทรงศรี
19. พระทรงศร	20. พระราชาภูมิ	21. ปิ่นนรินทร	22. ไนษัธสุรพล
23. นฤบดี	24. นเรศวร	25. นลนริศร	26. พระนรสีห์

27. พระราม	28. นริศร์	29. นรนาถ	30. ไนรัชสุรพล
31. องค์ประชาเบศร์	32. พระบาทศรี	33. พระผู้สุริยชัย	34. นฤเบนทร
35. ภูบาล	36. มหีกษิต	37. นายกาธิป	38. อติศร
39. ไนรัชทัตจันทร	40. พระนลพิมลราช	41. พระนลพิมลศักดิ์	42. พระนลพลขจร
43. พระนลพิมลธรรม	44. ภูบดี	45. พระนลพิมลฤทธิ์	46. พระกษมา
47. พระทรงสทยา	48. พระนราธิเบนท์	49. นโรดม	50. ภูภุต
51. พระนลไนชะ	52. ไนรัชหลวง	53. ไนรัชชัย	54. องค์สุรพล
55. พระทรงชัย	56. พระภุสลาย	57. พระมหากษัตริย์ศรี	58. ภูวไนย
59. พระทรงศิลป์	60. พระทรงฉาย	61. ปิ่นนรินทร์	62. ปิ่นบดินทร์
63. ปิ่นประชาเบศร์	64. พระทรงเดช	65. พระอิศเรศร์	66. พระโพรัตน์
67. พระทรงธรรม	68. พระทรงฤทธิ์	69. พระนรเศรษฐ์	70. นิษธาธิบดี
71. พระนลพิมลเชษฐ	72. พระนลนฤปเศรษฐ์	73. พระนลพลเกรียง	74. เจ้าสวามินทร์
75. ขัตติยะนิษณะราชา	76. นลศักดิ์	77. พระทรงภพไกร	78. นิษัณรสีห์
79. พระนิษธาธิป	80. กษัตริย์ศรี	81. ไนรัชปัทพินทร	82. พระทรงฤทธิ์
83. พระนลนรพยาพร	84. พระนลทรงภพ	85. พระทรงพล	86. พระนราธิบดี
87. พระวิศามบดี	88. พระนลพลไกร	89. พระนลพิมลจิต	

1.1.1.2 การหลากคำเรียกพระนลตามบทบาทสามี มีจำนวน

2 ชื่อ ได้แก่ พระภักดา และผัวพระธิดา

1.1.1.3 การหลากคำเรียกพระนลตามบทบาทลูกเขย มีจำนวน

2 ชื่อ ได้แก่ พระเชยขวัญ และพระเชยรัก

1.1.1.4 การหลากคำเรียกพระนลตามลักษณะของการเป็นผู้มี

คุณธรรม มีจำนวน 2 ชื่อ ได้แก่ นฤทเยศ และพระนลกุศลสารถิ

1.1.1.5 การหลากคำเรียกพระนลตามลักษณะของการเป็นผู้มี

ความสามารถ มีจำนวน 4 ชื่อ ได้แก่ นรพยัคฆ์ ศตรุหน อริกรรชณ และพระคัตรุมน

1.1.1.6 การหลากคำเรียกพระนลตามลักษณะของผู้มีรูปร่าง
งดงาม มีจำนวน 2 ชื่อ ได้แก่ พระนลพิมลโฉม และศยามนล

การหลากคำเรียกชื่อพระนลเพื่อให้มีความหลากหลายและมีความหมาย
ที่ลึกซึ้งดังกล่าวนั้นมีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ รู้หลักประจักษ์จตุรเวท	นรเศรษฐะกำแหง
เชิงชั้นพนันนระแวง	จิตรักตระหนักรัย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 3)

การนำคำว่า นร- มาเป็นคำหน้าสมาสกับคำอื่น คำว่า นรเศรษฐ์ แปลว่า
คนประเสริฐ พระราชา ในที่นี้หมายถึงพระนล

ตัวอย่างที่ 2

๐ ไฉงค์พระผู้รพยัคฆ์	สุรศักดิ์กำจาย
ใจตูบรูระแคะระคาย	นลช่องทำนองไหน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 85)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ราชานุราชนรพยัค	มตระหนักนัยอา
ดูรใครจะได้พระวนิดา	ก็เสด็จสมาคม

(พระนลคำฉันท์ หน้า 30)

คำว่า นรพยัคฆ์ แปลว่า สมิงมึงชาย คนเก่งกาจราวกับเสือ ผู้มีอำนาจ
ในหมู่คนประหนึ่งเสือมีอำนาจในหมู่สัตว์ ซึ่งในที่นี้ น.ม.ส. ทรงใช้ยกย่องผู้ชายที่กล้าหาญ องอาจ
หมายถึง พระนล

น.ม.ส. ทรงเรียกพระนล โดยใช้คำว่า ทรง ประกอบหน้าคำอื่น มีความหมายว่า กษัตริย์ มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

◎ <u>ทรงศักดิ์</u> ประจักษ์จิตประจำ	รศธรรมธิดาคุณ
นนานาคณานุคุณจน	จิตเหิมเฉลิมมรณ
◎ <u>ทรงเดช</u> วิเศษศรีวิสุทธิ	อภิฤทธิ์ปรากฏ
เลี้ยงราชภักดิ์พระราชนุสรมภ์	อดิเรกอนนันท
◎ <u>ทรงโฉม</u> ประโลมจิตประเจิด	สิริเลิศระงสรรค์
อำไพประพลพิมลพรรณ	ผิวกวีศักดิ์ดิดา

(พระนลคำฉันท์ หน้า 3)

เนื่องจากพระนลคำฉันท์เป็นวรรณคดีประเภทนิทาน เพราะฉะนั้น เมื่อตัวละครเอกฝ่ายชายได้พบกับอุปสรรคต่างๆ แล้ว ชื่อเรียกตัวละครจึงมีความหมายเกี่ยวข้องกับการชนะหรือชัยชนะที่มีเหนือศัตรูหรือผู้ที่มารุกราน เป็นชายผู้ทำให้ศัตรูเดือดร้อน ชายผู้ทำลายศัตรู ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

◎ เธอทรงพระนามนลกษัตริ	<u>อริกรรชน</u> กำไรธรรม
จำจากนครจรวรณ	บทท่องทำนองจน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 87)

ตัวอย่างที่ 6

◎ เธอทรงพระคุณวิบุลสันต์	<u>ศตรุ</u> หันมนิศร
แสนเคิกปสูนิษธรอน	อริขามศยามนล

(พระนลคำฉันท์ หน้า 89)

1.1.2 นางทมยันตี น.ม.ส. ทรงหลากคำเรียกนางทมยันตีโดยใช้ถ้อย

คำที่ไพเราะ มีความหมายลึกซึ้ง ก็นใจ ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงภาพของผู้หญิงที่มีคุณธรรมสูงคนหนึ่งได้เป็นอย่างดี ซึ่งในเรื่องพระนลคำฉันท์นี้ น.ม.ส. ทรงหลากคำเรียกนางทมยันตีจำนวนทั้งหมด 148 ชื่อ ซึ่งจำแนกตามลักษณะและบทบาทของนางทมยันตีได้ดังต่อไปนี้

1.1.2.1 การหลากคำเรียกตามบทบาทนางกษัตริย์ มีจำนวน

14 ชื่อ ได้แก่	1. อรรราช	2. พระนางนิษครี	3. ราชนารี
4. อรอรกระราชินี	5. อรชติยะประภา	6. พระนางนฤบดี	7. พระชัตติยพฐ
8. พระนิษคมหิณี	9. พระราชมเหสี	10. พระราชอรสุตา	11. พระราชอรไทย
12. พระทราชมเชยโสธร	13. พระนางพงศ์พิสุทธ์	15. พระราชอรยุพี	

1.1.2.2 การหลากคำเรียกตามบทบาทลูกสาว มีจำนวน 15 ชื่อ

ได้แก่	1. พระราชวรบุตรี	2. พระวิพรรณานารี	3. พระบุตรี
4. พระธิดาวิพรรณี	5. อรธิดา	6. ราชธิดา	7. พระโกลี
8. ธิดาราชธิดาสาย	9. ภีมะบุตรี	10. ธิดาหลวง	11. ไวพรรณี
12. พระวิพรรณากันยา	13. วิพรรณาวนิตา	14. พระภีมะदनยา	15. ธิดา

1.1.2.3 การหลากคำเรียกตามลักษณะของผู้หญิง หญิงงาม

หญิงสาว มีจำนวน 128 ชื่อ ได้แก่

1. พระราชปิยยุพา	2. ทราวมไวย	3. นาง	4. อรชร
5. ยุพาประภาพิไลย	6. ยุวมาลัย	7. ราชยุพา	8. ทรงศรี
9. ยุพาพร	10. วรบุษ	11. ยุพาอร	12. นางเยาว์
13. น้อยนางพางใจ	14. จอมมาลัย	15. พระน้อยงาม	16. ขาววรรณ
17. พระนางน้อย	18. พระนางเพ็ญ	19. ประไพลักษณ์	20. นงราม
21. พระอังคณา	22. อรไทย	23. กลยาณี	24. สมร
25. นุช	26. พระนวลปราง	27. พระเพ็ญจันทร์	28. พระลาวัญย์
29. พระโสมยง	30. นงคราญ	31. ยุพาศรี	32. จอมขวัญ

33. พระนางบวร	34. พระบังอร	35. ยุกี	36. ยุกิน
37. วิมลมาลย์	38. ยุกาภา	39. กานดา	40. ยุกา
41. พระทราชมลวดี	42. อรุณ	43. พระนุช	44. มารศรี
45. พระโสมตรู	46. พง	47. ลำภาพาล	48. กลยาณี
49. ยุกาพาล	50. ศุภางค์	51. พระโสมฉาย	52. พระนาง
53. วิมลสมร	54. นางพะงา	55. พระนางภา	56. อรพินทะ
57. เยาวมาลย์	58. พระวนิดา	59. นางลักษณ	60. ธิตาดวง
61. อรุณ	62. พนิดา	63. ยุกดี	64. ยุกดีสิริรัตน์
65. พระศรีสมร	66. อรพินท์	67. เยาวภาวงศ์	68. วรางคณา
69. พระประภามัย	70. พระนางสิริวิทรรภ	71. พระผิวทอง	72. สุดา
73. พระนางโพ	74. ดวงมาลย์	75. พระน้อง	76. นางพาล
77. พระสุภา	78. พระโสมเจลา	79. พระรมณี	80. สุขมา
81. พระเพ็ญยวง	82. พระราชวนยิตา	83. พระสุมัยมา	84. โสมศรี
85. พระนางศุภางค์	86. พระสุนทรี	87. อรรัตน์	88. พระสดี
89. วิมลชนิกา	90. พระนางสองามมาศ	91. วสุศรี	92. พระสุภา
93. พระนางสองามวรรณ	94. นิรมล	95. นวลนุช	96. ยุกยง
97. พระยูกี	98. พระลำภา	99. ศรีสุวิไลย	100. พระปิยา
101. พระพรรณไริ	102. พระนางนวล	103. ศุภาภา	104. ศุภามาลย์
105. อรศคราญ	106. พระนารี	107. วรตนสตรี	108. สุดาร์ตน์
109. สุดาตวง	120. นางเพ็ญ	121. กัลยาณินารี	122. พระดวงจันทร์
123. พระทราชมวยะปิยา	124. พระกานดา	125. นางสองามกาย	126. พระเอวบาง
127. พระสุภัททะลาวัณย์	128. พระศุภามิมลมาลย์		

1.1.2.4 การหลีกคำเรียกนางทมยันตีตามลักษณะของการเป็น

ผู้มีคุณธรรม มีจำนวน 1 ชื่อ ได้แก่ พระราชสุพรต

จากการหลีกคำเรียกชื่อนางทมยันตี พบว่าความหมายของชื่อนางทมยันตีที่ปรากฏในเรื่องพระนลคำฉันท์มีความหมายในทำนองเดียวกัน คือกล่าวถึงผู้หญิงอันเป็นที่รักทั้งในบาทบาทของภรรยาและลูก ตัวอย่างการหลีกคำเรียกชื่อนางทมยันตี มีดังต่อไปนี้

การนำคำใช้เรียกผู้หญิงเป็นคำเรียกแทนชื่อของนางทมยันตี เช่น ทรงใช้คำที่มีความหมายว่า เป็นนางแห่งเมืองวิทรรภ์ เป็นพระราชธิดาของเมืองวิทรรภ์ตามแบบอย่างการเรียกชื่อตัวละครประเภณีทาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ ปางนั้นพระองค์อรสุพรรณ	<u>พระวิทรรภ์นาเรี</u>
ยีนถ้อยพระนลนรบดี	ก็เกษมกมลมาน
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 36)

ตัวอย่างที่ 2

๐ เมื่อนั้น <u>วิทรรภ์วนิดา</u>	มนทุกชะบันเทา
ยีนถามพระทราภวยะลำภา	ก็ดำรัสยุบลไป
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 92)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ใครได้ <u>ธิดาราชา</u>	อภิลาชลอออร
หวังพายุพากร	ภพเทวะเขมี
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 4

๐ สุเรนทราคณีกาล	วรุณชาณชโลธร
เสด็จสู่สยมพร	<u>ประสงค์ข้าธิดาหลวง</u>
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 27)

ตัวอย่างที่ 5

๐ หวังอ้อมองค์ยุวดีพระศรีสมรไ	<u>ทรรภ์วิไร</u>
วิลาส	
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 40)

ตัวอย่างที่ 6

๐ ต่อหน้าเราจตุรงค์พระนางสิริทรรภ สรรเสริญประสงค์สรรพ
พิธี

(พระนลคำฉันท์ หน้า 40)

นอกจากนี้ น.ม.ส. ทรงใช้คำที่ใช้เฉพาะในหนังสือ ไม่ใช่คำที่พูดกันทั่วไป เป็นชื่อเรียกนางทมยันตี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7

๐ ด้วยเหตุสยมพร อรชรสุพรรณราย
กานดาอุพาสาย จิตภิมะวีระวงศ์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 13)

การใช้คำเรียกที่มีความหมายอื่น เช่น คำว่า อรพินท์ แปลว่า ดอกบัว ในที่นี้หมายถึง นางทมยันตี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 8

๐ เมื่อนั้นพระนลยิน อรพินทะปราไสย
ตรัสตอบยุบลไป ดุจทะเลจ้านง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 22)

1.1.3 ตัวละครอื่น ตัวละครในเรื่องพระนลคำฉันท์นี้ พบว่า น.ม.ส. ทรงใช้คำเรียกชื่อตัวละครแต่ละตัวอย่างหลากหลาย เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของตัวละครนั้นๆ และเพื่อให้เกิดความไพเราะในด้านเสียงของคำ การหลีกคำเรียกตัวละครอื่นๆ ในเรื่องพระนลคำฉันท์ ได้แก่ 1. กษัตริย์ภิมะ 2. มารดาของนางทมยันตี 3. พระอินทร์ 4. พระยม 5. พระเพลิง 6. พระวรุณ 7. กลีและทวาบร 8. พระบุษกร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.3.1 กษัตริย์ภิมะ บิดาของนางทมยันตี ซึ่งปกครองเมือง
 วิทรรภ น.ม.ส. ทรงสร้างคำเรียกให้มีความหมายตามลักษณะของผู้เป็นกษัตริย์ ทรงนำคำว่า
 วิทรรภ มาขยาย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

๐ ฝ่ายองค์พระปิ่นวิทรร _____ ภสุธรรมะธโร
 อิกนางพระยาอุประไพ _____ อภิลาชลอองค์
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 5)

ตัวอย่างที่ 2

๐ เมื่อนั้นพระจอมธรร _____ มะวิทรรพะพังเจलय
 ห่อนรู้ระหัดเผย _____ ธกัรื้อนอุราสลาย
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 11)

ตัวอย่างที่ 3

๐ เมื่อนั้นวิทรรพะอิธราช _____ นรนาถภูมิ
 กำหนดพระราชพรพิธิ _____ ศุภฤกษ์อุดมวาร
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 30)

ตัวอย่างที่ 4

๐ เมื่อนั้นวิทรรภอภิตี _____ พระภิมะภูมิ
 จัดการวิวานพระบุตร _____ กลในหทัยจง
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 38)

ตัวอย่างที่ 5

๐ ทูลลาวิทรรภนาถ _____ บิตุราชระบือวงศ์
 ลานางสอององค์ _____ นลมุ่นครคิน
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 226)

1.1.3.2 มารดาของนางทมยันตี เป็นตัวละครที่ปรากฏบทบาทในสรรคที่ 1 น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงบทบาทของนางและกษัตริย์ภีมะบำรุงพระโยคีเพื่อส่งผลให้ทั้งสองมีบุตร และในสรรคที่ 26 ปรากฏบทบาทของตัวละครตัวนี้ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อกล่าวถึงพระนลและนางทมยันตีทูลลากษัตริย์ทั้งสองกลับเมืองนิษัธ ตัวละครตัวนี้ไม่ปรากฏชื่อชัดเจน น.ม.ส. ใช้เพียงคำเรียกที่มีความหมายว่า ชายาของพระเจ้าแผ่นดิน เช่น คำว่า มหิษี

ตัวอย่างที่ 1

๐ จิงภีมะราชและมหิษี
 ชาบชานสราญกมลมา

จิตปรีดิहरษา
 นิตน้อมประณามเธอ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 4)

ตัวอย่างที่ 2

๐ อวยพระถวายนฤบดี
 จงทรงพระราชสิริสราญ

มหิษีวิมลมาลย์
 สุฤทธิธำรง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 5)

ตัวอย่างที่ 3

๐ ฝ่ายองค์พระปิ่นนริทร
อีกนางพระยายุวประไพ

ภสุธรรมะธโรไท
 อภิลาชลอองค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 5)

ตัวอย่างที่ 4

๐ แต่นั้นสุรางคะมหิษี
 สวาสดีแสนเสน่ห์สนิทสง

ธกัมมบุตรสนอง
 ปฏิพัทธะเพียงใจ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 5)

ตัวอย่างที่ 5

๐ ทูลลาวิทรภักนาถ
ลานางสอางองค์

ปิตุราชระปือวงศ์
 นลมუნครคีน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 226)

1.1.3.3 พระอินทร์ เป็นเทพที่มีบทบาทอยู่ในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง น.ม.ส. สร้างให้พระอินทร์เป็นตัวละครที่เข้ามามีบทบาทในตอนต้นของเรื่อง พระอินทร์เข้ามาร่วมพิธีสยุมพรของนางทมยันตี น.ม.ส. ทรงหลากคำเรียกพระอินทร์ เพื่อให้เกิดความงดงามทางภาษาในเรื่องพระนลคำฉันท์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ เฝ้าองค์พระवासพ	อมเรนทร์วฤตระหัน
สมเด็จพะจอมสวรรค์	ก็คำรพไซมมณี
.....	
๐ จึ่งสองมุขิน้อม	มณฑลทิวสบัติ
ในโลกมนุษย์มี	สุขเปรมเกษมกมล
.....	
๐ เมื่อนั้นสุราธิป	ทิพราชมไศสวรัย
ฟังทูลพระทรงธรร	มะก็ปริมหทัยะปรีดี
.....	
๐ เหตุนี้ปมีใคร	จรเฝ้าพระมัมพะพาน
สมเด็จมรุตวาน	ธตระหนักหทัยะเทอญ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 12 - 13)

ตัวอย่างที่ 2

๐ เมื่อนั้นพระมัมหวาน	พจมานธนูฉะย
ดูคู่ประเดี้ยวเดี้ยว	พระก็กลับก็กลายไป

(พระนลคำฉันท์ หน้า 18)

ชื่อต่างๆ ของพระอินทร์ มีความหมายในทำนองเดียวกัน ดังนี้

वासพ	เป็นใหญ่ในหมู่สุเทพทั้งแปดหรือท้าวอัษฎภบาลทั้งแปดทิศ
อมเรนทร์	เป็นใหญ่ในหมู่มร (ผู้ไม่ตายหมายถึงเทวดา)
วฤตระหัน	ผู้สังหารวฤตระ คือความแห้งแล้งในแผ่นดิน

จอมสวรรค์ ผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์
 ทิวิสบดี เจ้าแห่งอากาศ
 สุราธิป เป็นใหญ่ในหมู่สุระ
 มัฆะพาน มัฆวาน พระอินทร์

ตัวอย่างที่ 3

๐ สู่เวียงวิวัฒนนิษัรราช พิศवासพระไภมี
ดั่งศักระผู้ศุภิบดี ธตระกองพระน้องเธอ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 39)

จากตัวอย่างนี้ น.ม.ส. ทรงใช้คำว่า ศักระ หมายถึง พระอินทร์ แล้ว
 ทรงสมาสคำ ศุภิ (ชายาของพระอินทร์) + บดี (ผัว) แปลว่า ผัวนางศุภิ ซึ่งหมายถึงพระอินทร์

นอกจากนี้ น.ม.ส. ทรงใช้ชื่อ พระพันตา ตามลักษณะของพระอินทร์ที่มี
 ดวงตาติดอยู่รอบร่างกาย ดังที่กล่าวว่า

ตัวอย่างที่ 4

๐ เมื่อนั้นพระพันตา อมราธิเบนทร์งาม
 ตรัสตอบพระนลตาม จิตหวังพระบังอร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 19)

ตัวอย่างที่ 5

๐ ไฉนนั้นพระพันตา สุเรนทราธิเบนทร์ไกร
 เกลิงอาศน์ถวัลย์ไธ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 23)

1.1.3.4 พระยม น.ม.ส. กล่าวถึงพระยมมาร่วมพิธีสยมพร
ทรงใช้คำว่า ยม แล้ว พระองค์ทรงเรียกชื่อที่นำมาจากตำแหน่ง หรือลักษณะของพระยม
ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ เรานั้นพระอินทร์นี้

อคนิมณีฉาน

นั่นคือพระโลกบาล

ยมระชะทักษิณ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 17)

จากตัวอย่างนี้ น.ม.ส. ทรงเรียกพระยมเป็นท้าวอัษฎภิบาล ดูแลรักษาโลกทางทิศ
ใต้ (ทักษิณ)

ตัวอย่างที่ 2

๐ พระกาลกานัญจันตระการเพริศ

วิลาสเลิศลิโดยเธอ

สร้อย้อมบำเรอเธอ

ประเล้าโฉมประโลมฉาย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 23)

จากตัวอย่างนี้ น.ม.ส. ทรงเรียกพระกาล หรือ กาละ หมายความว่า เวลา ในที่นี้
คือ พระยม

ตัวอย่างที่ 3

๐ ยบุลทราบพระบทมาลัย

พระกฤตงานตะเวียงงาม

พระเจ็ดล้นพระอินทร์งาม

วรุณวาริโถมศรี

(พระนลคำฉันท์ หน้า 29)

1.1.3.5 พระเพลิง น.ม.ส. กล่าวถึงพระเพลิงเมื่อพระนลนำ
ความมาบอกแก่นางทมยันตีว่า

◎ พระเพลิงเริงเถกิงกาจ วโรภาสสุพรรณราย
ประเสริฐศักดิ์ตระหนักหมาย บั้ไร่ร้างสร้างคโlobม
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 23)

◎ สตรีโดนะไ้ห้ล้า มิไ้หาพระเพลิงพราย
สตรีโดบแดตาย คนิงสมพระยมยง
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 25)

น.ม.ส. ทรงเรียกพระเพลิงตามลักษณะของพระเพลิง ซึ่งนามของ
 พระเพลิงที่ปรากฏในเรื่องพระนลคำฉันท์ ได้แก่ อัคนี ไฟ พระเจ็ดกร เพลิง พระสามขงฆ์
 พระเจ็ดล้น หุตาศะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ ทั้งองค์พระเจ็ดกร อรชรขจรทรง
หมายโลมพระโฌมยง สุภาคาประภาการ
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 2

◎ ยุบลทราบพระบทมัลย์ พระกฤตานตะเรื่องงาม
พระเจ็ดล้นพระอินทร์งาม วรณวาริโฌมศรี
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 29)

นาม พระเจ็ดกร และพระเจ็ดล้น คือชื่อของพระเพลิง ตามลักษณะกาย
 ที่มีเจ็ดแขน เจ็ดล้น มีเปลวไฟออกมาจากโอษฐ์ มีรัศมีเจ็ดแฉก

ตัวอย่างที่ 3

◎ พระพันดาสุราธิป ประทับพร้อมพิไลยทรง
พระยมงามพระสามขงฆ์ วรณเรื่องวราภรณ์
 (พระนลคำฉันท์ หน้า 27)

นาม พระสามขงษ์ มาจากลักษณะของพระเพลิงที่มีสามขา ตามตำนาน
เทวนิยายกล่าวถึงพระเพลิงมีสามขงษ์นี้ หมายถึง มีเชิงกราน 3 อัน เรียกว่า นาภี ฤๅ รัง ฤๅ เวท

ตัวอย่างที่ 4

๐ ฝ่ายองค์หุดาสะสุรฤทธิ์

ก็ประสิทธิ์ประสาทสาร

สองพรพิสิฐฐะพิสดาร

นลรับก็จับใจ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 37)

หุดาสะ แปลว่า ผู้กินเครื่องเส้นอันไหม้แล้ว ซึ่งหมายถึงพระเพลิง คำว่า
หุดาสะ มาจากรากศัพท์ หุต หมายถึง การบูชาไฟ นอกจากนี้มีนามอื่นๆ ของพระเพลิงที่มี
ความหมายในทำนองเดียวกัน เช่น หุดาส หุดาษ หมายถึง ผู้ชอบเครื่องสังเว

1.1.3.6 พระวรุณ หรือพระพิรุณ เทพแห่งฝน เสด็จร่วมพิธี
สยุมพร พระนลกล่าวถึงพระวรุณแก่นางทมยันตีว่า

๐ วรุณไชวริไลยทรง

สอององค์ล่อโฉม

ก็ยอมมีสุริโยม

สุภักดิ์แพ้วศุภาดูลย์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 23)

น.ม.ส. ทรงเรียกพระวรุณตามลักษณะที่ปรากฏ นามของพระวรุณที่มี
อยู่ในเรื่องพระนลคำฉันท์ ได้แก่ พระวรุณ พระพิรุณและวาริโอม ซึ่งหมายถึง มีปัญญา
ดังตัวอย่างกล่าวว่า

ตัวอย่าง

๐ โนนวาริโอมลัก

ษณะพักตระโคภิน

เป็นเจ้ากระแสนินธุ์

พระวรุณวรางค์เรือง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 17)

1.1.3.7 กลีและทวาบร บทบาทของกลีและทวาบรในเรื่อง คือ ตั้งใจจะมาเข้าร่วมพิธีสุมพรแต่มาไม่ทันเวลา จึงโกรธแค้นพระนล จนมีโอกาสดำรงสกาและพระนล น.ม.ส. ทรงเรียกกลีและทวาบร โดยการใช้คำว่า องค์ หรือท้าว นำหน้าชื่อ กลี เช่น ท้าวกลี องค์กลี องค์กลี ส่วนนามของทวาบร เช่น ท้าวทวาบร องค์ทวาบร ทวาบรผู้สหาย ดังตัวอย่างที่กล่าวไว้ว่า

ตัวอย่าง

◎ ดูราองค์กลีทั้งทวาบรวิกรม	จักสู่สถานรม
ยใด	
◎ เมื่อนั้นท้าวกลีเธอก็ทูลสนทนัยน์	ข้ามั่งจะตรงไป
วิธรรม์	

(พระนลคำฉันท์ หน้า 40)

1.1.3.8 พระบุษกร บทบาทของพระบุษกรในเรื่องนี้ คือเป็นตัวละครฝ่ายปรปักษ์ที่กลีและทวาบรชักจูงให้ทำพินาศกับพระนล จนพระนลต้องพ่ายแพ้ไป พระบุษกรมีฐานะเป็นอนุชา(น้องชาย) ของพระนล น.ม.ส.ทรงหลีกคำเรียกพระบุษกรตามบทบาทของน้องชาย นามของพระบุษกรที่ปรากฏในเรื่อง ได้แก่ พระบุษกร บุษกร และชื่อเรียกอื่นๆ ตามบทบาท เช่น พระภาดา อรชร ดังตัวอย่างที่กล่าวไว้ว่า

ตัวอย่าง

◎ กลีทูลพระบุษกร	อรชรขจรวิชา
ผู้เป็นพระภาดา	นลราชอำนาจมหัน
◎ ดูราพระภาดา	ชติยาธิคุณแสดง
ไวยระแวงแคลง	จิตหวั่นพระบารมี

(พระนลคำฉันท์ หน้า 46)

1.2 การหลากคำทั่วไป น.ม.ส. ทรงหลากคำเรียกสิ่งเดียวกัน มีความหมายเหมือนกัน เพื่อให้เกิดความงดงามทางภาษา เหตุการณ์ในบางตอน น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงสิ่งของหรือธรรมชาติอย่างเดียวกันแต่พระองค์ทรงหลากคำให้หลากหลาย เพื่อให้เกิดความงดงามทางด้านคำ ตัวอย่างการหลากคำทั่วไปที่ใช้ในเรื่องพระนลคำฉันท์มีดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ วาฬมิกคะไล่มฤคล่า
โคโม่ระโกกะจรปน

มฤคาริคำรน
กปีแล่นสเริงไพร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 84)

ตัวอย่างที่ 2

๐ ตูहनอร์ณยชะฉกาจ
แยกเขี้ยวจะเคี้ยวพระปตานี

วนราชคักดี
นลอยู่ก็สู้มัน

๐ อัจจิระกายวนราช
โษษฐ้อามหามุขพหล

มฤคาคำแหงพล
อริล่าคุหาศัย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 86 - 87)

จากตัวอย่าง น.ม.ส. ทรงใช้คำที่มีความหมายว่า เสือ ดังนี้

วาฬมิกคะ	เนื้อร้าย คือเสือโคร่ง
มฤคาริ	สัตว์ที่เป็นศัตรูกับเนื้อ คือเสือ
วนราช	เจ้าป่า ซึ่งคือเสือ
จิตรกาย	สัตว์ที่มีลายงดงาม คือเสือ
มฤคาท	ผู้กัดกินสัตว์ คือเสือ

ตัวอย่างที่ 3

๐ ณะเที่ยงคืนก็ข้างป่า
จ้านงในหทัยหมาย

จะไตรตรากก็เหลือหลาย
จะดื่มน้ำณะลำซล

◎ <u>กริปา</u> ประสบกลิ่น	<u>กริน</u> บ้านณะแนวพน
ก็ไต่บุกและรุกรน	ประหารชีพดิบแทง
◎ <u>กริ</u> บ้านก็พล่านพลุก	ทะลึ่งลูกถลันแรง
สยอภัยหทัยแสง	ก็เหยียบย่ำกระหน่ำกัน
◎ <u>ตรง</u> คี่ตีนก็แตกวิ่ง	มนุษย์กึ่งณะกลาง <u>สนธิ์</u>
สำเนียงเรียกสำเนียงอัน	ตรายร้ายสลายชนม์
◎ ประชุมชนก็อลหม่าน	<u>กริ</u> พล่านณะ <u>ไพรพน</u>
<u>กริน</u> ป่าก็ฆ่าคน	<u>กริน</u> บ้านก็ปราณวาย
◎ <u>ตรง</u> คี่ยามมนุษย์ลง	<u>มตงค</u> เหยียบ <u>ตรง</u> คี่ตาย
เสที่อนก้องณะท้องทาย	สท้าน <u>ปา</u> ณะราตรี

(พระนลคำฉันท์ หน้า 100)

จากตัวอย่าง น.ม.ส. พรรณนาหมู่เกวียนของพ่อค้าซึ่งนางทมยันตีขอพักอาศัยอยู่ แล้วเกิดความโกลาหล ทรงใช้คำหลาก ดังนี้

คำที่มีความหมายว่า ป่า คือ	พน หมายถึง ป่า ดง พง
	สนธิ์ หมายถึง ช้าง ดง ที่รก ที่ทึบ
คำที่มีความหมายว่า ช้าง คือ	กริ หมายถึง ช้าง
	กริน หมายถึง ช้าง ช้างพลาย
	มตงค หมายถึง ช้าง

ตัวอย่างที่ 4

◎ หลายวันพระคันธุดำเนียร	นุชเดิรผจงตาม
วันหนึ่งประสบ <u>สกุณ</u> งาม	นลไกล่ก็ไปหนี
◎ ใน <u>ษัค</u> คนี้หงทยา	ยกว่า <u>ปต</u> ตริ
มากหมู่และอยู่ณะปถพี	บ่ตระหนกหทัยบิน
◎ <u>เนื่อ</u> น <u>ก</u> ก็โภชนะพิเศษ	ผิวเจตนากิน
จับได้จะโดยกมลจินต์	รสทิพโอชา
◎ <u>เผื่อ</u> กมันและสรรพะผลไม้	ก็มีได้ระหายหา
ตราบวาระลาภและบุญมา	จรส <u>บสกุณ</u> พี

๑ จำเราจะจับทวิขหมาย	มทุชีพพาชี
แล้วเราจะเผาณะอคนี	บมืหึงจะถึงใจ
๑ หนึ่งชนหิรญก็กลทวัพ	ยะจะนับอเนกนัย
คิดกินและคิดนิธูไร	ก็กระหายบ่หายจง
๑ ตรีกพลาางพระเปลื้องวสนะซึ่ง	นลทรงสพักองค์
คลี่คลุมจะกุมคณะพิหงค์	และพิหงค์ก็เหิรบน
๑ ปางนั้นนริศร์ก็พิศวง	เพราะพิหงค์ะทรงพล
พาผัวระเห็จอำพรจน	พระจะไล่บ่ได้คีน
๑ ในษัธก็ทรงปริวิตก	ผิวนกกำลังยีน
เหลือร้ายลอายุกมลกลืน	ทุขเที่ยงทิดัมพร
๑ ปางนั้นพิหงคณกแกล้ง	จิตแสรังจำแลงหลอน
ถาบทาขล่ำอำพรจร	พจนาดถ์ทำนูลนล
๑ ดูราพระนลพิมลคักดี	ปรปักษ์สยของพล
นี่หรือระบือกิตกถกกล	วิทยานชำนาญเชาวน์
๑ รู้เท่าศกุนตะก็ปู้	ดุจผู้กำเลาเมา
มัวโมหะม่นกมลเรา	จรล่อก็หลงกล
๑ เรานี้มิใช่สกุณดอก	และจะบอกยุบลนล
เราคือสกาจรผจญ	นลไว้บ่ให้เกษม
๑ อันเราสกาสกุณไชร	จะมีให้พระนลเปรม
แม้ผ้าจะพันสริระเอม	อูระได้มิให้มี
๑ พุดพลาางสกาสกุณผัน	จรหันระเห็จหนี
ปางนั้นพระนลนฤบดี	ก็ระทดระทวยใจ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 59 - 61)

จากเหตุการณ์ตอนที่พระนลเดินทางอยู่ในป่า พบนกตัวใหญ่ซึ่งเป็นนกที่สกาสิง
และต้องการนกตัวนั้น น.ม.ส. ทรงใช้คำที่มีความหมายว่า นก ในคำประพันธ์แต่ละบท ดังนี้

นก สัตว์มีกระดูกสันหลัง เลือดอุ่น มี 2 เท้า 2 ปีก และมีขน
ปกคลุมร่างกาย ออกลูกเป็นไขก่อนแล้วจึงฟักเป็นตัว

สกุณ	นก
ปตัตรี	นก
ทวิช	เกิด 2 ครั้ง ในที่นี้หมายถึงนก กล่าวคือเมื่อเกิดคลอดอกออกมาเป็นไข่ครั้งหนึ่ง และเมื่อออกจากไข่ครั้งหนึ่ง
พาชี	สัตว์มีปีก คือ
พินงค์	นก
พินงคะ	นก
พินค	นก
ศกุนตะ	นก
ศกุนิ	นก

การหลากคำเรียกต้นไม้ น.ม.ส. ทรงหลากคำพรรณนาธรรมชาติเรียกต้นไม้ดอกไม้ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เห็นว่าในภาษาไทยมีคำอยู่มากมายที่สามารถเลือกสรรไว้ใช้ในคำประพันธ์หรือยกกรอง ที่เรียกว่า คำไวพจน์ ได้แก่ คำที่มีรูปต่างกันแต่มีความหมายคล้ายกัน ดังเช่นในตอนที่พรรณนาดอกบัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

๐ อุบลอำพนผ่อง	ฉวีช่องชลาลัย
ว่อว่อนภมรโคคล	รสเคลับบัวนวล
๐ บัวแย้มแซลุ่มยั่ว	อลิกล้วนะกลางบึง
ผึ่งภูวะวู้อึง	กลยั่วบักลวภู
๐ บงกชจะสดแสน	กัปแม่นพระโสมตรู
ผุดผ่องล่องชู	ชลชื่นบรีนปาน
๐ ปราโมทสรโรจรัตน์	บมิตัดอุโรชมาลย์
กานดาประภาวาน	อภิลาชลอทรง
๐ บัวบกณะอกอร	อรชรออ่อนองค์
บัวน้ำปจ้านง	ผิวจับก็กลีบวาง
๐ บงบทมะขัดแค้น	ภูวแค้นจะแข่งนาง
เมามะเมยอพา	ศุภขันสุบรรณบิน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 223 - 224)

คำที่มีความหมายถึง ดอกบัว ได้แก่

อุบล	บัว ดอกบัว
บงกช	บัว
สโรชา	ดอกบัว
บัวมณี	ชื่อบัวหลวงพันธุ์หนึ่ง
กุวะ	บัว

ตัวอย่างที่ 7

๐ องค์นลเดียว	เพ็ญจรดล
จงจิตตัน	คันทบุรี
๐ จำเพาะเพอ	เดินจรัส
ในพนพี	พบอุริกา

(พระนลคำฉันท์ หน้า 72)

สิ่งของเครื่องใช้ที่ปรากฏในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงหลีกคำเรียกมีดที่พระนลนำมาใช้ตัดผ้าแบ่งจากนางทมยันตี ว่า กษุรี อุริกา

2. การซ้ำคำ การซ้ำคำ คือ การใช้คำคำเดียวกัน มีเสียงเดียวกัน อาจมีความมีความหมายเหมือนกันหรือไม่ก็ได้ โดยนำคำนั้นมาใช้มากกว่าหนึ่งคำ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึก การเคลื่อนไหวร่วมกับคำนั้นๆ อย่างสมจริง การซ้ำคำในเรื่องพระนลคำฉันท์นั้นเพื่อเป็นการเล่นคำ ในเรื่องพระนลคำฉันท์มีการซ้ำคำเพื่อเป็นการเล่นคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 การซ้ำคำส่วนหน้าในวรรคเดียวกัน

2.2 การซ้ำคำส่วนท้ายต่างวรรคกัน

2.3 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลัง

2.1 การซ้ำคำส่วนหน้าในวรรคเดียวกัน น.ม.ส. ทรงใช้คำคำเดียวกันในแต่ละวรรคหน้าของบทประพันธ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ <u>เปรียบปัทมิมิ</u>	หสดีแสดงพาล
ชุดคุ้ยตลุลลาญ	บุษกรก็ถอนโยน
◎ <u>ปัทมิมิมีปัท</u>	มะกระจัดกระจายโคลน
วาววอดตลอดโคน	ผิวเงาปเนาติน

(พระนลคำฉันท์ 131)

คำว่า ปัทมิมิ หมายถึง สระบัว น.ม.ส. เล่นคำว่า ปัทมิมิ ในวรรคแรกของคำประพันธ์ คู่กับคำว่า มี ซึ่งเป็นคำกริยา ในบทประพันธ์ที่สอง ได้สลับเสียงของคำ ปัทมิมิ เป็น มีปัท (มะ) ทำให้เสียงนั้นมีความไพเราะและมีความหมายตรงตามเดิม

ตัวอย่างที่ 2

◎ พระกาล ¹ กาญจน์ ² ตระการ ³ เพริศ	วิลาสเลิศวิไลยเลอ
สร้อยอมบำเรอเธอ	ประเล้าโฉมประโลมฉาย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 23)

คำว่า กาล กาญจน์ การ ทั้งสามคำนี้ออกเสียงเดียวกัน แต่มีความหมายต่างกัน ในที่นี้จะพบว่าความหมายของคำทั้งสามคำในวรรคนี้คือพระยมซึ่งมีความมั่งคั่ง โดยทรงซ้ำคำที่ออกเสียงว่า /กาน/ ซึ่งความหมายของคำเหล่านี้ คือ

กาล	เวลา ซึ่งในที่นี้ใช้หมายถึง พระยม ที่เป็นผู้กำหนดเวลาของมนุษย์ให้มีชีวิตอยู่
กาญจน์	ทอง ในที่นี้ใช้ขยาย พระกาล ให้เห็นว่ามีรูปดังทอง
การ	ในที่นี้มาจากคำว่า ตระการ หมายถึง มั่งคั่ง ซึ่งใช้ขยายพระกาล ให้เห็นว่ามีความมั่งคั่งด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 3

◎ <u>สายหยุดก็หยุดกลืน</u>	เพราะถวิลลอาลัยใจ
เกรงกลืนพระทราโมไล	วรัตนะกานดา
◎ <u>สายหยุดจะหยุดไย</u>	อรไทยบ่ได้มา
จักหอมพนอมกา	นนบ้างก็ช่างมัน

(พระนลคำฉันท์ 225)

คำว่า สายหยุด และคำว่า หยุด เสียง /ย/ ของคำทั้งสองคำนี้สัมผัสกัน และเห็น
อาการแสดงของคำนี้ หยุด มาจากคำว่า ยุต หมายถึง จุด หรือตั้งเอาไว้ ซึ่งเป็นการกระทำของดอก
สายหยุดที่มีกลิ่นหอม ในวรรณคดีไทยหลายเรื่องจึงนิยมนำดอกสายหยุดมาประกอบให้มีกิริยา
อาการแทนกิริยาของตัวละครเด่นในเรื่อง

ตัวอย่างที่ 4

๐ <u>เกตุ</u> ก็กลิ่นระรินโรย	รสไชยณะชายสินธุ์
<u>เกศ</u> ร์อันสุคันธิน	มธุราตระการทาง
๐ <u>เกตุ</u> ก็ <u>เกศ</u> ร์ก็ทั้งคู่	บมิสู้พระ <u>เกศ</u> นาง
ผมเจ้าลำภาพาง	ทิพรสสุคนธ์เคย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 224)

คำว่า เกตุ ก็ เกศ ก็ เกศ อ่านออกเสียงว่า /เกด/ เหมือนกันทั้งหมด แต่มี
ความหมายแตกต่างกัน ดังนี้

เกตุ	ดอกการะเกด ดอกลำเจียก
เกศ	ดอกพิกุล
เกศ	ผม

นอกจากนี้แล้ว การซ้ำคำส่วนหน้าเพียงสองพยางค์ให้สัมผัสกับพยางค์ต่อไป
ในวรรคเดียวกัน เพื่อให้มีสัมผัสในวรรคที่ไพเราะ ปรากฏอยู่ในเรื่องพระนลคำฉันท์ ดังเช่น การใช้
คำว่า ซ่อนกลิ่น ในวรรคแรกของแต่ละบท และคำว่า กลิ่น ยังสัมผัสภายในวรรคกับคำว่า ถวิล
/หวน/ และหมื่น ในวรรคเดียวกันอีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

๐ <u>ซ</u> ่อนกลิ่น <u>ถ</u> วิลว่า	ศศบำจะแข่งแข
หมายเดือนบ่เหมือนแด	ก็จะเดือดอุราตาย
๐ <u>ซ</u> ่อนกลิ่นบ่ <u>ห</u> มื่นสมร	จรซ่อนสุคนธ์หาย
กลบกลิ่น <u>ถ</u> วิลอาย	เพราะปชันประชันนาง

(พระนลคำฉันท์ 225)

การซ้ำคำส่วนหน้าในวรรคเดียวกันอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การใช้กลุ่มคำเดียวกันในวรรคหน้าทั้งหมด เพื่อเน้นย้ำการกระทำของตัวละคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

◎ <u>บัดเดียว</u> ถลันลูก	จรเล่นณะแดนดง
<u>บัดเดียว</u> ก็ทอดองค์	อรท่มณะธาตรี
◎ <u>บัดเดียว</u> ก็เพรียกพร้อง	พจก้องพนาลี
<u>บัดเดียว</u> ก็ยิ่งดี	อุระกลืนสะอื้นครวญ

(พระนลคำฉันท์ 79)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า น.ม.ส. ทรงใช้คำว่า บัดเดียว ซ้ำกันในวรรคแรก เพื่อแสดงอาการปฏิกิริยาที่เข้าไปเข้ามาของตัวละคร

ตัวอย่างที่ 7

◎ <u>งามองค์</u> พระทรงศร	ทินกรบ่เทียมทัน
<u>งาม</u> รถอุไรอัน	จรแข่งอนิลบน
◎ <u>งาม</u> พลถกกลศักดิ์	ปฏิบัติบ่ป้องปน
<u>งาม</u> ม้าสง่ารณ	พยุเล่นก็แม่นกัน
◎ <u>งาม</u> ช้างสอวงเครื่อง	คชเรื่องณะอารัญ
<u>งาม</u> ถ้วนกระบวนอัน	นลอรคนรินทร์จร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 227)

การซ้ำคำว่า งาม ในบทพรรณนาขบวนเสด็จของพระนลและนางทมยันตี เป็นการซ้ำคำเพื่อให้เห็นความงดงามของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในขบวนนี้ว่ามีความงดงามครบทุกส่วน ได้แก่ บุคคล รถ ทหาร ม้า และช้าง

ตัวอย่างที่ 6

◎ <u>หลาย</u> ปีกชะหลายมาส	บ่มีคลาดกระดานสกา
<u>หลาย</u> ปีกชะหลายมา	สะบ่พินป่คืนพระองค์

(พระนลคำฉันท์ 49)

จากตัวอย่าง น.ม.ส. ทรงใช้กลุ่มคำตามที่ขีดเส้นใต้ไว้เน้นย้ำการกระทำให้เห็นความถี่ของการกระทำ แต่เนื่องด้วยลักษณะคำประพันธ์ของอินทรวงศ์ฉันท์ 12 คำแรกในวรรคหลังบังคับให้เป็นคำลหุ จากคำว่า มาส จึงต้องใช้ว่า มา สะ

2.2 การซ้ำคำส่วนท้ายต่างวรรคกัน ลักษณะการซ้ำคำดังกล่าวนี้ คือการที่นำกลุ่มคำเดียวกันมาสลับที่ของคำ แต่ความหมายยังคงเดิม เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งทางด้านเสียงมากกว่าที่จะเน้นความหมายของคำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๑ ทราบข่าวสุมพร

อรไทยประไพประภา

เสียวศัลย์กระสันหา

กลยาณีประภาประไพ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 11)

2.3 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลัง ลักษณะการเล่นคำเป็นชุดรูปแบบนี้สามารถจำแนกได้เป็น

2.3.1 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยการเปลี่ยนคำเดียวกันให้สลับที่

2.3.2 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยคำคำเดียวกัน

2.3.3 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยคำคำเดียวกันในแต่ละวรรค

2.3.4 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยคำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน

2.3.1 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยการเปลี่ยนคำเดียวกันให้สลับที่ ลักษณะดังกล่าวนี้จะใช้คำคำเดียวกัน แล้วสลับคำกันในอีกวรรคหนึ่ง และความหมายของคำอาจเปลี่ยนแปลงหรือใกล้เคียงกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ ใครอื่นบ่ควรคู่

พระพญพระภูธร

เธอศักดิ์เสมออรรถศักดิ์เสมอเธอ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 132)

กลุ่มคำในสองวรรคตามตัวอย่างนี้ ใช้กลุ่มคำเดียวกัน แต่เมื่อสลับที่กัน แล้วความหมายในแต่ละวรรคกล่าวถึงบุคคลคนละคนกัน ได้แก่ เธอศักดิ์เสมอ หมายถึง พระนลที่คู่ควรเท่าเทียมกับนางทมยันตี และในวรรคหลังกล่าวว่า อรรถศักดิ์เสมอ หมายถึง นางทมยันตีที่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับพระนล

ตัวอย่างที่ 2◎ รถใครนิรโฆษ

บ่เสมอหมีบาล

รถนั้นชวปะปาน

นิรโฆษรถนล

◎ นิษธาธิปไซ้

กับได้จรดล

จิตตูกิจน

นิรโฆษรถใคร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 176)

กลุ่มคำดังกล่าวนี้ใช้ในความประพันธ์ต่างบทกัน แต่ต้องการกล่าวถึงชวบรรดารถของพระนล โดยกล่าวทั่วไปไม่ได้ต้องการคำตอบจากการใช้คำแสดงคำถาม

ตัวอย่างที่ 3◎ สลัด¹ไฉนสลัด²

สละพลัดณะพงขวาง

เหตุที่กลีว้าง

กลไ้วฤใครทำ

◎ ใครสลัด³สลัด⁴ไฉ

เพราะอะไรจะใครจำ

ฤาสัตยวิบัติกัม

มะสลัด⁵สลัด⁶ไฉ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 225)

คำว่า สลัด ในบทประพันธ์นี้มีจำนวน 6 คำ แต่มีเพียงสองความหมาย ดังนี้
 สลัด¹ สลัด² สลัด³ สลัด⁵ หมายถึง สะบัด โดยทำให้สั่นหรือกระพือให้แรง
 เพื่อให้สิ่งอื่นที่ติดอยู่หลุดไป

สลัด⁴ สลัด⁶ หมายถึง ซื่อพุ่มไม้ชนิดหนึ่ง ต้นสลัดไฉ

2.3.2 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยคำคำเดียวกัน

ลักษณะนี้คือการใช้คำเดียวกันเน้นย้ำความต้องการให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังเช่น ตอนที่พระนลกล่าวกับนางทมยันตีให้เลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นสามี ก็ใช้คำที่แสดงความเป็นเหตุเป็นผลกัน เช่น มิเลือก...ก็เลือก... ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

◎ มิเลือกอินทรีก็เลือกยม

วรุณเกียรติกำไร

มิเลือกยมก็เลือกไฟ

ก็ล่าเลิศพระเสริฐสาร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 25)

2.3.3 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยคำคำเดียวกันในแต่ละ

วรรค น.ม.ส. ทรงใช้คำลักษณะนี้โดยใช้คำหนึ่งชุดในวรรคหน้าและใช้คำอีกหนึ่งชุดในวรรคหลัง โดยแบ่งได้เป็นสามลักษณะ ลักษณะแรก คือ เล่นคำเป็นชุดโดยใช้ในทุกบาทของบทประพันธ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ ดูไหนก็ดูปมิเชื่อน

ดูเนตรก็เนตรกลมณี

◎ ดูเอวก็เอวอรสุรางค์

ดูอกก็อกอรสอาง

ผิวกกก็ศกศรี

ผิวกรรณก็กรรณนาง

ผิวปรางก็เพียงปราง

ผิวกกรก็กรตรู

(พระนลคำฉันท์ หน้า 31)

การใช้คำว่า ดู...ก็ ในวรรคแรกของทุกบาท ทำให้ใจความของคำประพันธ์มีความหมายมากยิ่งขึ้น เน้นย้ำลักษณะของนางทมยันตีที่ปรากฏในวรรคหลังว่ามีความงดงามมาก เมื่อกล่าวชมส่วนใดแล้วก็ใช้คำนั้น ในวรรคหลังใช้คำว่า ผิว...ก็ ย้ำสวนประกอบของร่างกายนางทมยันตีให้เห็นความงดงามมากขึ้นด้วยเช่นกัน

ตัวอย่างที่ 2

◎ <u>สตรีมีณะที่ใด</u>	<u>มียากได้สุเรนทร</u>
<u>สตรีใดณะดินดอน</u>	<u>มิดิดไคร์วรุณฉาย</u>
◎ <u>สตรีใดณะได้หล้า</u>	<u>มิไผ่หาพระเพลิงพราย</u>
<u>สตรีใดบ่แดดา</u>	<u>คณิงสมพระยมยง</u>

(พระนลคำฉันท์ หน้า 25)

คำว่า สตรีใด มีลักษณะรวมเป็นคำคำเดียว แต่ในที่นี้เป็นคำกล่าวของพระนลที่กล่าวอย่างกว้างๆ มิได้ชี้เฉพาะเจาะจงเพื่อต้องการคำตอบ ซึ่งสัมพันธ์กับการใช้คำในวรรคหลังว่า มิ... เพื่อให้เข้าใจความของบทประพันธ์มีใจความเป็นบอกเล่า โดยใช้คำที่แสดงความปฏิเสธ

ลักษณะที่สองคือการเล่นคำสามชุด โดยใช้คำแต่ละชุดในหนึ่งวรรค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

◎ <u>ชายใดณะไตรภพ</u>	<u>บ่มิลปนรินทร์อัน</u>
<u>ควรคู่พญาวรร</u>	<u>ณวิวัฒน์สวัสดิ์</u>
◎ <u>หญิงใดณะไตรภพ</u>	<u>บ่มิลบพระนารี</u>
<u>ควรคู่พระภูมิ</u>	<u>นลแกลัณรงค์</u>

(พระนลคำฉันท์ หน้า 132)

น.ม.ส. ทรงซ้ำคำเป็นชุดในบทประพันธ์ทั้งสามวรรคเพื่อต้องการกล่าวถึงบุคคลสองคนคือ พระนลที่ไม่มีผู้ใดสามารถเปรียบเทียบได้ ซึ่งควรคู่กับนางทมยันตี และกล่าวถึงนางทมยันตีทั้งดงามเป็นคู่ควรกับพระนล ใจความของคำประพันธ์ทั้งสองบทนี้ ต้องการกล่าวถึงสิ่งเดียวกัน เพราะฉะนั้นจึงใช้คำชุดเดียวกันซ้ำซ้ำในบทประพันธ์ทั้งสองบทที่กล่าวถึงสิ่งเดียวกัน

ลักษณะที่สาม คือ ใช้คำสองชุด โดยใช้คำชุดแรกในวรรคที่หนึ่งของคำ ประพันธ์ และใช้คำชุดที่สองในวรรคที่สอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

๐ ไฉ่ปิ่นนรินทร์เอย

เคยน้อมถนอมเคลีย

๐ ไฉ่ปิ่นบดินทร์เอย

สัตย์เลิศประเจิดจำ

๐ ไฉ่ปิ่นประชาเบศรี

ร้างมิตรสนิทนอน

พระบ่เคยฉนี้เียบ

นุชคลอชลอรัมย์

พระบ่เคยจะเสียคำ

จิตหมายป่คลายคลอน

พระประเวศณะดงดอน

ศยยานะป่าหลวง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 77)

น.ม.ส. ทรงใช้คำสองชุดในวรรคแรกชุดหนึ่งและวรรคหลังอีกชุดหนึ่ง คำ ทั้งสองชุดนี้กล่าวถึงสิ่งเดียวกัน ในที่นี้ คือคำว่า ไฉ่ปิ่น ในวรรคแรก มีความหมายเดียวกับคำว่า พระ ในวรรคหลัง ซึ่งหมายถึงพระนล

2.3.4 การซ้ำคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังด้วยคำที่มีเสียงพยัญชนะ เดียวกัน ซึ่งนอกจากจะให้ความหมายที่ชัดเจนแล้ว เสียงของคำยังมีความไพเราะมากยิ่งขึ้นอีกด้วย การเล่นคำในวรรคหน้าและวรรคหลังที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน ปรากฏดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

๐ มเหษีมหาคักดี

พระผัวหน่ายสลายทรง

๐ มเหศวรมหาสิทธิ

นิราศสัตย์ดำรัสลง

มไหสุริยประยุรวง

สลดเศร้าสลักทรง

มหาฤทธิระบือสรวง

ดำรงเล่ห์อุบายใด

(พระนลคำฉันท์ หน้า 105)

น.ม.ส. ทรงใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกันล้อเสียงกันเป็นชุด ได้แก่ เสียง /ม/ /ห/ /ส/ ล้อกันในบาทแรกทั้งวรรคหน้าและวรรคหลัง บาทที่สองใช้เสียง /ส/ /ล/ /ช/ ล้อกัน เสียงพยัญชนะที่ล้อกันอีกชุดหนึ่ง คือ /ร/ และ /ล/ นอกจากนั้นยังใช้สัมผัสอักษรเป็นสัมผัสภายในวรรคควบคู่กัน คือ เสียง /ย/ ในคำว่า ยुर กับ ยง และเสียง /พ/ ในคำว่า พระ กับ ผัว

3. การซ้ำประโยค ลักษณะการซ้ำประโยค คือการใช้ประโยคเดียวกันในคำประพันธ์ทุกบท เพื่อกล่าวเน้นย้ำถึงสิ่งที่กำลังพรรณนา ในเรื่องพระนลคำฉันท์ปรากฏการใช้ประโยคชุดเดียวกันทุกบท ในตอนที่นางทมยันตีพรรณนาความรู้สึกของตนว่าพระนลทิ้งนางไป น.ม.ส.ทรงใช้คำชุดนี้ในสรรคที่ 17 และสรรคที่ 22 ด้วยคำชุดเดียวกัน คำชุดนี้มีดังต่อไปนี้

๐ <u>ไอ้ไอ้</u> นักเลง	<u>ลืมหำ</u> พราเปรง	<u>เล่นเบี้ย</u> เสียเมือง
เรศร้างกลางไพร	<u>ห่อน</u> ไฟชำเลื่อง	ว่าวุ่นชุ่นเคื่อง
คับแค้นแสนใจ		

๐ <u>ไอ้ไอ้</u> นักเลง	<u>ลืมหำ</u> พราเปรง	<u>เล่นเบี้ย</u> เสียเมือง
ทิ้งเมียเสียได้	<u>ห่อน</u> ไฟชำเลื่อง	เคยกล่าวเนืองเนือง
ให้สัตย์แก่นาง		

๐ <u>ไอ้ไอ้</u> นักเลง	<u>ลืมหำ</u> พราเปรง	<u>เล่นเบี้ย</u> เสียเมือง
เมียอยู่กลางไพร	<u>ห่อน</u> ไฟชำเลื่อง	ปลดเค้าร่าเล่าเปลือง
อย่าปราศเมตตา		

(พระนลคำฉันท์ หน้า 144 และ หน้า 181 - 182)

4. การซ้อนคำ คือการนำคำที่มีเสียงหรือความหมายใกล้เคียงกันหรือเหมือนกันมาซ้อนใช้หรือวางไว้คู่กัน น.ม.ส.ทรงใช้คำซ้อนใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การซ้อนคำเพื่อความหมายและการซ้อนคำเพื่อเสียง

3.1 การซ้อนคำเพื่อความหมาย การซ้อนคำในลักษณะนี้เมื่อนำคำสองคำมาซ้อนกันแล้วความหมายยังคงเดิม น.ม.ส.นิยมใช้คำที่มีความหมายเดิมใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน ทำให้ความหมายของคำหรือข้อความนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

◎ บางผู้ตระหนักจิตก็

จรลณะพงไพร

บางผู้ก็หลากหลายใคร

จนตรึงและเอนงค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 96)

การซ้อนคำว่า พงไพร มีความหมายถึง ซึ่งใกล้เคียงกับความหมายเดิมของคำว่า พง หมายถึง ดงหญ้าหรือดงไม้ที่เป็นหมู่ๆ และคำว่า ไพร หมายถึง ป่า

ตัวอย่างที่ 2

◎ มารุตบ่อดุพัต

พนชฎระงายระงม

รฤตน์ก็หัดลม

หยะหื้อบ่รอรอกำลัง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 158)

การซ้อนคำว่า พนชฎ มีความหมายถึง ป่า เมื่อแยกคำทั้งสองคำแล้ว คำว่า พน และ ชฎ มีความหมายใกล้เคียงกัน คำว่า พน หมายถึง ป่า ในขณะที่คำว่า ชฎ หมายถึง ป่าทึบ ซึ่งในที่นี้ น.ม.ส. ทรงต้องการใช้ในความหมายที่บรรยายถึง ป่า

ตัวอย่างที่ 3

◎ จะอ้วนพีบมีภัย

ฤเจ็บไข้หทัยกรม

กุมารเคยเสวยนม

กำพร้าแม่จะแลลาญ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 105)

จากตัวอย่าง น.ม.ส.กล่าวถึงโอรสและธิดาของพระนลกับนางทมยันตี โดยใช้คำว่า อ้วนพี การนำคำว่า พี มาใช้คู่กับคำว่า อ้วน นี้มีความหมายเหมือนกัน คำว่า พี หมายถึง อ้วน และเมื่อนำคำว่า พี มาใช้ ก็มักจะใช้คู่กันเป็น อ้วนพี

นอกจากการซ้อนคำเพื่อความหมายดังกล่าวมานี้ ในบางตอนได้มีการซ้อนคำเพื่อความหมายไปแล้ว คำสองคำที่นำมาซ้อนคู่กันยังมีเสียงสัมผัสอักษรช่วยเพิ่มความไพเราะอีกด้วย ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4◎ คำเนิรดงพนาตร

ภยักรก็เหลือหลาม

จะเตร็จเตรบ่เข็ดขาม

จำนงหาสวามี

(พระนลคำฉันท์ หน้า 110)

คำว่า ดง หมายถึง ป่าที่มีต้นไม้ขึ้นแน่น พนาตร หมายถึง ป่าสูง การซ้อนคำทั้งสองคำนี้เข้าด้วยกัน เพื่อให้มีความหมายถึง ป่าที่มีความน่ากลัว เพราะมีอันตรายมาก นอกจากความหมายที่ได้จากการซ้อนคำนี้แล้ว ยังได้เสียงสัมผัสอักษร เสียง /ด/ จากคำว่า ดง และ ดร ที่มีเสียงส่งสัมผัสกันให้ไพเราะยิ่งขึ้น

ตัวอย่างที่ 5◎ ประดาเทพเสด็จมา

และบรรดากษัตริย์ผอง

ก็ชำน้อยประณตปองประณามกัมประนมกร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 26)

คำว่า ประณต หมายถึง น้อมไหว้ ประณาม หมายถึง น้อมไหว้ ประนม (ประนมกร) หมายถึง พนมมือ คำทั้งสามคำนี้มีความหมายในทำนองเดียวกัน น.ม.ส. ทรงใช้ในความหมายที่ว่า พนมมือไหว้ นอกจากจะซ้อนคำเพื่อให้ได้ความหมายใหม่ที่ใกล้เคียงความหมายเดิมแล้ว เสียงพยัญชนะ /ป/ และ /น/ ของคำทั้งสามคำนี้ยังก่อให้เกิดความไพเราะและมีจังหวะในการอ่านอีกด้วย

3.2 การซ้อนคำเพื่อเสียง การซ้อนคำลักษณะนี้คือ การนำคำที่มีความหมายและเสียงใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน เพื่อให้เกิดเสียงคล้องจองกัน การซ้อนคำเพื่อเสียงนี้มีในตัวอย่างต่อไปนี้

การซ้อนคำที่มีเสียงสระเดียวกัน ได้แก่

ตัวอย่าง◎ หมองหมางเพราะร่างผัวสิริมัวสลัวแสง

อ้ำว้างระคางแคลง

จิตเศร้ากำเดาองค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 130)

คำว่า มัว และ สลัว มีเสียงสระเดียวกัน เสียงสระ อัว ที่สัมผัสกันในที่นี้ช่วยให้ภาพที่ไม่ชัดเจน ตามความหมายของทั้งสองคำที่หมายถึง ไม่แจ่ม มัวๆ ไม่ชัดเจน

การซ้อนคำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน ได้แก่

ตัวอย่างที่ 1

◎ บัดเดี๋ยวก็ได้คิด

ทศทิศจะเยี่ยจะหยาม

หลงเล่นบ่เห็นงาม

มนป่วนจะป่วนจะแปร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 47)

น.ม.ส. ทรงใช้เสียงพยัญชนะ /ป/ ของคำมาซ้อนกันเพื่อให้เกิดจังหวะในการอ่านที่มีเสียงเสนาะมากยิ่งขึ้น ความหมายของคำ จะป่วนจะแปร มาจากคำว่า ป่วนแปร หมายถึง เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา

ตัวอย่างที่ 2

◎ รำพึงดลิ่งลาญแล

กรรมกั้รังแก

ละห้อยละเหี่ยเปลี่ยองค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 142)

คำว่า ละห้อยละเหี่ย มีเสียงพยัญชนะ /ล/ และ /ห/ เช่นเดียวกัน ทำให้เสียงของคำทั้งสองมีความไพเราะในการอ่านมากขึ้น

ตัวอย่างที่ 3

◎ ประดานางสุรางค์ทรง

สเวยองค์สอางเคียง

บำรุงเธอบำเรอเรียง

ประไพตาประภาเพรา

(พระนลคำฉันท์ หน้า 23)

คำว่า บำรุง บำเรอ มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน น.ม.ส. ทรงซ้ำเสียงให้มีความหมายไพเราะยิ่งขึ้น ซึ่งในการใช้คำนี้มักใช้ว่า บำรุงบำเรอ

ตัวอย่างที่ 4

๐ พระกาลกานฺยจันทรกาลเพริศ

วิลาสเลิศวิไลยเลอ

สร้อยมบ่าเรอเรอ

ประเล้าโฉมประโลมฉาย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 23)

คำว่า วิลาส – วิไลย เลิศ – เลอ ประเล้า – ประโลม คำแต่ละคำมีเสียงของคำที่มีความไพเราะและความหมายของคำใกล้เคียงกัน

การซ้อนคำในเรื่องพระนลคำฉันท์ มีความไพเราะทั้งในด้านความหมายและเสียงของคำ จุดประสงค์ในการซ้ำคำมีทั้งที่น.ม.ส. ทรงซ้ำคำเพื่อความหมายและซ้ำคำเพื่อเสียง นอกจากพระองค์จะทรงซ้อนคำในลักษณะที่เป็นคำคู่ติดกันแล้ว ยังทรงซ้อนคำในลักษณะสลับระหว่างคำ เพื่อให้จังหวะในการอ่านมีความไพเราะมากขึ้น

2. การใช้โวหารภาพพจน์

การใช้โวหารภาพพจน์ คือ ศิลปะของการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง เป็นวิธีการพูดหรือเขียนอย่างหนึ่งแต่ความหมายเป็นอีกอย่างหนึ่ง เพื่อขยายความให้ชัดเจน และเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ความคิด หรือความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น (วิภา กงกะนันทน์, 2533 : 35)

ในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงใช้โวหารภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านได้รับภาพการจากเลือกเฟ้นถ้อยคำทั้งถ้อยคำของพระองค์ ทั้งถ้อยคำที่มีความหมายโดยตรง และถ้อยคำที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสอย่างสมจริง การใช้โวหารภาพพจน์ในเรื่องพระนลคำฉันท์มีทั้งหมด 6 ชนิด ได้แก่ โวหารอุปมาอุปไมย โวหารอุปลักษณ์ โวหารสัญลักษณ์ โวหารอริพจน์ โวหารบุคลาธิษฐาน และโวหารปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. โวหารอุปมาอุปไมย เป็นโวหารเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าเหมือนกัน คำที่ใช้ในโวหารอุปมาอุปไมยคือคำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว กล ประหนึ่ง เพียง ดัง ราวกับ เฉก ฯลฯ (วิภา กงกะนันทน์, 2533 : 40) ในเรื่องพระนลคำฉันท์มีการใช้โวหารอุปมาอุปไมย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. กล่าวถึงนางทมยันตี ซึ่งเป็นตัวละครที่มีฐานะสูงศักดิ์ เพราะฉะนั้นภาพของนางเอกลักษณะนี้จึงต้องมีพี่เลี้ยงหรือนางสนมดูแลอย่างใกล้ชิด จากตัวอย่างนี้จึงเห็นภาพของพี่เลี้ยงหรือนางสนมที่อยู่แวดล้อมตัวนางมากมาย พระองค์ทรงเปรียบเทียบลักษณะนี้ว่าเหมือนกับดวงดาวที่เป็นบริวารให้ดวงจันทร์บนท้องฟ้า ซึ่งเป็นภาพที่งดงามเช่นกัน ดังกล่าวว่า

๐ บัดนั้นกำนัลนาง

บมิห่างยุภาพา

ล้อมเล่ห์ดารา

กลล้อมพระจันทร์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 20)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบภาพของพระนลและนางทมยันตีต้องเดินทางในป่า ว่ากษัตริย์ทั้งสององค์นี้ต้องเดินทางเหมือนกับพวกไพร่ในเมือง ดังกล่าวว่า

๐ สององค์ทรงมยุรยาตร

ณะตลาดถนนงาม

นอนนั่งณะร่มนิคมคาม

ดูไพร่ดำเนียรดิน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 58)

ตัวอย่างที่ 3

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบรถทรงของพระนลวิ่งมาด้วยความเร็วคล้ายกับลมที่พัดรถให้ปลิวมา แสดงให้ผู้อ่านเห็นภาพของรถที่กำลังวิ่งมาอย่างรวดเร็ว ดังกล่าวว่า

๐ รรถดุจลมพัด

สี่ล้อระเห็จมา

ลิวลิวกลปลิวมา

รุตพัตรรถทัตลม

(พระนลคำฉันท์ หน้า 178)

ตัวอย่างที่ 4

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบความรู้สึกของนางทมยันตีที่รุนแรงเหมือนกับนางถูก
อาวุธทำลาย ดังที่กล่าวว่า

๐ ในชัยปคินดี

ยุวดีฤดีดาล

ระอาอุราลาญ

กลศัสตระเสียบอร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 50)

ตัวอย่างที่ 5

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบความงดงามของเมืองเจที่ที่งดงามเหมือนกับสวรรค์
ดังกล่าวว่า

๐ ณะวันหนึ่งก็ถึงเมือง

จรูญเรืองสวัสดิ์

กำไรรัฐะเจที่

นิกรคั่งกำลังชาญ

๐ พระโสมเผลาก็เข้าไป

นครไศละปราการ

ตระหง่านฟ้าสง่าปาน

จะเปรียบชั้นสวรรค์บน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 106)

ตัวอย่างที่ 6

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบความงามของนางทมยันตีว่างดงามเหมือนกับพระรดี
ชายาของพระกามเทพ ดังในเหตุการณ์ตอนที่พราหมณ์สุเทวร่ำฟังถึงนางดังความว่า

๐ ดั่งกามเทวี

พระรดีสุคันธริน

งามลบพิภพจิน

ตนะห้วงพระดวงสมร

๐ นวลนางวรางค์รัตน

กลปัทมะงามอน

ไศภาณะสาคร

อภิมยะลำยอง

๑ นางจากวิทรรณรัฐ
ทิ้งถอนกระช่อนฟอง

ดูจปัทมะพลัดหนอง
ชลชุ่นชยายตม
(พระนลคำฉันท์ หน้า 130)

และ

๑ เหมือนหนึ่งนทีแห่ง
ลำน้าระกำทรง

ขณะแล้งก็ไหลลง
ชลเหือดก็เดือดดาล

๑ เปรียบปัทมมี
ชุดค้อยดลุลลาญ

หสดีแสดงพาล
บุษกรก็ถอนโยน

๑ ปัทมมีปัท
วาวอดตลอดโคน

มะกระจัดกระจายโคลน
ผิวเงาปเนาติน

๑ เคยงามบ่งามเลย
หนองบัวสลัวสินธุ์

รสเคยสุคันธริน
เพราะสโรชสลายลง

๑ อุปมาก็ฉันใด
ไถมีฉวียง

อุปมาฉันนี้ตรง
คะสลับเพราะฉว้าง

(พระนลคำฉันท์ หน้า 130 - 131)

2. ไหวหารอุปลักษณ์ เป็นไหวหารเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมา
เปรียบเทียบว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า เป็น เท่า คือ ฯลฯ (วิภา กง
กะนันท์, 2533 : 39) ในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงใช้ไหวหารอุปลักษณ์เปรียบเทียบได้อย่าง
ไพเราะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงใช้ไหวหารอุปลักษณ์ เปรียบเทียบภรรยาว่าเป็นยาที่จะรักษาสามี
ได้เป็นอย่างดีกว่ายาขนานอื่น ดังที่กล่าวว่า

๑ ยาโดฬิโกษประเสริฐ

กัมเลิศเสมอเมีย

ชุ่มชื่นระรื่นกมลเคลีย

ภสดาพยาบาล

(พระนลคำฉันท์ หน้า 63)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงใช้โวหารอุปลักษณ์เปรียบเทียบลักษณะนางทมยันตี เมื่อนางเดินทางมาถึงเมืองเจตี พราหมณ์สุเทวทูลพระราชมารดาแห่งเมืองเจตีว่านางทมยันตีคือพระธิดาของเมืองวิทรรภ ซึ่งนางมีไผ่อยู่หว่างคิ้วข้างซ้าย ดังที่กล่าวว่า

๑ คือนางองค์นี้ศรีบุรณ

แจ่มล้ำจำรูญ

เสมอเสมือนเดือนหงาย

๑ มีพยานคือไผ่ประไพพราย

หว่างขนงทรงฉาย

กำเนิดก็เกิดกับองค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 137)

3. โวหารสัญลักษณ์ คือ คำที่ใช้แทนสิ่งต่างๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งมีความหมายนอกเหนือจากความหมายตามตัวอักษร (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 55) ในเรื่องพระนลคำฉันท์ ปรากฏการใช้สัญลักษณ์ในบทอศุจรรย ซึ่งในวรรณคดีไทยนั้นนิยมนำธรรมชาติต่างๆ ที่มีความงดงามมากแล้วแทนบทอศุจรรยเหล่านั้น น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบโดยใช้สัญลักษณ์ในบทอศุจรรย โดยพระองค์ทรงนำคำที่มีความหมายว่า บัว ได้แก่ สโรช ปัทมะ มาใช้แทนอวัยวะส่วนนอกของหญิงสาว โดยเปรียบเทียบให้เห็นว่าทั้งสองนั้นมีความงดงามเช่นเดียวกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๑ ปราโมทสโรชรัตน

ปมิตัดอุโรชมาลย์

กานดาประภาวาน

อภิลาชลออทรวง

๑ บัวบกณะอกอร

อรชรฉ่อนองค์

บัวน้ำปจ้านง

ผิวจับก็กลับวาง

๐ บงบัทมะขัดคั่น

กัวะแค้นจะแข่งนาง

เมาเมอผะยอพาง

ศุภขันสุบรรณบิน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 223 - 224)

การใช้สัญลักษณ์ในอีกลักษณะหนึ่ง คือ การเอาสิ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแทนสิ่งที่เป็นนามธรรม ทำให้เข้าใจได้กว้างขวางลึกซึ้งโดยมิต้องใช้คำอธิบายก็สามารถเข้าใจได้ (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2531 : 128) ดังเช่นเหตุการณ์ตอนหนึ่งในเรื่องพระนลคำฉันท์ เมื่อกล่าวถึงพระนลในร่างของวานุกเดินเข้าประตูแล้วประตูที่ต่ำก็กลับสูงขึ้นเพราะเป็นสิ่งที่แทนให้เห็นว่าพระนลเป็นผู้ที่ยึดมั่นในคุณธรรมความดี เหตุการณ์ดังกล่าวนี้จึงถือว่าเป็นการใช้โวหารสัญลักษณ์ได้อีกประการหนึ่ง น.ม.ส.ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ในเรื่องพระนลคำฉันท์ไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

๐ คราววานุกมาใกล้

เคาะไปณะประตูหิน

ต่ำเตี้ยดุจเรียบดิน

มนุษย์ก็จะมุดไป

๐ เธอไร้มิได้มุด

แปลกสุดธำเนรโคธ

สัจจารพิสดารใจ

ยึดตัวดุจกลัวเกรง

๐ วานุกจรหอนนาน

สัจจารสิก็หัดเอง

ลำพังดุจพังเพร

ต่ำเตี้ยกลเรียบดิน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 188)

4. โวหารอติพจน์หรือการกล่าวเกินจริง คือการพูดเกินความจริงเพื่เน้นความรู้สึก (วิภา กงกะนันท, 2533 : 47) เพื่อให้เห็นอารมณ์หรือความรู้สึกการใช้โวหารอติพจน์หรือการกล่าวเกินจริงในเรื่องพระนลคำฉันท์ น.ม.ส. ทรงใช้พรรณนาความรู้สึกของตัวละคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบความทุกข์ของนางทมยันตีที่เจ็บปวดมากกว่ากับเลือดจะไหลออกมาจากตัว ซึ่งไม่สามารถจะเป็นความจริงได้ ดังที่กล่าวว่า

๐ อาดูรอดุลย์เดือด

ดุจเลือดละหลังริน

เผือดพักรตร์ประจักษ์จัน

ตระพรั้นภยันตราย

(พระนลคำฉันท์ หน้า 76)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบความทุกข์ของนางทมยันตี เมื่อพระนลหนีไปแล้วเปรียบเหมือนกับชีวิตของนางก็สิ้นสุดลง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกินกว่าจะเป็นความจริงได้ ดังที่กล่าวว่า

๐ ในเมื่อพระนลหนี

จรลีณะไพรสาณท์

ตุไชรัมิวายปราณ

ก็เพราะชนม์ปัดลชัย

๐ หาไม่มีแคล้วคลาด

จะวินาศประลัยไป

ชนม์วายมลายใน

ขณะที่พระหนีจร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 78)

ตัวอย่างที่ 3

น.ม.ส. ทรงเปรียบเทียบความรักของพระนลที่มีต่อนาง ถึงแม้ชีวิตจะสิ้นสุดไปแล้ว แต่ความรักก็ยังคงอยู่ ถึงจะเป็นความรักของสามีภรรยาที่ยิ่งใหญ่แต่ก็เป็นจริงไม่ได้ ดังที่นางทมยันตีระลึกถึงคำพูดของพระนลที่กล่าวว่า

๐ トラบชีวะมอดหมาย

ปัสลายเสนห์หมาง

หมายออมถนอมวาง

นุชไฉนจะใจตน

(พระนลคำฉันท์ หน้า 78)

5. ไวยาหรบุคลาธิษฐาน เป็นการใช้ภาษาที่ทำให้ดูเหมือนว่าสิ่งที่ไม่ใช่คนกลายมาเป็นคน โดยสิ่งเหล่านั้นแสดงออกปฏิกิริยาต่างๆ ที่เหมือนกับกิริยาอาการของคน หรืออาจมีบทบาทและฐานะเป็นอย่างคนก็ได้ (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 50) การใช้ไวยาหรบุคลาธิษฐานในเรื่องพระนล คำฉันท์ น.ม.ส. ใช้ไวยาหรบุคลาธิษฐาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงสร้างให้ภูเขา ต้นอโคก มีอาการฟังนางทมยันตีคร่ำครวญถามหาพระนล ดังเช่นกล่าวถึงภูเขาที่นางเดินทางผ่านแล้วจึงถามหาพระนล ดังกล่าวว่า

๐ อ้าไศลละไ้อจลเศรษฐ์	ศิริเชษฐะถาวร
ห่อนพร้องสนองพจนถอน	ครุฑทุกชะทำน
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 89)

ตัวอย่างที่ 2

๐ อ้าวีตะโคกะศุภวัฒน์	กลฉัตรเฉลิมมรย์
ข้าภารยานรวิกรม	นลราชนรินทร์
๐ ท่านไชรวิโคกสุขประเสริฐ	สิริเลิศณะราวดอน
ตุโคกวิโยคนฤปจร	นลเรศณะราวดง
๐ อ้าศรีอโคกะตรุเศรษฐ์	ภยะเจทฉวางพ
แม่นทรายบุบลพระนลทรง	ภพผู้ประภากร
๐ จงช่วยอำนวยคุณแถลง	ระบุน้ำแจ้งวิถิจร
ทางใดจะพบพระมหิธร	ทุมบอญบุลเรา
๐ ตุโคกอโคกจะมีระจับ	ปรีโคกบางเบา
ท่านไชรส์ถิตยัพนพำเนา	ก๊อบสมสมัญญา

(พระนลคำฉันท์ หน้า 95)

6. ไหวหารปฏิบัติ หรือการใช้คำถามยั่วให้ยั้งคิด เป็นศิลปะในการใช้คำถามคือ เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ (วิภา กงกะนันท์, 2533 : 53) เนื่องจากเป็นคำถามที่ผู้อ่านรู้คำตอบอยู่แล้วและไม่ต้องการคำตอบจริงๆ ในเรื่องพระนลคำฉันท์มีการใช้ไหวหารปฏิบัติซึ่งช่วยให้ภาษามีชีวิตชีวาและมีอารมณ์สมมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

น.ม.ส. ทรงใช้คำถามที่มีต้องการคำตอบโดยทรงให้นางทมยันตีได้ถามกับพระนล และต้นไผ่ คล้ายกับว่าพระนลหลบซ่อนอยู่หลังกอไผ่นั้น ซึ่งนางทมยันตีรู้ความจริงว่าพระนลมิได้อยู่ในบริเวณนั้นเลย ดังกล่าวว่า

๐ นันแนะกอแฝก	พระจะแมกจะเมี้ยนโย
โนนเวณไหวไหว	พระจะเร้นก็เห็นองค์
๐ มาเถิดพระเกิดเกล้า	นลเฝ้าพิบูลย์ยัง
เล่นเร้นก็เช่นทรง	จิตหมายทำลายรมย์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 78)

ตัวอย่างที่ 2

น.ม.ส. ทรงใช้คำถามที่ชักจูงให้คิดตามเสียงของม้าที่พระนลขับมา เมื่อผู้ที่ได้ยินเสียงม้านี้แล้วอาจเผลอคิดว่าเป็นเสียงรถของพระมาตลีซึ่งเป็นสารถีของพระอินทร์ น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ชักชวนความคิดผู้อ่านในตอนนีว่

๐ สารถีนี้หรือ	ก็และคือพระมาตลี
ผู้ทวะสารถี	สุรราชวรามรินทร์
๐ ขรอมมาตลีมา	ดุจสารถีบดินทร์
ใครเลยจะเคยยิน	ชนหาญชำนาญเสมอ
๐ ฤาหนึ่งพระนลนา	ยกมากระมังนะเออ
ชาญม้าวิชาเธอ	ดุจเทพสารถี

◎ ใครอื่นจะหาหนึ่ง
อื่นใครก็ไม่มี

◎ คนนี้ก็ใครเล่า
เรืงแรงกำแหงรณ

บ่มีถึงพระมาตลี
ชนหนึ่งจะถึงพระนล
ดุจเจ้านิษัถกมล
รถคล่องทำนองดุรงค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 156 - 157)

บทที่ 5

เปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงและบทพระนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์เป็นนิทานที่นำมาจากอุปายานเรื่องพระนล ในคัมภีร์มหาภารตะเช่นเดียวกันทั้งสองเรื่อง แต่มีประเด็นความแตกต่างกันในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการแต่ง คือ เรื่องพระนลคำหลวงทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเพื่อชักจูงให้คนไทยแต่งหนังสือและเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของกวี ในขณะที่เรื่องพระนลคำฉันท์ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเพื่อความบันเทิงพระราชหฤทัยแด่องค์พระมหากษัตริย์ เพราะฉะนั้นเรื่องพระนลคำหลวงจึงมีความเคร่งครัดในด้านรูปแบบของการแต่งวรรณคดีคำหลวง ในขณะที่เรื่องพระนลคำฉันท์จะมุ่งเน้นด้านความบันเทิงตามรูปแบบของนิทาน

2. ด้านวิธีการแปล คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลเรื่องพระนลคำหลวงโดยตรงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของเซอร์โมเนียร์ โมเนียร์ – วิลเลียมส์ แล้วทรงเทียบเคียงกับต้นฉบับภาษาสันสกฤต ในขณะที่ น.ม.ส. ทรงนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์ขึ้นด้วยการอ่านเนื้อเรื่องทั้งหมดจากต้นฉบับภาษาอังกฤษของดิน มิลแมนก่อน แล้วทรงนำเนื้อเรื่องมาเรียบเรียงขึ้นใหม่

3. ด้านสำนวนภาษา ทั้งในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะพระองค์แตกต่างกันตามจุดมุ่งหมายในการแต่งและวิธีการแปล กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษและฉบับภาษาสันสกฤต สำนวนภาษาที่พระองค์ทรงใช้ในบทพระราชนิพนธ์จึงมีเนื้อหาตรงตามโคลกภาษาสันสกฤต ในขณะที่ น.ม.ส. ทรงเรียบเรียงเนื้อเรื่องขึ้นจากต้นฉบับเดิม สำนวนภาษาที่พระองค์ทรงใช้จึงมีลักษณะเฉพาะของพระองค์ที่ทรงใช้คำที่มีความแปลกใหม่ ดังเช่นที่พระองค์ทรงนิยมใช้ในบทพระนิพนธ์เรื่องอื่นๆ

จากประเด็นต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้ จึงทำให้เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีข้อแตกต่างกันในการนำเสนอเนื้อเรื่อง ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

1. วิธีดำเนินเรื่อง
2. ศิลปะการประพันธ์

วิธีดำเนินเรื่อง

ในการเรียบเรียงเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะขององค์ผู้นิพนธ์ในประเด็นต่างๆ ที่ทำให้วรรณคดีทั้งสองเล่มมีความงดงามทางภาษาที่แตกต่างกัน ดังประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. วิธีดำเนินเรื่อง
2. การเรียบเรียงเรื่อง

1. วิธีดำเนินเรื่อง วิธีดำเนินเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกันในประเด็นต่างๆ ได้แก่

- 1.1 ผู้เล่าเรื่อง
- 1.2 ปมของเรื่อง
- 1.3 สถานที่การณตอนเปิดเรื่อง
- 1.4 ปัญหาเริ่มปรากฏ
- 1.5 การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา
- 1.6 การทวนเรื่องให้ผู้อ่านรอกอย
- 1.7 ปัญหาเริ่มได้รับการแก้ไข
- 1.8 การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ
- 1.9 การจบเรื่อง

1.1 ผู้เล่าเรื่อง กลวิธีการกำหนดผู้เล่าเรื่องในวรรณคดีไทยนั้น ผู้แต่งอาจกำหนดวิธีการเลือกผู้เล่าเรื่องได้ในลักษณะต่างๆ กัน ซึ่งผู้เล่าเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบผู้เล่าเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำจันท

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำจันท
ใช้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง ตัวละครผู้เล่าเรื่องได้แก่ ฤๅษีพฤหัทธน์ เป็นผู้เล่าเหตุการณ์ให้กษัตริย์ปาณฑพฟัง ดังที่มีการใช้คำเรียกกษัตริย์ปาณฑพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้	น.ม.ส. ทรงเป็นผู้ดำเนินเรื่องด้วยพระองค์เอง ดังที่พระองค์ทรงกล่าวถึงการนิพนธ์เรื่องพระนลคำจันทนี้ ไว้ว่า
<u>ตัวอย่างที่ 1</u> “ <u>ดูก่อนพระโกนไต่ย</u> ” (พระนลคำหลวง หน้า 5)	๐ <u>ข้าบาทประดิษฐ์พจน์ประพันธ์</u> บทจันท์ชลอใจ ดำเนินนิทานพระนลใน <u>เชษฐบัณบับบรรพ์</u> (พระนลคำจันท หน้า 2)
<u>ตัวอย่างที่ 2</u> “ <u>ดูกรภารตบดี</u> ” (พระนลคำหลวง หน้า 85)	
<u>ตัวอย่างที่ 3</u> “ <u>ดูกรจอมไผททรงธรรม</u> ” (พระนลคำหลวง หน้า 207)	
<u>ตัวอย่าง 4</u> “ <u>ดูกรทองภพ ผู้แก้วไกรพ ธรรมาธิปัตย์</u> ถึงเธอลำบาก ยากเย็นเข็ญใจ ควรอดทนไว้ ดังเยี่ยงพระนล” (พระนลคำหลวง หน้า 253)	
<u>ตัวอย่าง 5</u> “ <u>ดูกรยุธิษฐิร</u> ” (พระนลคำหลวง หน้า 285)	
<u>ตัวอย่าง 6</u> “ <u>ดูกรท่านยุธิษฐิร ผู้ทรงเพียรพิงยุบล จักอนุสนธิความ ตามเรื่องเดิมนั้นต่อไป</u> ” (พระนลคำหลวง หน้า 312)	
<u>ตัวอย่าง 7</u> “ <u>ดูกรภูบาลทรงยศ ผู้ไอรสนางกุนตี ขอภูมิจงนึกถึงใจ แห่งภูวนัยจอมนิษัธ</u> ” (พระนลคำหลวง หน้า 325)	

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่าเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ใช้ผู้เล่าเรื่องแตกต่างกัน ดังนี้ เรื่องพระนลคำหลวงจะมีตัวละครอื่นเป็นผู้เล่าเรื่องทั้งหมด ผู้เล่าเรื่องดังกล่าว คือ ฤๅษีพฤตศิว์เล่าเรื่องพระนลให้แก่กษัตริย์ปาณฑพทั้ง ส่วนในเรื่องพระนลคำฉันท์ผู้แต่งเป็นผู้ดำเนินเรื่องและบรรยายสภาพเหตุการณ์ทั่วไป

1.2 ปมปัญหาของเรื่อง ปมปัญหาของเรื่องเป็นประเด็นที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นจุดที่สร้างความน่าติดตามให้แก่เนื้อเรื่องต่อไป ปมปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์คือการลุ่มหลงในการพนัน ซึ่งรายละเอียดมีดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 เปรียบเทียบปมปัญหาของเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
ปมปัญหาในเรื่องกล่าวถึงพระนลที่ลุ่มหลงกลาดังกล่าวไว้ในสรรคที่ 7 ด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอน ร่ายว่า ๐ ครานั้นนลนฤบดี มีแต่เสียปมวิวาย เหตุด้วยผีร้ายกลี เข้าสิงที่ลูกบาท ๐ หิรัณย์สัย สุวรรณสัย ยานยุคัยสัย วาสสาม ๐ ภูวนาถเสียซึ่ง หิรัญ อีกสุวรรณก็พลอยหมด อีกม้ารถยวดยานสิ้น ภูมินทร์เสียจนเครื่องทรง พระองค์ไช้รำคั่งสกา ประหนึ่งว่าวิกลจริต ผู้มีจิตจงรัก จะทุลทัถบมิหยุด สุดจะห้ามแนได้ พระไณษัธรรณินทร์ ผู้ผลาญอริน แขงขลัง ดูดุจคลังเค็ลิมสัญญา เล่นสกาบมิหยุด หย่อน ได้เลย (พระนลคำหลวง หน้า 85)	ปมปัญหาดังกล่าวปรากฏอยู่ในสรรคที่ 7 โดยใช้ฉันท์ชนิดอินทรวงศ์ฉันท์ ดังกล่าวว่า ๐ ปางนั้นพระนลพิมลฤทธิ์ พิปริตเลมอเมา บ่มบ้ำสกาถก้าเลา บมิมพื้นมิผืนองค์ ๐ มินมนท์กมลทุมลมัว มนมัวอมิตรยง หลงลมนิยมประยวงค์ บุษกรกระฉ่อนเชาวน์ ๐ เหลิงเล่นบ่เห็นภยพิบัติ ดุจคัสตระเสียบเอา เชชุดประดุจตรณเยาว์ ผิวเสียบเสียดาย ๐ ไอสूरย์พิสิฐพิพิธภณ ทสุวรรณะโพรงพราย โคคพัตฤสุวัตรกระจาย จรเฝือบ่เหลือนลอ ๐ คลังใหญ่และน้อยผิวจะนับ ธนทรัพย์บ่เพียงพอ มาตงค์ตรงค์รกลอ นิธิสินก็สิ้นเชิง ฯ (พระนลคำฉันท์ หน้า 49)

จากตาราง 2 จะเห็นได้ว่า ทั้งในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มี
ปมปัญหาเหมือนกัน ซึ่งปมปัญหาของทั้งสองเรื่องนี้ คือ การลุ่มหลงในการพนันจนทำให้เกิดโทษ
โดยกล่าวถึงพระนลเป็นผู้ที่หลงการพนันสกา จนเป็นสาเหตุให้ต้องสูญเสียทรัพย์สมบัติและ
บ้านเมืองจนหมดสิ้น ซึ่งเป็นปมปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตัวละครเอกของเรื่อง

1.3 สถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง การใช้สถานการณ์ในการเปิดเรื่องเป็นประเด็น
สำคัญที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านให้ติดตามเรื่องต่อไป จากการวิเคราะห์เรื่องพระนล
คำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ สถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 เปรียบเทียบสถานการณ์ตอนเปิดเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
เรื่องพระนลคำหลวงเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเรื่องพระนล ที่มีอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ ดังกล่าวว่า ๐ จักขอไขตำนาน เปนนิทานวิจนะ เพื่อจะแจ้งแกลงความ ตามเหตุเรื่องพระนล อันเป นอยู่ ณ ที่ คัมภีร์มหาภารตะ คละอยู่ในวันะบรรพ นับเป็นส่วนหนึ่งนั้น อันเปนนินพธกตา แห่งมหามุณี นามเธอมีประกาศิต กฤษณะไทวปายน ประพนธ์ เปนคำฉันท์ อันเรียกนามว่าโคลก ประโยคคำ สำนวน ล้วนเปนน่าฟัง ทั้งไพเราะเหมาะกลอน ศัพท์สุนทรจับใจ ในนั้นไซ้ไรชาน ว่าตำนานนลนี้ พระมุณีหนึ่งไซ้เล่าให้ปาดนทพนาถ ผู้นิราศไร้รัฐ ขัดเชยอยู่กลางป่า เรื่องมีมามากมาย จะบรรยาย มากมวล ก็มีควรที่นี้ ควรที่เพียยกเอา มาเล่า สังเขปไว้ พอแต่เพียงจักได้ ทราบคดี ฯ (พระนลคำหลวง หน้า ๖)	น.ม.ส. เปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเมืองของพระนล ว่า ๐ ยังมีกษัตริย์นิษธราชภูรี นลราชสมัญญา ลือชามพระนามนลนรา ธิปทั่วไพทศรี ๐ เจกฉัตรอุบัตินิษธรม อภิรมยะลาภี สมบัติพิพัฒมะธนี ธรณีระบือบุญ (พระนลคำฉันท์ หน้า 3) และกล่าวถึงเมืองของนางทมยันตีเพื่อใช้สำหรับเปิดเรื่อง ให้กับตัวละครฝ่ายหญิง ว่า ๐ ยังมีพระกัมมะมฤเดช นคเรศวิตรรก์ชันท์ ครองราชย์บำราศบรตวัล ยถะลึงเดกิงศรี ๐ ไพรีฟ้าประชากรเกษม สุขเหมนหทัยพิ เรื่องรมยะรมนิคมมี พิตภัทระภูลเพญ (พระนลคำฉันท์ หน้า 4)

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นได้ว่า สถานการณ์ตอนเปิดเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวง และเรื่องพระนลคำฉันท์แตกต่างกัน ดังนี้ สถานการณ์ที่ใช้ในการเปิดเรื่องพระนลคำหลวง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้วิธีแบบเล่าย้อนหลังกลับไป ทรงเปิดเรื่องในส่วนที่เรียกว่านิทานวัจนะ บรรยายเนื้อความเดิมที่มีอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ กล่าวถึงฤาษีพฤทศ์แล้ว เรื่องพระนลที่พ่ายแพ้สกาจนหมดเนื้อหมดตัวให้แก่ยุธิษเฐียรฟัง ส่วน น.ม.ส. ทรงเปิดเรื่องพระนล คำฉันท์ตามขนบการเล่านิทานจักรๆ วงศ์ๆ บรรยายสภาพบ้านเมืองช่วงตัวละครเอกฝ่ายชาย และ กล่าวถึงบ้านเมืองหรือกำเนิดของตัวละครเอกฝ่ายหญิง

1.4 ปัญหาเริ่มปรากฏ จากการวิเคราะห์ปัญหาของเรื่องเริ่มปรากฏในเรื่อง พระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ พบว่าในวรรณคดีทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นปัญหาของเรื่อง ในประเด็นต่างๆ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 เปรียบเทียบการปรากฏปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
ปัญหาในเรื่องเริ่มปรากฏเมื่อพระนลต้องเป็นทูตสื่อสารให้กับเทวดาทั้งสองค้ไปบอกแก่นางทมยันตี ซึ่งพระนลมีความจำเป็นต้องทำตามหน้าที่ ดังกล่าวไว้ด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทโคลงวิษุมาลี ในสรรคที่ 4 ว่า ◎ จนใจแห่งพี่แล้ว กัลยา ณีแม่ เป่นแต่ทูตแถลงสาร เทพไท้ ทูตฤาจะเจรจา เกินสั่ง จะพูดตามจิตได้ ถูกฤา ฯ ◎ พี่ถือคำลั่นแล้ว ไปถอน คำเลย ถวายสัตย์แต่เทวา มันไว้ (พระนลคำหลวง หน้า 47)	น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงปัญหาในเรื่องเริ่มปรากฏไว้ด้วยฉันท์ชนิดอินทวิเชียรฉันท์ ในสรรคที่ 3 ว่า ◎ ข้าเองประสงค์นาง นุชพางอุราผาย ทุกเวรบ่เว้นวาย อุระหม่นกมลหมอง ◎ โปรดให้อภัยข้า ธุระภาระอื่นปอง ใช้ข้าและข้าจง จิตให้พระใช้เจียว (พระนลคำฉันท์ หน้า 18)

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นได้ว่าการปรากฏปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีลักษณะเหมือนกัน ได้แก่เริ่มปรากฏปัญหาเมื่อเทวดาสีองค์ขอให้พระนลช่วยเป็นทูตบอกความแก่นางทมยันตีว่าให้เลิกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นพระสวามี ซึ่งขัดแย้งกับความรู้สึกของพระนลที่ประสงค์จะเลือกนางทมยันตีเช่นกัน

1.5 การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา การขยายตัวคลี่คลายของปัญหาเป็นประเด็นที่จะทำให้ปัญหาในเรื่องมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ พบว่าการขยายตัวคลี่คลายของปัญหาในวรรณคดีทั้งสองเรื่องมีรายละเอียด ดังในตารางต่อไปนี้

ตาราง 5 เปรียบเทียบการขยายตัวคลี่คลายของปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอการขยายตัวคลี่คลายของปัญหาไว้ โดยทรงใช้กลอนร้อย บรรยายความดังกล่าวไว้ในสรรคที่ 7 ดังกล่าวว่า ๐ สองเทวดาต่างมุ่งจิต เปนนิยมิได้ขาด หาโอกาสทุกคืนวัน เพื่อเหตุนั้นอยู่นิชนาน จนกาลล่วงลับไปได้ถึงสิบสองพรรษา กลี้งหาโอกาส ตามที่ปรารถนาได้ ลาเหตุไฉนคือจอมภพ ไถ่บุตรจบทำเร็จไสร้ ได้เสวยน้ำมนต์ดื่ม แต่พะเอนลิ้มล้างบาท ยามลิลิตไปบวงสรวง ณเมื่อนั้นแลจึงกลี เห็นได้ทีจึงเข้าสิงสถิตในดวงจิตพระนล (พระนลคำหลวง หน้า 83)	น.ม.ส.ทรงนำเสนอเหตุการณ์ที่กลีได้โอกาสเข้าสิงในพระนล พระองค์ทรงใช้อันทรวงศ์ฉันท์ในการนิพนธ์เหตุการณ์ตอนนี ในสรรคที่ 7 ดังกล่าวว่า ๐ มุ่งหน้าจะหาช่อง จิตจ้องประหัดพระหาร สิบสองขนานาน นลพลาดเพราะขาดพิธิ ๐ ถ่ายมูตรสำเร็จแล้ว พระปลั่งพระบทศรี ไปพันสอาดดี จรสู่ณะสันธยา ๐ ฝ่ายท้าวกลีทราบ อวภาคอุจาดก็มา สำนึ่งพระราชา บ่มีหึงกระลิ่งพระนล ๐ ดลใจพระไนษัธ กิวิบัติวัักติวิกล เชิงเขาวนกำเลามนัถ มนัซำรกำวิกร ๐ ครันองค์กลีสิง นลสมมนานุสร จึงองค์ทวามร จรตรงดำรงสกา (พระนลคำฉันท์ หน้า 45)

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นได้ว่าการขยายตัวคลี่คลายของปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์เป็นประเด็นที่เหมือนกัน ได้แก่เหตุการณ์ในตอนที่ถูกกลืนและทวาบรตั้งใจจะเข้าร่วมพิธี แต่กลับได้ทราบความจากเทพทั้งสี่องค์ว่านางทมยันตีเลือกพระนลแล้วต่อหน้าเหล่าเทพและกษัตริย์อื่น กลีรู้สึกโกรธแค้นนางทมยันตีเป็นอย่างมากเมื่อได้โอกาสที่พระนลลี้มล้างเท้าจึงหาวิธีการแก้แค้น เหตุการณ์ในตอนที่ถูกกลืนได้โอกาสแก้แค้นนี้เองที่ทำให้เนื้อเรื่องมีการดำเนินต่อไป และทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในเรื่องตามมา

1.6 การทวนเรื่องให้ผู้อ่านรอกอย วิธีการทวนเรื่องให้ผู้อ่านรอกอยนั้นมี

วิธีการต่างๆ ขึ้นอยู่กับกลวิธีของผู้แต่ง เช่นใช้การบอกใบ้ให้ผู้อ่านทราบเหตุการณ์ที่จะเกิดภายหลัง ใช้วิธีปกปิดเรื่องราวที่ผู้อ่านต้องการรู้ไว้ก่อน หรืออาจใช้ถ้อยคำยั่วยุผู้อ่านให้อยากรู้อยากเห็น เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น จากการวิเคราะห์เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ สามารถแสดงวิธีการทวนเรื่องให้ผู้อ่านรอกอยได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 6 เปรียบเทียบการทวนเรื่องให้ผู้อ่านรอกอยในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นการทวนเรื่องไว้ซึ่งทำให้สามารถรู้เหตุการณ์ที่จะตามมาได้ว่าตัวละครจะต้องเผชิญอุปสรรคก่อนแล้วต่อจากนั้นจึงจะได้รับความสุข เนื้อความในเหตุการณ์ดังกล่าวนำเสนอโดยโคลง-วิษณุมาลี ในสรรคที่ 10 ดังกล่าวว่า	น.ม.ส.ทรงนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นการทวนเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านคาดเดาเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นต่อมาได้ พระองค์ทรงใช้มาตถกฉันท์ในการนิพนธ์เหตุการณ์ตอนนี้ ในสรรคที่ 10 ดังกล่าวว่า
๐ อ้าน้องแต่บัดนี้ จำอยู่ เดียวนา	๐ ฝ่ายกลีอิง สิงจิตนล
ผัวลืมหอดทิ้งไป ดุจแกล้ง	เธอก็วิกล มนทะจำนง
จริษย์ติ วเน โสมเร มฤคร์ยาลนิเชวิเต	๐ แหนงมहिสี หนียุพยง
เดินทางหว่างไพรผล พาลมฤค มากแฮ	จิตนลจง จักจรี
จักตระหนกอกแห่ง เหี่ยวใจ	๐ หันมนะหัก จักจรีไป
(พระนลคำหลวง หน้า 131)	หวนมนะไม่ ไกลยุวดี

ตาราง 6 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
	๐ เหจิตหวน ป่วนจิตมี ทุกชะทวิ แทบจะประลัย ๐ ครันกลิตล นลธิ์เผลอ มุ่นมนะเมอ เธอจรไกล ๐ ดุ่มบดด้วน ชวนบทไป ทังอรไทย หลับณะสภา ฯ (พระนลคำฉันท์ หน้า 75)

จากตาราง 6 จะเห็นได้ว่าในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ใช้วิธีการหน่วงเรื่องวิธีเดียวกัน ได้แก่ กลวิธีการหน่วงเรื่องแบบบอกใบ้ให้อ่านทราบถึงเหตุการณ์ที่จะตามมาในภายหลังเช่นเดียวกัน ได้แก่ การกำหนดให้ตัวละครต้องตระการกำล่ำบากอยู่ในป่าด้วยความทุกข์ ผู้อ่านจึงสามารถทราบได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ภายหลังในลักษณะใดได้

1.7 ปัญหาเริ่มได้รับการแก้ไข ปัญหาในวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งเมื่อได้รับการแก้ไขนั้นจะเป็นประเด็นที่จะทำให้เนื้อเรื่องเข้าสู่จุดการเปลี่ยนแปลงสูงสุดของเรื่องในทางใดทางหนึ่งก็ได้ จากการวิเคราะห์ปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ที่เริ่มได้รับการแก้ไข แสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 7 เปรียบเทียบปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ที่เริ่มได้รับการแก้ไข

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอประเด็นที่เป็นจุดเปลี่ยนแปลงของปัญหาไปสู่จุดสูงสุดของเรื่องไว้ในสรรคที่ 14 ทรงใช้ทรงคประยาดฉันท์กล่าวว่า คัจฉ ราชนิ อิตถิ สุโต วาทุโกหมิติ พรวุณิ ◎ พระแปลงนามะวาหุค จะพันทุกข์ทวิศรี และเป็นสาระกิมิ วิชาธศวะโกศล และในตอนทีกล่าวว่า ภวิษยสิ ยทากัษัณญ เครัยสา โยภัษยเส ตทา ◎ ณเมื่อใดพระเชียวชาญ สะกาการฤสมจินต์ ณเมื่อนั้นพระภูมินทร์ จะสิ้นทุกข์สุขารมย์ สมะษยสิ จ ทาไรส์ ตั้วมิ มา สัม โศเก มนห์ กัฤดาห์ ◎ จะได้พบพระชายา สินหาสินิทชม พระองค์คงจะได้สม พระไทยถ้วนมิควรศัลยย์ ราชเยน ตนยาร์ย้าง จ สัตย์มย์ เอตต์ พรวุณิ เต ◎ จะได้รับชะคินครอง จะพบสองदनัยพลัน ฉนี้แน่นะทรงธรรม์ ดนุฑุลมิแสรงเสริม (พระนลคำหลวง หน้า 251 - 253)	น.ม.ส. ทรงใช้กาพย์ฉบัง 16 บรรยายเหตุการณ์ที่เป็นจุดทำให้เนื้อเรื่องเข้าสู่จุดสูงสุดไว้ในสรรคที่ 14 ว่า ◎ ฝ่าพระฤตุมรรณนฤบดี ภูมิผู้มี เชวณ็เชียวช้านาญการสกา ◎ ทูลว่าช้านามวา หุกผู้ลา รฤทธาศวาจารย์ ◎ ขอรองล่องราชบทมลายี มาดเมื่อเออาการ พระองค์จงโปรดปรานี ◎ เธอรับเลี้ยงดูอยู่ดี จงมุ่งใจมี จะแลกความรู้ภูตน ◎ วิชาม้าแลกวิชาสกากล สกการชาญกมล จะแน่มดังมาดปรารธนา ◎ แคล้วคล่องลบบองบาศก์อาจสามารถ สู้สูสกา นสุชนิษัธสวัสดิ์ ◎ คินครองไอสุรย์ภูลทวิ มหิศวรมหิษี พระบุตรธิดาลาวัณย์ ◎ จงจำคำข้าสารพัน สารพัดจัดสรร จะสบประสงค์มิ่งหมาย (พระนลคำฉันท์ หน้า 119 - 120)

จากตาราง 7 จะเห็นได้ว่าในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีวิธีการแก้ไขปัญหาเหมือนกัน ใช้เหตุการณ์เดียวกันเป็นจุดแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้แก่ เหตุการณ์ในตอนทีพระยานาคกรโกฏกบอกพระนลให้กลายร่างเป็นวาหุค พระนลจะได้เรียนรู้หัวใจสกากับท้าวฤตุมรรณแลกเปลี่ยนกับวิชาม้าของพระนล เมื่อนั้นพระนลปัญหาและอุปสรรคของพระนลจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

1.8 การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบเป็นช่วงเวลาที่ยาวนาน

ต่างๆ ในเรื่องได้รับการแก้ไข จากการวิเคราะห์เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ทั้งสองเรื่องกล่าวถึงประเด็นการคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ ไว้ในตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 8 เปรียบเทียบการคลี่คลายเหตุการณ์เข้าสู่จุดจบ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอเหตุการณ์ที่เป็นจุดคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ ทรงใช้กลอนเสภาในการบรรยายไว้ในสรรคที่ 24 ดังความว่า ๐ ครานั้นโฉมงามมเหสีดา นัยตาตั้งอยู่ดูพิศวง เห็นพระมเหศวรเดชะพิเศษทรง กลับพระรูปกลายคงเช่นเดิม มา นางร้องหวีดกรีดขึ้นด้วยตกใจ และปลื้มเปรม ฤทัยเป็นหนักหนา ตรงเข้าไปกอดพระบาทา แห่งราชานุญโศลกโลกวิจิต (พระนลคำหลวง หน้า 403)	น.ม.ส.ทรงใช้ภุชงค์ประยาตฉันท์นำเสนอเหตุการณ์ตอนที่เป็นการคลี่คลายเข้าสู่จุดจบไว้ในสรรคที่ 24 ดังความว่า ๐ ก็คืนรูปนิษัณหา นรินทรราชระบือภู วิไลลักษณ์ประจักษ์ดู ประเจิดดุจวิพุลยง ๐ มเหสีสิริรัตน์ ตระหนักชัดถนัดองค์ พระนางโถมกระโจนทรง กระหวัดรัดพระภัสสดา ๐ พระนลเปรมเกษมจิต ธุมพิตพระชายา ล่ำผัสนางสอองตา ก็เอบอ้อมกระหุ้มมาน ๐ พระกรกอดพระยอดรัก อำไพพัทตร์ประภาวาน พระน้องนางธำรงนาน พระนลรัดกระหวัดองค์ ๐ พระตรัสเรียกพระลูกเจ้า พระลูกเฝ้าพระบาทมั่ง ธูปไล่ไข่มทรง เสน่ห์สองตระกองศรี ๐ พระนางชบพระพักตร์เลือก พระเศียรเกลือกพระสามมี ประเดี้ยวทรงพระโคก็ ประเดี้ยวส่างพระนางสรวล (พระนลคำฉันท์ หน้า 207)

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นได้ว่าการคลี่คลายปัญหาเข้าสู่จุดจบทั้งในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีลักษณะเหมือนกัน ได้แก่ เหตุการณ์ตอนที่วานุกกลับกลายร่างคืนสู่ร่างพระนลเพื่อไปเล่นสกีที่บ้านเมืองกลับคืนมาจากพระบุษกร ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้เรื่องเข้าสู่จุดจบแบบที่ตัวละครมีความสุข

1.9 การจบเรื่อง กลวิธีการจบเรื่องในวรรณคดีไทยมีรูปแบบที่แตกต่างกัน

ซึ่งผู้แต่งอาจใช้วิธีการจบเรื่องในแบบที่แตกต่างกัน เช่น แบบที่หนึ่งคือการจบเรื่องแบบที่ผู้แต่งทำให้ผู้อ่านประทับใจโดยแก้ไขปัญหาให้สิ้นสุดลงและทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดต่อไปจากเนื้อเรื่องที่อ่าน และแบบที่สองคือการจบเรื่องที่ใช้วิธีพลิกความคาดหมายทำให้ผู้อ่านเกิดการขบคิดปัญหาต่อจากเรื่องที่อ่าน จากการวิเคราะห์เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ แสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 9 เปรียบเทียบการจบเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ กาพย์ยานี 11 บรรยายเหตุการณ์ในตอนจบของเรื่องว่า พระนล นางทมยันตีและลูกทั้งสองคนได้กลับครองเมือง นิษัชนเดิม ดังที่กล่าวไว้ในสรรคที่ 26 ตอนท้ายว่า	น.ม.ส.ทรงใช้อินทร์วิเชียรฉันท์บรรยายเหตุการณ์ ตอนจบในสรรคที่ 26 ดังความว่า
◎ พระนลนฤปพร้อม มุทิตาเสนห์สม แม่นเทวราชรม นิยะนนทโนทยาน	◎ พากงค์พระลูกคู่ จรสูนิษัศรี ปางนั้นพระนลปรี ดิสวัสดิ์เสวยรมณ์
◎ ได้คืนนครวิธ สหวัดฤไพศาล พร้อมยศบริพาห พิระเพิ่มสุภักดี	◎ เบิกบานสราญรื่น รสชื่นชลอม สุขใจไซมสม จิตสองธครองกัน
◎ บำรุงผดุงรัฐ ฐะจังหวัดเกษมศรี เลิศล้วนประมวลปรี ดิชมพุทวีปงาม	◎ ดังองค์พระเทวราช ศจินาถครองสวรรค เริงรมยะชมนัน ทนะเรื่องณะเบื่องบน
(พระนลคำฉันท์ หน้า 443)	◎ ทรงรัฐนิษัธราบ สุรภาพระปือพล บรมามพระนามนล กิติแล่นณะแดนตรี
	◎ ลือชาสง่าศักดิ์ บริรักษ์ประชาชี ชมพุทวีปปรี ดิพระเดชพระราชา
	(พระนลคำฉันท์ หน้า 236 - 237)

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นถึงเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ได้ว่า ทั้งสองเรื่องใช้วิธีการจบเรื่องแบบเดียวกัน ได้แก่ วิธีการจบแบบที่ทำให้ผู้อ่านประทับใจ โดยสร้างให้ตัวละครทุกตัวมีความสุขหลังจากที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ นานา ตัวละครดังกล่าวนี้ ได้แก่ พระนลและนางทมยันตี ทั้งคู่ได้กลับครองเมืองนิชิตตามเดิม เพราะต่างยึดมั่นในคุณธรรม ซึ่งในเรื่องพระนลคำหลวงได้แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมที่ควรยึดถือ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ประการ สำหรับพระมหากษัตริย์ และคุณธรรม 5 ประการสำหรับภรรยา ซึ่งถ้าใครยึดถือปฏิบัติตามแล้วจะส่งผลให้ผู้นั้นมีความสุข

2. การเรียบเรียงเรื่อง

การเรียบเรียงเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ องค์ผู้นิพนธ์ทรงใช้กลวิธีการเรียบเรียงเนื้อเรื่องแบ่งเป็นส่วนต่างๆ ในหนังสือเพื่อให้ผู้อ่านสามารถรับอรรถรสจากเนื้อเรื่องได้อย่างไพเราะตามกลวิธีการเรียบเรียงของพระองค์ ซึ่งในวรรณคดีทั้งสองเล่มนั้น พบว่ามีส่วนประกอบที่เหมือนและแตกต่างกัน แสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 10 เปรียบเทียบการเรียบเรียงเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
1. ส่วนนำ แบ่งเป็น 1.1 นมัสกฤตีกถา กล่าวนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 1.2 อารัมภกถา กล่าวถึงสาเหตุในการพระราชนิพนธ์ 1.3 นิทานวัจนะ กล่าวถึงที่มาของเรื่องพระนลในคัมภีร์มหาภารตะ 2. ส่วนเนื้อเรื่อง มีเนื้อเรื่องทั้งหมดจำนวน 26 ตอน แต่ละตอนเรียกว่า สรรค	1. ส่วนนำ เรียกว่า บทสดุดี กล่าวสรรเสริญกษัตริย์และบูชาพระรัตนตรัย 2. ส่วนเนื้อเรื่อง มีเนื้อเรื่องทั้งหมดจำนวน 26 ตอน แต่ละตอนเรียกว่า สรรค

ตาราง 10 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
3. ส่วนสรุป 3.1 สรุปเนื้อเรื่องไว้ในส่วนที่เรียกว่า อุตรรกา 3.2 มีการอธิบายลักษณะคำประพันธ์ ทุกชนิดที่ใช้ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ 3.3 มีการอธิบายความหมายของคำศัพท์ โดยจัดเรียงตามหมวดหมู่ตัวอักษร	3. ส่วนสรุป 3.1 สรุปเรื่องไว้ในตอนท้ายของเนื้อเรื่อง 3.2 ไม่มีการอธิบายลักษณะคำประพันธ์ 3.3 มีการอธิบายความหมายของคำศัพท์ โดยจัดเรียงไว้เป็นตอนตามเนื้อเรื่อง

จากตาราง 10 จะเห็นว่าเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีส่วนที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และส่วนที่แตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

1. ส่วนนำเรื่อง ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์เหมือนกันในประเด็นที่มีบทสรรเสริญกษัตริย์ บุษาสั่งศักดิ์สิทธิ์ และพระรัตนตรัยตามขนบนิยมในการแต่งวรรณคดีไทย เพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้แต่ง แต่มีประเด็นที่แตกต่างกัน ได้แก่ ในเรื่องพระนลคำหลวงบอกถึงสาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์และบอกที่มาของเรื่องพระนลที่มีอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ ซึ่งไม่มีในเรื่องพระนลคำฉันท์

2. ส่วนเนื้อเรื่อง ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีเนื้อเรื่องทั้งหมด 26 ตอน และแต่ละตอนเรียกว่า สรรค เหมือนกัน แต่มีบางส่วนของเนื้อเรื่องที่แตกต่างกันในรายละเอียดย่อยๆ

3. ส่วนสรุป ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีการอธิบายคำศัพท์ที่ใช้ในเรื่องเหมือนกันทั้งสองฉบับ แต่วรรณคดีสองเรื่องนี้มีส่วนสรุปที่แตกต่างกันในบางประการ ได้แก่ การสรุปเรื่องในส่วนท้ายแตกต่างกัน ในเรื่องพระนลคำหลวงสรุปเนื้อเรื่องในส่วนที่เรียกว่าอุตรรกา โดยบอกคุณธรรมของผู้เป็นสามีและภรรยาเอาไว้ด้วย แต่ในเรื่องพระนลคำฉันท์บอกเพียงว่าจบเรื่องพระนลเพียงเท่านั้น และอีกประการหนึ่งที่แตกต่างกันคือ การอธิบายลักษณะ

คำประพันธ์ที่มีใช้เรื่องพระนลมีอยู่ในเรื่องพระนลคำหลวงเท่านั้น และการอธิบายความหมายของคำศัพท์ซึ่งมีอยู่ในทั้งสองเรื่องนั้นแตกต่างกันที่ในเรื่องพระนลคำหลวงจะอธิบายตามตัวอักษรแต่ในเรื่องพระนลคำฉันท์อธิบายตามเนื้อเรื่องในแต่ละตอน

จากการวิเคราะห์ส่วนเนื้อเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ซึ่งมีเนื้อเรื่องทั้งหมด 26 ตอนเหมือนกัน แต่มีบางเหตุการณ์ของเนื้อเรื่องที่แตกต่างกัน แสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 11 เปรียบเทียบเหตุการณ์ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

ประเด็นที่ต่างกัน	เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
1. ความรู้ของพระนล	พระนลเรียนรู้คัมภีร์ทั้งสาม ดังที่กล่าวว่า "เชี่ยวชาญในพระไตรเพท" (พระนลคำหลวง หน้า 1)	พระนลเรียนรู้คัมภีร์พระเวททั้งสิ้น ดังกล่าวว่า "รู้หลักประจักษ์จตุรเวท" (พระนลคำฉันท์ หน้า 3)
2. บิดาของพระนล	กล่าวว่าพระนลเป็นโอรสของท้าววีรเสน ดังที่กล่าวว่า "เปนราชบุตรท้าววีรเสน" (พระนลคำหลวง หน้า 1)	ไม่ปรากฏชื่อบิดาของพระนล
3. การทำพนันสกา	กลีตลจิตใจของพระบุษกรก่อนให้พระบุษกรไปทำพนันต่อพระนล ดังที่กล่าวว่า "ณเมื่อนั้นแลจึงกลี เห็นได้ที่จึงเข้า สิ่งสกิต ในดวงจิตพระนล ทั้งดลจิตพระ บุษกร มาพลันกล่าวยุยง" (พระนลคำหลวง หน้า 83)	กลีบอกเป็นคำพูดให้พระบุษกรไปทำพระนลเล่นสกา ดังที่กล่าวว่า ◎กลีทูลพระบุษกร อรชรจรวิชา ผู้เปนพระภาดา นลราชอำนาจมหัน (พระนลคำฉันท์ หน้า 46)

ตาราง 11 (ต่อ)

ประเด็นที่ต่างกัน	เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
4. อุปกรณ์ที่ พระนลใช้ตัดผ้า	เหตุการณ์ตอนที่พระนลจะหนีนาง ทมยันตีแต่ตนไม่มีผ้าปิดร่างกาย จึง ใช้ดาบที่มีอยู่ในกระท่อมฟันแบ่งผ้า จากนางมา ดังที่กล่าวว่า “ปางนั้นไชรณะภารต พระนลลดเลี้ยว มองหาสิ่งปองปรารถนา เพื่อตัดผ้า แห่งนฤมล เทียวคั่นในทับนั้น มิช้าพลัน พบดาบ อันคมปลาบเหล็กดี แต่จะมีฝัก นั้นก็หามิได้ <u>ท้าวเธอเอาดาบนั้นฟันผ้า</u> ห่มเป็นสองท่อน ภูธรห่มภาคหนึ่ง ซึ่งพอปรกปิดพระกาย” (พระนลคำหลวง หน้า 129)	เมื่อพระนลจะหนีนางทมยันตีจึงเดิน เข้าไปในป่าพบมิดที่จะนำมาใช้แบ่ง ผ้า ดังที่กล่าวว่า ◎ องค์นลเดียว เทียวจรดล จงจิตค้น <u>คั่นกษรี</u> ◎ จำเพาะเพออื่น เดินจรลี ในพนพี <u>พบอุริกา</u> (พระนลคำฉันท์ หน้า 72)
5. ตัวละคร 5.1 ผู้นำกอง เกวียน	บอกชื่อพ่อค้าผู้นำกองเกวียนที่นาง ทมยันตีไปพบในป่า ว่าชื่อ <u>ศุจี</u> ดังที่ กล่าวว่า ◎ ฟังเพราะเสนาะถ้อย มารศรี นายพนิช <u>นามศุจี</u> ออกอ้าง ตอบนางว่าเทวี วรลักษณ ทรงสดับข้าบ้าง จักแจ้งแถลงสาร ◎ ฟังเพราะเสนาะพจน์ มธุรสยาว มาลย์ จึงนายพนิชการ นามขนาน ว่า <u>ศุจี</u> (พระนลคำหลวง หน้า 197)	ไม่ปรากฏชื่อพ่อค้าผู้นำกองเกวียน ใช้ สรรพนามแทนชื่อ กล่าวเพียงว่า ◎ บัดนั้น <u>พณิกบุษสา</u> รทวาหะทูลไป <u>ข้าแต่พระราชนิพนธ์</u> กลยาณิลาวณย์ ◎ <u>ข้ามาณะกานนวิชน</u> บมียลพระนลอัน เป็นปิ่นสุริยนิษชัณ ทเถลิงเกกิงฉาย (พระนลคำฉันท์ หน้า 98) ◎ <u>ข้าแต่พระนางนิษชรี</u> ยวดีดำรงวัย อัน <u>ข้า</u> และสารทจะไป ณประเทศะเจที่ (พระนลคำฉันท์ หน้า 99)

ตาราง 11 (ต่อ)

ประเด็นที่ต่างกัน	เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
5.2 สถานภาพ ของนาง เจที	นางเจทีเป็นมเหสีของเมืองเจตินคร ซึ่งเป็นน้ำของนางทมยันตี ดังที่ กล่าวว่า ◎ อัครีศุภลักษณ์เลิศ นารี เปนลูกภคินีฉัน สดสวาท" (พระนลคำหลวง หน้า 297) ◎ พี่นั้นเมียบิษะราช ภาษา คือพระมารดานาง ยอดรัก ฉันได้นราธิป ครองเขต นี้แล วีรพานุศักดิ์เลิศ ฤทธิ์ล้ำธำเนนทร์ ◎ ประณมประณตมอบ ระยอบกราบ พระน้า จึงแถลงพจนอำเภอกสาร ฯ (พระนลคำหลวง หน้า 299)	นางเจทีเป็นมเหสีของเมืองเจตินคร มีบทบาทเป็นป้าของนางทมยันตี ดังกล่าวว่า ◎ อันองค์นงคราญหลานตรู ลูกของน้องตู มหิษวิทรภักกันยา ◎ คนอื่นคนไกลไหนมา สาวสวรรค์ขวัญตา จงแจ้งประจักษ์ใจนาง ◎ ป้ากับแม่เจ้ายามภัก สององค์สำอาง ธิดาแห่งท้าวสุทามัน ◎ ป้าเป็นประเทศเขตต์กันท์ ทศกรณโศคกรรม สวัสดีภิบุลย์ภูลศรี ◎ แม่เจ้าวิวาหะพระภี มะผู้ภูมิ วิทรภักฐุราชา ◎ ป้าสุเจทีวิวาร์ เปนราชชายา พระวีรพานุheimหาญ ◎ ป้าไซ้ได้เห็นมคราญ เมื่อเจ้ายามภักย์ กำเนิดจากองค์ชนนี (พระนลคำฉันท์ หน้า 139)

ตาราง 11 (ต่อ)

ประเด็นที่ต่างกัน	เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
6. พฤติกรรมของตัวละคร	เหตุการณ์ตอนที่คณะพ่อค้าพบเหตุการณ์ช้างป่าอาละวาด จึงแสดงความเชื่อในเรื่องของฤกษ์เดินทางและดวงดาว และการบูชาท้าวฤเวร ดังที่กล่าวว่า ๐ อันเทพโหมณภัทร ผู้ทรงสวัสดิมหาศยา ได้รับบูชาแล้วมิใช่ฤา เหตุใดหือจึงมีภัย ท้าวไวยรวันกำแหง แรงฤทธิเรื่องศักดิ์ดา ผู้เป่ายักษ์อาธิบดี ร่มเกศีปวงพ่อค้า อิกนานาเนกวัตตุสรพพ์อันมีอานุภาพใหญ่ เราทั้งหลายไซ้ได้พลี บูชาดีแล้วสิ้นไซ้ เหตุไฉนนักอันให้โชค จะบอกโศลกกลางผิด วิปริตไปหนักหนา ฤดารฤกษ์มิเหมาะ ฤาดาวเคราะห์ขัดขวาง เราเดินทางมาจึ่งร้าย เปนอันตรายใหญ่หลวง เหตุทั้งปวงจึงบังเกิดมี มากฮือ ฯ (พระนลคำหลวง หน้า 211)	คณะพ่อค้าแสดงเพียงความเชื่อในเรื่องการบูชาท้าวฤเวร ดังที่กล่าวว่า ๐ มิใช่ว่าดำเนิรป่า บัญชาพระยักชินท์ ฤเวรเดชกระเดื่องดิน ธเนศวรสรานุทรง ๐ มณีกัทรักบูชา มิใช่ว่าจะลืมหองกำเนิดภัยณะไพรพง เพราะเหตุการณ์สถานใด (พระนลคำฉันท์ หน้า 103)

จากตาราง 11 จะเห็นว่าเนื้อเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ อาจมีเหตุการณ์บางเหตุการณ์ที่แตกต่างกันหรือมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน 6 ประการ ได้แก่ ความรู้ของพระนล บิดาของพระนล เหตุการณ์การพนันสกา อุปกรณ์ที่พระนลใช้ตัดแบ่งผ้าในขณะที่อยู่ในป่า ตัวละคร และพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งประเด็นต่างๆ ที่แตกต่างกันนี้อาจเป็นเพราะเรื่องพระนลคำหลวงใช้วิธีการแปลตรงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษและสันสกฤต เหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องจึงตรงตามต้นฉบับเดิม ในขณะที่เรื่องพระนลคำฉันท์แปลด้วยวิธีการเก็บความจากเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องจึงได้ปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของเรื่อง

ศิลปะการประพันธ์

การเปรียบเทียบศิลปะการประพันธ์ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ เพื่อให้เห็นถึงความงดงามทางภาษาที่องค์ผู้นิพนธ์ทรงสรรคำใช้อย่างประณีตบรรจง ซึ่งในการเปรียบเทียบครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเด็น ได้แก่

1. รูปแบบคำประพันธ์
2. การใช้ภาษา

1. รูปแบบคำประพันธ์ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีรูปแบบคำประพันธ์ตามลักษณะคำประพันธ์ของแต่ละเล่ม ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 12 เปรียบเทียบรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
1. ฉันท์ 1.1 อินทวิเชียรฉันท์ 11 1.2 ภูงคประยาตฉันท์ 12 1.3 วสันตดิลกฉันท์ 14	1. ฉันท์ 1.1 อินทวิเชียรฉันท์ 11 1.2 ภูงคประยาตฉันท์ 12 1.3 วสันตดิลกฉันท์ 14 1.4 ตนมัชฌมาฉันท์ 6 1.5 มาณวกฉันท์ 8 1.6 อุปชาติฉันท์ 11 1.7 อินทรวงศ์ฉันท์ 12 1.8 ไตรภูกฉันท์ 12 1.9 กมลฉันท์ 12

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
	1.10 สัทลวิกกีฬิตฉันท 19
	1.11 อธิสังฉันท 20
	1.12 สัทธราฉันท 21
2. กาพย์	2. กาพย์
2.1 กาพย์ฉบัง 16	2.1 กาพย์ฉบัง 16
2.2 กาพย์สุรางคนางค์ 28	2.2 กาพย์สุรางคนางค์ 28
2.3 กาพย์ยานี 11	
2.4 กาพย์ห่อโคลง	
3. กลอน	
3.1 กลอนร่าย	
3.2 กลอนเพลงยาว	
3.3 กลอนบทละคร	
3.4 กลอนเสภา	
4. โคลง	
4.1 โคลงสอง	
4.2 โคลงสาม	
4.3 โคลงสี่	
4.4 โคลงสามชั้น	
4.5 โคลงกลบท	
4.6 โคลงจิตรลดา	
4.7 โคลงมหาจิตรลดา	
4.8 โคลงวิษุมาลี	

ตาราง 12 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
4.9 โคลงมหาวิษณุมาลี	
4.10 โคลงสินธุมาลี	
4.11 โคลงมหาสินธุมาลี	
4.12 โคลงนันทะทายี	
4.13 โคลงมหานันทะทายี	
5. ร่าย	

จากตาราง 12 แสดงให้เห็นว่าเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์แตกต่างกัน ดังนี้ เรื่องพระนลคำหลวงเป็นวรรณคดีประเภทคำหลวง ซึ่งเป็นเล่มที่ 4 ของวรรณคดีไทย เพราะฉะนั้นรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในเรื่องจึงมีหลากหลายชนิด ได้แก่ ประเภทร่าย กาพย์ ฉันท์ โคลงและกลอน ตามแบบอย่างในมหาชาติคำหลวงที่ใช้คำประพันธ์ร้อยกรองหลายรูปแบบมารวมกันในการประพันธ์ ส่วนเรื่องพระนลคำฉันท์ จัดเป็นวรรณคดีประเภทคำฉันท์ ซึ่งในการแต่งคำฉันท์เรื่องต่างๆ จะนิยมใช้ฉันท์ชนิดต่างๆ เป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์บรรยายแทรกในบางตอนของเรื่อง

นอกจากการเลือกใช้รูปแบบให้เหมาะสมกับลักษณะคำประพันธ์ประเภทคำหลวงและคำฉันท์ในวรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้แล้ว ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีการใช้รูปแบบคำประพันธ์ในเรื่องพระนลคำหลวงและพระนลคำฉันท์ในลักษณะต่างๆ แสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 13 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
2. การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาจาก เช่น จากที่เป็นบ้านเมือง ใช้กาพย์ยานี 11 ◎ ชาวเมืองทุกๆ คน และชาวชนบทเคียง ต่างตนประสานเสียง สนั่นก้องด้วยยินดี ◎ ขวนกันมาบังคม นิยมพระบารมี อำมาตยะมนตรี ก็ทูลแทนประชากร ◎ ว่าข้าเกษมสุข นิรทุกข์สโมสร ทั้งในพระนคร ชนบทเกษมสันต์ (พระนลคำหลวง หน้า 437 - 411) จากที่เป็นป่า ใช้ร่ายในการประพันธ์ ◎ สัตว์อยู่ดูหลายชาติ ทวิบาทช้องลับสน ไผ่แผลวสุแนวพน จัตุบทจรดจร ◎ สัตว์สำคึก แหง ร่างกายแข็งแรงเรีกรอน ไฉนองค์เอกองค์ หล่อนขยาดเจียนขาดใจ ◎ แลพินโน้นงูลาม เลื้อยเล่นตามเหลี่ยมไคล รากษสลดเลี้ยวไป ไล่ผีป่านาสยอง (พระนลคำหลวง หน้า 155 - 157)	2. การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาจาก เช่น จากที่เป็นบ้านเมือง ใช้อินทวิเชียรฉันท์ 11 ◎ นลคินนครแล้ว ดุจแก้วประดับเมือง แต่นี้มีเคือง นรราชฎ์จะสำราญ ◎ เกลื้อนกล่นถนนหลวง ชนปวงก็เบิกบาน รื่นเรีงเดกิงมาน ณะนิเวศน์นรินทร ◎ อำมาตย์ประมุขเข้า จรเฝ้ามหิศร ชนหลายถวายกร อภิวาทน์พระบาทบงสุ (พระนลคำฉันท์ หน้า 235) จากที่เป็นป่า ใช้วสันตดิลกฉันท์ 14 ◎ พร้าพลางพระนางนุชพิลาป ชลอาบพระนัยนา เศร้าสร้อยละห้อยอรอุรา จรสันทะรัญจวน ◎ โคถึกอธึกมฤคร้าย คณิกวายบากรายนวล หมุ่หมานะกานนบ่กวน อรหลักก็หลักกร ◎ เขาเขินดำเนียรบมิสดวก พิชพวกภยักรเปือก ตมและหล่มจะบพจร บทก้าวกี่ร้าวองค์ (พระนลคำฉันท์ หน้า 95)

ตาราง 13 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
3. การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาอารมณ์ความรู้สึกตัวละคร - ใช้โคลงวิหขุมาลี ในการพรรณนา ◎ ใจพิศอกเศร้า ทรวงโถม ท่อมทุกข์ทวิพุล จิตซึ้ง ◎ ภรตา เหน้ นิโพธท์ วจน์ นิตม์ อาตมณห์ พึงผัวพุดเกิดโถม ศรีสวาท พี่จะเผยพจน์พร้อม เพื่อศรี (พระนลคำหลวง หน้า 109) - ใช้กลอนเสภา ในการพรรณนา ◎ ครานั้นโฉมก็มะสุดา นัยนาตั้งอยู่ดูพิศวง เห็น พระผัวทรงเดชวิเศษทรง กลับพระรูปกลายเป็น เช่นเดิมมา นางร้องกรีดหวีดขึ้นด้วยตกใจ และปลื้ม เปรมนฤทัยเป็นหนักหนา ตรงเข้าไปกอดพระบาท แห่งราชานุญไศลโลกโลกวิชีวิต ฯ (พระนลคำหลวง หน้า 403)	3. การใช้รูปแบบคำประพันธ์พรรณนาอารมณ์ความรู้สึกตัวละคร - ใช้มาณวกฉันท์ 8 ในการพรรณนา ◎ ใจอุระอาตม์ มาตระศิขร หุ่มอุระถอน ซีพกัปแห่ง ◎ อันพระยุพา ยาจิตพี มิ่งมิตรจะมี ใจประแวง ◎ มุ่งจะบ่คลาด มาดจะบ่แห่ง ภักดีบ่แคลง สัจจะบ่คลอน ◎ ตูจรด้น หนทุไร นางก็จะไป เจ็บก็จะจร (พระนลคำฉันท์ หน้า 70 - 71) - ใช้กาพย์สุรางคนางค์ 28 ในการพรรณนา ◎ อันองค์พระไภมี ผู้พระมณีษี ยินดีเบิกบาน พระนลแนแล้ว ห่อนแคล้วพจมาน อิ่มใจไคปาน ฤาเปรียบเทียบทัน (พระนลคำฉันท์ หน้า 191)

ตาราง 13 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
4. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนา - ใช้กฎขงคปรยตฉันท์ 12 ในบทสนทนาของพระยานาค ๐ มาง วิທີ ราชัน นาค กรโกฏกั นฤป ๐ ดนุนี้ะกรรโก ภูะโกรคสุราชา ประณตเทบพระบาทา พระทรงภพมหนีธิ ๐ มยา ปรัลพิโธ มหร์ษี นารทห์ ส มหาตปาห์ ๐ ประมาทองค์พระนารท มหาพรตมหรร์ษี ดนุหลอกพระโยคี เพราะวาเหิมอลังการ (พระนลคำหลวง หน้า 243) - ใช้โคลงวิษุมาลี ในบทสนทนาของพระนลพูดกับนางทมยันตี เอเต คัจฉันตี พนหว์ ปันถาโน ทักษีณาปถัม ๐ แต่นี้ทางแยกย้าย ไปดี เจ้าเอย สู่ทักษีณประเทศ ไหญ่กว้าง อวันตี ฤกษ์วันตี จ สมติกรัมย์ ปรวัตม์ ผ่านแคว้นอวันตี ไปสดวก อีกพฤกษวานสล้าง บัพพตา (พระนลคำหลวง หน้า 111)	4. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในบทสนทนา - ใช้กาพย์ฉบับ 16 ในบทสนทนาของพระยานาค ๐ ดุราเชตผู้ชาญ ชัยเชิดเจ็ดฉาน อะริปรอตอรณ ๐ เวรกรรมทำทุกซ์ทำงาน อากัพ้อับจน สลายสลัดพลัดเมือง ๐ ไศศวรรษอันเสวยเคยเรื่อง ลาลดปลดเปลื้อง วิบัติวิบากจากจร ๐ ห่อนไขความผิดอดีต มาตรมั่นแมนอมร ก็ยอมจะแจ้งใจปวง (พระนลคำฉันท์ หน้า 212) - ใช้กฎขงคปรยตฉันท์ 12 ในบทสนทนาของพระนลตัดพ้อนางทมยันตี ๐ สตรีมีณะที่ใด มียากได้สุเรนทร สตรีใดณะดินดอน มิดิดไคร์รณฉาย ๐ สตรีใดณะไถ่หล้า มิไผ่หาพระเพลิงพราย สตรีใดบ่แตกตาย คนิงสมพระยมยง ๐ พระนางจงผจงสรร ประสบฉันทะจำนง ณะเหล่าเทพสื่อนค์ พระองค์หนึ่งพระองค์ใด (พระนลคำฉันท์ หน้า 24)

จากตาราง 13 จะเห็นได้ว่าในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีลักษณะการใช้รูปแบบคำประพันธ์หลากหลายชนิดในการพรรณนาเหมือนกัน ตามพระอัจฉริยภาพขององค์ผู้นิพนธ์และตามรูปแบบของวรรณคดีคำหลวงและวรรณคดีคำฉันท์ แต่มี

ประเด็นที่แตกต่างกันประการหนึ่ง ได้แก่ การใช้คำประพันธ์ประเภทขงคปรยาตฉันท์ 12 ในเรื่องพระนลคำหลวงจะใช้รูปแบบฉันท์ชนิดนี้พรรณนาบทสนทนาของพระยานาคกรโกฏกเท่านั้น ในขณะที่เรื่องพระนลคำฉันท์จะใช้รูปแบบของฉันท์นี้ในตอนต้นที่ น.ม.ส. ทรงเห็นว่าเหมาะสมกับเนื้อความในเหตุการณ์ตอนนั้นๆ

การใช้ภาษา

การเปรียบเทียบการใช้ภาษาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ จำแนกตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การสรรคำ
2. การใช้โวหารภาพพจน์

1. การสรรคำ

การเปรียบเทียบการใช้คำในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ พบว่าในวรรณคดีทั้งสองเรื่อง มีการใช้คำในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การหลាកคำ การซ้ำคำ การซ้ำข้อความ การซ้ำประโยค และการซ้อนคำ การเปรียบเทียบการสรรคำในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีดังต่อไปนี้

1.1 การหลាកคำ คือ การใช้คำที่มีความหมายเดียวกันหรือมีความหมายใกล้เคียงกันที่เขียนในรูปคำศัพท์ที่แตกต่างกัน ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีการหลាកคำที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1.1.1 การหลាកคำเรียกตัวละคร

1.1.2 การหลាកคำทั่วไป

1.1.1 การหลាកคำเรียกตัวละคร เป็นการหลាកคำที่นิยมใช้ในวรรณคดีประเภทร้อยกรอง การหลាកคำเรียกตัวละครในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์พบว่าตัวละครเอกฝ่ายชายคือพระนลและตัวละครเอกฝ่ายหญิงคือนางทมยันตี มีการหลាកคำเรียกเป็นจำนวนดังต่อไปนี้ ในเรื่องพระนลคำหลวงหลាកคำเรียกพระนลจำนวน 125 ชื่อ ส่วนในเรื่องพระนลคำฉันท์หลាកคำเรียกพระนลจำนวน 101 ชื่อ และในเรื่องพระนลคำหลวงหลាកคำเรียกนางทมยันตีจำนวน 114 ชื่อ ส่วนในเรื่องพระนลคำฉันท์หลាកคำเรียกนางทมยันตีจำนวน

148 ชื่อ ส่วนตัวละครอื่นๆ ที่มีบทบาทในเรื่องทั้งสองเรื่องนั้นมีการหลากคำเรียกตามที่เห็นว่าเหมาะสมและไพเราะตรงตามลักษณะของตัวละคร การหลากคำเรียกตัวละครสามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 14 เปรียบเทียบการหลากคำเรียกตัวละครในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำจันท

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำจันท
1. การหลากคำเรียกตัวละครเอกตามฐานะ ของตัวละครที่เป็นกษัตริย์ เช่น ภูบดี ภูวนาถ องค์นรินทร์ปิ่นกษัตริย์ ราชานรเศรษฐ นรพักษ์ วีระราชา	1. การหลากคำเรียกตัวละครเอกตามฐานะ ของตัวละครที่เป็นกษัตริย์ เช่น พระไวย พระนรนาถ พระทรงเดช พระทรงโฉม นรเศรษฐะ พระผู้รพักษ์ พระปิ่นนรวิทรภ
2. การหลากคำเรียกตัวละครตามบทบาท เช่น ลูกวีรเสนจอมกษัตริย์ ดโนยา นางน้อย ราชธิดาท้าวภีมะ ผู้สุดาภิรมกษัตริย์ พระน้อง (พระบุษกร) ภราดร (น้องชาย) กลีเกียรติกระจาย กลีผู้นำใจพาล	2. การหลากคำเรียกตัวละครตามบทบาท เช่น พระวิทรภะนารี วิทรภะวนิดา ธิดาราช ธิดาหลวง พระภาดา (พระบุษกร)
3. การหลากคำเรียกตัวละครตามตามลักษณะ ของตัวละคร การหลากคำในลักษณะนี้จะพบ ในการเรียกชื่อของเทพเจ้าที่มีบทบาทอยู่ในเรื่อง นี้ได้แก่ พระอินทร์ หลากคำ "เทวราชจอมสวรรค์ ผู้ผู้ศจี วัชร มเหศวรมิงอมร ปิ่นไตรภพ" พระยม หลากคำ "เจ้ามฤตยู ยมราช ทนต์ธรเทวินทร์" พระเพลิง หลากคำ "หุตาสิน" พระวรุณ หลากคำ "ชลธิบดี"	3. การหลากคำเรียกตัวละครตามตามลักษณะ ของตัวละคร จะพบในการเรียกชื่อของเทพเจ้าที่ มีบทบาทอยู่ในเรื่องนี้ ได้แก่ พระอินทร์ หลากคำ "พระจอมสวรรค์ สุราธิป ศักระผู้ศจีบดี พระพันตา" พระยม หลากคำ "ยมรักษะทักษิณ" พระเพลิง หลากคำ "พระเจ็ดกร พระเจ็ดลิ้น พระสามขงฆ์ หุตาสะ" พระวรุณ หลากคำ "วาริโถม"

ตาราง 14 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
4. การหลากคำเรียกตัวละครโดยประสมคำ นำหน้าชื่อ ได้แก่ องค์กลี องค์ทวabr ท้าวกลี ท้าวทวabr	4. การหลากคำเรียกตัวละครโดยประสมคำ นำหน้าชื่อ ได้แก่ องค์กลี องค์ทวabr ท้าวกลี ท้าวทวabr

จากตาราง 14 นี้พบว่าการหลากคำเรียกตัวละครในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีลักษณะการหลากคำเรียกตัวละครที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

ลักษณะการหลากคำเรียกพระนลที่เหมือนกัน ได้แก่ การหลากคำเรียกตามบทบาทกษัตริย์ บทบาทสามี ตามลักษณะของการเป็นผู้มีคุณธรรมและลักษณะของการเป็นผู้มีความสามารถ ส่วนการหลากคำเรียกพระนลที่แตกต่างกัน ได้แก่ การหลากคำเรียกตามบทบาทพี่ชาย ซึ่งมีใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง และการหลากคำเรียกตามบทบาทลูกเขยและตามลักษณะของผู้มีรูปร่างงดงาม ซึ่งใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์

ลักษณะการหลากคำเรียกนางทมยันตีที่เหมือนกัน ได้แก่ การหลากคำเรียกตามบทบาทนางกษัตริย์ บทบาทลูกสาว และเรียกตามลักษณะของผู้หญิง หญิงงาม หญิงสาว ส่วนการหลากคำเรียกที่แตกต่างกัน ได้แก่ การหลากคำเรียกตามบทบาทลูกสะใภ้และบทบาทแม่ ซึ่งใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง ส่วนการหลากคำเรียกตามลักษณะของการเป็นผู้มีคุณธรรม มีใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์

ลักษณะการหลากคำเรียกตัวละครอื่นเหมือนกัน ได้แก่ หลากคำเรียกตามลักษณะและบทบาทของตัวละคร ซึ่งตัวละครท้าววีรเสนบิดาของพระนล ไม่ปรากฏในเรื่องพระนลคำฉันท์

1.1.2 การหลีกคำทั่วไป การหลีกคำในลักษณะนี้เป็นที่นิยมใช้ในวรรณคดีไทยกันอย่างมาก ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำจันท์มีการหลีกคำทั่วไปแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 15 เปรียบเทียบการหลีกคำทั่วไปในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำจันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำจันท์
1. การหลีกคำพรรณนาธรรมชาติ ในบทพรรณนาธรรมชาติมีการหลีกคำทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้ 1.1 การหลีกคำที่นิยมใช้กันทั่วไป โดยใช้คำที่นิยมใช้ในวรรณคดีทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้ คำที่มีความหมายว่า น้ำ เช่น “นที ชลธารธาร วารี” คำที่มีความหมายว่า นก เช่น “ปักชิน วิหค” 1.2 การหลีกคำที่ผู้แต่งกำหนดขึ้นเอง เช่น คำว่า ฐ เมื่อพบอยู่ในป่า เรียกว่า อรุคไพโร	1. การหลีกคำพรรณนาธรรมชาติ ในบทพรรณนาธรรมชาติมีการหลีกคำทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้ 1.1 การหลีกคำที่นิยมใช้กันทั่วไป โดยใช้คำที่นิยมใช้ในวรรณคดีทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้ คำที่มีความหมายว่า ป่า เช่น “พน ไพโรสณฑ์” คำที่มีความหมายว่า ช้าง เช่น “กริ กริน” คำที่มีความหมายว่า นก เช่น “สกุณ พินคพิหงค์ ทวิช” คำที่มีความหมายว่า ดอกบัว เช่น “อุบล บงกช สโรช” 1.2 การหลีกคำที่ผู้แต่งกำหนดขึ้นในเรื่อง ดังเช่น คำว่า พาศี ซึ่งความหมายโดยทั่วไปคือม้า แต่ในเรื่องนี้หมายถึง นก 2. การหลีกคำโดยใช้คำที่ไม่ปรากฏการใช้ อย่างแพร่หลาย เช่น คำว่า กษุรี อูริกา ซึ่งหมายถึงมิด

จากตาราง 15 แสดงให้เห็นได้ว่า การหลากคำทั่วไปที่มีใช้ทั้งในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีลักษณะเหมือนกัน ได้แก่ การหลากคำในการพรรณนาธรรมชาติในแบบที่นิยมใช้กันทั่วไปในวรรณคดีไทย และในแบบที่ผู้แต่งเป็นผู้คิดขึ้นมาเอง ส่วนการหลากคำทั่วไปโดยใช้คำที่ไม่ปรากฏแพร่หลาย ปรากฏในเรื่องพระนลคำฉันท์เท่านั้น

1.2 การซ้ำคำ การซ้ำคำเป็นการใช้คำคำเดียวกัน มีเสียงเดียวกัน ซึ่งความหมายของคำนั้นจะเหมือนหรือต่างกันได้ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีการใช้คำซ้ำที่เหมือนกัน คือการซ้ำคำคำเดียวกันและมีความหมายเหมือนกัน แสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 16 เปรียบเทียบการซ้ำคำในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
1. การซ้ำคำคำเดียวกัน ดังเช่น การซ้ำคำ ว่า โศก ทั้งในความหมายว่า เศร้า และในความหมายที่หมายถึงต้นโศก ดังตัวอย่างต่อไปนี้ <u>ตัวอย่างที่ 1</u> ๑ อ้าต้นอโศกใหญ่ ดูซ้ำไรโศกบ่สูญ พฤกษาอย่าช่วยพูล จะตัดโศกวิโยคใจ ๑ อโศกเหมาะสมญา ตัดโศกาตุรพิไร จงตอบให้ชอบใจ ตัดโศกใหญ่ให้สักที ๑ พุดพลางทางคร่ำครวญ อกระกำซ้ำโศกก็ โศกพลางทางเทวี เวียนอโศกยิ่งโศกคัลย์ (พระนลคำหลวง หน้า 191) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> ๑ แต่นั้นมากลี้ก็เข้าสิง แบนนิ่งอยู่ในกายพี่ ร้อนรนปนพันพันทวี ด้วยเหตุที่คำแข่งกำแหงราวูร้อนขึ้นทุกทีทวี นึก บ่มีได้มีผอนพักทวีผลาญเหมือนก่อเพลิงเติมเพลิงเถกิงกานต์ เพลิงผลาญราวูรมสุมฤดี (พระนลคำหลวง หน้า 395)	1. การซ้ำคำคำเดียวกัน ได้แก่การซ้ำคำว่า สุโนศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ๑ เมื่อนั้นพระองค์อรธิดา ทศนาสุโนศงามคิดใคร่จะได้ก็จรตาม บริษัทตามองค์ ๑ แอบฮ้อมแลล่อมคณะสุโนศ และระเริงจะจับหงส์ หุดหวัดกระชิตจิตพวง ผิวใกล้ก็ไปทัน ๑ ปางราชยุพาพรประไพ จรไล่พิศนหัน หนีนางและห่างคณะก้านัล ก็สุโนศเสนอสาร (พระนลคำฉันท์ หน้า 223 - 224)

ตาราง 16 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
2. การซ้ำคำส่วนหน้าในวรรคเดียวกัน ๐ <u>นตราบใด</u>พระบุญไศลก มีพันโคกวิโมกซ์พาล <u>นตราบนั้น</u>ปิตาจหาญ มีพันพิชฌุไป ๐ <u>แลตราบใด</u>จะสิงอยู่ ณจิตภูธรศรีไท <u>ก็ตราบนั้น</u>และมันไรรู้ จะต้องทนทุกข์เวทนา (พระนลคำหลวง หน้า 249)	2. การซ้ำคำส่วนหน้าในวรรคเดียวกัน <u>ตัวอย่างที่ 1</u> ๐ <u>สายหยุดก็</u>อยู่ดกลิ่น เพราะถวิลลอยใจ <u>เกรงกลิ่น</u>พระทรมไวย วรรณะกานดา ๐ <u>สายหยุดจะ</u>อยู่ดโย อรไทยบได้มา <u>จักหอม</u>พนอมกา นนบ้างก็ช่างมัน (พระนลคำฉันท์ 225) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> ๐ <u>ซ่อนกลิ่นถวิลว่า</u> ศศบ้างจะแข่งแซ <u>หมายเดือน</u>บ่เหมือนแด ก็จะได้ดูราดา ๐ <u>ซ่อนกลิ่นบ่</u>มีนสมร จรซ่อนสุดนัย <u>กลบกลิ</u>นถวิลอาย เพราะบ่ขันประชันนาง (พระนลคำฉันท์ 225)
3. การใช้ไม้ยมกในการซ้ำคำ การใช้ไม้ยมก แทนคำที่ออกเสียงซ้ำ มีดังตัวอย่างต่อไปนี้ <u>ตัวอย่างที่ 1</u> "โอ้ยๆ เร็วเกิดพระนล" (พระนลคำหลวง หน้า 241) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> "น่านั่งเล่นเย็นๆ ใจ" (พระนลคำหลวง หน้า 177)	3. การใช้ไม้ยมกในการซ้ำคำ มีดังต่อไปนี้ <u>ตัวอย่างที่ 1</u> "หวิวๆ ละลิวปน" (พระนลคำฉันท์ หน้า 157) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> "ลิวๆ ประเลห์มรุตพัต" (พระนลคำฉันท์ หน้า 159) <u>ตัวอย่างที่ 3</u> "ฉิวๆ ละลิวจระณะมร" (พระนลคำฉันท์ หน้า 166) <u>ตัวอย่างที่ 4</u> "ห้วงๆ กระจ้วงจรรนริน" (พระนลคำฉันท์ หน้า 166)

จากตาราง 16 แสดงให้เห็นว่า การซ้ำคำในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีลักษณะเหมือนกัน คือ การซ้ำคำคำเดียวกัน ซึ่งองค์ผู้นิพนธ์วรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้ พระองค์แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพในการสรรคำได้เป็นอย่างดี ทั้งสองพระองค์ทรงซ้ำคำ

คำเดียวกันในลักษณะทั่วไปเพื่อให้เสียงของคำเพิ่มและไพเราะขึ้นแล้ว พระองค์ยังทรงซ้ำคำในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งของวรรคในคำประพันธ์แต่ละบทเพื่อให้ภาษามีความงดงามมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วการซ้ำคำอีกรูปแบบหนึ่งที่เหมือนกันในวรรณคดีทั้งสองเล่ม คือการใช้ไม้ยมกแทนเสียงของคำที่ซ้ำ อันทำให้ผู้อ่านสามารถเห็นภาพของสิ่งที่กวีกล่าวถึงได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีการซ้ำคำในตำแหน่งต่างๆ ของวรรคที่มีใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์ เพราะรูปแบบของฉันท์ทำให้สามารถเลือกสรรถ้อยคำได้มากยิ่งขึ้น และเนื่องด้วยรูปแบบของวรรณคดีคำหลวงที่มีลักษณะคำประพันธ์ต่างๆ หลายชนิด จึงอาจทำให้การนำคำมาใช้ในคำประพันธ์จะต้องพิถีพิถันมากเป็นพิเศษ การซ้ำคำที่ปรากฏเฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์ ได้แก่ การซ้ำคำท้ายวรรค น.ม.ส. ทรงซ้ำคำเฉพาะในคำท้ายของวรรคหลังโดยสลับคำกันแต่ความหมายของคำยังคงเดิม ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า น.ม.ส. ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทฉันท์ในการดำเนินเรื่อง เพราะฉะนั้นจึงสามารถซ้ำคำในส่วนต่างๆ ของวรรคได้มากกว่าคำประพันธ์ประเภทคำหลวงที่มีรูปแบบคำประพันธ์ที่หลากหลาย ซึ่งคำประพันธ์บางชนิดใช้จำนวนคำน้อยอยู่แล้วหากซ้ำคำในวรรคหรือในบทนั้นมากเกินไปอาจทำให้บทประพันธ์มีความไพเราะได้มากเท่าที่ควร ดังที่ปรากฏการซ้ำคำเฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์ว่า

ตัวอย่างที่ 1

◎ ทราบข่าวสุมพร
เสียวศัลย์กระสันหา

อรไทยประไพประภา
กลยาณีประภาประไพ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 11)

นอกจากนี้ยังปรากฏการเล่นคำทั้งวรรคหน้าและวรรคหลังมีดังตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 2

◎ ใครอื่นบ่ควรคู่
เธอศักดิ์เสมอ

พระพญพระภูธร
อรัญศักดิ์เสมอเธอ

(พระนลคำฉันท์ หน้า 132)

ตัวอย่างที่ 3◎ รถไครนิรโฆษรถนั้นชวะปาน◎ นิษธาธิปไซร์จิตตุกัจจนบ่เสมอมหิบาลนิรโฆษรถนลก๊ปปได้จรรดลนิรโฆษรถไคร

(พระนลคำฉันท์ หน้า 176)

ตัวอย่างที่ 4◎ ดูไหนักดูบมิเขื่อนดูเนตรกัเนตรกลมณี◎ ดูเอวกัเอวอรสุรางค์ดูอกกัอกอรสอางผิวศกกัศกศรีผิวกรรมกักรรมนางผิวปรางกัเพียงปรางผิวกรกักรตรู

(พระนลคำฉันท์ หน้า 31)

ตัวอย่างที่ 5◎ ชายไคณะไตรภพควรรคัพฐวรร◎ หญิงไคณะไตรภพควรรคัพฐภมีบ่มิลบนรินทรอันณวิวัฒน์สวัสดิ์บ่มิลบพระนารีนลเกล้าจณรงค์

(พระนลคำฉันท์ หน้า 132)

ตัวอย่างที่ 6◎ มเหษีมหาคักดีพระผัวหน่ายสลายทรง◎ มเหศวรมหาลิทธินิราศสัตย์ดำรงสลงมไหสุรย์ประยูรยงสลดเศร้าสลักทรวงมหาฤทธิระบือสรวงดำรงเล่ห์อุบายใด

(พระนลคำฉันท์ หน้า 105)

3. การซ้ำข้อความ การซ้ำข้อความปรากฏเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวงโดยมีการใช้ข้อความหรือกลุ่มคำพรรณนาซ้ำ เพื่อให้เห็นการกระทำที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การซ้ำข้อความในเรื่องพระนลคำหลวง มีดังนี้

การซ้ำข้อความ ปวงกิจ เมื่อกล่าวถึงกิจการงานของท้าวโลกบาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

๐ น หัยไท้ว กัฏติ์ กิณฺณิณฺ นราณามิ วิห วิทียเต

๐ ปวงกิจจะการมนุชะเรา สุระเอานหัยตุ

ปวงกิจประสิทธิศุภะปุ ชนียเทพธบันดาล

๐ น จ เม พาลภาเวปิ กิณฺณิณฺ ปาปกัฏติ์ กัฏติ์

๐ ปวงปาปะกิจจะอุทฺส มนะหม่นกะมลราญ

หวนคิดตลอดณวะยะพาล กีบเคยจะปองทำ

(พระนลคำหลวง หน้า 219)

การซ้ำข้อความ มิใช่เทวดา , ผู้รักษา มาใช้ในบทประพันธ์บทเดียวกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2

๐ ทรามเซยเจลยชี ว่าข้านี้ะเจ้าชา มิใช่เทวดา ผู้รักษาราวปานี้ ๐ มิใช่เทวดา ผู้รักษาซึ่งคิริ มิใช่องค์เทวี รักษา้ำล้าละหาน

(พระนลคำหลวง หน้า 179)

การซ้ำข้อความในส่วนหน้าวรรคเดียวกันที่ทำให้ความหมายในเชิงความเป็นเหตุเป็นผลกันในส่วนของหน้าของวรรคหน้าในแต่ละบาท ดังตัวอย่างที่กล่าวไว้ว่า

ตัวอย่างที่ 3

๐ วิเชณ สัรวุไถร์ คาไตรร์ ยาวด์ ตี วาง นวิโมกษยติ

๐ นตราบไศพระบุญโสลก มิพันโสภวิโมกษพาล

นตราบนั้นปีศาจหาญ มิพันพิชคณูป

๐ ตาวด์ ตัวยิ มหาราช ทุหฺขิ ไว ส นวิตัสยติ

◎ แลตราบใดจะสิ่งอยู่

ณจิตภูธรศรีไท

ก็ตราบนันและมันไซ้

จะต้องทนทุกข์เวทนา

(พระนลคำหลวง หน้า 249)

4. การซ้ำประโยค การซ้ำประโยค ที่ปรากฏเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง ได้แก่ การซ้ำประโยคเดียวกัน เป็นการใช้ประโยคเดียวกันที่กล่าวมาแล้ว เพื่อเน้นย้ำข้อความอื่นๆ ที่ต้องการกล่าวถึงในเหตุการณ์เดียวกัน การซ้ำประโยคเดียวกันนี้ในเรื่องพระนลคำหลวงได้แก่

ตัวอย่างที่ 1 การซ้ำประโยค “ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้” การซ้ำประโยคดังกล่าวนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของนางทมยันตีที่มีความหนักแน่น ดังที่กล่าวว่า

◎ ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้ ขอให้พระภูตะลักชี ทำลายปราณประหารชีวี ให้เป็นที่ปรากฏด้วยพลัน อนึ่งขอให้พระผู้กระจำง ส่องสว่างเวหนบนสวรรค์ ผู้เสด็จเยี่ยมภพจบทุกวัน พระองค์นั้นเปนพยานวาจา ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้ ขอพระไฟบนสวรรค์อันแสงกล้า ทำลายปราณประหารชีวา เพื่อให้ปรากฏชัดถนัดยล อีกขอพระจันทิมามหายศ ผู้อยู่หมดทั่วไปทุกแห่งหน ทั้งทราบสิ้นสรรพกิจในจิตคน เปนพยานบันดาลผลจงมากครัน ถ้าแม้ข้าคิดคบถไซ้ ขอจงให้เทเวศรวิเศษสรรพ ทำลายปราณประหารชีวัน ด้วยจับพลันปรากฏทุกประการ

(พระนลคำหลวง หน้า 399)

ตัวอย่างที่ 2 การซ้ำประโยคต่อไปนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะของนางทมยันตีที่มีความตั้งมั่นด้วยความมั่นคง ซึ่งมีการใช้ซ้ำข้อความนี้ซ้ำกันจำนวน 4 บท ดังที่กล่าวว่า

◎ เตน สัตย์เณ วิพุทธาส์

ดัม เอว ปรีतिकันตุ เม

ด้วยสัตยวาทยง

ยีนมัน

ขอเทพแดลงเค้า

แจ่มแจ้งเจตนา

(พระนลคำหลวง หน้า 63 - 65)

5. การซ้อนคำ การใช้คำซ้อน คือการใช้คำที่มีเสียงหรือความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาใช้คู่กัน ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีการใช้คำซ้อนแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 17 เปรียบเทียบการซ้อนคำในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
1. การใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย มีดังนี้ <u>ตัวอย่างที่ 1</u> การซ้อนคำที่มีความหมายถึงการกราบไหว้ “พระนล<u>ประนมวันทา</u> ทูล<u>ปฎิญาณ</u>จะรับใช้ กิจใดๆ ท่านประสงค์ จัก<u>ผจงจัดด้วยดี</u> แล้ว<u>ภักตัญญูลินอบ</u> ยอบกายอย่างเคารพ <u>นบกราบสี่เทพไท่</u> หัตถ์ประสานเรียบไว้ จึงเอื้อน<u>ปฤจฉา</u>ฯ” <u>ตัวอย่างที่ 2</u> การซ้อนคำที่มีความหมายว่าการบวงสรวง กล่าวว่า “อันองค์พระทรงเดช อัสวเมธทำกัณฑ์ <u>เส้นสรวงบำบวงบน</u> บัมิเวียน<u>เส้นสรวงสรรค์</u>” (พระนลคำหลวง หน้า 159) <u>ตัวอย่างที่ 3</u> การซ้อนคำที่มีความหมายว่า โศกเศร้า เสียใจ กล่าวว่า “<u>ครวญคร่ำกำสรวลโศก</u> เพื่อ<u>วิโยคภูวนัย</u> ทุกข์ชำระกำใจ <u>เฝ้าโหยให้ถึงภรรดา</u>” (พระนลคำหลวง หน้า 159) (พระนลคำหลวง หน้า 25) <u>ตัวอย่างที่ 4</u> การซ้อนคำที่มีความหมายว่า พุด “<u>พฤตตเสนานางนม</u> ได้<u>ลดับทมยันตี</u> มี <u>เสาวนีประภาษสัง</u> บัมิ<u>อรังريبออกไป</u>” (พระนลคำหลวง หน้า 93)	1. การใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย มีดังต่อไปนี้ การซ้อนคำที่มีความหมายว่า ปา ได้แก่ <u>ตัวอย่างที่ 1</u> “<u>จรลิณะพงไพร</u>” (พระนลคำฉันท์ หน้า 96) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> “<u>พนัฏฐระงายระงม</u>” (พระนลคำฉันท์ หน้า 158) <u>ตัวอย่างที่ 3</u> การซ้อนคำที่หมายถึงการไหว้ ◎ <u>ประดาเทพเสด็จมา</u> และ<u>บรรดากษัตริย์ผอง</u> ก็<u>ชำน้อยประณตปอง</u> <u>ประณามกัมประนมกร</u> (พระนลคำฉันท์ หน้า 26) <u>ตัวอย่างที่ 4</u> การซ้อนคำที่มีความหมายว่า อ้วน “<u>จะอ้วนพีบัมิภัย</u>” (พระนลคำฉันท์ หน้า 105)

ตาราง 17 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
2. การซ่อนคำเพื่อเสียง การซ่อนคำเพื่อเสียงนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 2.1 การซ่อนคำที่มีเสียงสระเดียวกัน เช่น คำว่า <u>เอื้อเพื่อเื้อแผ่</u> บบ<u>ปิดปิดบัง</u> 2.2 การซ่อนคำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน เช่น <u>ตัวอย่างที่ 1</u> "ดู<u>ดั่งไฟฟอน</u>" (พระนลคำหลวง หน้า 95) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> "พัน<u>ฟาดเสียว</u>ไฟ<u>ม้วยมรณ</u>" (พระนลคำหลวง หน้า 103) <u>ตัวอย่างที่ 3</u> "บ<u>บ่</u>เ<u>เือน</u>บ<u>บ่</u>ด<u>บ่</u>ด<u>บ่</u>บัง" (พระนลคำหลวง หน้า 349)	2. การซ่อนคำเพื่อเสียง แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 2.1 การซ่อนคำที่มีเสียงสระเดียวกัน เช่น <u>สิริ<u>มัว</u>ส<u>ลัว</u>แสง</u> (พระนลคำฉันท์ หน้า 130) 2.2 การซ่อนคำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน เช่น <u>ตัวอย่างที่ 1</u> "ประ<u>เล่า</u>ประ<u>โลม</u>โ<u>ม</u>ฉาย" (พระนลคำฉันท์ หน้า 23) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> "วิ<u>ลาส</u>เล<u>ศ</u>วิ<u>ไล</u>ย<u>เล</u>" (พระนลคำฉันท์ หน้า 23) <u>ตัวอย่างที่ 3</u> "บ<u>ำ</u>ร<u>ุง</u>เช<u>อ</u>บ<u>ำ</u>เร<u>อ</u>เร<u>ียง</u>" (พระนลคำฉันท์ หน้า 23) <u>ตัวอย่างที่ 4</u> "ม<u>น</u>ป<u>วน</u>จะ<u>ป</u>ร<u>วน</u>จะ<u>แ</u>ปร" (พระนลคำฉันท์ หน้า 47) <u>ตัวอย่างที่ 5</u> "ละ<u>ห้อย</u>ละ<u>เหี้ย</u>เป<u>ลี้ย</u>อง<u>ค์</u>" (พระนลคำฉันท์ หน้า 142)

จากตาราง 17 จะเห็นได้ว่าในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีการซ่อนคำในลักษณะเดียวกัน คือ ซ่อนคำเพื่อความความหมาย และซ่อนคำเพื่อเสียง ในการซ่อนคำเพื่อเสียง ทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและน.ม.ส. ทรงเพิ่มสัมผัสให้กับคำที่ซ่อนอีกด้วย ซึ่งทำให้วรรณคดีทั้งสองเรื่องมีความไพเราะในการสรรคำตามลักษณะการนิพนธ์ขององค์ผู้นิพนธ์วรรณคดีทั้งสองเล่มนี้

การใช้โวหารภาพพจน์

การเปรียบเทียบการใช้ภาพพจน์ชนิดต่างๆ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีการใช้โวหารภาพพจน์ที่เหมือนกันได้แก่ โวหารอุปมาอุปไมย โวหารอุปลักษณ์ โวหารสัญลักษณ์ โวหารอริพจน์ โวหารบุคลาธิษฐาน และโวหารปฏิพจน์ โวหารที่ใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวงได้แก่ โวหารปฏิภาคพจน์ ซึ่งรายละเอียดการใช้โวหารภาพพจน์สามารถแสดงเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 18 เปรียบเทียบการใช้โวหารภาพพจน์ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
1. การใช้โวหารอุปมาอุปไมย มีดังตัวอย่างต่อไปนี้ <u>ตัวอย่างที่ 1</u> "๐ ราววิฑูไสแสง กละแฝงณเมฆนวล แม่จขยายถ้วน วจะเค้าคตฺไช" (พระนลคำหลวง หน้า 225) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> "๐ รูปร่างนางเหมือนบ้า ดูหน้าตากก็แปลกคน" (พระนลคำหลวง หน้า 193)	1. การใช้โวหารอุปมาอุปไมย มีดังตัวอย่างต่อไปนี้ <u>ตัวอย่างที่ 1</u> "๐ บัดนั้นกำนัลนาง บ่มีห่างยุภาพา ล้อมเล่ห์ดารา กลล้อมพระจันทร์" (พระนลคำฉันท์ หน้า 20) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> "๐ สององค์ทรงมยุรยาตร ณะตลาดถนนงาม นอนนั่งณะร่มนิคมคาม ดูไพร่ดำเนิรดิน " (พระนลคำฉันท์ หน้า 58)
2. การใช้โวหารอุปลักษณ์ เปรียบเทียบภรรยาเหมือนกับยารักษาไข้ ดังกล่าวว่า ๐ ยามผัวเปนทุกข์เศร้า โศกคัลย์ เภสัชโอสถอัน วิเศษแล้ ไปสู่มีงเมียขวัญ กลอยจิต ได้เลย แพทย์ฉลาดรู้แท้ ดั่งนี้สัตยา ฯ (พระนลคำหลวง หน้า 115)	2. การใช้โวหารอุปลักษณ์ น.ม.ส. ทรงกล่าวถึงเนื้อความในตอนนีว่ ๐ ยาโดผิโภษชประเสริฐ กีบเลิศเสมอเมีย ชุ่มชื่นระรื่นกมลเคลีย ภสดาพยาบาล (พระนลคำฉันท์ หน้า 63)

ตาราง 18 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
3. การใช้โวหารสัญลักษณ์แทนในบทอัศจรรย์ ไม่ปรากฏอยู่ในเรื่อง	3. การใช้สัญลักษณ์แทนในบทอัศจรรย์ ปรากฏเพียงตอนเดียว โดยใช้ธรรมชาติ ดอกไม้ เป็นสิ่งแทน ดังที่กล่าวว่า ๐ ปราโมทสโรชรัตน์ บมิตัดอุโรชมาลย์ กานดาประภาวาน อภิลาชลอทรง ๐ บัวบกณะกอร อรชรนอันองค์ บัวน้ำปจ้านง ผิวจับก็กลับวาง ๐ บงบัทมะขัดแค้น กุวะแค้นจะแข่งนาง เมาเมอเมยอพาง ศุภขันสุบรรณบิน (พระนลคำฉันท์ หน้า 223 - 224)
การใช้สัญลักษณ์ด้วยวิธีการเอาสิ่งที่เป็น รูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแทนสิ่งที่เป็น นามธรรม ทำให้เข้าใจได้กว้างขวางลึกซึ้งโดยมิ ต้องใช้คำอธิบาย ดังที่กล่าวถึงเหตุการณ์ อัศจรรย์เกี่ยวกับวานุกไว้ดังนี้ "เล่าถึงปวงนิมิตโดยพิสดาร ทุกประการที่จดจำได้ ทั้งอย่างคนอย่างเทวดาไซ้ ปรากฏในวานุกทุกสิ่งอัน เขานั้นประพติพิเศษยิ่ง ทุกๆ สิ่งเหลือประเสริฐเลิศ เลอสรร ไม่เคยยินเคยยลเหมือนคนนั้น ทุกๆ สิ่ง อัศจรรย์เสียสุดใจ เมื่อยามเดินถึงประตูของกฎ จะต้องมุดต้องก้มก้นหาไม่ ประตูนันพลันหลีกสูงขึ้นไป เพื่อจะให้เขาลอดสวดกดา" (พระนลคำหลวง หน้า 381)	น.ม.ส. พรรณนาเหตุการณ์อัศจรรย์ดังกล่าวนี้ไว้ ว่า ๐ คราววานุกมาใกล้ เดีรไปณะประตุนิน ต่ำเตี้ยดุจเรียดิน มานุษก็จะมุดไป ๐ เธอไซ้รับมิได้มุด แปลกสุดธำเนรโคคล สัจจารพิสดารใจ ยึดตัวดุจกลัวเกรง ๐ วานุกจรหอนนาน สัจจารสิก็หดเอง ลำพังดุจพังเพร ต่ำเตี้ยกลเรียดิน (พระนลคำฉันท์ หน้า 188)

ตาราง 18 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
5. การใช้โวหารอิพจน์ การกล่าวเกินกว่าความเป็นจริงที่ใช้ในเรื่องนี้ เช่นการกล่าวถึงความทุกข์ที่มีมาก ดังที่กล่าวว่า <u>ตัวอย่างที่ 1</u> "๐ อ้าใจเทวศเพียง ภินท์พัง พระเอย ตัวก็สิ้นเต็มดั่ง จับไข้ อกกรมระบมพัง พระตรัส ยิ่งตรัสยิ่งหม่นไหม้ ออกเพียงเพลิงงาม" (พระนลคำหลวง หน้า 113) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> ๐ ทวีเธอ นฤทัย ตัสย ทูหิขิตส์ยามวดี ตทา ๐ งวยงงเป็นทุกข์ใหญ่ บั่นปวนไปบมิหยุดหย่อน ออกภูธรราวกับแยกแตกเป็นสองภาคแพร่ ๐ โทเลว มูหฺร์ อายาติ ยาติ ใจ สภาม์ ปรีติ ๐ แกว่งไกวอยู่เช่นชิงช้า พาให้จรจากทับ แล้วหวล กลับคืนไป เปนได้หลายหนจนี้ ฯ (พระนลคำหลวง หน้า 135)	5. การใช้โวหารอิพจน์ น.ม.ส.ทรงกล่าวถึงความทุกข์ที่มีมากมายจนเกินกว่าความเป็นจริงได้ ดังที่กล่าวว่า <u>ตัวอย่างที่ 1</u> ๐ อาดูรอตุลย์เดือด ดุจเลือดละหลังริน เผือดพัคตร์ประจักษ์จัน ตนะพรั่นภยันตราย (พระนลคำฉันท์ หน้า 76) <u>ตัวอย่างที่ 2</u> ๐ ในเมื่อพระนลหนี จรลี้ณะไพรสาณท์ ดูไชรมิวายปราณ ก็เพราะชนม์ปดลชัย ๐ หาไมมีแคล้วคลาด จะวินาศประลัยไป ชนม์วายมลายใน ขณะที่พระหนีจร (พระนลคำฉันท์ หน้า 78)

ตาราง 18 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
4. การใช้บุคลาธิษฐาน กล่าวถึงต้นอโศกมี กิริยาอาการเหมือนอาการของมนุษย์ กล่าวว่า “๐ อ้าดูอโศกนี้ ศรีไสววิไลตา อยู่หว่างกลาง พนา เปนสง่าแก่แนวไพร ๐ ชุ่มชื่นรื่นอารมณ์ ลมเพยพัดระบัดใบ ดุสุขสนุกใจ เหมือนแลดูจอมภู ผา ๐ อโศกดูแสนสุข ช่วยดับทุกข์รู้สึกครา โศกเศร้าเฝ้าอรุณ อ้าอโศกโรคซ้ำร้าย ๐ อโศกโยก กิ่งไกว จงตอบไปดังใจหมาย ได้เห็นพระภุชช ผ่านมาบ้างฤาอย่างไร ๐ พระนั่นชื่อพระนล ผู้ เรื่องรณธริกษัย เปนผัวนางทราวม้วย นามนิยมทม ยันตี” (พระนลคำหลวง หน้า 189)	4. การใช้บุคลาธิษฐาน ดังเช่นตอนที่กล่าวถึง ต้นอโศก ว่า ๐ อ้าวีตะโคกะศุภวัฒน์ กลฉัตรเฉลิมมรย ข้าภารยานรวิกรม นลราชนรินทร์ ๐ ท่านไชวริโคกสุขประเสริฐ สิริเลิศณะราวดอน ดูโศกวิโยคนฤปรจ นลเรศณะราวดวง ๐ อ้าศรีอโศกะตรุเศรษฐ์ ภัยะเจตทวงพง แม่นทรายบุบลพระนลทรง ภพผู้ประภากร ๐ จงช่วยอำนวยคุณแกลง ระบุแจ้งวิถีจร ทางใดจะพบพระมนิตร ทุมบอกยุบลเรา ๐ ดูโศกอโศกจะมีระจับ ปรีโศกบางเบา ท่านไชรัสติดยพันพำเนา กีบสมสมัญญา (พระนลคำฉันท์ หน้า 95)
6. ไหวหารปฏิบัติคือการใช้วิธีถามโดยไม่ ต้องการคำตอบ ดังเช่นเหตุการณ์ในตอนนี้นาง ทมยันตีร้องบอกพระนลเพราะคิดว่าพระนลอยู่ ในแถบนั้น ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วนางรู้ว่าไม่มี พระนลอยู่ ดังที่กล่าวว่า ๐ เหตุไฉนภูธรชอนเร้น หลังพุ่มอันเปน ลับแลกำบัง สายตา ๐ ตรัสเกิดตรัสเกิดราชา อย่าเข้ากรรยา จงตรัสให้หายหวาดกลัว ๐ อ้าพระราเชนทร์เหนือหัว ดูเกิดความกลัว จนน้องนี้สิ้นขวัญหาย ๐ เหตุใด ไม่มาดังหมาย ปลอบน้องเพื่อวาย วิตกวิโยคโศกศัลย์ (พระนลคำหลวง หน้า 139)	6. ไหวหารปฏิบัติคือการใช้วิธีถามโดยไม่ ต้องการคำตอบนี้ น.ม.ส.ทรงกล่าวถึง เหตุการณ์ในตอนนี้นางทมยันตีร้องถาม พระนลเช่นเดียวกับเรื่องพระนลคำหลวงไว้ ดังนี้ ๐ นั้นแน่มะกอแฝก พระจะแมกจะเมี้ยนโย โนนเวณไหวไหว พระจะเร้นก็เห็นองค์ ๐ มาเกิดพระเกิดเกล้า นลเฝ้าพิบูลย์ยง เล่นเร้นก็เช่นทรง จิตหมายทำลายมรย (พระนลคำฉันท์ หน้า 78)

ตาราง 18 (ต่อ)

เรื่องพระนลคำหลวง	เรื่องพระนลคำฉันท์
7. โวหารปฐกาคพจน์คือ การใช้ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ซึ่งผู้ใช้จะจงใจหรือไม่จงใจใช้ก็ตามก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง และไม่น่าเป็นไปได้ ดังเช่นที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงนางทมยันตีไว้ว่า ๑ กายนางพลงชุ่มน้ำ แต่อกข้าแห้งเป็นผง (พระนลคำหลวง หน้า 157) ๑ ธารน้ำลงเล่น อาบน้ำเย็นเย็นแต่ตัว ใจ โศกวิโยคผัว เย็นแต่ตัวหัวอกร้อน ฯ (พระนลคำหลวง หน้า 203)	7. โวหารปฐกาคพจน์ ไม่มีการใช้ในเรื่องพระนลคำฉันท์

จากตาราง 18 จะเห็นได้ว่าในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีการใช้โวหารภาพพจน์ที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และใช้แตกต่างกัน ได้แก่ โวหารที่ใช้เหมือนกันทั้งในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ได้แก่ โวหารอุปมาอุปไมย โวหารอุปลักษณ์ โวหารสัญลักษณ์ โวหารอธิพจน์ โวหารบุคลาธิษฐาน และโวหารปฏิพจน์ ซึ่งการใช้โวหารภาพพจน์ที่เหมือนกันนี้ ยังมีบางส่วนที่แตกต่างกัน ได้แก่ การใช้โวหารสัญลักษณ์ในเรื่องพระนลคำหลวงมิได้มีการใช้โวหารสัญลักษณ์นี้ ในบทอศจรรย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เพียงคำบรรยายเพื่อให้เห็นภาพการของตัวละครเท่านั้น แต่ในขณะที่เรื่องพระนลคำฉันท์ใช้ดอกไม้ ดอกบัว หรือธรรมชาติอื่นๆ เป็นสิ่งแทน และการใช้โวหารที่แตกต่างกัน ได้แก่ โวหารปฐกาคพจน์ ซึ่งใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวงเท่านั้น

บทที่ 6

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าเพื่อเปรียบเทียบวิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์ระหว่างเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ โดยวิเคราะห์วิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์ 2 ลักษณะ คือ รูปแบบคำประพันธ์และการใช้ภาษาในประเด็นย่อยๆ ของแต่ละฉบับ แล้วนำผลการวิเคราะห์มาเปรียบเทียบ ซึ่งนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ในครั้งนี้ใช้บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวง ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คลังวิทยา พ.ศ.2517 และใช้บทพระนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์พระนิพนธ์ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์คลังวิทยา พ.ศ.2511

สรุปผลการวิจัย

จากการเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ในด้านวิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์ ผลการศึกษาเปรียบเทียบสรุปไว้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบด้านวิธีดำเนินเรื่องและการเรียบเรียงเนื้อเรื่อง พบว่า เรื่องพระนล ในฉบับพระนลคำหลวงและฉบับพระนลคำฉันท์ มีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1.1 วิธีดำเนินเรื่อง วิธีดำเนินเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีวิธีดำเนินเรื่องที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ วิธีดำเนินเรื่องที่แตกต่างกันได้แก่

1.1.1 ผู้เล่าเรื่อง เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ใช้ผู้เล่าเรื่องแตกต่างกัน ได้แก่ เรื่องพระนลคำหลวงจะมีตัวละครอื่นเป็นผู้เล่าเรื่องทั้งหมด ซึ่งผู้เล่าเรื่องดังกล่าวนี้คือ ฤๅษีพฤตศิวเล่าเรื่องพระนลให้แก่กษัตริย์ปาดทพพิง ส่วนในเรื่องพระนลคำฉันท์ผู้แต่งเป็นผู้ดำเนินเรื่องและบรรยายสภาพเหตุการณ์ทั่วไป

1.1.2 ปมปัญหาของเรื่อง ทั้งในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีปมปัญหาเหมือนกัน ซึ่งปมปัญหาของทั้งสองเรื่องนี้ คือ การล่มลงในการพนันจนทำให้เกิดโทษ โดยกล่าวถึงพระนลเป็นผู้ที่หลงการพนันสกา จนเป็นสาเหตุให้ต้องสูญเสียทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองจนหมดสิ้น ซึ่งเป็นปมปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตัวละครเอกของเรื่อง

1.1.3 สถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง การใช้สถานการณ์ตอนเปิดเรื่องในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์แตกต่างกัน ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้สถานการณ์ในการเปิดเรื่องพระนลคำหลวง แบบวิธีเล่าย้อนหลังกลับไป ในส่วนที่เรียกว่านิทานวัจนะ บรรยายเนื้อความเดิมที่มีอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ กล่าวถึงฤๅษีพฤทท์ศวีเล่าเรื่องพระนลให้ยุธิษเฐียรฟัง ส่วน น.ม.ส. ทรงใช้สถานการณ์ในการเปิดเรื่องพระนลคำฉันท์ตามขนบการเล่านิทานแนวจักรๆ วงศ์ๆ โดยบรรยายสภาพบ้านเมืองของตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

1.1.4 ปัญหาเริ่มปรากฏในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีการปรากฏปัญหาเหมือนกัน ได้แก่ เริ่มปรากฏปัญหาเมื่อเทวดาสีองค์ขอให้พระนลช่วยเป็นทูตบอกความแก่นางทมยันตีว่าให้เลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นพระสวามี ซึ่งขัดแย้งกับความรู้สึกของพระนลที่ประสงค์จะเลือกนางทมยันตีเช่นกัน

1.1.5 การขยายตัวคลี่คลายของปัญหาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์เหมือนกัน ได้แก่ เหตุการณ์ในตอนทีกลีและทวาบตั้งใจจะเข้าร่วมพิธี แต่กลับทราบความจริงจากเทพทั้งสองว่านางทมยันตีเลือกพระนลเป็นสวามีแล้ว กลีรู้สึกโกรธแค้นนางทมยันตี เมื่อได้โอกาสที่พระนลลืมนั่งแท่น กลีจึงหาวิธีการแก้แค้น เหตุการณ์ในตอนทีกลีได้โอกาสแก้แค้นนี้เองที่ทำให้เนื้อเรื่องมีการดำเนินต่อไปและทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

1.1.6. การทวนเรื่องให้ผู้อ่านรอกอย ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ใช้วิธีการทวนเรื่องวิธีเดียวกัน ได้แก่ วิธีการทวนเรื่องแบบบอกไปให้ผู้อ่านทราบเหตุการณ์ที่จะตามมาในภายหลัง ได้แก่ การกำหนดให้ตัวละครต้องตระการกำล่ำบากอยู่ในป่าด้วยความทุกข์ จึงทำให้อ่านสามารถทราบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายหลังได้ว่าจะอยู่ในลักษณะใด

1.1.7. ปัญหาเริ่มได้รับการแก้ไข ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีวิธีการแก้ไขปัญหาเหมือนกัน ใช้เหตุการณ์ตอนเดียวกันเป็นประเด็นแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้แก่ เหตุการณ์ในตอนทีพระยานาคกรโกฏบอกพระนลให้กลายร่างเป็นวาหุ พระนล

จะได้เรียนรู้หัวใจสกากับท้าวฤๅษบรรณแลกเปลี่ยนกับวิชาม้าของพระนล หลังจากนั้นปัญหาและอุปสรรคของพระนลจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

1.1.8 การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่อง

พระนลคำฉันท์มีการคลี่คลายเข้าสู่จุดจบเหมือนกัน ได้แก่ เหตุการณ์ตอนที่วานูกกลับกลายร่างคืนสู่ร่างพระนลเพื่อไปเล่นสกีนำบ้านเมืองกลับคืนมาจากพระบุษกร ซึ่งเป็นประเด็นที่ทำให้เรื่องเข้าสู่จุดจบแบบตัวละครมีความสุข

1.1.9 การจบเรื่อง ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ ใช้

วิธีการจบเรื่องในแบบเดียวกัน ได้แก่การจบแบบที่ทำให้ผู้อ่านประทับใจ โดยให้ตัวละครทุกตัวมีความสุขหลังจากที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เนื่องจากตัวละครยึดมั่นอยู่ในคุณธรรม ซึ่งในเรื่องพระนลคำหลวงได้แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมที่ควรยึดถือ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ประการสำหรับพระมหากษัตริย์ และคุณธรรมสำหรับภรรยา 5 ประการ ซึ่งถ้าใครยึดถือปฏิบัติตามแล้วจะส่งผลให้ผู้นั้นมีความสุข

1.2 การเรียบเรียงเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

1.2.1 ส่วนนำเรื่อง ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

มีส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ ส่วนที่เหมือนกันได้แก่การกล่าวถึงบทสรรเสริญกษัตริย์ บุษาสึงค์ศักดิ์สิทธิ์ และพระรัตนตรัย แต่ส่วนที่แตกต่างกัน ได้แก่ ในเรื่องพระนลคำหลวงบอกถึงสาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์และบอกที่มาของเรื่องพระนลที่มีอยู่ในคัมภีร์มหาภารตะ

1.2.2 ส่วนเนื้อเรื่อง ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์

มีเนื้อเรื่องเหมือนกันทั้งหมดจำนวน 26 ตอนซึ่งแต่ละตอนเรียกว่า สรรค แต่มีส่วนที่แตกต่างกันในรายละเอียดบางประการของเนื้อเรื่อง ได้แก่ ความรู้ของพระนล บิดาของพระนล เหตุการณ์การพนันสกา อุปกรณ์ที่พระนลใช้ตัดแบ่งผ้าในขณะที่อยู่ในป่า ตัวละครและพฤติกรรมของตัวละคร

1.2.3 ส่วนสรุป ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มี

ส่วนสรุปที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ ส่วนสรุปที่เหมือนกัน ได้แก่ มีการอธิบายคำศัพท์ที่ใช้ในเรื่องทั้งสองฉบับ และมีส่วนสรุปที่แตกต่างกัน ได้แก่ ในเรื่องพระนลคำหลวงสรุปเนื้อเรื่องในส่วนที่เรียกว่าอุตรกถา โดยบอกคุณธรรมของผู้เป็นสามีและภรรยาไว้ แต่ในเรื่องพระนลคำฉันท์

บอกเพียงว่าจบเรื่องพระนลเพียงเท่านี้ และอีกประการหนึ่งที่แตกต่างกันคือ การอธิบายลักษณะคำประพันธ์ที่มีใช้เรื่องพระนลมีอยู่ในเรื่องพระนลคำหลวงเท่านั้น การอธิบายความหมายของคำศัพท์ซึ่งมีอยู่ในทั้งสองเรื่องนั้นแตกต่างกัน ซึ่งในเรื่องพระนลคำหลวงจะอธิบายตามตัวอักษรแต่ในเรื่องพระนลคำฉันท์อธิบายตามเนื้อเรื่องในแต่ละตอน

2. การศึกษาเปรียบเทียบด้านศิลปะการประพันธ์ แบ่งการเปรียบเทียบออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 การเปรียบเทียบด้านรูปแบบการประพันธ์

2.2 การเปรียบเทียบด้านการใช้ภาษา

การเปรียบเทียบทั้งสองด้านมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบด้านรูปแบบการประพันธ์

2.1.1. รูปแบบคำประพันธ์ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์มีรูปแบบคำประพันธ์แตกต่างกันตามลักษณะคำประพันธ์ของแต่ละเล่ม มีรูปแบบคำประพันธ์บางชนิดที่ใช้เหมือนกันในวรรณคดีทั้งสองเล่ม

2.1.2 การใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีการใช้รูปแบบคำประพันธ์ในการพรรณนาที่เหมือนกัน ได้แก่ ใช้ในการพรรณนาตัวละคร การพรรณนาฉาก การพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก และใช้เป็นบทสนทนาของตัวละคร

2.2 การเปรียบเทียบด้านการใช้ภาษา การเปรียบเทียบการใช้ภาษาในเรื่องพระนลคำหลวงและพระนลคำฉันท์ แบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ด้านการสรรคำ

2.2.2 ด้านการใช้โวหารภาพจน์

การใช้ภาษาในแต่ละประเด็นดังกล่าวสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 ด้านการสรรคำ มีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

2.2.1.1 การหลากคำ มีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน

ดังนี้

2.2.1.1.1 การหลากคำเรียกตัวละคร ในเรื่องพระนล คำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ มีลักษณะการหลากคำเรียกตัวละครที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

2.2.1.1.1.1 การหลากคำเรียกพระนลมี ลักษณะเหมือนกัน ได้แก่ หลากคำเรียกตามบทบาทกษัตริย์ บทบาทสามี ตามลักษณะของผู้มีคุณธรรมและลักษณะของผู้มีความสามารถ ส่วนการหลากคำเรียกพระนลที่แตกต่างกัน ได้แก่ การหลากคำเรียกตามบทบาทพี่ชาย ซึ่งมีเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง และการหลากคำเรียกตามบทบาทลูกเขยและตามลักษณะของผู้มีรูปร่างงดงาม ซึ่งมีเฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์

2.2.1.1.1.2 การหลากคำเรียกนางทมยันตีมี ลักษณะเหมือนกัน ได้แก่ หลากคำเรียกตามบทบาทนางกษัตริย์ บทบาทลูกสาว และตามลักษณะของผู้หญิง ส่วนการหลากคำเรียกที่แตกต่างกัน ได้แก่ หลากคำเรียกตามบทบาทลูกสะใภ้ และบทบาทแม่ ซึ่งมีเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง ส่วนการหลากคำเรียกตามลักษณะของการเป็นผู้มีคุณธรรม มีเฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์

2.2.1.1.1.3 การหลากคำเรียกตัวละครอื่นมี ลักษณะเหมือนกัน ได้แก่ หลากคำเรียกตามลักษณะและบทบาทของตัวละคร ซึ่งตัวละครทำววีรเสนบิตาของพระนล ไม่ปรากฏในเรื่องพระนลคำฉันท์

2.2.1.1.2 การหลากคำทั่วไป ในเรื่องพระนลคำหลวง และเรื่องพระนลคำฉันท์มีลักษณะเหมือนกัน ได้แก่ หลากคำในการพรรณนาธรรมชาติ ในแบบที่นิยมใช้กันในวรรณคดีไทย และในแบบที่ผู้แต่งเป็นผู้คิดขึ้นมาเอง ส่วนการหลากคำทั่วไปโดยใช้คำที่ไม่ปรากฏแพร่หลาย มีในเรื่องพระนลคำฉันท์เท่านั้น

2.2.1.2 การซ้ำคำ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนล

คำฉันท์มีลักษณะเหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ การซ้ำคำที่เหมือนกัน ได้แก่ การซ้ำคำคำเดียวกัน และการซ้ำคำโดยใช้ไม้ยมกแทนเสียงของคำซ้ำ ส่วนการซ้ำคำที่แตกต่างกัน ได้แก่ การซ้ำคำท้ายวรรคและการซ้ำคำในส่วนวรรคหน้าและวรรคหลังซึ่งมีเฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์

2.2.1.3 การซ้ำข้อความ ปรากฏเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง

เท่านั้นใช้โดยข้อความหรือกลุ่มคำพรรณนาซ้ำให้เห็นการกระทำที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2.1.4. การซ้ำประโยค ปรากฏเฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง

เท่านั้น เพื่อเน้นย้ำข้อความอื่นๆ ที่ต้องการกล่าวถึงในเหตุการณ์เดียวกัน

2.2.1.5 การซ้อนคำ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนล

คำฉันท์มีการซ้อนคำเหมือนกัน ได้แก่ ซ้อนคำเพื่อความความหมาย และซ้อนคำเพื่อเสียง

2.2.2 ด้านการใช้โวหารภาพพจน์ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่อง

พระนลคำฉันท์มีการใช้โวหารภาพพจน์เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้ โวหารภาพพจน์ที่ใช้เหมือนกัน ได้แก่ โวหารอุปมาอุปไมย โวหารอุปลักษณ์ โวหารอธิพจน์ โวหารบุคลาธิษฐาน โวหารปฏิพจน์ และโวหารสัญลักษณ์แทนสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรมโดยใช้รูปธรรมแทน ส่วนโวหารภาพพจน์ที่ใช้ต่างกัน คือ โวหารปฏิภาคพจน์ซึ่งใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำหลวง และโวหารสัญลักษณ์แทนบทอัศจรรย์ซึ่งใช้เฉพาะในเรื่องพระนลคำฉันท์

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยข้างต้น พบว่าวรรณคดีเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์นี้เป็นวรรณคดีที่มีความงดงามและไพเราะ ทั้งในด้านวิธีดำเนินเรื่องและศิลปะการประพันธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงได้งดงามเป็นอย่างยิ่ง และในขณะเดียวกัน พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ทรงนิพนธ์เรื่องพระนลคำฉันท์ได้อย่างงดงามเช่นเดียวกัน ความงดงามทางภาษาอันเกิดจากวรรณคดีดังกล่าวทั้งสองเรื่องนี้ พบว่า องค์ผู้นิพนธ์วรรณคดีทั้งสองพระองค์ทรงเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์และภาษาตามลักษณะเฉพาะการประพันธ์ของแต่ละพระองค์

เรื่องพระนลคำหลวงซึ่งเป็นวรรณคดีประเภทคำหลวงในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ตามแบบอย่างของวรรณคดีคำหลวง เรื่องมหาชาติคำหลวง ในสมัยอยุธยาตอนต้น ทรงใช้ลักษณะคำประพันธ์หลายชนิดได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย ตามท่วงทำนองที่พระองค์ทรงเห็นว่าเหมาะสม

ส่วนในเรื่องพระนลคำฉันท์ ซึ่งเป็นวรรณคดีคำฉันท์ที่มีความไพเราะเหมาะสมกับ พระอัจฉริยภาพของน.ม.ส. ในด้านการนิพนธ์คำฉันท์ดังเช่นที่พระองค์ทรงคิดประดิษฐ์ฉันท์รูปแบบ ใหม่ขึ้นใช้ในวงการประพันธ์ไทยอยู่เสมอ

เรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์เป็นวรรณคดีที่มีโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง เหมือนกัน เพราะฉะนั้นผู้อ่านจึงได้รับคุณค่าด้านเนื้อหาจากวรรณคดีทั้งสองเล่มนี้ครบทุกประการ ลักษณะการนำเสนอเนื้อเรื่องที่มีความแตกต่างกันตามท่วงทำนองของกวีผู้นิพนธ์ ด้วยเหตุ ดังกล่าวนี้อาจเป็นประเด็นสำคัญที่สนับสนุนให้เนื้อเรื่องมีความน่าสนใจและไพเราะยิ่งขึ้น

ประเด็นต่างๆ ในเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ที่เหมือนกันและแตกต่างกัน นั้น จึงเป็นประเด็นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่ากลวิธีการแปลและเรียบเรียงวรรณคดีทั้งสองเรื่องนั้น มีความแตกต่างกัน คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลจากต้นฉบับ ภาษาอังกฤษและเทียบเคียงกับต้นฉบับภาษาสันสกฤตเดิม จึงทำให้รายละเอียดของเหตุการณ์ ต่างๆ ในเนื้อเรื่องตรงกับโคลกภาษาสันสกฤตที่พระองค์ทรงตั้งขึ้นไว้ก่อนแล้วจึงขยายความ ในขณะที่เรื่องพระนลคำฉันท์ พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ทรงแปลด้วยวิธี เก็บความจากเนื้อเรื่องฉบับภาษาอังกฤษ จึงทำให้รายละเอียดของเหตุการณ์ต่างๆ ในเนื้อเรื่อง ปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของเหตุการณ์แต่ละตอน

นอกจากนี้แล้ว องค์ผู้นิพนธ์วรรณคดีเรื่องพระนลทั้งสองฉบับนี้ ทรงชี้แจงจุดมุ่งหมายใน การเรียบเรียงเรื่องพระนลทั้งสองฉบับไว้แตกต่างกัน ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงชี้แจงจุดมุ่งหมายในการพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงไว้เพื่อแสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของกวี พระองค์จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ขึ้นด้วยคำประพันธ์หลากหลายชนิด ซึ่ง เป็นประเด็นที่แสดงให้เห็นได้ว่า กวีไทยมีความสามารถในการสร้างสรรค์บทประพันธ์ทั้งในด้าน รูปแบบและภาษา

พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ทรงนิพนธ์พระนลคำฉันท์ขึ้นเพื่อให้ เป็นที่สำราญแห่งองค์พระมหากษัตริย์ เพราะฉะนั้นจึงเป็นสาเหตุให้พระองค์ทรงใช้คำประพันธ์ที่มี รูปแบบงดงาม ทรงสรรคำใช้ได้อย่างไพเราะ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์ สามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ในการเปรียบเทียบวรรณคดีนั้นอาจก่อให้เกิดความเข้าใจในท่วงทำนองการประพันธ์ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของกวีแต่ละคน เพราะฉะนั้นผู้สนใจศึกษาอาจเปรียบเทียบวรรณคดีไทยที่มีเนื้อเรื่องเดียวกัน แต่มีผู้แต่งคนละคนกัน เพื่อหาประเด็นที่เหมือนกันและแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของผู้แต่ง
2. ควรมีการศึกษาวិเคราะห์เรื่องพระนาละซึ่งเป็นเรื่องที่มีเค้าเรื่องมาจากนโลปาชยาน เช่นเดียวกับเรื่องพระนลคำหลวงและเรื่องพระนลคำฉันท์
3. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบวรรณคดีไทยที่มีที่มาจากวรรณคดีสันสกฤตกับต้นฉบับภาษาสันสกฤตเดิม เช่น เรื่องปรียทรรติกา ศุนหเศป กนกนคร เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระแสร มาลยาภรณ์. (2522). *วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- กันยารัตน์ ปฐมนุพงศ์. (2539). *การวิเคราะห์ตัวละครพราหมณ์ในวรรณคดีไทยที่แปล แปลง จากวรรณคดีสันสกฤต พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปรินญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- กิตติศักดิ์ เกิดอรุณสุขศรี. (2535). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องสาวิตรีในฐานะนาฏวรรณกรรม*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต (วรรณคดีเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- กุสุมา รักษาณ. (2521). *วรรณคดีสันสกฤตฉบับพากย์ไทย*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กุสุมา รักษาณ. (2534). *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2531). *วรรณคดีวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คำยวง ศรีธวัช, หม่อมหลวง. (2533). *วรรณกรรมประเภทฉันท์ในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา. (2534, ภาคเรียนที่ 1). "ลักษณะจิตใจทางจิตศิลป์จากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว," *มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 11(1) : 19 – 49.
- จิตรลดา สุวัติกุล. (2526). *วรรณกรรมร้อยกรองปัจจุบัน ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย*. หมวดวิชาภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เจือ สตะเวทิน. (2517). *คลังวรรณคดี ตอนที่ 1*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์.
- ชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2540). *วิเคราะห์อรรถลักษณะในบทละครร้อยกรองพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีสันสกฤต*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิพย์สุนเตร อนันมบุตร. (2534). *วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม. (2543). *พระราชธรรม พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ.

ป.รัชการภรณ์. (2505). *นักประพันธ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ผดุงศึกษา.

ประเทือง วงศ์ริน. (2517). *การวิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์เรื่องพระนลคำหลวงในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. . ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ปราณี ปราบริปู และลัดติยา อมรสมานกุล บรรณาธิการ. (2541). *น.ม.ส.อัจฉริยกวีศรีรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิชาการ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

เปลื้อง ณ นคร. (2541). *ประวัติวรรณคดีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

พรทิพย์ พุกผาสุข. (2542,ธันวาคม). "เพลงจากบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว," *ภาษาและวรรณคดีไทย*. 16 : 133 – 143.

พวงรัตน์ อบเชย. (2539). *การวิเคราะห์บทร้องในบทละครรำพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิทยาลงกรณ์ ,พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. (2511). *พระนลคำฉันท์*. พระนคร : คลังวิทยา.

ปิญญ์ บุญทอง. (2523). *บทบาทและฐานะสตรีในมหาภารตะ*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาตะวันออก). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ,พระบาทสมเด็จพระ. (2517). *พระนลคำหลวง*. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนคร : คลังวิทยา.

ยุพร แสงทักษิณ. (2527). "อลังการในพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์," *น.ม.ส.*. . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ยุพร แสงทักษิณ. (2545,มกราคม - มีนาคม). "สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า พระมหากษัตริย์คุณด้านภาษาและวรรณคดี," *สารภาษาไทย*. 1(3) : 9 – 27.

ยุพร อร่ามกุล. (2513). *ลักษณะที่ดีเด่นของบทพระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัชฎา พุฒิประภาส. (2543). *การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องกฤษณาสอนน้อง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- รัชนก อยู่ใจเย็น. (2547). *การศึกษาเปรียบเทียบท่วงทำนองการแต่งนิทานเวตาลฉบับของ น.ม.ส.กับฉบับศักดิ์ศรี แยมันดดา*. ปรินูญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2543). *อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศที่มีต่อวรรณกรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ล้อม เพ็งแก้ว. (2522). *วैयाววรรณกรรม*. กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์.
- วราภรณ์ บำรุงกุล. (2529). *ร้อยกรอง เล่ม 1-2*. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- วราภรณ์ บำรุงกุล. (2522). *วิเคราะห์เรื่องพระลอ เงาะป่า และมัทนะพาธา ตามทฤษฎีโคกนาฏกรรมของอริสโตเติล*. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วลีรัตน์ กฤตลักษณ์. (2526). *สุนทรียลักษณ์ในกนกนคร*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิภา กงกะนันท. (2533). *วรรณคดีศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- วิสุทธิ บุญกุล. (2533). *จากนโลปายานัมเป็นพระนลคำหลวงและพระนลคำฉันท์*. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษเรื่องมหากาพย์มหาภารตะ : ความสัมพันธ์ที่มีต่อวัฒนธรรมไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ศรี แยมันดดา. (2517). *ศักดิ์ศรีวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้นการพิมพ์.
- ศักดิ์ศรี แยมันดดา. (2527). "น.ม.ส. กับวรรณคดีสันสกฤต," น.ม.ส. . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศักดิ์ศรี แยมันดดา. (2534). *วรรณวิทยา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมทรง ชีวะพันธุ์. (2520). *วิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปางในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำรวย บุญรักษา. (2542). *การศึกษาเปรียบเทียบนิโตปเทศกับนิทานนางดันได*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ลิตา พินิจภูวดล และรินฤทัย สัจจพันธุ์. (2540). *วรรณคดีเปรียบเทียบ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ห.จ.ก. แสงจันทร์การพิมพ์.
- สุธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. (2525). *วรรณคดีวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร บรรณาธิการ. (2527). น.ม.ส. . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

เสาวภา เจริญขวัญ. (2529,ตุลาคม - มีนาคม). "มหาภารตะ วรรณคดีที่ยิ่งใหญ่ของโลก,"

ภาษาและหนังสือ. 18(2) : 21 – 29.

อมรรัตน์ เนตรมุกดา. (2527). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระนลคำฉันท์. วิทยานิพนธ์อักษร

ศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาจิณ จันทรมพร. (2539). นักเขียนไทยในสวนหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ดอก

หญ้า.

ภาคผนวก

ภาคผนวก เนื้อเรื่องย่อเรื่องพระนล

พระนลเป็นผู้ครองเมืองนิชัฏ ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีความรู้และความสามารถมาก ปกครองบ้านเมืองอย่างร่มเย็นเป็นสุข พระนลมีพระอนุชาพระองค์หนึ่งคือพระบุษกร ต่อมาพระนลได้ทราบข่าวจากหงส์ทองว่านางทมยันตี พระราชธิดาแห่งเมืองวิทรรภ์มีความมั่งคั่งมาก ซึ่งในขณะเดียวกันนั้นนางทมยันตีก็ได้รับข่าวของพระนลจากหงส์ที่นำเรื่องมาแจ้งเช่นเดียวกัน ต่างฝ่ายจึงต่างมีความชื่นชมในกันและกัน ครั้นแล้วนางทมยันตีจัดพิธีสุมพรขึ้น เหล่าเทวดาและกษัตริย์น้อยใหญ่จากเมืองต่างๆ มาเข้าร่วมพิธี ซึ่งก่อนหน้านั้นท้าวจตุโลกบาลขอให้พระนลช่วยเป็นทูตสื่อสารนำความไปแจ้งแก่นางทมยันตีว่าให้เลือกเทพองค์ใดองค์หนึ่งเป็นสวามี นางทมยันตีมีจิตใจที่มั่นคง หนักแน่น ในระหว่างพิธีสุมพรของนางนั้น นางกลับมองเห็นพระนลมีถึงห้าคนด้วยกัน แต่ในที่สุดแล้วนางได้ตัดสินใจเลือกพระนลองค์จริงเป็นสวามี ซึ่งในขณะนั้นเหล่าเทวดาและกษัตริย์จากเมืองต่างๆ ที่มาเข้าร่วมในพิธีนี้ต่างก็ยินดีกับพระนลและนางด้วย พระนลและนางทมยันตีมีโอรสและธิดา คือ อินทรเสนะและอินทระเสนา

เมื่อกลิตราบข่าวว่านางเลือกพระนลไปแล้วนั้น จึงรู้สึกโกรธแค้นและสาปแช่งพระนล เมื่อสิบสองปีผ่านไป กลีมีโอกาสเมื่อพระนลลี้มล้างพระบาท จึงเข้าสิงในร่างของพระนลและดลจิตใจของพระบุษกรให้ทำชวนพระบุษกรน้องชายพนัสสกา พระนลลุ่มหลงในการพนันสกาจนพ่ายแพ้เสียทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองแก่พระบุษกร นางทมยันตีเห็นว่าในภายหน้าอาจจะตกระกำลำบาก จึงสั่งให้สารณีนำโอรสและธิดาไปส่งยังพระภีมะ พระราชบิดาของพระองค์ ส่วนสารณีวาระชไฉนไปเป็นสารณีของท้าวฤตบุรณแห่งเมืองอโยธยา

เมื่อพระนลและนางทมยันตีเสียทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองจนหมดสิ้น ทั้งคู่จึงเดินทางออกไปอยู่ในป่า มีเพียงผ้าผืนเดียวที่ปกปิดร่างกายของทั้งคู่ไป ตกระกำลำบากอยู่ในป่าเป็นเวลานาน จนถึงวันหนึ่งทั้งสองพระองค์เกิดความหิวจึงหวังจะจับนกมาเป็นอาหาร แต่นกนั้นกลับโฉบเอาผ้าปิดร่างกายของทั้งคู่ติดไป กระทั่งเมื่อทั้งคู่เข้าไปอาศัยในกระท่อมพระนลจึงตัดสินใจแบ่งผ้าจากนางทมยันตี เพราะพระองค์คิดว่าลักษณะนิสัยของผู้หญิง ย่อมจะมีอดทนต่อความยากลำบาก นางจะได้คิดกลับไปยังบ้านเมืองของบิดา แต่เมื่อพระนลตัดสินใจทิ้งนางแล้ว นางกลับระหกระเหินเข้าไปในป่าและคร่ำครวญถึงพระนลตลอดเวลา จนเมื่อนางได้พบกับพรานป่าที่ให้ความช่วยเหลือนางให้พ้นจากงูร้าย นายพรานผู้นั้นกลับมีความปรารถนานางมาเป็นภรรยา นางทมยันตีมีความโกรธแค้นมากจึงสาปแช่งจนพรานป่านั้นตายไป ซึ่งหลังจากนั้นนางยังคง

ติดตามหาพระนลต่อไป จนพบคณะพ่อค้ากองเกวียนได้ขออาศัยอยู่ด้วย แต่ในที่สุดนางกลับประสบกับเหตุการณ์ช้างป่าอาละวาดซ้ำเดิมอีกครั้ง จนเหล่าพ่อค้ากลุ่มดังกล่าวบอกว่านางเป็นผู้นำโชคร้ายเข้ามา นางซัดเซพเนจรเข้ามาถึงเจตียจึงได้พบกับนางเจตีและรู้ว่าทั้งสองเป็นเครือญาติกัน

ในขณะเดียวกัน พระนลได้พบกับพระยานาคกรรโกฏก และได้ช่วยพระยานาคนั้นเอาไว้ พระยานาคช่วยให้พระนลพ้นจากความทุกข์โดยให้พระองค์เปลี่ยนร่างเป็นวาหุ เพื่อจะได้รับชัยชนะกลับคืนมา วาหุเข้าเฝ้าท้าวฤตบุตรรณเพื่อแลกการเรียนรู้หัวใจสกาของท้าวฤตบุตรรณกับวิชาม้าของพระองค์

ในเมืองวิทรรภ เมื่อท้าวภิมะทราบว่พระนลและนางทมยันตีเสียบ้านเมืองจนต้องเร่ร่อนไปอยู่ในป่าจึงสั่งให้พราหมณ์ออกติดตามหา พราหมณ์สุเทวะได้พบนางที่เมืองเจตี และนำนางกลับคืนสู่เมืองวิทรรภ เมื่อนางกลับคืนเมืองแล้ว นางจึงจัดพิธีสุมพรขึ้นเป็นครั้งที่สองเพื่อต้องการให้พระนลนั้นกลับมาเข้าพิธี เมื่อพระนลในร่างของวาหุรู้ข่าวจึงมาเข้าร่วมพิธีในฐานะสารภีของท้าวฤตบุตรรณ จนนางทมยันตีเล่าถึงสาเหตุที่นางจำเป็นต้องจัดพิธีนี้ให้แก่วาหุฟัง เมื่อวาหุฟังเรื่องราวจากนางแล้วจึงได้กลายกลับเป็นร่างของพระนลตามเดิมท่ามกลางความอัศจรรย์ใจของผู้คนท้องพระโรงเมืองวิทรรภ เมื่อพระนลอยู่เมืองวิทรรภได้นานเดือนหนึ่ง จึงกลับไปยังเมืองนิษัธเพื่อเล่นสกากับพระบุษกร พระบุษกรพ่ายแพ้จนคืนทรัพย์สมบัติและบ้านเมืองแก่พระนลตามเดิม พระนล นางทมยันตี และโอรสธิดาจึงได้กลับมาครองบ้านเมืองตามเดิม

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสุวิมล คำนวน
วันเดือนปีเกิด	11 พฤศจิกายน 2520
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	27 ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม 75000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2539	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนศรัทธาสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม
พ.ศ.2543	ศศ.บ. (วรรณคดีไทย) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ.2549	กศ.ม. (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร